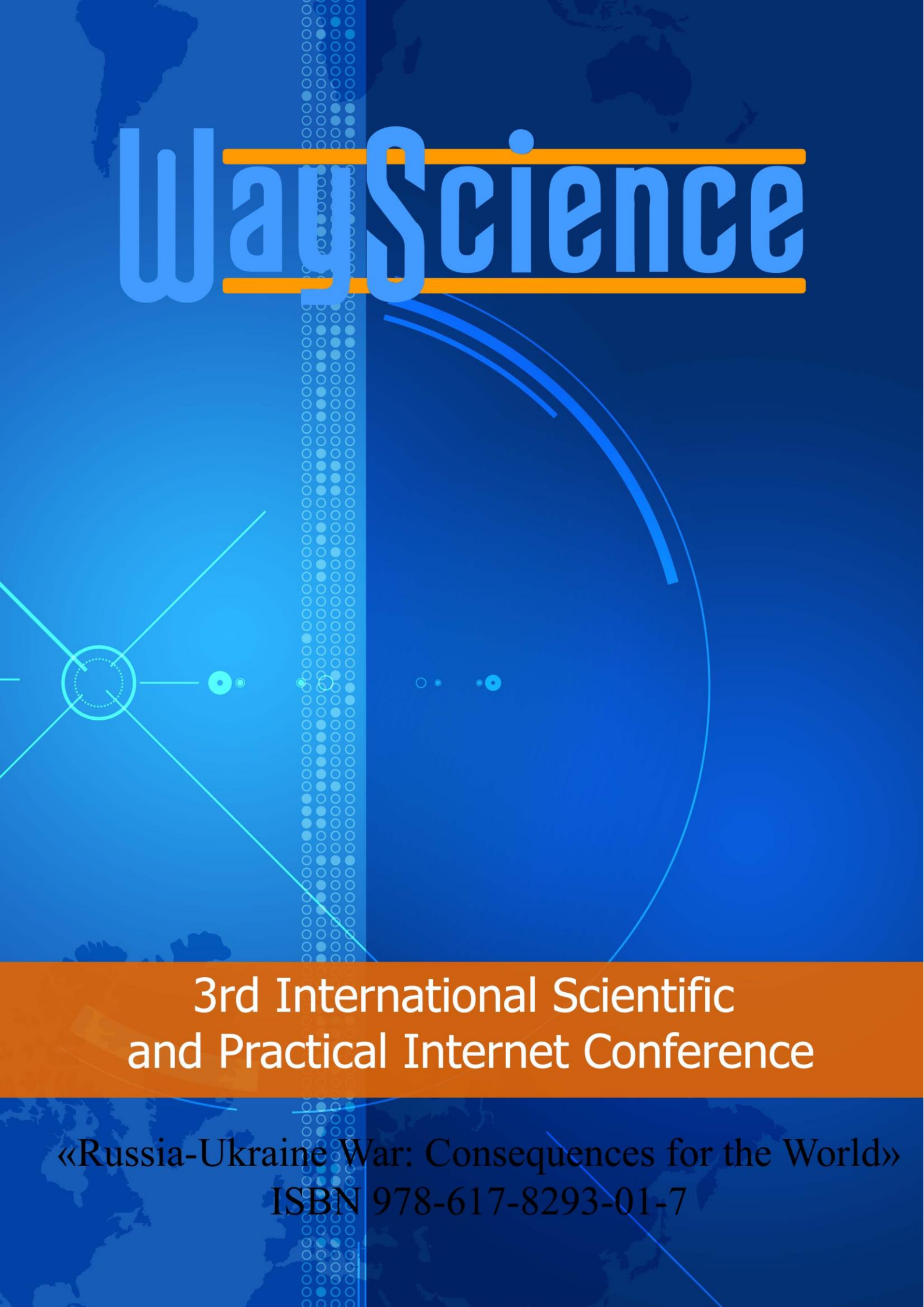

Way Science

3rd International Scientific
and Practical Internet Conference

«Russia-Ukraine War: Consequences for the World»
ISBN 978-617-8293-01-7

3rd International Scientific
and Practical Internet Conference

«Russia-Ukraine War: Consequences for the World»
ISBN 978-617-8293-01-7

Editorial board of International Electronic Scientific and Practical Journal «WayScience»
(ISSN 2664-4819 (Online))

The editorial board of the Journal is not responsible for the content of the papers and may not share the author's opinion.

Russia-Ukraine War: Consequences for the World: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Internet Conference, March 2-3, 2023. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine, 150 p.

ISBN 978-617-8293-01-7

3rd International Scientific and Practical Internet Conference "Russia-Ukraine War: Consequences for the World" devoted to the impact of russian aggression on the global security of the world.

Topics cover all sections of the International Electronic Scientific and Practical Journal "WayScience", namely:

- public administration sciences;
- philosophical sciences;
- economic sciences;
- historical sciences;
- legal sciences;
- agricultural sciences;
- geographic sciences;
- pedagogical sciences;
- psychological sciences;
- sociological sciences;
- political sciences;
- philological sciences;
- technical sciences;
- medical sciences;
- chemical sciences;
- biological sciences;
- physical and mathematical sciences;
- other professional sciences.

Dnipro, Ukraine – 2023

THE VIEW OF RADIOBIOLOGISTS ON THE CONSEQUENCES OF RUSSIA-UKRAINE WAR

Domina E.A.

Doctor of Biological Sciences, Professor, Head of Department
ID ORCID: 0000-0002-9313-8185

Makovetska L.I.

Ph.D of Biological Sciences, Senior Researcher
ID ORCID: 0000-0003-3444-135x

Glavin O.A.

Ph.D of Biological Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher
ID ORCID: 0000-0003-3034-3461

Department of Biological Effects of Ionizing and Non-Ionizing Radiation,
RE Kavetsky Institute of Experimental Pathology, Oncology and Radiobiology of National
Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

The extremely dangerous actions of the Russian aggressors at the Chernobyl and Zaporizhzhya nuclear power plants created a deadly threat not only for the personnel of these plants, residents of nearby districts and the entire territory of Ukraine, but also for many European countries. Taking into account these criminal and dangerous circumstances, we totally agree with the position of the leadership of our country regarding the extreme necessity to improve the system of ensuring and controlling radiation and nuclear safety for various classes of the population. Analyzing the experience of the Chernobyl disaster, we consider it necessary to improve the methodology of physical and biological dosimetry depending on the quality of ionizing radiation, the individual radiosensitivity of the human body and other factors that influence the formation of radiation-induced medical and biological effects.

The priority scope of medical supervision is the personnel of nuclear power plants. The lessons of the Chernobyl disaster showed that effective medical protection against radiation effects (deterministic and stochastic effects) is possible only under the condition of the application of strict standards of professional selection of personnel and constant ongoing monitoring of dose loads. As the Chernobyl experience showed, compliance with these principles in groups of priority medical supervision ensures an acceptable risk of developing radiation-induced effects, including the occurrence of profession-related cancer of radiation genesis.

At the same time, based on the achievements and paradigms of fundamental and clinical radiobiology and radiation medicine, it is extremely important to initiate scientific research aimed at the development of new effective and non-toxic radioprotectors to protect critical organs and tissues from radiation in a wide range of doses.

And finally, it is important and necessary to create a system of operational and objective information of the population about the radiological situation and its changes over time, as well as preventive measures in the event of an increase in radiation pollution.

DEVELOPMENT OF SMART MULTIGAS NETWORKS TO ENSURE THE STABILITY OF THE ENERGY SYSTEM OF UKRAINE

Hrybinyk Yu.I.

Ph.D., Associate Professor at English Language Department
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
Ivano-Frankivsk, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5461-5540
yul_hrybinyk@ukr.net

Markevych M.V.

Student, Institute of Petroleum Engineering,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
Ivano-Frankivsk, Ukraine
kolyamarkevuch00@gmail.com

On the 24th of February 2022, Russia invaded Ukraine. The actions of the terrorist country led to numerous losses of people's lives and damage of many houses, infrastructure, power stations, electrical networks, etc. Regarding the energy sector of the national economy quite obvious is the fact that Ukraine needs not only the restoration of all energy systems but also their modernization. Since our country applied for membership in the European Union, all the technologies used and environmental laws must meet the EU requirements.

For example, the Green Deal, signed in 2020, obliges countries to reduce greenhouse gas emissions to zero by 2050, with intermediate targets for 2030 and 2040. This demand is directly related to the energy systems of countries that belong to the EU or are eager to be a part of it. In Ukraine, the share of renewables within the total energy mix is less than 5%. In 2020 10% of electricity was generated from renewables (made up of 5% hydro, 4% wind, 1% solar). The situation is quite different in Europe where green energy is widely used and is considered to be a promising energy source. According to the latest data in 2022, wind and solar generated a record fifth of EU electricity (22%), for the first time overtaking fossil gas (20%), and remaining above coal power (16%).

It's worth analyzing the key drawbacks of Ukrainian energy systems, which urgently need to be improved in order to ensure stability and meet the requirements mentioned above, as well as considering the main steps to be taken in the process of its reconstruction. It must be underlined that the restored energy system of post-war Ukraine should be as diversified, decentralized, and independent as possible. One of the effective solutions to the problem is active application of modern technologies, namely the transition to multi-gas infrastructure networks (shown in Figure 1), which in the medium and long term will be an element of hydrogen energy.

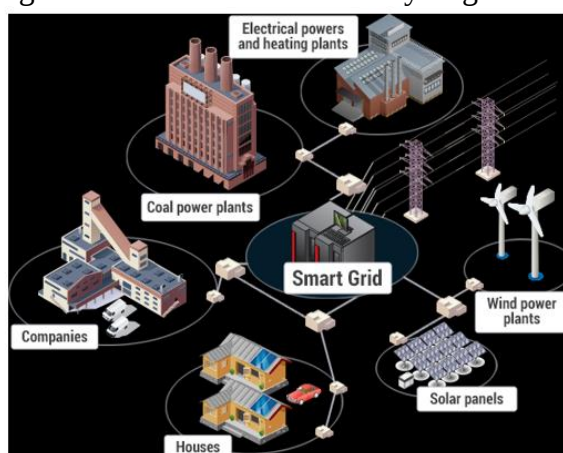

Fig. 1. Smart multi-gas networks

Not less important is the application of alternative energy sources to replace traditional ones – oil and natural gas. More active use of biogas, hydrogen, artificial gases and green energy will make the system rich in various energy sources, and more sustainable. A complex scheme that combines different energy sources in one multigas system is presented in Figure 2.

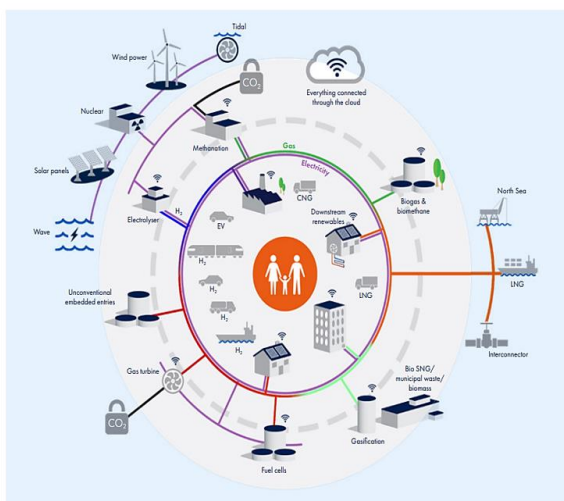

Fig. 2. A complex scheme which combines different energy sources in one multigas system

Smart Gas Network was developed in Austria under deep supervision and support of gas industry stakeholders, the initiative of which is now widely spread among a number of developed countries in the world that have already got involved in the innovative project implementation. It's a good idea for Ukraine to join them as far as the perspectives of the mentioned technologies are great. Active implementation of the Smart Gas Network will guarantee stable functioning and further development of the Ukrainian energy system.

Quite an important issue to be revealed is production, transportation and application of green hydrogen as an alternative energy source, that can be used for overcoming the problems of power supply and stabilizing the energy sector of the national economy. Green hydrogen is defined as hydrogen produced by splitting water into hydrogen and oxygen using renewable electricity, which can be added to the gas network in case of lack of electricity, a multi-gas mixture can be burned in gas turbines and energy can be obtained, or electricity can be gained from hydrogen using fuel cells.

Hydrogen can be transported from production sites to places through pipelines, as well as in the form of gas in tanks, railway tanks, high-pressure cylinders, as liquefied gas in thermally insulated tanks, in liquid form or chemically dissolved in tanks using the so-called "liquid organic hydrogen".

More and more popular green energy source nowadays has proved to be biogas, a renewable fuel that is produced by splitting organic substances such as food residues and livestock waste. It is formed when organic substances such as food or animal waste, are broken down by microorganisms in the absence of oxygen in a process called anaerobic cleavage. China is the world's leader in the use of biogas. The country has the largest number of biogas plants, approximately 50 million households use biogas. These are mainly rural areas and small domestic and rural plants.

Active implementation of programs that support application of alternative energy sources is popular all over the world and it should also be put into practice in our country. For example, such a program as WRAP (Waste and Resources Action Program) is functioning now in the UK. It has been estimated that UK households, hospitality and catering establishments, food production, retail and wholesale industries produce around 10 million tonnes of food waste per year, which could be beneficially used for generating renewable energy.

Today such processes as climate change and quite an unstable political situation in the world as well as damaged, ineffective energy systems in Ukraine once again indicate the importance of finding alternatives in power production and supply, with the focus on new, green energy sources.

Smart multigas networks are active systems that are capable of transporting alternative gases such as green hydrogen, biogas or their mixture with natural gas. With their application energy will be distributed through networks that can be instantly managed, regulated, inspected and maintained using available devices to analyze the working conditions of pipelines and the quality of gas.

Today more than 20 countries and more than 50 corporations have developed long-term programs for the development of hydrogen technologies. These programs are implemented with state support through the provision of benefits, budget financing and international technological cooperation. Ukraine also relies on the practices of European countries while developing the energy sector of national industry. In order to meet the EU requirements some important steps have already been taken here. On March 31, 2021, the National Economic Strategy of Ukraine by the year of 2030 was adopted. According to, a major focus is made on the development of hydrogen technologies. The use of hydrogen in the energy sector of Ukraine's economy is indicated as a strategic goal in this process, the implementation of which will ensure the effective operation and stability of our national energy system. Intense application of biogas technology that will be soon widely used in the world due to its cheapness and availability will be also very beneficial for the national energy sector. Why? Because it's quite an efficient and cheap source of renewable energy. Having it people can make gas at home!

Nowadays the energy system of Ukraine faces many difficulties and problems. Our primary goal is to survive and be ready for reconstruction in the future in order to ensure the stability of the overall energy sector. It is important to concentrate on building an entirely new structure of the Ukrainian post-war energy system rather than trying to rebuild the destroyed one unsystematically. It goes without saying that such a structure should be based on the industry's latest technologies, focusing on energy efficiency, perspective, reliability, and sustainability. Dominant here is the application of smart grid networks, as well as green hydrogen and biogas technologies, the importance of which has been revealed in this paper.

References:

1. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Establishing a European Pillar of Social Rights. URL: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vkdw8kfy4zh>.
2. Department of Energy Hydrogen Program Plan, 2020. 56 p. URL: <https://www.hydrogen.energy.gov/pdfs/hydrogen-program-plan-2020.pdf>.
3. European Electricity Review 2023. Ember's analysis of the EU electricity transition in 2022. URL: <https://ember-climate.org/app/uploads/2023/01/Report-European-Electricity-Review-2023.pdf>.
4. NuScale module's hydrogen production numbers updated. URL: <https://www.ans.org/news/article-2459/nuscale-modules-hydrogen-production-numbers-updated/>.
5. Program Manager Hydrogen Gasunie in a transitioning energy market / R. Schutte: Brussel, 2018. 7 p.
6. Ukraine's renewable energy sector before, during and after the war. URL: <https://razumkov.org.ua/en/articles/ukraines-renewable-energy-sector-before-during-and-after-the-war>.

ANALYSIS OF THE IMPACT OF ECONOMIC SANCTIONS ON CERTAIN SECTORS OF THE RUSSIAN ECONOMY*

Lisovska L.S.

Doctor of Economic Sciences, Prof.

Analyst of Project “Russian Assets As the Source to Restore the Ukrainian Economy”

Sydorovych Ya.M.

Member of the Management Board of NGO “ANTS”

Senior expert of Project

**The study was conducted within the framework of PROJECT «Russian Assets As the Source to Restore the Ukrainian Economy», which is performed in NGO “National Interests Advocacy Network “ANTS”, with the support of National Democratic Institute for International Affairs (NDI)*

Sanctions should be the most effective way to influence Russia and its leaders for their aggressive foreign policies and violations of international law. Sanctions for military aggression in Ukraine are one of the most severe forms of sanctions that have been imposed against Russia. And the sanctions are aimed at creating pressure on Russia and forcing it to stop military aggression against Ukraine, restore territorial integrity and return the occupied territories, including Crimea, to Ukraine.

Sanctions can have an impact on the structure of a country's GDP, shifting it from the development of sanctioned sectors to other sectors of the economy. For example, according to the International Monetary Fund (IMF), the introduction of sanctions in 2014 led to a reduction in Russia's GDP by 1.5% in 2015 [1]. However, after a 1.5% contraction in Russia's GDP in 2015, which was caused by the introduction of sanctions in 2014 and falling oil prices, the Russian economy began to recover quite quickly. In particular, according to the World Bank, Russia's GDP increased by 1.4% in 2017, by 2.3% in 2018 and by 1.3% in 2019 [2].

In 2020, the Russian economy again suffered serious losses due to the global COVID-19 pandemic and lower oil prices. Russia's GDP shrank by 3% in 2020, but according to the Russian Ministry of Economic Development, in the second quarter of 2021, the country's economy began to grow again and increased by 10.7% compared to the same period of the previous year. Sanctions can affect Russia's GDP due to restrictions on trade, investment, access to technology, as well as due to a decrease in confidence in the business environment.

The impact of sanctions on Russia's GDP may vary in different sectors of the economy. It is advisable to identify the most significant industries from the point of view of GDP and predict possible scenarios for the impact of sanctions on various sectors of the Russian economy.

For example, you can estimate the contribution of the energy sector to Russia's GDP by year. For example, this contribution can be calculated as the sum of the gross added value (GAV) of the energy sector in the gross value added of the entire economy. These data are usually published by state statistical agencies and international organizations such as Rosstat, the International Monetary Fund (IMF), and the World Bank. Rosstat publishes relevant data for recent years (table.1).

After the full-scale military aggressive invasion of the Russian army on the territory of Ukraine on February 24, 2022, various additional sanctions were imposed against Russia. In the long run, sanctions may lead to a significant reduction in the production and export of oil and gas, which make up a significant part of Russia's exports, and to a decrease in investment in the industry.

Table 1. Dynamics of indicators of the energy sector's contribution to russia's GDP according to Rosstat [3]

Year	Energy sector's contribution to GDP, billion rubles	Energy contribution to GDP, %
2018	3 923,4	17,4
2019	4 058,4	17,1
2020	3 825,7	16,6
2021	4 307,6	17,1

Analysis of the GDP structure allows us to conclude that the service sector makes the greatest contribution to russia's GDP. According to Rosstat, the share of services in russia's GDP from 2014 to 2021 was as follows: according to official data of Rosstat, in the period from 2014 to 2019, the trade subsector had the largest contribution to russia's GDP among the service sector (Table 2).

Table 2. Dynamics of indicators of the contribution of the services sector and the trade subsector to russia's GDP according to Rosstat [3]

Year	Share of the services sector, %	Share of the trade subsector, %
2014	52,6	13,6
2015	54,0	13,3
2016	55,0	12,7
2017	56,1	12,7
2018	57,2	12,8
2019	57,8	12,9
2020	59,3	11,7
2021	60,3	12,0
2022 (forecast)		12,2
2023 (forecast)		12,4

Rosstat's report on russia's GDP for 2021 contains the following data on domestic and foreign trade:

- The volume of domestic trade (including retail trade) in 2021 amounted to 52,207.4 billion rubles. rubles (about 700 billion rubles). dollars).
- The volume of foreign trade (export and import of goods and services) in 2021 amounted to 6475.5 billion rubles. dollars.

So, about 90% of russia's trade is domestic trade, and only 10% is foreign trade. Data on the structure of foreign trade for 2022 are not yet final and unpublished. At the moment, in 2022, various sanctions were imposed on russia's international trade by a number of countries and organizations. Some of them include:

The United States-on March 29, 2022, imposed new sanctions against Russia, in particular a ban on the import of russian oil, gas and other energy products. Sanctions were also imposed on individuals and companies from russia. The European Union-on June 27, 2022, extended the existing sanctions against russia, in particular the ban on food imports and the ban on the import of equipment for the oil and gas industries. Canada-on April 12, 2022, imposed new sanctions against russia, in particular a ban on the import of russian oil and gas. The United Kingdom on March 18, 2022, imposed sanctions against russia, in particular a ban on the import of russian oil and gas. Norway on March 18, 2022, imposed sanctions against russia, in particular a ban on the import of russian oil and gas. Japan on March 22, 2022, imposed sanctions against russia, in particular a ban on the import of russian oil and gas.

Also, in April 2022, sanctions were applied against Russia, which provide for a ban on the import of certain goods, in particular technologies, equipment and software for the oil and gas industry.

In July 2022, the European Union imposed sanctions against Russian agricultural producers. These sanctions included a ban on the import of Russian agricultural products to EU countries, as well as restrictions on financial services and other economic transactions with Russian agricultural enterprises. According to the Guardian, Russian agricultural products suffered losses of almost 1 billion euros as a result of these sanctions [4].

In September 2022, the United States imposed sanctions against Russian companies engaged in the production and sale of oil and gas. These sanctions define a ban on opening and holding deposits in Russian banks, as well as a ban on financial and economic transactions with these companies. According to the Moscow Times, most Russian companies from the Naftogaz industry suffered serious losses as a result of these sanctions [5].

The European Union imposed sanctions on Russian shipbuilding companies and repair and technical centers engaged in warships in April 2022 [6]. These sanctions impose a ban on the provision of financial services, trade in goods and services for the repair and modernization of Russian warships. According to the Moscow Times, Russian shipbuilding companies lost at least 1.5 billion as a result of these sanctions [7].

In May 2022, the United States imposed sanctions against the Russian oil and gas industry. These sanctions include a ban on oil and gas supplies from the United States, as well as restrictions on the participation of American companies in the Russian energy sector [8]. According to the Moscow Times, the Russian oil and gas company Gazprom suffered heavy losses as a result of these sanctions. In particular, in the first two months after the introduction of sanctions, Gazprom lost almost 10 billion on stock exchanges [9].

According to an April 2022 report by the International Monetary Fund, EU sanctions could lead to a 3.3% reduction in Russia's economic growth in 2022. In particular, a ban on oil and gas imports may lead to a reduction in Russia's GDP by 1.7%, and a ban on the export of technologies and equipment - by 0.8%. In addition, the sanctions may lead to an increase in inflation in Russia by 4.4% in 2022.

These sanctions have a significant impact on the Russian economy, as many companies and industries affected by the sanctions are key to the Russian economy. In particular, the decline in demand for Russian oil and gas reduces the profitability of the state budget, which may lead to a decrease in the country's financial stability. Also, sanctions against agricultural producers may lead to a reduction in incomes for Russian farmers and limit their ability to sell products on the international market.

Sanctions against Russia have caused some economic difficulties for the country, including a reduction in foreign trade and rising inflation. However, the Russian economy did not suffer as expected. The ruble exchange rate has strengthened. Russia's GDP in 2022 decreased by only 2.5%, inflation is 12%, and the budget deficit is 2.3% of GDP.

Sanctions against Russia should be seen as part of a broader strategy to maintain international law and order and preserve peace and stability in the world. Sanctions that are adopted politically should be transformed into subsequent court decisions on the seizure and confiscation of assets of persons under sanctions, to bring to economic responsibility for the crimes of the aggressor country - the Russian Federation and its residents, and to compensate Ukraine for the destruction and damage caused.

References:

1. IMF website: International Monetary Fund. (n.d.). Russia. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Countries/RUS>
2. World Bank website: The World Bank. (n.d.). Russian Federation. Retrieved from <https://data.worldbank.org/country/russian-federation>

3. Russian Federal State Statistics Service. (n.d.). Official website. Retrieved from <http://www.gks.ru/>
4. The Guardian. (2022, July 20). Russian agriculture suffers almost €1bn losses from EU sanctions. <https://www.theguardian.com/business/2022/jul/20/russian-agriculture-suffers-almost-1bn-losses-from-eu-sanctions>
5. The Moscow Times. (2023, February 6). West's New Oil Sanctions Aim to Tighten Screws on Russia. Retrieved from <https://www.themoscowtimes.com/2023/02/06/wests-new-oil-sanctions-aim-to-tighten-screws-on-russia-a80155>
6. Reuters. (2022, April 13). EU imposes sanctions on Russian shipbuilding companies. Retrieved from <https://www.reuters.com/business/eu-imposes-sanctions-russian-shipbuilding-companies-2022-04-13/>
7. The Moscow Times. (2022, May 18). Russian Shipbuilders Lose \$1.5 Billion From EU Sanctions. Retrieved from <https://www.themoscowtimes.com/2022/05/18/russian-shipbuilders-lose-15-billion-from-eu-sanctions-a77628>
8. Al Jazeera. (2022, May 18). US imposes new sanctions on Russian oil and gas industry. Retrieved from <https://www.aljazeera.com/economy/2022/5/18/us-imposes-new-sanctions-on-russian-oil-and-gas-industry>
9. The Moscow Times. (2022, July 7). Gazprom loses almost \$10bn in two months as US sanctions bite. Retrieved from <https://www.themoscowtimes.com/2022/07/07/gazprom-loses-almost-10bn-in-two-months-as-us-sanctions-bite-a77834>

EFFECT OF EMITTER TYPE AND DISCHARGE ON SOME GROWTH INDICATORS, ROOT DISTRIBUTION AND MAIZE PRODUCTION

Nayyef Hussein Razzaq¹

Hameed Hasanen Saeed²

¹Shatrah Technical College, Southern Technical University, Basra, Iraq

²Ministry of Agriculture, Wasit Governorate Agriculture Directorate, Wasit, Iraq

¹E-mail: Hussein.razzaq@stu.edu.iq

Abstract. A field experiment was carried out in texture clay soil to study the effect of dripper type and drainage on some indicators of growth, root distribution and maize production. The experiment was designed using split-split plot design with three replications. Three drippers (T-Tap, Turbo, GR) were used, and three drains (4, 8, 12) liters were used. Hour⁻¹, seeds of yellow corn (*Zea mays*, L), a local variety, were planted.

It turned out that there was an increase in the height of the plants, the number of root branches, the efficiency of irrigation water use, the dry weight of the plant, as well as the yield weight of the T-Tap drippers, as shown by the results, and this was at the end of the growing season of the maize crop compared to the Turbo and GR drippers. It gave the highest values for plant height, number of roots, dry weight and yield, which were (193.44 cm, 305.44 root .plant⁻¹, 21.199 kg .h⁻¹ .mm⁻¹, 20.259 ton .h⁻¹, 10.15 ton .h⁻¹) for the dripper. T-Tap type compared to Turbo and GR type drippers, and for all the studied characteristics, respectively.

The use of the drain is 12 liters. h⁻¹ recorded the highest values for the studied traits (plant height, number of root branches, plant dry weight and yield weight) by (189.78 cm, 291.00 root .plant⁻¹, 20.133 ton.h⁻¹, 10.14 ton.h⁻¹) compared to drainages (4 , 8) liters. Hour⁻¹ running. While the discharge exceeded 4 liters. Hour⁻¹ in recording the highest value of water use efficiency compared to the discharges (8, 12) liters. h⁻¹ as it reached 20.802 kg. h⁻¹ . mm⁻¹

Keywords: type of drippers, drainage of drippers, yield of maize

1. Introduction

Drippers vary in the way they dissipate the energy of the water passing through them, and one of the most widely used methods in designing drippers is the adoption of friction in vortex motion, long paths, or a series of nozzles. The drip irrigation system, one of its most important features, is to keep the area near and around the roots constantly moist, and the availability of this condition depends on the type of drippers, their discharges, and the physical characteristics of the soil. Water consumption efficiency can be expressed in several ways, and one of these methods is the amount of output relative to one unit of total irrigation water added to the soil as volume, mass, or water depth (Qayyum et al, 2001).

The distribution of the roots depends on the crop itself, but it is affected by a group of factors, including those related to the environmental conditions surrounding the crop itself and the physical and chemical properties of the soil, including the moisture distribution of the soil bed, soil temperature and aeration. The spread, distribution and deepening of roots in the soil, especially in semi-arid and arid regions, plays an important role in the efficiency of water and food consumption, and thus in increasing crop productivity (Nayyef et al. 2021). It was found (Tawfeek, 2006) in a study he conducted on the distribution of moisture and the roots of the pumpkin crop plant in a sandy mixture soil, and he showed that the distribution of the roots is proportional to the size of the wetted area, and he explained that the spread of roots and moisture was more in the irrigation treatment every seven days compared to the daily irrigation treatment.

(Nayyef, 2021) and (Tayel. et al, 2009) indicated in a study conducted to study the effect of the difference in the drainage of drippers and their location on the root distribution of the water crop, and that the highest root distribution density was 27% at a vertical distance from the dripper

on the drip tube 8 cm , and has a drain of 1.5 liters. hour⁻¹, while the root density reached 15% at a distance of 15% from the dripper and with a drainage of 4.5 liters. Hour⁻¹ due to the large and wide wet area of the dripper with high drainage.

It is clear from the results reached by (Al-Hamad, 2007) that it is possible to ration irrigation water due to its importance in arid and semi-arid regions, by using the drip irrigation system and discharging 2 liters. Hour⁻¹ and flood irrigation at the level of 60% Epan A and 100% Epan A by the alternate drip-drip-drip method, which gave the highest vegetative growth of (123.66) cm compared to (118.55) cm for the drip-drip-dripping treatment and (116.33) cm for the drip-treatment. Sihi-sihi-sihi, and the main effect of the drip-drip-sihi method came as a result of the availability of irrigation water ready for the plant by increasing the level of irrigation water from 60% Epan A to 100% Epan A and thus improving the physical properties of the soil by using the drip irrigation system at the beginning of the cycle. Irrigation, as well as removing salts from the root system of the plant and washing it, especially close to the source of dripping, using flood irrigation at the end of the irrigation cycle, and this in turn is reflected in plant growth and increased productivity.

2. Materials and methods

The experiment was carried out on lands belonging to the Department of Agriculture of Al-Rifai District, which is 103 km away from the center of Dhi Qar Governorate, during the autumn season 2021, and the soil in which the experiment was conducted was located within the series of (Nassiriya) soils, which are classified within the group of great soils salorthids, which belong to the order Aridisol. in the modern classification system. The soil of the study site has a clay texture to a depth of 0-40 cm. The experimental land was plowed perpendicularly with the inverter plow, and the smoothing process was performed, and then leveling and adjusting the soil surface with the laser modulator machine, with a slope of 0.5% towards the movement of irrigation water flow (Alsharifi et al. 2021).

The treatments were distributed to the experimental units according to the experimental design as a factorial experiment and using the randomized complete block design (R.C.B.D) with three replications. As the dripper type factor consists of three types of drippers, namely (T-Tap, GR, Turbo), and the drain factor, with three drains (4, 8, 12) liters per hour⁻¹. The drip irrigation system was installed, which included the main pipe with a diameter of (7.5) cm, the tube under the main with a diameter of (2.5) cm, and the pipes carrying drippers with diameters of 16 mm, and the distance between the pipes was 1 m, while the distance between one dripper and another on the same pipe was 25 cm. An estimated distance of 2 m between one repeater and another.

Each repeater contains nine field tubes (experimental units) distributed randomly, the length of each field tube is 17 m, and a distance of 1 m was left at the beginning and end of the field tube without drips. Drippers were installed according to what is distributed within the design, where each branch line included one (tube carrying drippers) 60 drippers. The discharges were controlled by valves installed at the beginning of the field pipes, so that the time required for the operation of each field pipe was calculated and according to the discharge of the drippers installed on it according to the following equation, which is mentioned in (Hajem and Yassin, 1992).

$$T = \frac{V}{Q * N} \dots (1)$$

whereas

T: irrigation time (hour), V: amount of water added to the experimental unit (liters), Q: dripper discharge (liter-1 hour), N: number of drippers in the field pipe.

Yellow maize seeds were sown on 7/15/2021 in one hole, at the rate of 3-4 seeds per jar, and the distance between one jar to another was 20 cm. After germination and the emergence of seedlings, the thinning and grafting process was carried out to keep one plant in each jar. The irrigation process was carried out on the basis of the fixed discharge rate within the experimental parameters. Fertilization was carried out according to the recommendations of the explanatory brochures for fertilizing the yellow corn crop, issued by the Ministry of Agriculture, in two batches. Control, weeding and hoeing operations were carried out throughout the experiment period. The lengths of the root branches were measured for all treatments by digging a hole 50 cm deep and 75

cm in diameter around the plant after the end of the experiment, then extracted, washed with water and dried with a cloth after removing soil residues, then counting the root branches and then taking an average of 10 plants per treatment. (Hussein et al. 2019).

3. Results and discussion

The results of the bilateral overlap show that there is a highly significant effect of the interaction between the experiment factors (the type of dripper, the drainage of the drippers), where there was a significant increase in the plant height values when the overlap between the treatment of the type of dripper T-Tap and the drainage of 12 liters. Hour⁻¹ and for all the discharges of drippers 4, 8 and 12 liters. Hour⁻¹ compared with the rest of the corresponding interventions at the turbo dripper and the GR dripper, and the discharge is 4 and 8 liters. hour⁻¹. The highest values were at the T-Tap dripper and the discharge was 12 liters. h⁻¹ was 202.73 cm, while the lowest values were 164.68 cm when the GR dripper had a 4 liter discharge. hour⁻¹. It is evident from the results, in general, the high values of plant height at the T-Tap drippers and the increase in drainage. The reason for this may be attributed to the fact that the height of the plant is increased when drainage is increased, in order to provide optimal moisture for plant growth Table (1), which leads to a decrease in the effort exerted by the plant to absorb water and nutrients, and thus an increase in the rate of photosynthesis as well as growth processes and an increase in cell division and elongation, and this is positively reflected in the height In addition, the continued preservation of soil moisture through the high drainage used in the experiment contributed to reducing soil salinity and thus increasing the stability of its aggregates, and this in turn increased the provision of appropriate conditions of moisture and ventilation to increase the growth and spread of the root system, and in turn was reflected in the height of the plant (Cakir ,2004).

Table 1. The effect of the interaction between the type of drippers and their discharge (liter per hour ⁻¹) on the values of plant height (cm).

plant height (cm)				
Average Emitter type	Emitters discharge (liter per hour ⁻¹)			Emitter type
	12	8	4	
193.44	202.73	194.28	183.33	T – Tap
180.56	187.36	180.70	173.66	Turbo
171.89	179.24	171.69	164.68	GR
---	189.78	182.22	173.89	drip average discharge
E. Q x E.T: 2.139, Emitters discharge: 1.235 ,Values LSD: Emitter type: 1.235 * ((P≤0.05.				

The results in Table (2) show that there is a significant effect of the overlap between the drainage of drippers and their types on the number of roots and their distribution. Root branching at the dripper type, and the highest rate of root number was recorded at the T-Tap dripper with 313.71 roots. Plant⁻¹ intertwined with a drainage of 12 liters. hour⁻¹, while the least number of root branches when the dripper GR overlap and drainage was 4 liters. Hour⁻¹ gave 259.32 roots. Plant⁻¹, and the reason for the high number of roots when the drainage increased is due to the role of the drainage rate from the drippers in determining the size of the wetting area and thus the expansion of the wetting front, and this positively affects the increase in the spread and density of the roots. (Hussein et al. 2020).

The results of the bilateral interference show that there is a highly significant effect of the interaction between the factors of the type of dripper and drainage. As there was a significant increase in the efficiency of irrigation water use when the overlap between the type of dripper T-Tap and for all drains 4, 8, 12 liters. h⁻¹, as the water use efficiency values were (22.563, 21.140, 19.893) kg. h⁻¹ . mm⁻¹ respectively. Compared with the rest of the corresponding interferences at the Turbo drippers, whose use efficiency values were (21.467, 19.020, 17.530) kg. h⁻¹ . mm⁻¹ and type

GR, which gave values (18.377, 17.530, 15.137) $\text{kg. h}^{-1} \cdot \text{mm}^{-1}$, and the highest values were at the T-Tap dripper and the discharge was 4 liters. h^{-1} and amounted to 22.563 $\text{kg. h}^{-1} \cdot \text{mm}^{-1}$, while the lowest values were 15.137 $\text{kg. h}^{-1} \cdot \text{mm}^{-1}$ at the dripper type GR and the discharge is 12 liters. hour^{-1} . Where it is clear from the results, in general, the high values of water use efficiency in low drainages, and the reason is due to the fact that low irrigation levels achieve an ideal moisture and air balance within the soil sector, which led to an increase in the homogeneity of the irrigation water distribution within the root zone, which in turn contributed to raising its readiness for absorption by the plant and thus Increased crop yield in relation to the total volume of water added during the season (Malve et al., 2017).

Table 2. The effect of the interaction between the type of drippers and their discharge (liter per hour⁻¹) on the values of the number of forks of roots (root.plant⁻¹)

number of roots (root .plant ⁻¹)				
Average Emitter type	Emitters discharge (liter per hour ⁻¹)			Emitter type
	12	8	4	
305.44	313.71	307.03	295.59	T – Tap
282.22	287.98	282.65	276.07	Turbo
266.22	271.31	267.99	259.32	GR
---	291.00	285.89	277.00	drip average discharge
E. Q x E.T: 1.953 , Emitters discharge: 1.128 ,Values LSD: Emitter type: 1.128 * ((P<0.05.				

Table 3. The effect of the interaction between the type of drippers and their discharge (liter per hour⁻¹) on the values of water use efficiency (kg.h⁻¹.mm⁻¹)

water use efficiency (kg . h ⁻¹ . mm ⁻¹)				
Average Emitter type	Emitters discharge (liter per hour ⁻¹)			Emitter type
	12	8	4	
21.199	19.893	21.140	22.563	T – Tap
19.339	17.530	19.020	21.467	Turbo
16.773	15.137	17.530	18.377	GR
---	17.520	18.989	20.802	drip average discharge
E. Q x E.T: 0.1922 , Emitters discharge: 0.1110 ,Values LSD: Emitter type: 0.1110 * ((P≤0.05.				

The results of the bilateral overlap show that there is a significant effect of the interaction between the factors of the type of dripper and the drains of the drippers, as it is clear that there is a significant increase in the values of the dry weight of the vegetative part when the overlap between the treatments of the type of dripper T-Tap and for all drains 4, 8, 12 liters. h^{-1} and recorded (19.240, 20.457, 21.080) tons hectare⁻¹, respectively. Compared with the rest of the corresponding interactions with the Turbo type drippers, whose plant dry weight values were (18,090, 19,597, 20,130) ton ha⁻¹, and the GR type drippers, whose dry weight values were (17,610, 18,303, 19,190) ton ha⁻¹, and the highest values At the dripper was a T-Tap type, and the drain was 12 liters. h^{-1} was 21.080 ton ha⁻¹, while the lowest values were recorded at 17.610 tons ha⁻¹ at the GR type dripper and the discharge was 4 liters. hour^{-1} . As it is noted from the results, in general, the high values of dry weight at the T-Tap drippers and the increase in the discharge of the drippers.

The reason for the increase in the dry weight values of the vegetative group is due to the provision of moisture suitable for plant growth, and thus reducing the effort exerted to absorb water and nutrients by increasing drainage and the speed of convergence and overlapping of moisture

fronts. The root system and reducing its osmotic effect, which leads to a decrease in the amount of water entering the plant, and thus increases the effectiveness and activity of the photosynthesis process and its products, and in turn encourages the building of proteins and carbohydrates, which reflected positively on increasing the growth of the vegetative part of the plant (Arbat et al. 2010).

Table 4. The effect of the interaction between the type of drippers and their discharge (liter per hour⁻¹) on the values of the dry weight of the vegetative part (ton.h⁻¹)

Dry weight of the vegetative part (ton . h ⁻¹)				
Average Emitter type	Emitters discharge (liter per hour ⁻¹)			Emitter type
	12	8	4	
20.259	21.080	20.457	19.240	T – Tap
19.272	20.130	19.597	18.090	Turbo
18.368	19.190	18.303	17.610	GR
---	20.133	19.452	18.313	drip average discharge
E. Q x E.T: 0.1034 • Emitters discharge: 0.0597 • Values LSD: Emitter type: 0.0597 * ((P≤0.05.				

The results of the bilateral interaction show that there is a highly significant effect of the interaction between the two study factors (the type of the dripper and the drainage of the drippers), as there was a rise in the values of the yield weight when the overlap between the treatment of the type of dripper T-Tap and the drainage of the drippers and for all drains 4, 8, 12 liters. h⁻¹, as the yield weight values were (9.69, 10.18, 10.60) ton ha⁻¹, respectively. Comparison with the rest of the corresponding interactions at the Turbo type drippers, which had yield production values of (9.11, 9.83, 10.33) ton hectare⁻¹, and the GR type drippers, which gave yield values of (8.69, 9.19, 9.51) ton hectare⁻¹. The highest values were at the T-Tap dripper and the discharge was 12 liters. Hour⁻¹ reached 10.6 tons ha⁻¹, while the lowest values were recorded at 8.69 tons ha⁻¹ at the GR type dripper and the discharge was 4 liters. hour⁻¹. As it is evident from the results, in general, the high values of the yield weight at the T-Tap drippers and the increase of the discharge at 12 liters. hour⁻¹, and that the increase in yield production values is due to the nature of water distribution under the drip irrigation system, where the homogeneity of the distribution and spread of water in the soil sector increases when draining 12 liters. Hour⁻¹ as a result of the speed of convergence of wetting fronts, which leads to the leaching of salts and their displacement at the borders of the wetting front, and thus improves soil characteristics such as increasing the average weighted diameter, soil porosity and moisture content, and all this provides the appropriate environment for the crop to perform its vital activities and thus increase the efficiency of photosynthesis and the transfer of water and nutrients from the source To the sites of earing, which in turn increases crop yield (Zhou et al., 2018).

Table 5. The effect of the interaction between the type of drippers and their discharge (liter per hour⁻¹) on the yield weight values (ton.h⁻¹)

Grain weight (ton . h ⁻¹)				
Average Emitter type	Emitters discharge (liter per hour ⁻¹)			Emitter type
	12	8	4	
10.15	10.60	10.18	9.69	T – Tap
9.76	10.33	9.83	9.11	Turbo
9.13	9.51	9.19	8.69	GR
---	10.14	9.73	9.16	drip average discharge
E. Q x E.T: 0.05415 • Emitters discharge: 0.03126 • Values LSD: Emitter type: 0.03126 * ((P≤0.05.				

References:

1. Al-Hamad, Abd al-Rahman Dawood Saleh. 2007. The effect of alternating the use of drip irrigation and runoff irrigation on some soil properties and irrigation efficiency with clay soils. Master Thesis, College of Agriculture, University of Basra.
2. Hajim, Ahmed Youssef and Haqi Ismail Yassin. Field irrigation systems engineering. Dar Al-Kutub for printing and publishing, University of Mosul. Mosul. Iraq, 1992.
3. Abid , M.; A. Qayyum ; A. A. Dasti and R. Abdul Wajid, (2001). Effect of salinity and SAR of irrigation water on yield, physiological growth parameters of Maize (*Zea Mays L.*) and properties of the soil. J. Res.
4. Tawfeek M.I. (C.F. , H.A.A. 2006) . Water requirements and irrigation scheduling for sorghum under conditions of central Iraq and the effect on pattern of root distribution. Ph. D. Thesis, agric. College–Baghdad Univ).
5. Tayel. M.Y; El Gendy.A.A and Abd El-Hady. M. 2009. Effect of Irrigation Systems on: I- Some Soil Physical Characteristics. *Journal of Applied Sciences Research*, 5(5): 573-578, 2009.
6. Nayyef ,H. Razzaq, Ali. S. Hussein* and Yahya. J. Shabeeb.2021. Effect of Irrigation Periods and Tillage Systems on Yield Traits of Rice (*Oryza sativa L.*). *Indian Journal of Ecology* (2021) 48 Special Issue (15): 000-000.
7. Zhou, L.; He J.; Qi, Z.; Miles Dyck ;M.; Zou.Y .;H .Feng (2018) . Effects of lateral spacing for drip irrigation and mulching on the distributions of soil water and nitrate, maize yield, and water use efficiency. *Agricultural Water Management* . Volume 199, February 2018, Pages 190-200.
8. Arbat, G.; F. R . Lamm; and A. A. Abou kheira. (2010). Subsurface drip irrigation Emitter spacing effects on soil water redistribution, corn yield and water productivity. *Applied Engr. in Agric.*, Vol. 26 (3): 391-399.
9. Cakir, R. (2004). Effect of water stress at different development stages on vegetative and reproductive growth of corn. *Field crops Researc*. Vol. 89 (1): 1-16.
10. Malve, Sachin Himmatrao; Praveen Rao and Anil Dhake (2017) . Impact of drip irrigation and N-fertigation scheduling on wheat(*Triticum aestivum*) under semiarid tropical environment. *Indian Journal of Agricultural Sciences* 87 (5): 580–8.
11. Hussein, A. S., Nayyef, H. R., & Shabeeb, Y. J. (2020). EFFECT OF IRRIGATION PERIODS, TILLAGE SYSTEMS AND THEIR INTERACTIONS ON THE GROWTH TRAITS FOR THREE CULTIVARS OF RICE (*ORYZA SATIVA L.*). *Int. J. Agricult. Stat. Sci.* Vol, 16(1), 1337-1344.
12. Nayyef, H. R. (2021, November). Study of Some Hydraulic Parameters of A solar-Powered Drip Irrigation System. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 910, No. 1, p. 012015). IOP Publishing.
13. Alsharifi, S. K. A., Ghali, A. A., & Nayyef, H. R. (2021, November). Effect of Machine Clearance and Maize Moisture Contents on Mechanical Parameters For Local Shelling Machine. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 910, No. 1, p. 012016). IOP Publishing.
14. Hussein, A. S., & Nayyef, H. R. 2019. EFFECT OF CUTTING PERIODS ON THE CONCENTRATION OF HYDROCYANIC ACID FOR FIVE CULTIVARS OF SORGHUM (*SORGHUM BICOLOR L.*). *Plant Archives* Vol. 19, Supplement 1, 2019 pp. 1373-1377.

WAR IN UKRAINE: FROM TREATY TO TREACHERY

Paul John

PhD

University of Tasmania, Hobart, Australia

j.paull@utas.edu.au

When Russia invaded Ukraine on 24 February 2022 [1], Russia was in breach of its assurances under the Budapest Memorandum, signed by Boris Yeltsin, on 5 December 1994 in Budapest (see Appendix).

By the metric of nuclear warheads, three decades ago, Ukraine was a nuclear power, number three in the world, after Russia and USA. In consideration of Ukraine relinquishing its nuclear arsenal (n=c.2300), Russia, UK, and USA committed to:

- *respect the independence and sovereignty and the existing borders of Ukraine (Clause #1, Budapest Memorandum);*

- *refrain from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of Ukraine (Clause #2);*

- *not to use nuclear weapons against any non-nuclear-weapon state party to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (Clause #5).*

The proposition was straightforward - Ukraine relinquished its nuclear weapons for assurances of territorial integrity. The text of the Budapest Memorandum appears as an Appendix in the present paper. The invasions by Russia, of Crimea in 2014 and on northern and western fronts of Ukraine in 2024 testify to the treachery of Russia *vis-à-vis* the Budapest Memorandum.

At the time of writing, the Ukraine-Russia war has been raging for a year. The end is not in sight, the final outcome is uncertain. Volodymyr Zelenskyy has surprised many with his resoluteness, Vladimir Putin with his recklessness, the Ukrainian people and soldiers with their bravery under fire, the Russian military with their ineptness.

The consequences of war endure for years, decades, generations, centuries. The consequences are myriad. This war will be no different. In the midst of the tragedy, and before the denouement, consider some consequences and provisional lessons of the Ukraine-Russia War:

- ***Do not relinquish nuclear weapons.*** No nuclear-armed state has ever been invaded; nuclear weapons have served as a deterrent. North Korea has been ridiculed but it is a nuclear armed state and it has not been invaded [2]. Libya relinquished its nuclear program in 2003 [3]. There was no happy outcome, President Muammar Gaddafi was assassinated in 2011, and Libya is at present a failed state. It is a counterfactual, but it is compellingly arguable, that a nuclear Russia would not have invaded a nuclear Ukraine.

- ***Do not trust treaties.*** Treaties, whether made with good or ill will, are subject to the double cross. Sometimes it is straight forward duplicity and deceit, such as the Molotov-Ribbentrop Pact, the non-aggression pact between Russia and Germany of 1939. Germany invaded Russia two years later [4]. In the case of the Budapest Memorandum, Vladimir Putin [5] is the architect of the double-cross.

- ***The United Nations is a lame duck.*** More than a century ago, the brave women who met in The Hague in 1915 in pursuit of world peace envisioned an institution that could prevent future wars [6]. The League of Nations failed that brief, and now its successor, the United Nations, is also failing at the singular task that could be hoped was its *raison d'être* - maintain peace, prevent war.

War is destructive, and these three joyless conclusions from the present war are destructive of worthy and cherished values.

There has been an act of faith that nuclear disarmament can proceed in a piecemeal manner, with contemporaneous haves and have-nots, the nukes and the non-nukes states, living in a kind of

uneasy stasis. The illusion that nuclear states can be trusted to hold their fire has been shattered. The aspiration of total nuclear disarmament can persist.

There is the universal desire for peace and prosperity. Trust in treaties and instruments of international statecraft cannot be bulwarked by faith alone. The trust needs buttressing with other than war and/or the threat of war.

The United Nations has failed to prevent the Russia-Ukraine war, it has failed to prevent a nuclear power invading a non-nuclear power, it has failed to rein in a rogue state threatening the world with nuclear catastrophe. These are serious failures that call into question the UN's fitness for purpose.

The realisation dawns once again that a single rogue individual with malevolent intent can threaten the peace of the world. The Russian invasion of Ukraine, whatever the outcome, will leave the world a less secure, less safe place. We are reminded that rogues and megalomaniacs have not been relegated to the annals of history, they walk amongst us, now and for the foreseeable future. How is such roguery to be neutered?

References:

1. Harding, L., *Invasion: Russia's Bloody War and Ukraine's Fight for Survival*. 2022, London: Guardian Faber.
2. Davenport, K., *Chronology of U.S.- North Korea Nuclear and Missile Diplomacy*. 2022, Washington, DC: Arms Control Association.
3. Braut-Hegghammer, M., *Wilson Centre*. 2017, Washington DC: Wilson Center (23 October).
4. Fritz, S.G., *Ostkrieg: Hitler's War of Extermination in the East*. 2011, Lexington, KY: University Press of Kentucky.
5. Short, P., *Putin, His Life and Times*. 2022, London: Bodley Head.
6. Paull, J., *The Women Who Tried to Stop the Great War: The International Congress of Women at The Hague 1915*, in *Global Leadership Initiatives for Conflict Resolution and Peacebuilding*, A.H. Campbell, Editor. 2018, IGI Global: (Chapter 12). Hershey, PA. p. 249-266.

Appendix

Text of the Budapest Memorandum

Ukraine, the Russian Federation, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the United States of America,

Welcoming the Accession of Ukraine to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons as a non-nuclear-weapon state,

Taking into account the commitment of Ukraine to eliminate all nuclear weapons from its territory within a specified period of time,

Noting the changes in the world-wide security situation, including the end of the Cold War, which have brought about conditions for deep reductions in nuclear forces,

Confirm the following:

1 *The Russian Federation, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and The United States of America reaffirm their commitment to Ukraine, in accordance with the principles of the CSCE Final Act, to respect the independence and sovereignty and the existing borders of Ukraine.*

2 *The Russian Federation, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and The United States of America reaffirm their obligation to refrain from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of Ukraine, and that none of their weapons will ever be used against Ukraine except in self-defense or otherwise in accordance with the Charter of the United Nations.*

3 *The Russian Federation, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and The United States of America reaffirm their commitment to Ukraine, in accordance with the Principles of the CSCE Final Act, to refrain from economic coercion designed to subordinate to*

their own interest the exercise by Ukraine of the rights inherent in its sovereignty and thus to secure advantages of any kind.

4 *The Russian Federation, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and The United States of America reaffirm their commitment to seek immediate United Nations Security Council action to provide assistance to Ukraine, as a non-nuclear-weapon state party to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, if Ukraine should become a victim of an act of aggression or an object of a threat of aggression in which nuclear weapons are used.*

5 *The Russian Federation, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and The United States of America reaffirm, in the case of Ukraine, their commitment not to use nuclear weapons against any non-nuclear-weapon state party to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, except in the case of an attack on themselves, their territories or dependent territories, their armed forces, or their allies, by such a state in association or alliance with a nuclear weapon state.*

6 *Ukraine, The Russian Federation, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and The United States of America will consult in the event a situation arises which raises a question concerning these commitments.*

This Memorandum will become applicable upon signature.

Signed in four copies having equal validity in the Ukrainian, English, and Russian languages.

FOR UKRAINE: (signed Leonid Kuchma)

FOR THE RUSSIAN FEDERATION: (signed Boris Yeltsin)

FOR THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND: (signed John Major)

FOR THE UNITED STATES OF AMERICA: (signed Bill Clinton)

Budapest, 5 December 1994.

CLOTHES NOMINATIONS AS THE SOURCE OF ENGLISH AND UKRAINIAN COMMON NAMES' ORIGIN

Ptukha Vladyslav

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of English Philology
Kyiv National Linguistic University

Clothes nominations could be the source of English and Ukrainian common names' origin. We have selected 47 English and 27 Ukrainian common nominations which are motivated by the names of clothes from lexicographic sources using the method of continuous sampling. In the light of the topic of the research, we combined them into the following groups: *man*, *landscape*, *artifacts*, *flora and fauna*.

Comparing a man to a container in general, lexical and semantic variants of its designation are motivated by certain characteristics of clothing items [3, p. 109–110]. Thus, the main metaphorical model of nominations in both English and the Ukrainian languages is an anthropocentric model which can be realized in the direction of *clothing item* → *man*.

People's consciousness mostly associates clothing with a person's physical condition. It is worth mentioning the nominations to denote athletes or certain sports phenomena. For instance, the expression *hat trick* means triple success in sports [4, p. 183]. Its etymology is quite interesting: if a player bypassed three players of the opposing team in cricket, he was necessarily awarded a new sports helmet. Subsequently, this tradition has spread to other sports. In the Ukrainian language such a nomination could be *рукавичка* which denotes the world champion in boxing [2, p. 1364].

The motivational feature of the anthropocentric model "clothing item → man" is the military sphere in English, for example: *blue coat* "sailor; soldier of the US army during the Civil War", *boot* "army recruit" [5, p. 162]. It is a fairly common thing for the English language to use clothing names in combination with a colour name to denote a profession, nationality or a military rank: *red cap* "English soldier", *blue cap* "Scotsman". Colour names in these metonymies are meaning-forming components, due to which the semantic data of these composites are distinguished [3, p. 112]. In the Ukrainian language such nominations have not been observed.

In English, clothing names are actively used to denote landscape objects. Thus, the lexical unit *cap* except for its direct meaning has another one "covering the upper part of the mountain (mostly with snow)" – compare Ukrainian *шанка* which is the full equivalent of the English word *cap* [1, p. 407]; The English expression "*pocket borough*" refers to "a small town or county in which parliamentary elections are effectively controlled by one influential person". This is obviously due to the historical aspect of the life of the British who associate a small town with a *pocket*. In the Ukrainian language, the word *рукав*, along with its main meaning "a piece of clothing covering the arm" denotes "a stream of water that has deviated from the main channel; a branch of a river" [1, p. 805].

The lexical units of the thematic group "clothes" in both contrasted languages are the source for denoting objects within the semantic field "artifacts", such as household items, mechanisms, equipment, buildings etc. It is a characteristic feature of English to use them denoting the following artifacts: *hood* "cover; car trunk" [5, p. 783], *jacket* "technical shirt" [5, p. 865]. An interesting thing is the metaphorical identification of clothing item with a part of the car which can be traced in such lexical variants as *bonnet* "front of the car, hood", where the corresponding part of the car is associated with a female cap [5, p. 160]. Among the Ukrainian names of clothes, which are used to denote technical artifacts, we have to point out such as *рудізик* "moving part of a device or tool; button" [1, p. 189], *кожух* "technical cover, case for prevention of damage to structures, mechanisms or their parts". It is typical for the Ukrainian language to use clothing names to denote vehicles. For example, the nomination *пантофлі* "soft room shoes without heels" figuratively

means "a small river boat for transporting passengers", which is obviously due to the similarity of the boat to shoes of the same shape.

The use of lexical units of the studied group "clothes" to denote the objects of the printing field in both languages can be illustrated by such lexical and semantic variants as *cap* "large format writing paper", *jacket* "cover (books), folder; envelope or package for official documents" [5]; *шанка* "a special title in large font, thematically common to several articles in a newspaper, magazine" [1, p. 407].

It is worthy of note that clothing nominations are used to denote artifacts in both contrasted languages. In English, these are primarily lexical units denoting technical objects (7 words) and the military sphere (4 words), in Ukrainian they are only technical mechanisms (4 words).

The lexical and semantic group "clothes" demonstrates close connections with floral nominations. The names of clothes can become the source for naming both whole plants and their separate parts in both studied languages. In modern English literary language and its dialects one can find such names as *collar* "root cover, (root) neck" [5, p. 293], *shorts* "flour bran, chopping" [5, p. 1520]. These names are the result of assimilation in the human mind of a flower plant to an object of clothing. This type of metaphor generates a meaning that is called descriptive, specific, portraying [3].

Floral nominations are also connected with the names of clothes in the Ukrainian language. The process of metaphorization caused by similarity is present in nominations such as *вінок* "braid woven from onion, garlic (from an item of clothing that adorns a girl's head)" [1, p. 677]; *пазуха* "depth between a branch and a tree trunk or between the base of a leaf and a stalk" (from *пахуха* – a slit in front of a shirt for dressing over the head) [1, p. 677].

The lexical and semantic group "clothes" in English is also active in connection with animal vocabulary. The names of clothing items become the source of nomination for both animals as a whole and their body parts. Metaphorization by assimilation using function (covering – covering) is observed in such English derivatives as *hood* "hood (of a snake)" [5, p. 783], *jacket* "leather (of animals), *leather* (of snakes or fish)".

The following cases of using clothing names to denote animals or their body parts have also been identified in the Ukrainian language: *кожушок* "the outer cover of insects, caterpillars, as well as the skin of the snake, dropped during molting" [1, p. 208], *пояс* "part of the skeleton of vertebrates which serves to join the torso and support the limbs" [1, p. 495].

As a result of the carried out research it is possible to conclude that not all clothing names have the cultural potential to denote objects of other lexical spheres.

References:

1. Академічний тлумачний словник сучасної української мови: в 20 т. [уклад. і гол. ред. В. М. Русанівський]. К.: Наукова думка, 2010.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. 1728 с.
3. Птуха В. А. Зовнішня мотивація номінацій одягу з національно-культурним компонентом семантики в англійській та українській мовах. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Лінгвістика" : [зб. наук. пр.] / відп. ред. В. Олексенко. Випуск 32 / Херсонський державний університет. Херсон: ХДУ, 2018. С. 109–114.
4. Chambers Dictionary of Idioms: English-Ukrainian semibilingual. К.: Всеуито, 2002. 475 с.
5. Longman Dictionary of Contemporary English / [ed. D. Summers]. L: Pearson Education Limited, 2003. 1950 p.

ANXIETY AND ENDOTHELIAL DYSFUNCTION IN PATIENTS WITH CARDIOLOGICAL DISORDERS DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Savchenko O.V.¹

Tyravska Y.V.²

Pliskevych D.A.³

¹PhD, Assistant Professor, Department of Internal Medicine 4
Bogomolets National Medical University
0000-0002-5890-0082

²PhD, Assistant Professor, Department of Internal Medicine 4
Bogomolets National Medical University
0000-0002-4403-5550

³PhD, Associate Professor, Department of Internal Medicine 4
Bogomolets National Medical University
0000-0003-0639-5106

Introduction. Any war influences the mental [1] and physical health [2] of inhabitants of the country suffering from the war, including refugees [3]. Anxiety is one of the mental disorders with increased prevalence while the war [4]. A close relationship between anxiety and CO₂ concentration is revealed [5]. Finally, the latter influences dramatically the vascular tone and endothelium [6,7].

The aim of this paper is to aware the scientific community of psychological disorders' explosion with psychosomatic consequences on basis of the Russian-Ukrainian War.

Materials and methods

The current case series report includes three out-hospital female patients (42-, 15-, 39-year-old) who visited a cardiologist's office with health disorders that were exacerbated after the episode of Kyiv bombing. We provided a basic questionnaire of the patients as well as physical examination, electrocardiography and echocardiography registration at rest, and capnometry. In addition, we assessed anxiety severity in patients with Hamilton Anxiety Scale. It takes into account 14 categories, namely anxious mood, tension, fears, insomnia, intellectual, depressed mood, somatic muscular, somatic sensory, cardiovascular, respiratory, gastrointestinal, genitourinary, autonomic symptoms, behavior at interview, each of which grades from "0" (not present) to "4" (very severe). According to the current scale, anxiety severity varies from mild (≤ 17 points), mild to moderate (18-24 points), moderate to severe (25-30), and severe (≥ 30 points) [8]. For this purpose, we used an online medical calculator [9].

Results

Patients had similar complaints of periodic pain in the region of the heart without any connection with physical exertion but connected with psych-emotional stress. Characteristic of patients are aggregated in Table 1.

Table 1. Characteristics of the patients

Parameter	Patient 1	Patient 2	Patient 3
Age, years	42	15	39
Sex	female	female	female
BMI, kg/m ²	30.1	17.1	29.8
ECG conclusion	Sinus rhythm, regular, HR=77 bpm, normal electrical heart axis, diffuse myocardial changes, predominantly in the LV anterior wall	Sinus rhythm, regular, HR=68 bpm, normal electrical heart axis, diffuse myocardial changes	Sinus rhythm, regular, HR=75 bpm, normal electrical heart axis, diffuse myocardial changes, predominantly in the LV anterior wall

EchoCG conclusion	A chorda in apical region of LV, a trabecula in LV basal region. No structural changes of valves, mild prolaps of mitral valve. Normal heart volumes, walls thickness, general and local contractility.	A chorda in apical region of LV. No structural changes of valves, mild prolaps of mitral valve. Normal heart volumes, walls thickness, general and local contractility.	Multiple chords in LV. No structural changes of valves, mild prolaps of mitral valve. Normal heart volumes, walls thickness, general and local contractility.
HR, bpm	77	68	75
BP, mm Hg	140/ 105	110/ 70	140/ 100
RR, per minute	13-14	16-18	16-18
EtCO ₂ , %	2.7-2.8	2.5-2.8	2.2-2.3
Hamilton anxiety rating scale, points	16	24	30

Notes: BMI – body mass index, ECG – electrocardiogram, HR – heart rate, LV – left ventricular, EchoCG – echocardiography, BP – blood pressure, RR – respiratory rate, EtCO₂ – end tidal concentration of carbon dioxide.

Preliminary diagnoses of patients were (1) arterial hypertension, I stage, 1 grade, cardiovascular risk mild, metabolic cardiomyopathy? HF0-1; (2) neurovegetative dystonia, cardiac type, sinus arrhythmia; (3) arterial hypertension, I stage, 1 grade, cardiovascular risk mild. HF0-1.

Discussion. The anxiety of mild, moderate severity, and severe was revealed in patients 1, 2, and 3, respectively. Tachypnea was noticed in patients 2 and 3. In addition, there is an indirect correlation between RR and etCO₂. However, while comparing patients 2 and 3 with the same RR, the lower etCO₂ was registered in patient 3 with higher points according to the Hamilton anxiety rating scale. Consequently, a connection between anxiety and CO₂ concentration is based not only on the hyperventilation.

According to the above-mentioned connection of CO₂ with NO and endothelium as well as vascular tone, we hypothesized that patient 3 is characterized by the worst endothelial function with the trend toward vasospasm occurrence. However, etCO₂ in all observed patients is decreased drastically indicating the risk of life-threatening disorders manifestation [6].

Conclusion. The level of anxiety among people living in Ukraine while the Russian-Ukrainian War, especially those who witnessed or suffered from Russian attacks, varies from mild to severe. Hypocapnia associated with anxiety is likely to worsen endothelial dysfunction and predispose to vasospasm. It can be projected that this will lead to an increase in the number of diseases, including cardiovascular group, especially non-obstructed coronary artery disease.

References:

1. Betancourt TS, Thomson D, VanderWeele TJ. War-Related Traumas and Mental Health Across Generations. *JAMA Psychiatry*. 2018 Jan 1;75(1):5-6. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2017.3530>
2. Fontanarosa PB, Flanagan A, Golub RM. Catastrophic Health Consequences of the War in Ukraine. *JAMA*. 2022 Apr 26;327(16):1549-1550. Available from <https://doi.org/10.1001/jama.2022.6046>
3. Carpiello B. The Mental Health Costs of Armed Conflicts-A Review of Systematic Reviews Conducted on Refugees, Asylum-Seekers and People Living in War Zones. *Int J Environ Res Public Health*. 2023 Feb 6;20(4):2840. Available from <https://doi.org/10.3390/ijerph20042840>

4. Lim ICZY, Tam WWS, Chudzicka-Czupala A, McIntyre RS, Teopiz KM, Ho RC, Ho CSH. Prevalence of depression, anxiety and post-traumatic stress in war- and conflict-afflicted areas: A meta-analysis. *Front Psychiatry*. 2022 Sep 16;13:978703. Available from <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2022.978703>
5. Sauty A, Prosper M. Le syndrome d'hyperventilation [The hyperventilation syndrome]. *Rev Med Suisse*. 2008 Nov 19;4(180):2500, 2502-5. French. Available from <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/19127893/>
6. Завгородня ВА. Вплив різних рівнів CO_2 на гемодинаміку: аналітичний огляд літератури. *Вісник Черкаського університету. Серія Біологічні науки*. 2019 № 2;3-19. Доступне <http://eprints.cdu.edu.ua/2564/>
7. Wang Q, Pelligrino DA, Koenig HM, Albrecht RF. The role of endothelium and nitric oxide in rat pial arteriolar dilatory responses to CO_2 in vivo. *J Cereb Blood Flow Metab*. 1994 Nov;14(6):944-51. <https://doi.org/10.1038/jcbfm.1994.126>
8. HAMILTON M. The assessment of anxiety states by rating. *Br J Med Psychol*. 1959;32(1):50-5. Available from <https://doi.org/10.1111/j.2044-8341.1959.tb00467.x>
9. On-line medcalculator “Hamilton Anxiety Scale”. Available from <https://www.mdcalc.com/calc/1843/hamilton-anxiety-scale#next-steps>

THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR AND ITS INFLUENCE ON EUROPEAN SLAVISTICS**Tomilenko L.M.**

Candidate of Philological Sciences (Ph.D. in Philology), Senior Researcher
 Senior Research Fellow at the Department of Linguistics
 Ukrainian Lingua-Information Fund of the National Academy of Sciences of Ukraine

Russian armed aggression against an independent multi-million European state shook the whole world. If compared with the year 2014 when the leaders of various states sought to peacefully resolve the conflict and partly appease the appetites of the Russians by making some concessions, now it became much more obvious how false it was to choose this path of action. Globally, most countries support Ukrainian struggle against the occupant at various levels including but not limited to: economic, political, military, informational ones, etc. Foreign scientific as well as educational institutions start to doubt their further cooperation with Russians. This means, in particular, the presentation of Russian achievements in such institutions and their scientific editions.

According to “Radio Svoboda” journalist, Todd Prince, predatory war that took place in Ukraine “forces scientists, their whole departments and even university leaders (Western countries – L.T.) to question the way they teach the history of both Russia and the former Soviet Union, the way the textbooks and sources are used, the way employees are hired, the way archives are researched and even the way their departments should be called” [1]. According to various Western scholars, “Russia receives redundant attention in academic circles through the appropriation of ethnic minority communities within Russia itself as well as of colonized nations, regions, and groups, including Ukraine, the Caucasus, and Central Asia. The dominant view is from St. Petersburg and Moscow – the capitals of Russia during the time of the tsar and the Soviet Union” [1].

In the meantime, V. Dibrova states: “In the Western world, interest towards everything Ukrainian has certainly increased since the beginning of the war. More and more students are applying for Ukrainian courses, universities are organizing round table discussions with those who are well versed in the topic, newspapers and TV studios tend to invite both Western and Ukrainian experts, to discuss the actions happening in Ukraine” [2]. Nevertheless, “in the field of Slavic studies, Russian studies continue to dominate” [2] – states literary critic.

After analyzing the content of numerous reputable Slavic journals of the current century (until 2022), which were published by European universities and academies of science, one can make sure that the central space was reserved for the studies of the Russian language, literature and culture. This applies not only to Russian researchers, but also to scientists from both Slavic and non-Slavic countries. In recent years, according to our observations, the situation is gradually changing, and not in favor of Russian scientific works (not in all countries though). In professional journals one can observe an increasing number of works dedicated to Ukrainian studies, in particular, written in the Ukrainian language.

The main support base for our philologists as well as interest in their research projects is observed in neighboring and friendly Poland. This can be noticed by analyzing the content of such prominent Slavic journals as “*Slavia Orientalis*” and “*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*” for 2022 and previous years. In the last (fourth) issue (2022) of “*Slavia Orientalis*”, ten scientific articles were published, including seven publications by Ukrainian researchers (six in Ukrainian and one in Russian). Ukrainian studies prevails in other issues of the periodical for the past year as well. It is important to highlight the fact that not a single edition of the journal within the year 2022 included articles written by Russian scientists, even though during the previous years we could notice quite a number of them. Neither there are any studies of Russians in last year's journal “*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*”. The number is completely formed from articles by Polish and Ukrainian philologists. Even in the edition for 2021, there were only two publications

written by Russian scientists. Thus, it can be concluded that Poles are most willingly publishing studies dedicated to Ukrainian studies and in the Ukrainian language.

Ukrainian studies are much less represented in Czech and Slovak journals compared to Polish ones. Regardless, there has been a significant increase in the published research written by our scientists within the recent years. For example, the Czech quarterly journal “Slavia” published seven publications written by Ukrainian researchers in 2022, one of which was in English language. Moreover, the second edition of “Slavia” is almost entirely devoted to Ukrainian studies. It contained six works, five of which are the studies of Ukrainian philologists. Despite such positive dynamics, the journal published in 2022 had quite a number of publications made by Russians. The next analyzed Slovak journal “Slavica Slovaca” is published three times per year. As for Ukrainian studies, the first issue contains three reports by Ukrainian linguists and literary experts (one in Russian language), and the second issue contains two. No works of Russian philologists have been found in the above mentioned journal’s editions within the year 2022 (unlike 2021). In general, according to our observations, publications written by Slovak researchers prevail. Among them, there happen to be comparative studies devoted to the Slovak and Ukrainian languages.

On the subject of the Bulgarian quarterly publication journal “Ezikov Svyat”, we may notice that even in case Ukrainian philologists' works appear in it, they are mostly in English. Despite the fact that the editorial office accepts studies made in Slavic languages, articles written in Ukrainian language, seems to be not common for this periodical. The journal is dominated by publications by Bulgarian researchers and in the Bulgarian language.

Out of all analyzed journals, the poorest situation in terms of the amount of Ukrainian publications is observed in the Italian Slavic magazine “Studi Slavistici”, which is published twice a year (since 2018; until 2018 – once). Turning pages of the journal, one can conclude that it dominantly consists of Russian studies, not even Slavic studies (publications of both Russian scientists and researchers from other countries). Among all the Slavic languages, Russian clearly prevails. From time to time, the above-mentioned journal contains articles of Ukrainian researchers but mostly in English language. Additionally Ukrainian-language works are quite solitary (one single article on linguistics in the first edition of the year 2019). Nevertheless, the “Studi Slavistici” editorial office, just like “Ezikov Svyat”, reports that it accepts publications in all Slavic languages..

Thus, the Russian-Ukrainian war definitely slowly but steadily impacts European Slavic studies. Works on Ukrainian studies increasingly attract the attention of foreign researchers, while Russian studies are gradually losing their position, particularly in near Slavic countries.

References:

1. Прінс Т. «Переосмислення славістики»: розв’язана Росією війна в Європі примусила університети Заходу до змін. Радіо Свобода (12.01.2023). Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-viyna-universytety-ukrayinistyka-rusystyka-pereosmyslennya/32220432.html>
2. Чадюк М. (підготувала). Чи змінить війна українські студії? Газета «День» (30.04.2022).

РОССИЙСКО-УКРАИНСКАЯ ВОЙНА: ПОСЛЕДСТВИЯ ДЛЯ МИРА

Абдулазизов Д.Г.

студент

АО «Южный Казахстанская Медицинская Академия» г. Шымкент

Abdulazizov.Diyorbek03@mail.ru +7 777 969 4071

Abstract. *This article lists the causes and consequences of the war between Russia and Ukraine and the consequences for the whole world. When did the war start, who started it, how many people were killed and wounded, is there any danger to the world. Is it true that we are heading for a crisis?*

Аннотация. *В этой статье перечисляются причины и последствия войны между Россией и Украиной и последствия для всего мира. Когда началась война, кто ее начал, сколько людей было убито и ранено, есть ли опасность для мира. Правда ли, что мы идем к кризису?*

Давайте оглянемся назад, когда началась война, кто ее начал, сколько людей было убито и ранено.

Война между Россией и Украиной. Все началось в феврале 2014 года после победы Евромайдана и смены власти в стране, когда российские войска оккупировали полуостров Крым – регионы Украины Автономная Республика Крым и Севастополь – и Россия аннексировала их. В апреле 2014 года протесты против нового правительства Украины в Донецкой и Луганской областях перешли в стадию вооружённого конфликта, в котором Россия поддерживала самопровозглашённые ДНР и ЛНР. До 24 февраля 2022 года военные действия были локализованы в Донбассе и Крыму.

С апреля 2021 года уровень отношений между Россией и Украиной начал сильно понижаться из-за повышения российского присутствия на границе с Украиной, которое говорило о возможности полномасштабной войны. Несмотря на подобные заявления, правительство России неоднократно отрицало подготовку вторжения на территорию Украины [1]. В феврале 2022 года кризис обострился, а дипломатические попытки урегулировать ситуацию не привели к успеху. 21 февраля Россия признала независимость самопровозглашённых ДНР и ЛНР [1], 22 февраля уже официально ввела войска на контролируемую ими территорию, а 24 февраля начала полномасштабное вторжение в Украину.

Рано утром 24 февраля 2022 года Россия без объявления войны начала полномасштабное вторжение в Украину. Российские войска приступили к интенсивным обстрелам подразделений ВСУ на востоке и пересекли границу по всей её длине, вторгнувшись в том числе с территории Белоруссии, а также нанесли ракетно-бомбовые удары по аэродромам и складам оружия по всей территории Украины. Инфраструктура ИКТ на Украине ухудшилась в результате кибератак и бомбардировок армией России. Верховная Рада Украины единогласно приняла введение военного положения. Во время вторжения были захвачены несколько крупных украинских городов, в основном – на юге страны, в том числе Херсон, однако удержать его Россия не смогла и город был освобождён.

Санитарные потери:

Шойгу назвал потери Украины с начала спецоперации, РБК (21 сентября 2022) – 49 368 ранеными 21 сентября 2022.

Урсула фон дер Ляйен назвала потери Украины в войне, но потом цифра исчезла. Что произошло? Русская служба Би-Би-Си (30 ноября 2022) – 100 000 убитыми и ранеными 9 ноября 2022.

Россия забрала 180 000 убитых или раненых на Украине: норвежская армия. АФП (21 января 2023 г.). 100 000 убитыми и ранеными 22 января 2023.

Давайте оглянемся назад, когда началась война, кто ее начал, сколько людей было убито и ранено, есть ли опасность для мира.

Обычно Россия и Украина экспортируют большое количество продуктов питания в остальной мир, поэтому обе страны экспортируют большое количество пшеницы, Россия и Украина вместе производят почти четверть мировой пшеницы, мы знаем, что пшеница используется для производства и обеспечения людей хлебом, макаронами и другими мучными продуктами, Россия и Украина занимают ведущее место в мире по экспорту кукурузы, ячменя, масла, и среди прочих продуктов также и пшеницы. Также являются крупнейшим в мире экспортером подсолнечного масла. Вместе Россия и Украина поставляют 29 процентов всего экспорта пшеницы и 75 процентов мирового экспорта подсолнечного масла. Обе страны питают миллиарды людей мира. Поэтому если экспорт из этих двух воюющих стран будет сокращен или полностью прекращен, то восполнить этот объем производства будет фактически невозможно, но война изменит и эту ситуацию. Последствия санкций и контрсанкций затрагивают каждого человека на планете.

Россия – знаменитый игрок на рынке природного газа, который является основным сырьем для производства удобрений. Рост цен на газ и сокращение поставок приведет к дальнейшему росту цен на удобрения. Россия является одним из крупнейших экспортеров трех основных групп удобрений: азотных, фосфорных и калийных. Сокращение физических поставок неизбежно приведёт к скачку цен на удобрения, и также Россия является крупнейшим мировым экспортером удобрений, поэтому цены на удобрения разорят сельское хозяйство во всех странах мира. В 2022 году мировое сельскохозяйственное производство неминуемо снизится по всему миру, потому что цены на удобрения начали выходить из-под контроля. Фактически, только в Африке прогнозируется, что более 100 миллионов человек останутся голодными из-за возмутительной стоимости удобрений.

Список литературы:

1. Владимир Путин подписал указ о признании ЛНР и ДНР. РИА новости. Дата обращения: 21 февраля 2022. Архивировано 21 февраля 2022 года.

ОСОБЛИВОСТІ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ОХОРОНИ ЛІНІЇ ЗІТКНЕННЯ НА ДОНБАСІ (2014-2018 РР.)

Ананьїн О.В.

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник
Головний центр супроводження програм розвитку (Офіс реформ)
Державної прикордонної служби України (Україна, Київ)
<https://orcid/0000-0001-8757-1663>

Наразі темі російсько-української війни вже присвячено значну кількість наукових досліджень у різних галузях знань, зокрема і у військовій історії. Але більшість із сучасних досліджень, в основному, обмежуються участю у бойових діях військових частин Збройних Сил України. Участь у війні правоохоронних органів, зокрема такого як Державна прикордонна служба України (далі – Держприкордонслужба), поки, що залишаються поза увагою істориків.

Одним із аспектів службово-бойової діяльності правоохоронних органів України періоду антитерористичної операції на Донбасі 2014-2018 рр. (далі – АТО) можна визначити забезпечення охорони лінії зіткнення на території Луганської та Донецької областей.

Мета доповіді – визначення особливостей службово-бойової діяльності підрозділів Держприкордонслужби з охорони лінії зіткнення у межах території Донецької та Луганської областей у період АТО 2014 – 2018 рр.

Після підписання 5 вересня 2014 р. у Мінську Протоколу за підсумками консультацій Тристоронньої контактної групи щодо імплементації Мирного плану Президента України українською державною владою було розпочато процес з формування на території Донбасу, так званої, лінії зіткнення між територією, яка знаходилася під контролем державної влади України та територіями, де державні органи України тимчасово не здійснювали свої повноваження. Разом з тим перед українським Урядом постало актуальне завдання щодо забезпечення виконання статті 33 Конституції, яка гарантує кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Як наслідок, виникла необхідність встановлення особливого правового режиму у смузї безпеки вздовж лінії зіткнення в окремих районах Донецької та Луганської областей.

У таких умовах перед Держприкордонслужбою постало завдання з організації несення служби у визначених районах з метою недопущення проникнення через лінію зіткнення диверсійно-розвідувальних груп, безконтрольного переміщення громадян та протидії незаконному переправленню зброї та контрабанди товарів.

Процес стабілізації лінії зіткнення потребував організації її охорони, що полягало у запровадженні відповідних режимних заходів, які дозволяли б максимально знизити ризики щодо провозу на території підконтрольній законній українській владі зброї боєприпасів, засобів терору, контрабандних товарів, а також проникненню диверсійно-розвідувальних груп незаконних збройних формувань та збройних сил Росії. Разом з цим поставала необхідність щодо налагодження дієвого контролю за рухом через лінію зіткнення осіб та транспортних засобів.

Побудова ефективної системи охорони лінії зіткнення значно ускладнювалася без застосування спеціально сформованих для цього підрозділів, оснащених відповідною технікою та засобами. Найбільше підходили для цього підрозділи Держприкордонслужби завдяки специфіці своєї професійної діяльності як правоохоронного органу.

Отже, особливості службово-бойової діяльності прикордонних підрозділів з охорони лінії зіткнення полягали у тому, що їм доводилося виконувати як призначену їм правоохоронну функцію, так і військові завдання. Правоохоронна функція полягала у проведенні контрольних заходів на контрольних пунктах в'їзду/виїзду та пошук і затримання правопорушників поза ними шляхом організації служби прикордонними нарядами. Виконання військових завдань полягало у виявленні диверсійно-розвідувальних груп противника та участь у бойових діях разом з підрозділами Збройних Сил України у разі ускладнення оперативної обстановки. При цьому, в основу службово-бойової діяльності прикордонних підрозділів покладалося комплексне застосування різнорідних сил та засобів у взаємодії із підрозділами Збройних Сил України, Національної гвардії та СБУ.

Такі особливості обумовлювалися правоохоронною специфікою діяльності Держприкордонслужби, підрозділи якої були більше придатні до здійснення контрольних заходів, пов'язаних з охороною правопорядку під час АТО на територіях, прилеглих до району бойових дій. Разом з цим прикордонні підрозділи були здатними виконувати і військові завдання із ведення бойових дій, як самостійно, так і у взаємодії із підрозділами Збройних Сил України.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СИЛ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Бакуменко Роман

кандидат педагогічних наук

професор кафедри стратегічних комунікацій

Навчально-наукового центру стратегічних комунікацій у сфері забезпечення

національної безпеки й оборони

ORCID ID 0000-0003-3381-2075

050 4148504 email: na-bp@i.ua

Національний університет оборони України імені Івана Черняховського

Інформаційні технології охоплюють практично усі галузі виробництва, управління та сфери послуг, що, в свою чергу, вимагає високого рівня компетентності громадян у використанні інформаційно-комунікаційних технологій. Без знання комп'ютерних технологій сьогодні неможливо побудувати кар'єру висококваліфікованого спеціаліста. Величезні обсяги інформації вимагають умінь орієнтуватися в інформаційному просторі, критично підходити до вибору інформації, аналізувати її, тобто розвивати навички аналітичного мислення. Інформаційна діяльність стає важливою складовою професійної підготовки фахівців практично всіх галузей економіки та виробництва, а також складовим елементом різних галузей людської діяльності, спрямованої на задоволення власних та професійних інформаційних потреб споживачів (громадян, організацій, органів управління тощо) та здійснюється шляхом реалізації інформаційних процесів (збір, пошук, перетворення, опрацювання, аналіз, накопичення, зберігання, поширення) [1, с. 262].

У переважній більшості випадків військовослужбовці знаходяться у відносинах підпорядкування. Тобто практично кожен військовослужбовець постійно чи тимчасово виступає в ролі командира (начальника), а відтак з різною частотою постає перед необхідністю приймати рішення. Зайве стверджувати, що ці рішення мають бути законними й обґрунтованими.

Прийняття обґрунтованого рішення можливе лише за умови наявності достатньої інформації та правильної її інтерпретації. Кожен військовослужбовець повинен уміти добувати необхідну для себе інформацію та швидко й безпомилково її аналізувати, що не можливо без розвитку відповідної компетентності в процесі професійного становлення. Отже при професійній підготовці військовослужбовців потрібно враховувати інформаційно-комунікаційна спрямованість сучасного світу. Кандидати на цю професію повинні мати певні природні здібності (здатність до лідерства) та практичні здатності (лідерство, здатність приймати раціональні рішення, будувати відносини з іншими фахівцями та їх мотивувати, успішно долати конфліктні ситуації і т.д.).

Водночас, для управлінської сфери (у т.ч. і сфери військового управління) важливим є не стільки своєчасне ознайомлення з первинною інформацією, скільки випереджувальне виявлення проблемних ситуацій і прогноз розвитку певних подій [2, с. 38].

Зазначимо, що на якість результатів роботи фахівців-аналітиків впливають різноманітні фактори, серед яких – якість їхньої професійної підготовки, або, як прийнято серед роботодавців – компетентність. Науковці, які досліджують дану сферу переконані, що інформаційно-аналітична компетентність «пронизує всі інші види компетентності у складі професійної та є умовою їх вдосконалення, спрямована на самостійне оволодіння професійною майстерністю, є передумовою розвитку науково-дослідної діяльності, містить в собі механізми, які дозволяють ефективно вирішувати професійно-педагогічні завдання, спираючись на застосування ІКТ та семантичну обробку інформації». Таким чином вони підкреслюють зв'язок інформаційно-аналітичної компетентності з семантичною (смісловою)

обробкою інформації, що є важливим показником формування навичок критичного мислення як передумови розвитку пошукової діяльності.

Зауважимо, що професійна діяльність сучасного фахівця будь-якого напрямку нерозривно пов'язана з опрацюванням та аналізом інформації, а отже, вміщує інформаційно-аналітичну складову професійної діяльності.

Зокрема, В. Ягупов визначає інформаційно-аналітичну компетентність фахівців як «рівень знань, навичок, умінь і здатностей, що дає змогу оперативно орієнтуватися в інформаційному просторі, брати участь у його формуванні, а також – це особистий досвід у сфері пошуку, оцінювання, використання, збереження, аналізу, оформлення й передачі різноманітної інформації за допомогою різних засобів управлінської діяльності» [3, с. 16]. У свою чергу, Л. Петренко зазначає, що «інформаційно-аналітична компетентність – це системна багатофакторна поліфункціональна якість, яка характеризується набором інформаційних, аналітико-синтетичних і комунікаційних знань, умінь, навичок, здатностей, способів мислення і ставлень, що дозволяє виявляти і розв'язувати проблеми, характерні для управлінської діяльності в системі професійно-технічної освіти» [4, с. 58].

Таким чином, ефективність праці військових фахівців визначається рівнем сформованості та розвиненості спеціальних знань, наявністю певних практичних інформаційно-аналітичних здатностей, набутим досвідом і майстерністю, використанням всього цього у конкретно окреслених інформаційно-аналітичних ситуаціях військово-професійного спрямування на військовій практиці. Добре підготовлений військовий фахівець зможе якісно організувати процес створення оптимальних умов задля задоволення інформаційних потреб і реалізації як своїх посадових обов'язків, так і посадових обов'язків своїми командирами (начальниками) на основі формування та використання професійно та фахово орієнтованих інформаційних ресурсів, аналітичній обробці та інтерпретації інформації, яку надає за підпорядкованістю. Отже метою інформаційно-аналітичної діяльності військовослужбовця є створення оптимальних сприятливих умов для прийняття оптимальних, а в ідеалі – ефективних управлінських рішень згідно зі посадовими компетенціями, як своїми, так і начальниками командирами (начальниками).

Список літератури:

1. Миронова О. І. Деякі аспекти підготовки студентів до здійснення інформаційної діяльності. Європейська та євроатлантична інтеграція і транскордонне співробітництво: тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих науковців: у 2 т. / Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк: Вежа, 2008. Т. 2. С. 261–263.
2. Амосов Н. М. Моделирование сложных систем. Київ: Наук. думка, 1968. 87 с.
3. Ягупов В. В. Інформаційно-аналітична компетентність керівників професійно-технічних навчальних закладів: поняття, зміст і структура. Науковий вісник Ін-ту проф.-техн. освіти НАПН України. Київ, 2012. Вип. 3. С. 75–81.
4. Петренко Л. М. Теорія і методика розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. Київ, 2014. 583 с.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Будник О.В.

викладач професійно-теоретичної підготовки з професії «Перукар»
спеціаліст вищої категорії

Зараз коли ми всі живемо в умовах війни, коли у всіх у нас майже зруйновані або частково порушені базові потреби – основна це безпека і звичайно те що ми спостерігаємо кожного дня, це залишає свій наслідок на наш настрій, самопочуття, стан здоров'я, якість життя і на нашу поведінку. Особливо чуттєво реагують діти та підлітки. Але як казав Віктор Франкл, «аномальна реакція на аномальну ситуацію – це нормальна поведінка». [4]

Я вважаю, місія кожного педагога це допомога учням не тільки засвоїти матеріал з предмета, якій викладаємо, а як ніколи дуже важливо вислухати, надати пораду, роз'яснення, підтримку, консультацію щодо ситуації в якій опинилися учні, пояснити причини страхів, невпевненості у майбутньому, тощо. А для цього ми самі повинні бути обізнаними в цих питаннях. Тому що головний принцип в кожній справі це не нашкодь.

Вчені вважають, що всі наші думки матеріальні, тому треба знати, як змінити негативні думки на позитивні, та впливати на своє життя шляхом мислення. У кожного з нас на одну і ту ж подію може бути різна реакція, але спочатку була у кожного думка, потім виникло почуття, а потім дія. Змінюючи думку, змінюється почуття, а потім і наші вчинки.

Коли учні починають ділитися своїми переживаннями, страхами або скаржитися на щось, треба завжди задати відкриті питання. Наприклад – Що ти маєш на увазі коли кажеш?; Що тебе лякає в цій ситуації..?; Чому ти вважаєш що це неможливо...? ; Що це означає для тебе ...? (їх дуже багато), з цього починається розмова.

Алгоритм діалогу

1. Створити середовище безпеки та довіри, щоб до діалогу спонукав не примус, а потреба учня.

2. Під час розмови застосовувати стратегії активного та емпатичного слухання:

- підтримувати зоровий контакт;
- реагувати на сказане жестами, мімікою, киванням головою;
- за потреби використовувати заохочувальні фрази: «так», «ага», «зрозуміло» тощо;
- називати емоції учнів, відокремлюючи почуття і реакції/дії;
- реагувати на паузи як на природну потребу людини у часі й тиші, щоб зібратися з думками, підібрати слова.[1]

Чому треба обираю саме відкриті питання, бо вони заохочують до вдумливих відповідей, на відміну від закритих питань, на які можна відповісти одним словом, наприклад, так чи ні. Промовляння своїх переживань робить процес змін усвідомленим, відбувається екологічне розархівування несвідомого матеріалу, а для викладача дає можливість помічати і вчасно реагувати на тривожні симптоми, які проявляють підлітки у стані стресу.

Характерними реакціями на стресові події у підлітків є такі прояви:

- Емоційні: почуття пригніченості та смутку, апатія і небажання щось робити; недбалість та байдужість; надмірна тривога та хвилювання, перебування у стані очікування на ймовірну загрозу; роздратованість, агресія, неконтрольована лютя, конфліктність, відчуття безпорадності.

- Фізичні: безпричинна втома, виснаження; прояви нудоти, запаморочення, прискорене серцебиття, головний біль та відсутність апетиту; втрата ваги або ж її збільшення.

- Поведінкові: нервозність: кусання нігтів, метушіння; порушення сну і харчування; нічні кошмари; бунтарська поведінка; відсторонення як спосіб захисту від почуття сорому, провини, приниження; бажання помсти; небезпечна та ризикована для життя поведінка, самоушкодження.

- Когнітивні: погіршення психічних функцій: забування, відсутність концентрації уваги, звужене сприйняття, поява ірраціональних думок, у тому числі суїцидальних.[3]

Підліткам властива відсутність бачення позитивного майбутнього; вони занадто занурюються в питання «сенсу життя», знецінюючи сприятливі можливості. Це проявляється у відповідних висловлюваннях: «Для чого навчатися?», «Це все непотрібно, адже не зрозуміло, що буде далі...».

Якщо виникне потреба, або запит треба працювати з виявленими феноменами (страхами, відчуттям провини, роздратованістю...тощо.).

Психотерапія може бути направлена на зміну ставлення до ситуації (рефреймінг); роботу з емоційним станом; пошук ресурсів і способів подолання; корекцію дезадаптивних проявів.

Під час роботи можна використовувати такі стратегії психологічної допомоги:

- Дихальні вправи: (Уджайи, бастрика, холотропне дихання).

- Фізичну підтримка: як що ми знаходимося поруч (але обов'язково запитати згоди у дитини, підлітка чи дорослої людини, чи можна сісти поруч; обійняти або взяти за руку. (щоб не порушувати кордони).

- Заземлення.

- Переконавання: запевнити дитину, що вона може розраховувати на мою допомогу у подоланні цього стану; можна використати метафору, наприклад порівняти негативні емоції із сильним вітром, який наростає, досягає свого піку, а потім затихає і зникає, чи з яскравою фотографією яка поступово втрачає свій колір; або контейнування емоцій - розмістити їх у коробку, шухлядку і закинути куди подалі.

- Безпечне місце: Пропоную пригадати де найбільше всього дитина любила знаходитися до цих страшних подій, де було затишно, комфортно, во всіх кольорах, згадати запахи, звуки. Всі, всі деталі того місця. Краще намалювати. І Запам'ятати. І ось коли погано, вимикають світло, холодно, думками переміщатися в те своє безпечне комфортне місце.

- Пропанувати займатися улюбленими справами, що заспокоюють та відновлюють душевну рівновагу: заняття фізичними активностями, спортом, малювання, музика, перегляд фільмів чи прогулянки.[5]

В роботі з учнями ефективним є використання наративної технології. Суть наративної методики - сприйняття себе окремо від своїх проблем. Іншими словами, людина - це людина, проблеми - це проблеми. Тобто наративний підхід розглядає проблему як неприємність, що приходить до нас ззовні, а не як внутрішню якість, притаманну нашій особистості.[2]

Виходячи історії учнів, треба йти шляхом ставити запитання (як я вже казала відкрити), і під час прослуховування історій намагатися знайти в ній якісь позитивні моменти, що не вписуються в розповідь, яка виходить з вуст учнів. А потім звертаю на них увагу самої дитини, піддаю опис ситуації опрацюванню. У підсумку розповідь змінюється до невпізнання і набуває іншого статусу, а за великим рахунком, втрачає початковий негативний характер. А ще краще запропонувати намалювати, або скласти казку з красивим щасливим кінцем.

І найголовніше, необхідно постійно повторюю своїм учням, що ми приходить у цей світ з однією метою – жити. Треба знаходити сенс в своєму житті. Як писав Герман Гессе : «У кожного з нас є тільки одне справжнє покликання – знайти шлях до самого себе».[3]

Це може бути і самовдосконалення, якісно навчатися та стати кращими у своїй справі, потреба у реалізації свого інтелектуального та творчого потенціалу, здійснення своїх мрій, або допомога іншим. І незважаючи на всі події треба знаходити і не втрачати сенсу та віри в найкраще. А це залежить виключно від нас.

Як писав Віктор Франкл у своїй книжці «Людина у пошуках сенсу. Психолог у концтаборі» «Все можна забрати у людини, крім одного: її вибору, як сприймати ці події». Тому всім своїм учням, я рекомендую прочитати книгу Віктора Франкла «Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі», яка допомогла мільйонам людей змінити життя та віднайти себе. Зараз, під час війни, нам дуже важко впоратись з тривогою, страхом, болем від втрат і безнадійністю, в цій книжці автор доводить, що знайшовши сенс свого буття, людина може витримати будь-які випробування.[4]

Підсумовуючи, хотілось би сказати, що першочерговим завданням всіх освітян разом з батьками, є надання невідкладної допомоги та психологічної підтримки дітям, що дозволить їм впоратися зі стресом від війни, а також запобігти виникненню більш складних проблем.

Список літератури:

1. Асшоер Крістоф. Як працювати з групами самопомоги для тих, хто пережив психотравматичні події. URL: <http://uzv.org.ua/yak-pratsyuvati-z-grupami-samodopomogi-dlya-tih-hto-perezviv-psihotravmatichni-podiyi>.
2. EMDR. Подолання наслідків психотравми. Практичний посібник / за ред. Арне Гофмана. Львів: ТзОВ Видавництво «Свічадо», 2017. 259 с.
3. Інститут оздоровлення і відродження народів України. URL: <http://www.potopalsky.kiev.ua/ua/index.html>
4. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Віктор Франкл. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 160с.
5. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. – Київ, 2018. – 240 с. Загальна редакція: Л. Царенко.

«ВИРОЩУВАТИ» ЕНЕРГІЮ ТЕПЕР ТАК САМО ВИГІДНО, ЯК І ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ

Вишневська О.В.

к. с-г наук, с.н.с.,

e-mail: oksanavish@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-0197-3053>

Маркіна О.В.

науковий співробітник

e-mail: markinaolha@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8855-7628>

Інститут сільського господарства

Полісся НААН, м. Житомир

***Анотація.** У матеріалах висвітлені актуальні питання вивчення біологічних особливостей молодих дерев *Paulownia tomentosa* в умовах зони Полісся. Оцінено врожайність листової біомаси сортів рослин *Paulownia tomentosa*, як відновлюваних джерел енергії на плантаціях для потреб лісопереробної галузі. Визначено емпіричний вихід біоенергії з біомаси листків в перші роки розвитку рослин *Paulownia tomentosa**

***Ключові слова:** відновлювана енергія, біомаса, павловнія*

Перспективним напрямом розвитку біоенергетики і збільшення обсягів енергетичного використання біомаси вважається залучення агробіомаси — сільськогосподарських залишків і енергетичних рослин. Сьогодні з агробіомаси виробляють лише 10 % загального обсягу біоенергії, однак, за оцінками фахівців, є значний потенціал для збільшення її частки. [1, с. 17]. Сектор біогазу та біометану вже постачає 18,4 млрд кубометрів відновлюваного газу на європейський ринок. До 2050 року сектор може забезпечити до 167 млрд кубометрів біометану і, таким чином, покрити 62 % попиту на природний газ у ЄС [2].

В Україні також спостерігається стала тенденція до збільшення обсягів виробництва енергії з біомаси, що свідчить про зростання ролі біоенергетики у паливно-енергетичному комплексі країни [1, с. 28]. Прогнозується, що у 2050 р. для енергетичних потреб буде залучено близько 20 млн т н. е. біомаси таких видів: деревна біомаса, первинні та вторинні сільськогосподарські залишки, енергетичні рослини, біогаз з різних видів сировини, рідкі біопалива (біодизель, біоетанол).

Вивчаючи потенціал вегетативної маси з дерев вчені виділили найбільш перспективні види з точки зору їх енергетичного вмісту та їх можливого застосування як біопалива, відповідно до європейських норм CEN/TS 14961/2005 про тверді біопалива, основними лісовими видами названі були *Populus* та *Paulownia* [3].

В зв'язку з цим, однією із задач інноваційного сільського господарства є можливість створення плантацій *Paulownia tomentosa*. Це дозволить вирішувати комплекс проблем: енергонезалежність держави, покращення екологічної ситуації, створення нових робочих місць, використання земель непридатних для вирощування польових культур.

Мета досліджень полягала в вивченні особливості росту і розвитку рослин *Paulownia tomentosa* та оцінити вихід біометану з біомаси листків молодих рослин в умовах зони Полісся.

Вивчення проводилось на трьох сортах *Paulownia tomentosa*, (схема досліду табл. 1) на дерново- підзолистих супіщаних ґрунтах зони Полісся в ІСГП НААН, село Грозине (50.95 пн. ш., 28.73 сх. д.). Емпіричне визначення виходу біогазу проводили згідно за розрахунками, запропонованими Павліським В. М., Нагірним Ю. П. [4].

За результатами досліджень встановлено, що за динамікою розвитку морфологічних ознак, як у дворічних так і у трирічних рослин павловнії войлочної, в умовах зони перевага встановлена у сорту Медонос, за системою удобрення $N_{90+30}P_{60}K_{90}$ з позакореневим підживленням рідким комплексним мінеральним добривом-біостимулятором рослинного походження Кромпакс. На кінець вегетації (період вегетації рослин в середньому 120 днів) його рослини мали висоту 106–120 см, діаметр пагону внизу до 18–24 мм, кількість супротивних листків 12 шт. шириною 20,3–35,4 мм, довжиною 15,4–25,6 мм, що в 1,5–4,5 рази більше за сорти Carden та Poa tong. Необхідно відмітити що рослини сорту Poa tong, в умовах зони Полісся, проявили себе, як не стійкі, на третій рік життя мали найменші показники розвитку морфологічних ознак і великий відсоток (67 %) випадання рослин після перезимівлі.

Облік біомаси листків показав, що в сумі за два роки використання молоді рослини павловнії забезпечили надходження побічної продукції на рівні 0,37–0,63 т/га зеленої або 0,09–0,17 т/га сухої маси (рис. 1). За врожайністю листової маси сорт Медонос мав перевагу на 21 % за врожайність за сорт Carden та майже до 6 разів за сорт Poa tong, за відповідною системою удобрення (підживлення комплексним мінеральними добривом Кромпакс на фоні основного удобрення $N_{90+30}P_{60}K_{90}$).

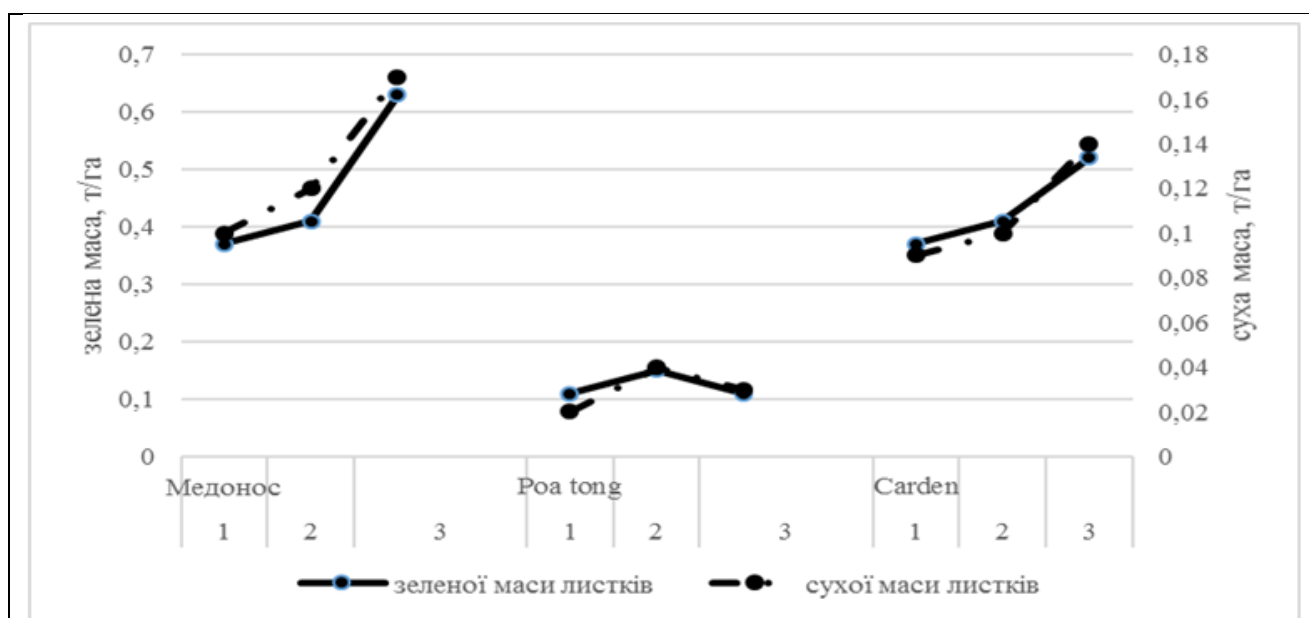

Рис. 1. Сумарний врожай листків різних сортів павловнії на кінець вегетації в умовах зони Полісся, 2021–2022 рр.

**Примітка: 1 – Контроль (фон - $N_{90+30}P_{60}K_{90}$); 2 – Поліфоска 8 + фон; 3 – Кромпакс + фон
суха маса 0,09+0,02 V=57 %**

За результатами хімічного аналізу встановлено, що в органічній сухій речовині листків павловнії міститься теплової енергії на рівні 19,63–19,97 МДж/кг. Теоретичний вихід біогазу через теплову енергію органічної речовини з біомаси листків павловнії становить від 0,946 до 0,963 м³/кг. Відповідно, теоретичний вміст метану становить майже половину від вище зазначеного, а саме 0,473–0,482 м³/кг. Проте, в процесі бродіння не вся енергія перетворюється на біометан, що пов'язано з витратою енергії на забезпечення життєдіяльності мікроорганізмів і здійснення біоконверсії органічних речовин у біогаз. Крім того, необхідно враховувати, що лігнін не розщеплюється мікроорганізмами і переходить у шлам. Тому, з урахуванням всіх втрат, фактична метаногенна енергія 1 кг сухої маси листків павловнії становить від 11,12 до 11,26 МДж/кг, що складає 56 % від теоретичної теплової енергії. Відповідно, досяжний вихід біогазу становить 0,530–0,536 м³/кг, метану – 0,265–

0,268 м³/кг (50 % від кількості біогазу). Коефіцієнт розщеплення біомаси культури відповідає 0,55–0,56 %.

Оцінка відновлюваної вегетативної сировини показала, що в сумі за два роки молоді плантації павловнії, які вирощуються для потреб лісопереробної галузі, здатні забезпечити надходження теоретичної енергії на рівні 651–1755 МДж/га, що перетворюється у біогаз кількість якого становить 31–84 м³/га та метану – 5–42 м³/га (1 м³=2 кВт (табл. 1). Найбільші показники відновлюваної енергії відмічені у сорту Медонос відповідно – 1755 МДж/га, 84 м³/га та 42 м³/га, за системою удобрення N₉₀₊₃₀P₆₀K₉₀ з позакореневим підживленням рідким комплексним мінеральним добривом-біостимулятором рослинного походження Кромпакс. Ціна реалізації біометану € 1000 за 1 м³ при підключенні до ГТС або ГРС € 900 за 1 м³. Щорічне використання біомаси листків павловнії сприятиме зниженню собівартості основного продукту – деревини.

Таблиця 1. Сумарний вихід біоенергії з одиниці площі з листків павловнії на кінець вегетації, 2021–2022 рр.

Сорт	Система удобрення	Вихід з одиниці площі,								
		теоретичної енергії, МДж/га			біогазу, м ³			метану, м ³		
		2021 р.	2022 р.	сума	2021 р.	2022 р.	сума	2021 р.	2022 р.	сума
Медонос	1	310	723	1033	15	34	49	7	17	24
	2	412	823	1235	20	39	59	10	20	30
	3	516	1239	1755	25	59	84	12	30	42
Poa tong	1	208	0	208	10	0	10	5	0	5
	2	310	103	413	15	5	20	7	2	9
	3	309	0	309	15	0	15	7	0	7
Carden	1	217	434	651	10	21	31	5	10	15
	2	217	506	723	10	24	34	5	12	17
	3	217	797	1014	10	38	48	5	+	5

Примітка: 1 – Контроль (фон - N₉₀₊₃₀ P₆₀K₉₀); 2 – Поліфоска 8 + фон; 3 – Кромпакс + фон

Таким чином, для зони Полісся найбільш придатний для створення плантацій *Paulownia tomentosa*, під деревообробну промисловість, сорт Медонос. За системою удобрення N₉₀₊₃₀P₆₀K₉₀ з позакореневим підживленням рідким комплексним мінеральним добривом-біостимулятором рослинного походження Кромпакс його рослини здатні забезпечувати надходження побічної продукції (листяної біомаси) вже в перші роки на рівні 0,63 т/га зеленої або 0,17 т/га сухої маси, яка містить теоретичної енергії на рівні 1755 МДж/га, що перетворюється у біогаз кількість якого становить 84 м³/га та метану 42 м³/га.

Список літератури:

1. Виробництво енергії з біомаси в Україні: технології, розвиток, перспективи / Ін-т технічної теплофізики НАН України; за ред. Г. Гелетути. – Київ: Академперіодика, 2022. – 373 с.
2. Статистичний звіт Європейської біогазової асоціації 2022 року був опублікований 7 грудня. <https://www.europeanbiogas.eu/new-edition-of-eba-statistical-report-shows-sharp-20-increase-in-european-biomethane-production-in-2022>

3. María Villanueva 1 , Jorge Proupín 1 , José A. Rodríguez-Añón. Energetic characterization of forest biomass by calorimetry and thermal analysis. *Journal of Thermal Analysis and Calorimetry*, Volume 104: Issue 14, Pages: 61–67. <https://doi.org/10.1007/s10973-010-1177-y>
4. Павліський В. М., Нагірний Ю. П., Павліська О. В. Енергетичний і метаногенний потенціал соломи зернових культур, ріпаку і кукурудзи. *Науковий вісник Національного ун-ту біоресурсів і природокористування України*. 2010. Вип. 146. С. 9–18.

ІНІЦІАТИВА ТРЬОХ МОРІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Возняковська К.А.

доктор юридичних наук, професор
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
orcid.org/0000-0002-0351-7107

Ініціатива трьох морів, яка відома також як Ініціатива Балтійського, Адріатичного, Чорного морів чи просто Тримор'я — це міжнародна економічна та інфраструктурна ініціатива, до якої залучено 12 країн Європейського Союзу й Україну, об'єднані трьома морями — Балтійським, Чорним та Адріатичним, створена у 2016 році, основна мета якої — масштабні інфраструктурні та логістичні проекти.

Російське повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року кардинально змінило ситуацію з традиційними українськими шляхами поставок та із статусом України в Ініціативі трьох морів. На саміті 20 червня 2022 року і наша держава отримала новий статус — партнера-учасника ініціативи [4]. Президент Польщі зазначив, що це новий тип партнерства, який призначений не тільки для України. Цей тип партнерства можуть розділити і ті країни, які перебувають у Центральній Європі і не є членами Євросоюзу, але прагнуть його [2].

Всі учасники, крім Австрії, об'єднані постсоціалістичною спадщиною і наслідками впливу Москви. Основною державою-ініціатором є Польща, яка також та і найбільше фінансує проекти Тримор'я. Сам проект Ініціативи трьох морів утворює своєрідний буфер на східних кордонах ЄС. ІТМ не є формальна організація, а радше платформа для співпраці на чотирьох рівнях: президентський, урядовий, парламентський і комерційний.

Тримор'я сприяє зміцненню економічного розвитку його членів та подоланню інфраструктурної відсталості від країн Західної Європи. Тому одним із пріоритетних завдань ІТМ є покращення логістичних зв'язків між державами регіону через розвиток мережі залізничних та автомобільних шляхів та зміцнення енергетичної безпеки і зниження до нуля поставок енергоресурсів з Росії. Крім орієнтації на економічний розвиток своїх учасників, Ініціатива трьох морів також включає деякі глобальні цілі, як-от перехід до «зеленої» та «цифрової» економіки. Цифровий вектор дії став особливо помітним з поширення пандемії COVID-19 [1, р.49].

Ініціатива трьох морів об'єднує понад 90 інфраструктурних проектів — від будівництва залізниць, автомобільних доріг і портів терміналів до розвитку ланцюгів енергопостачання.

Серед великих інфраструктурних проектів на території країн Тримор'я є, зокрема:

- ✓ автомагістраль Via Carpathia, що сполучає Клайпеду в Литві з Салоніками в Греції;
- ✓ Балтико-адриатичний залізничний коридор;
- ✓ вантажний коридор Amber Rail;
- ✓ інфраструктура для зрідженого природного газу, включаючи морські термінали у Польщі та Хорватії;
- ✓ проект залізничного коридору Rail Baltica
- ✓ автомагістраль Via Baltica із Праги (Чехія) в Гельсінкі (Фінляндія) через Польщу, Литву, Латвію та Естонію [2].

Російське вторгнення в лютому 2022 року повністю змінило ситуацію з поставками. Близько 33% інфраструктури, яка відповідає за перевезення товарів та ресурсів, вже пошкоджена внаслідок бойових дій, в тому числі мости, аеропорти, залізничні станції і десятки тисяч кілометрів доріг.

У 2021 році основний експорт України - близько 80% від обсягу та 70% від вартості товарів та значна частка критичного імпорту (наприклад, вугілля) проходили через порти, які наразі заблоковані.

Отже, єдиний варіант забезпечення логістики імпорту і експорту для України була орієнтація на транспортні маршрути з територією ЄС. Відповідно до Національного плану відновлення, першочергово потребує модернізація транспортної сфери та логістичні відносини з ЄС.

В рамках цього передбачається такі завдання:

- ✓ будівництво додаткових рейок до кордону ЄС та Дунаю для розширення мультимодальності із залізницями ЄС та дунайськими портами
- ✓ будівництво транскордонних з ЄС сільськогосподарських сховищ і терміналів
- ✓ розвиток та модернізація залізничних сортувальних станцій на основних маршрутах (зокрема експортних)
- ✓ технічне обслуговування обладнання для переміщення вантажних вагонів з колії 1520-1435 мм
- ✓ модернізація існуючих дорожніх прикордонних пунктів ЄС та будівництво додаткових
- ✓ розширення пропускної здатності портової інфраструктури Дунаю [3].

Також, в згаданому Плані запропоновано і короткострокову реконструкцію та модернізацію інфраструктури:

- ✓ будівництво, реконструкція та модернізація залізничних колій та мостів, забезпечуючи мультимодальність з українськими портами та залізницями ЄС;
- ✓ оновлення вагонів і локомотивів;
- ✓ реконструкція зруйнованих в наслідок війни аеропортів.

Зважаючи на те, що дунайські порти України сьогодні відіграють центральну водотранспортну роль і продемонстрували свою пропускну здатність в зерновій експортній системі, адже лише у травні 2022 року Україна експортувала 790 тис. тонн зерна через порти Дунаю, слід враховувати і річкову складову комунікацій у межах Ініціативи трьох морів. Українська частина Дунайського краю охоплює площу понад 68,1 тис. кв. км, а чотири українські області мають вихід до басейну р. Дунай (Одеська, Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька області). З початку воєнних дій Україна відновила та розширила деякі виведені з експлуатації річкові порти на Дунаї для сприяння експорту зерна через блокаду Чорного моря. Тобто, дунайські порти можуть бути тією структурною одиницею, яка позитивно впливатиме на інтегрування в проекти Ініціативи трьох морів.

Україна бере участь в різних проектах Ініціативи трьох морів, зокрема, це транспортна біржа та цифрова платформа для моніторингу гідрографічної бази, проект залізничного сполучення Viking Train, залучено нашу державу і до проекта щодо дослідження управління безпілотниками ближньої дії.

Отже, членство України у Тримор'ї – це частина шляху до членства у ЄС. Ініціатива трьох морів передбачає розвиток світової торгівлі шляхом створення нових європейських логістичних коридорів, тому декілька факторів сприяють активній участі України в Ініціативі трьох морів, включаючи наближення законодавства ЄС, оновлення транспортної політики з країнами ЄС та переорієнтація українських напрямків поставок. Після завершення бойових дій морські порти України можуть доповнити транспортну мережу поставок Ініціативи трьох морів. Для цього представникам нашої держави необхідно переконати інших членів Ініціативи трьох морів в тому, що швидше та дешевше сполучення через територію України з портами в Констанці та Одесі.

Але, варто враховувати, що статус і розвиток українських портів в Ініціативі трьох морів безпосередньо залежать про перебігу російсько-українського збройного конфлікту та ситуації в Чорному морі після перемоги.

Список літератури:

1. Bilenets D., Voznyakivska K., Ulianova H. Three Seas Initiative and Ukrainian Seaports' Prospects amid Russian Aggression. Lexportus. 2022. № 8(5). P. 48-70.
2. Наш зв'язок із вільним світом. Що таке Тримор'я і чому Україна прагне приєднатися до цього об'єднання 12 країн ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/trimor-ya-shcho-ce-ta-yaki-krajini-do-nogo-vhodyat-ukrajina-stala-partnerom-iniciativi-troh-moriv-50251323.html> (дата звернення 26.02.2023)
3. План відновлення України. Липень, 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf (дата звернення 20.02.2023)
4. Чим ініціатива Тримор'я вигідна для України — думка експертів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: suspilne.media/252523-cim-iniciativa-trimora-vigidna-dla-ukraini-dumka-ekspertiv/ (дата звернення 28.02.2023)

РИНОК ТЕХНІКИ ТА ЕЛЕКТРОНІКИ: МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

Гавриловський О.В.

магістр

Поліський національний університет

Друге десятиліття XXI ст. за оцінками провідних економістів та експертів повинно було стати періодом стабілізації світової економіки та сповільнення глобалізаційних процесів. Однак, «чорним лебедем» для розвитку світового співтовариства та економіки виявився Covid-19, що призвів до переформатування механізмів взаємодії між країнами та економічними суб'єктами мікрорівня. Зміни відобразилися на функціонуванні усіх сфер економіки, ринків товарів послуг, технологій та капіталу. Виключенням не став ринок техніки та електроніки.

Ринок техніки має 2 великі сегменти: побутових приладів (холодильники, мікрохвильові печі, пылесоси тощо) та електроніки (телевізори, персональні комп'ютери, особисті гаджети та ін). Його характерною ознакою є випереджаючі темпи розвитку торгівлі товарами відносно темпів виробництва. За оцінками GfK (одного із найбільших у світі інститутів з аналітики ринків) світовий ринок техніки з 2018 р. оцінюється у понад 1 трлн Євро. Лідерами на ринку побутової техніки є США, Японія та Німеччина, що забезпечують понад 60 % виробництва і експорту продукції. Стійко зростає частка у світовому експорті таких країн як Південна Корея, Тайвань, Сінгапур, Гонконг. Структуру за частками продажів техніки та електроніки у світі формують азіатсько-тихоокеанський регіон (42 %), Європа (25 %), Північна Америка (20 %), Латинська Америка (7 %), регіон Близького сходу, Туреччина, Африка (6 %) [1].

В Україні ринок побутової техніки та електроніки до 2012 р. включно був одним із найбільш динамічних. Однак з 2013 р. темпи його зростання почали знижуватися, що обумовлено переважно складною військово-політичною ситуацією та скороченням купівельноспроможного попиту. Український ринок є імпортозалежним, тобто монополізованим іноземними виробниками і трейдерами. Лідерами на ринку є такі фірми як Bosch, Gorenje, Electrolux, LG, LIBERTY, Samsung, ZANUSSI та ін. Рівень конкуренції між іноземними фірмами є високим. Ринковий простір реалізації побутової техніки та електроніки ділять між собою мережі Фокстрот, Comfy, Алло, Eldorado та ін.

Частка вітчизняних виробників на українському ринку техніки та електроніки є низькою – наявна пропозиція товарів Львівського концерну «Електрон» (телевізори), дніпровської групи Rainford, торгових марок Vents (кліматична техніка), Saturn (побутові прилади), Pyramida (електровитяжки), Greta (електроплити), Atlantic і Stinex (електрообігрівачі). Вони зорієнтовані переважно на сегмент споживачів товарів невисокої якості та ціни. Однак, виробничі потужності більшості українських торгових марок знаходяться закордоном.

До початку пандемії Covid-19 та воєнних дій на території України попит на побутову техніку та електроніку на внутрішньому ринку мав виражений сезонний характер – пік спостерігався у 4 кварталі (період свят) та найнижчий рівень – у другому кварталі. Наразі тенденції розвитку попиту чітких ознак сезонності не мають. Незважаючи на зниження динамічності розвитку, ємність внутрішнього ринку зростає. Незначний спад відбувся у 2019 р. Однак, навіть негативні наслідки пандемії Covid-19, ринок техніки подолав. Вже з квітня 2019 р. до квітня 2020 р. вартість продажу техніки та електроніки на внутрішньому ринку зросли на 24 % [2]. У 2019 р. загальний обсяг збуту побутової техніки та електроніки в Україні перевищив 101,4 млрд грн. У I кварталі 2020 р. вартість продажів на українському ринку побутової техніки та електроніки досягла 23,8 млрд грн [3].

Слід зазначити, що пандемія призвела до трансформаційних змін світового та національного ринку техніки та електроніки, зокрема механізмів взаємодії ринкових учасників, що обумовлено першочергово зміною поведінки споживачів та прискореною діджиталізацією. Основними тенденція розвитку ринку техніки у карантинний та постпандемічний період стали:

1. Виробництво побутової техніки та електроніки є глобалізованим, тобто відбувається в рамках глобальних ланцюгів вартості, які зазнали значних трансформацій за протяжністю та географічною локалізацією ланок. Зросла частка продажів товарів у розібраному вигляді.

2. Рітейлери сфокусували свої зусилля на збереженні обсягів діяльності за рахунок удосконалення механізмів комунікації зі споживачами: розширення мережі та прискорення доставки, створення пулів логістичних партнерів, удосконалення умов кредитування, онлайн консультування споживачів.

3. Рітейлери здійснили реформатування та релокацію торгових точок з метою нівелювання впливу підвищення орендної плати за торгові площі.

4. Зросла частка онлайн продажів (з 2019 р. по 2021 р. з 24 % до 32 %) [2]. При цьому на практиці застосовується два механізми купівлі: огляд товару в магазині з подальшим його замовленням в інтернеті; вибір товару в інтернеті з подальшим його тестуванням і купівлею в магазині.

5. У зв'язку з карантинними обмеженнями більш ефективними виявилися магазини з меншою торговою площею, порівняно з супер- та мегамаркетами, локалізовані ближче до споживачів.

6. Підвищився попит на окремі групи товарів: техніку для онлайн навчання, розваг, кухні, прибирання та гігієни, краси та здоров'я.

7. Підвищення попиту призвело до дефіциту окремих пристроїв та зростання цін на них.

Новим викликом для функціонування внутрішнього ринку техніки та електроніки стала російсько-українська війна. За даними GfK вже у першому півріччі 2022 р. обсяг ринку скоротився на 28 % до \$1,3 млрд порівняно з аналогічним періодом 2021 р. Найбільший спад було зафіксовано в березні 2022 р. (на 59 %). Обсяги продажу фототехніки знизилися на 47 %, аудіо- та відеотехніки – 44 %, ігрових приставок – 72 %, телевізорів – 43 %, телекомунікаційних та ІТ-продуктів – 22% кожен сегмент. Продажі у категорії великої побутової техніки впали на 33 %, дрібної – 29 %, офісної –35 % [4]. Основні тенденції розвитку внутрішнього ринку обумовлені зниженням попиту у зв'язку з масовими міграційними процесами та зміною споживчих потреб, скороченням пропозиції в результаті руйнування логістичних ланцюгів поставки товару, знищення складів продукції.

Узагальнення вищезазначеного дозволяє стверджувати, що національний ринок техніки та електроніки розвивається під впливом світових тенденцій виробництва і споживання, зважаючи на високий рівень імпортозалежності, та національних чинників (складна військово-політична та економічна ситуація). Однак, навіть у надскладних умовах попит на продукцію та зусилля бізнес-суб'єктів щодо удосконалення збутової та комунікаційної діяльності сприяють збереженню потенціалу розвитку сфер виробництва і реалізації техніки та електроніки.

Список літератури:

1. Бодак Ю.В., Ерфан Є.А. 2019. Аналіз сучасного стану світового ринку побутової техніки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 28. Частина 1. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-28-7>

2. Експертна оцінка частки сірого імпорту побутової техніки та електроніки. 2021. Результати експертного опитування учасників ринку Європейської Бізнес-Асоціації, Асоціації «Українські імпортери побутової електроніки», GfK. <https://allretail.ua/news/75269-rinok-pobutovoji-tehniki-ta-elektroniki-v-ukrajini-zris-na-24>

3. Зростання перед обвалом: ринок техніки та електроніки в I кварталі зріс на 7%. 2020. URL: <https://rau.ua/novyni/rynok-tehniky-v-1-kvartali/>

4. Війна обвалила ринок побутової техніки в Україні на 28 %. 2022. URL: <https://ubn.news/uk/vijna-obvalila-rinok-pobutovoyi-tehni/>

ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ SMART CITY

Гутнік О.О.

аспірант

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

alegutnik3@gmail.com

ORCIDID: 0000-0001-8758-590X

В Україні станом на жовтень 2022 року було зруйновано 94 тис. об'єктів інфраструктури за даними офіційного представництва Президента України, значна кількість з яких потребують ремонту або повної відбудови нових сучасних та безпечних міст і районів. Сучасні виклики є безпрецедентними для українських архітекторів та інженерів. Масштабного відновлення такого рівня можна досягти лише за допомогою сучасних технологій, передового світового досвіду та тісної співпраці з ІТ-фахівцями.

Сучасні вимоги та тенденції спрямовані на те, щоб забезпечити людям більший комфорт. Нас чекає масштабна міська трансформація, яка може вирішити багато існуючих проблем. Впровадження цифрових технологій у будівельно-монтажну сферу значно спростило та прискорило проектування та будівництво об'єктів. Однією з важливих концепцій сучасності є побудова Smart City на базі цифрового двійника міста. «Розумні міста» повинні бути побудовані з урахуванням сучасних українських вимог.

Впровадження цифрових технологій в галузь будівництва та архітектури дозволило значно спростити та пришвидшити процеси проектування та зведення об'єктів. Одним із напрямів використання сучасних інформаційних технологій в будівельній сфері є використання BIM-моделювання. BIM-модель містить геометричну та інформаційну складову будівлі. BIM-технології мають бути основою для створення Smart City. Британський інститут стандартів (BSI) визначає що, «розумне місто» — це єдина система, в якій міські комунікації, інформаційні технології та пристрої ІОТ органічно взаємопов'язані. Такий підхід дозволить створити модель будівлі та, завдяки GIS, інтегрувати все це в Smart City. Інформаційна складова моделі дає можливість пов'язати її з такими інноваціями як ІоТ та Big data.

Цифровий аналог міста має бути використаний для збереження культурної спадщини. Міністерство культури та інформаційної політики України станом на 27 травня задокументувало 367 воєнних злочинів Росії проти культурної спадщини України, у тому числі 96 у Харкові.

Концепція «розумного міста» в майбутньому зможе автоматизувати міське середовище та рухатися до нових вершин міського управління. По-перше, такий рівень автоматизації допоможе вирішити цілий ряд питань, пов'язаних з екологією, безпекою та енергоефективністю, а також принесе більший комфорт мешканцям Smart City. По-друге, смартизація значно заощадить міські бюджети та дозволить бізнесу збільшити інвестиції. Використовуючи технологію BIM, можна значно спростити процес впровадження концепції розумного міста.

Після війни вимоги будівельних норм істотно зміняться, відповідно до сучасних реалій і викликів. Міністр інфраструктури Олександр Кубраков повідомив, що післявоєнні українські будинки будуть спроектовані як ізраїльські — з обов'язковим посиленням підземним паркінгом, бомбосховищами та іншими заходами безпеки.

Основні завдання будівництва сучасних міст:

- безпека;
- екологічність та енергоефективність;
- цифровізація та діджиталізація.

Враховуючи це, вкрай важливо ввести BIM-моделі в технічні операції будівництва і експлуатації міст. Успішне впровадження цієї технології матиме значну кількість переваг: зниження експлуатаційних витрат, покращення рівня технічного обслуговування за рахунок сертифікації будівель та обладнання, планування технічного обслуговування та ремонту обладнання, звітність про ефективність, поліпшення роботи в команді, можливість швидко та ефективно робити корегування та змінювати щось.

НЕОЛОГІЗМИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: СЛОВОТВІРНИЙ АСПЕКТ

Данчишен А.О.

учениця Черкаської гімназії №31
Черкаської міської ради Черкаської області

Однією з актуальних проблем сучасного мовознавства є всебічне вивчення неологізмів, що з'явилися під час російсько-української війни. Ці мовні одиниці якнайкраще передають ставлення нескореного народу до загарбників.

Новотвори війни були об'єктом вивчення В. Тарасової [3], Ю. В. Тяглівець [4], М. Є. Хар [5] та ін. Заслугує на увагу колективна монографія Інституту законодавства Верховної Ради України, у якій розглянуто динаміку мовної системи в період воєнного стану [1].

Мета наукової розвідки – проаналізувати механізми утворення лексичних інновацій війни. Під час дослідження використано комплексну методику, зокрема метод спостереження над мовним матеріалом, описовий метод, прийом словотворчого аналізу.

У лінгвістиці прийнято виділяти такі способи формування неологізмів: запозичення з інших мов, словотвірна деривація, семантичний словотвір. Щодо словотвірної деривації, то дослідження інновацій війни дає підстави твердити: серед них переважають неологізми-дієслова, утворені від іменників і числівників морфологічним суфіксальним способом. Функцію словотвірних афіксів найчастіше виконують суфікси *-и-*, *-і-(-ї-)*, *-а-*, *-ува-* (*-юва-*). Так, дериват *двохсотити* має значення «знищувати, вбивати, робити *двохсотим*»: *Українські воїни продовжують «двохсотити» російських «зеків», завербованих у ПВК «Вагнер»*. Значення лексем «*двохсотий*» і «*трьохсотий*» як воєнних термінів розкрив відомий експерт Олег Жданов [2]. Ці термінологічні поняття з'явилися під час Афганської війни. Тіла загиблих російських солдатів відправляли на Батьківщину в гробах, запаяних оцинкованими листами заліза. Одна така конструкція звичайно важила двісті кілограмів, тому її маркували як «вантаж 200» (*двохсотий*). За іншою версією, термін «вантаж 200» походить від номеру наказу Міністра оборони стосовно спеціальних заходів із поховання загиблих.

Терміном *трьохсотий* позначали поранених. Коли солдат зазнавав поранення, командир підрозділу повинен був заповнити бланк № 300. Слово «*трьохсотий*» і зараз функціонує з цим значенням: *Командире, у нас один «трьохсотий» і троє контужених*. У засобах масової інформації натрапили на словосполучення *трьохсоті багатоповерхівки*, що представляє метафоричне перенесення ЛЮДИНА – БУДІВЛЯ. Як добре знаємо, агресор навмисно знищує інфраструктуру України. Числівник *трьохсотий* є твірним для похідного *затрьохсотити*, що утворене префіксально-суфіксальним способом і має значення «поранити, нейтралізувати ворога».

Під час війни в Афганістані військових, які отримали контузію, маркували цифрою 400, вантаж із медикаментами – 500, із грішми й різними цінностями – 700. Зараз чотирихсотими називають тих, хто імітує контузію, психічне захворювання тощо, боїться перебувати на передовій, п'ятисотими – відмовників, семисотими – військових, які надуживають алкоголем: *Історія про одного двохсотого й трьох семисотих; Тримайте чотирихсотих; «Дошка пошани» в одній з військових частин ерефії. Судячи з кількості імен, п'ятисотих у них не менше 10 %*. Числівники *двохсотий*, *трьохсотий*, *чотирихсотий*, *п'ятисотий*, *семисотий*, ужиті в переносному значенні, представляють неморфологічний, зокрема лексико-семантичний, спосіб словотворення.

Чимало похідних утворено морфологічним суфіксальним способом від іменників, що є власними назвами – прізвищами відомих людей: *байденкувати*, *шольцнути*, *макронити*, *кімити*, *джонсонити* тощо. Цікавим, на нашу думку, є дериват *макронити*: *Президент Франції продовжує «макронити»*. Спочатку це дієслово функціонувало зі значенням «часто

вести довгі пусті телефонні розмови», оскільки Президент Франції Емануель Макрон постійно телефонував путіну й довго розмовляв із ним, зокрема й про Україну. Ці розмови не мали ніякого результату. Із часом семантика дієслова *макронити* роширилася: «бути стурбованим щодо певної ситуації, але не докладати максимальних зусиль, щоб змінити її».

Твірним неологізму *байденкувати* є прізвище Президента Америки Джозефа Байдена, однак воно звучить на український лад як *Байденко*. Суфікс *-ува-* має значення «здійснювати дії, притаманні особі, названій твірним».

Суфіксальним способом неологізми утворюються й від топонімів. Наприклад, *чорнобайти* «Наступати на ті самі граблі»: *Ворог не перестав чорнобайти: рахунок уже 12:0*». Мотиватором дієслова є топонім Чорнобаївка. Під час словотворчого процесу топонімічний формант *-івк-* усикають, натомість додають дієслівний суфікс *-і-*. Вербатив *чорнобайти* є твірним для дієслова *відчорнобайти*, у якому префікс *від-* має значення «ретельно або інтенсивно виконувати певну дію». Низка новотворів сформована префіксально-суфіксальним способом: *відірпненими*, *відізіюмити*, *відбородянити* (дати відсіч ворогу, відбити ворожий напад), *нагостомелити* (дати прочухана). Роль словотворчих афіксів виконують конфікси *від-...-и*, *на-...-и*.

Твірними для неологізмів можуть бути назви зброї. Так, вербатив *джавелінити* утворений від іменника *джавелін* – «переносний протитанковий ракетний комплекс»: *Потрібно 2000 підписників, аби джавелінити орків*. Таким самим способом сформований неологізм *хаймарсити*: *Звітами можна хаймарсити чортів, що Харків обстрілюють*. Наведені вище новотвори мають значення «Знищувати ворога за допомогою джавеліна, хаймарса».

Під час бойових дій агресор використовує іранські дрони-камікадзе. Українські воїни активно знищують ворожі безпілотники, що й зумовило утворення неологізмів *дронопад* і *безпілотнокопад*: *А зараз розберемо тему дронопад, який росія влаштувала в Україні; У російському Белгороді – безпілотнокопад*. На нашу думку, похідні *дронопад*, *безпілотнокопад*, *генералопад* та ін. утворені через складання основ за допомогою сполучного голосного.

Хоч і не так часто, але все ж таки лексичні новації утворюють і неморфологічним, зокрема лексико-семантичним, способом. Прикладом таких похідних є слово *бавовна*: *Бавовна в Криму налякала Кремль*. Коли в росії та на тимчасово окупованих територіях України лунали вибухи, то кремлівські пропагандисти називали їх «хлопками», щоб не викликати у населення панічних настроїв. У російській мові є слова-омографи *хлопОк* і *хлоПок*. Українці, висміюючи брехливість агресора, на позначення вибухів почали вживати лексему *бавовна*, що відповідає російському *хлоПок*. Це слово з часом стало твірним для *забавовнити*: *На росії знову забавовнило: горів нафтопереробний завод*. Цікавим є і неологізм *бавовнятко*. На наш погляд, його формування проходило так: *бавовна* → *бавовнята* → *бавовнятко*.

Отже, аналіз зібраного фактичного матеріалу дає підстави твердити, що лексичні інновації війни можуть бути утворені як морфологічним, так і неморфологічним, зокрема лексико-семантичним, способом. Дослідження новотворів є перспективним, оскільки їхній склад постійно поповнюється.

Список літератури:

1. Законодавче забезпечення формування та реалізації державної політики України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за ред.: Стефанчук Р. О., Мицак І. М., Савченко Л. А. Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ: Вид-во «Людмила», 2022. 320 с.

2. Жданов О. Звідки пішли назви «вантаж 200» і «трьохсотий»
<https://www.youtube.com/watch?v=Rfgh-iUFxXA>

3. Тарасова В. Новітні тенденції функціонування військової субстандартної лексики української мови: психолінгвістичний експеримент. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип. 31. Том 2. С. 257 - 264.
4. Теглівець Ю. В. Телескопія як новітній метод словотворення суспільно-політичної лексики. Збірник наукових праць «Нова філологія». 2022, № 85. С. 277 - 282.
5. Хар М. Є. Воєнний дискурс: процеси неологізації. Закарпатські філологічні студії. 2022. Вип. 24. Том. 1. С. 164 – 170.

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР НА ФУТБОЛЬНОМУ МАТЧІ ІРАН – РОСІЯ

Дідович О.А.

курсантка

Національна академія Служби безпеки України, м. Київ

17 лютого 2023 року в Ірані відбувся перший матч в історії петербурзького клубу. «Зеніт», як і інші російські команди, не бере участі в єврокубках після нападу російських військ на Україну, тому керівництво «синьо-біло-блакитних» шукає спаринг-партнерів на Близькому Сході. Це був перший матч на іранській землі в історії найсильнішого клубу росії останніх років та у минулому регулярного учасника європейських клубних турнірів.

Під час візиту до Ірану генеральний директор «Зеніту» Олександр Медведев та генеральний менеджер іранського клубу Мохаммадреза Сакет підписали меморандум про співпрацю. Домовленості між клубами діють із квітня 2021 року, тоді сторони уклали дворічний контракт, який передбачає обмін досвідом у сфері навчання та медицини. Тренери «Газпром-академії» їздять на роботу до клубу «Сепехан», а зі своєї сторони, «Зеніт» приймає іранських фахівців. «Сепехан» є топ-клубом у чемпіонаті Ірану. Наразі команда лідирує у вищому дивізіоні країни [4]. Оновлена угода передбачає участь академії «Сепехана» у молодіжному «Кубку дружби», товариські матчі між жіночими командами, а також співпрацю в юридичній та маркетинговій галузях [1].

Російський спорт хочуть повернути до міжнародних змагань, але такі абсурдні рішення МОК можуть зірватись. Поки світ критикує рішення МОК, російський футбольний клуб «Зеніт» зіграв товариський матч проти іранського «Сепехана». Юнацький склад «Сепехана» також брав участь у меморіальному турнірі ім. Володимира Козаченка.

Лише проти таких суперників із країни-союзниці можуть грати російські клуби. Однак громадяни Ірану, які постійно протестують проти диктаторських дій своєї влади, виступили й проти росії. Сталось це на товариському матчі між «Сепеханом» та «Зенітом». Прямо під час футбольного поєдинку група фанатів розгорнула на трибунах великий синьо-жовтий прапор як жест підтримки України у війні проти росії. Такий момент потрапив в об'єктиви камер, телефонів та швидко розлетівся соцмережами [2].

Цікаво, що вболівальники «Сепехана» продемонстрували своє ставлення до росії і провчили «Зеніт» на футбольному полі. Два голи в першому таймі завершили цей матч, російський клуб програв з рахунком 2:0.

На гру було продано близько 40 000 квитків. Деякі з фанатів вирішили продемонструвати своє ставлення до команди «Газпрому». У другому таймі глядачі розгорнули великий прапор України, щоби висловити підтримку нашій країні [3].

Український зрадник Анатолій Тимошук являється тренером «Зеніту». 7 січня Тимошука внесли до санкційного списку РНБО на 10 років. Анатолій не засуджував росію за напад на Україну і лише виклав невеликий сторіз у Instagram, де просто закликав до миру. У свою чергу українські військовослужбовці витерли ноги о футболку Анатолія. А у день народження Тимошука Луцька міська рада позбавила колишнього гравця збірної України звання «Почесний громадянин міста». Ексдружина знаменитого футболіста Надія Навроцька звинуватила його у пособництві вбивствам українських дітей. Крім того, в мережі з'явилися документи, які свідчать про те, що Анатолія завербували ФСБ росії [3].

Отже, спостерігаючи за країнами, які допомагають росії у загарбницькій війні проти українського народу, можна помітити, що деякі з верств населення певної країни підтримують Україну. Так ми бачимо, що не всі іранці піддаються впливу влади, а обирають сторону правосуддя й підтримують нашу державу.

Список літератури:

1. Вболівальники в Ірані розгорнули прапор України під час матчу із пітерським "Зенітом" (відео) URL:<https://focus.ua/uk/sport/550686-bolelshchiki-v-irane-razvernuli-flag-ukrainy-vo-vremya-matcha-s-piterskim-zenitom-video>
2. Неочікувано, але приємно: іранці розгорнули прапор України на матчі проти російського Зеніта(відео) URL:<https://ukrbiathlon.com.ua/6415/sport/neochikuvano-ale-pri%D1%94mno-iranczi-rozgornuli-prapor-ukra%D1%97ni-na-matchi-proti-rosijskogo-zenita-video/>
3. Уболівальники в Ірані на матчі "Зеніту" розгорнули прапор України. Відео URL:<https://news.obozrevatel.com/ukr/sport/football/ubolivalniki-v-irani-na-matchi-zenitu-rozgornuli-prapor-ukraini-video.htm>
4. ВІДЕО. Іранські фани підняли прапор України під час гри пітерського зеніту URL:<https://sport.ua/uk/news/615192-video-iranski-fani-pidnyali-prapor-ukraini-pid-chas-gri-piterskogo-zenitu>

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА РЕФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Дужий Р.В.

заступник начальника центру - начальник відділу впровадження інноваційних технологій та технічного супроводження навчального процесу навчально-наукового центру підготовки офіцерів для багатонаціональних штабів Національний університет оборони України імені Івана Черняховського (м. Київ, Україна)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8064-1312>

електронна пошта: romeojuliet@ukr.net

Вступ. У доповіді запропоновано історичні етапи, у межах яких відбулося реформування на стратегічному рівні у структурі та завданнях Європейського Союзу (далі – ЄС) у межах Спільної політики безпеки та оборони (далі – СПБО) у відповідь на зміни міжнародного безпекового середовища. Виділено три етапи розвитку та реформування СПБО.

Виклад основного матеріалу. В залежності від стану зовнішнього безпекового середовища СПБО ЄС проходила ряд трансформацій, які впливали на зміст міжнародного військового співробітництва (далі – МВСп) ЗС України. Варто зауважити, що одним із основних деструктивних чинників для регіональної та глобальної безпеки в останні два десятиліття стала агресивна поведінка Росії з її неоімперськими амбіціями. Враховуючи це, процес реформування СПБО ЄС можна умовно розділити на три етапи.

Перший етап 1992 – 20 лютого 2014 р. В цей період за результатами підписання та реалізації Маастрихтського договору (1992 р.) проходить становлення засад Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (далі – СЗППБ) та її складової СПБО ЄС. Основні зусилля у сфері безпеки і оборони були спрямовані на формування спроможності проведення операцій і місій під проводом ЄС, спрямованих на боротьбу з тероризмом, піратством, нелегальною міграцією. Цей перелік значно змінився після прийняття Лісабонського договору (2007 р.), за яким до місій і операцій включено гуманітарні й рятувальні операції, запобігання конфліктам і миротворча діяльність, здійснення кризового управління. На практиці ЄС набув спроможності для проведення операцій з цивільного та військового (низької інтенсивності) кризового врегулювання в Європі (військова операція “Алтея” у Боснії та Герцеговині з 2004 р.) та операцій цивільного кризового врегулювання – в цілому світі.

Це було обумовлено трансформаційними процесами ЄС від економічного актора до політичної інституції у світовому масштабі в кінці 20-го – на початку 21-го століття, що вимагало кардинально інших поглядів та підходів на власну систему безпеки, що вилились у прийнятті “Спільної політики безпеки та оборони (СПБО), під якою розуміють сукупність рішень та заходів у межах СЗППБ, спрямованих на формування спільного простору безпеки та оборонних механізмів у межах ЄС”.

СПБО була закріплена Лісабонським договором та є спадкоємницею Європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО). Попередньо напрями оборонної політики були сформовані на самітах ЄС у 1999 – 2002 роках та закріплювали на той період наступні керівні принципи:

- необхідність у набутті спроможностей ЄС щодо швидкого реагування на кризові ситуації із відкриттям місій військового та гуманітарного характеру;
- співробітництво в ЄС у сфері СПБО не має обов’язкового характеру для держав-членів ЄС;

- фінансування СПБО здійснюється з бюджету ЄС і по лінії держав-членів, які беруть участь у реалізації місій;
- усі зобов'язання співробітництва по лінії СПБО повинні збігатися із зобов'язаннями в межах НАТО, яке залишається фундаментом колективної безпеки для Європи.

В здійсненні діяльності з підтримання миру ЄС згідно установчих договорів має співробітничати з ООН.

Другий етап 20 лютого 2014 – 23 лютого 2022 р. можна виділити з моменту тимчасової окупації Росією Автономної Республіки Крим та частин Донецької та Луганської областей, характерною ознакою якого є намагання Росії досягти політичних цілей застосуванням методів гібридної війни.

У відповідь на агресію Росії проти України було прийнято Глобальну стратегію Європейського Союзу щодо зовнішньої політики і політики безпеки “Спільне бачення, єдиний підхід: сильна Європа” (далі – Глобальна стратегія) (Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe: A Global Strategy for the European Union’s Foreign And Security Policy. 2016).

Інтеграційні процеси у межах СПБО ЄС продовжували реалізовуватися у вигляді програми “постійної структурної співпраці” країн-членів ЄС PESCO (Permanent Structured Cooperation) (2017), яка передбачає створення оборонного фонду спрямованого для проведення досліджень і закупівлі військового обладнання.

У листопаді 2020 року Радою ЄС затверджено умови, відповідно до яких держави, які не є членами ЄС, можуть брати участь у проєктах PESCO. ЗС України опрацьовано пропозиції щодо участі у зазначеній програмі з урахуванням вимог, визначених стороною ЄС (Міжнародне співробітництво. 2021).

У грудні 2014 року розпочала роботу в Україні консультативна місія ЄС EUAM (European Union Advisory Mission to Ukraine) з реформування сектору цивільної безпеки.

У квітні 2017 року було ухвалено нову “Політику ЄС щодо підготовки кадрів для СПБО”, згідно з якою підготовка майбутнього персоналу для направлення до місій та операцій ЄС стала обов'язковою умовою перед розгортанням за кордоном, у тому числі персоналу, що працює за контрактом. Таким чином, підготовка та розгортання стали взаємопов'язаними. Підготовка проводиться в Європейському безпековому та оборонному коледжі, Брюссель, та Центрі управління кризами, Фінляндія (EU Policy on Training for CSDP. 3 April 2017).

У 2018 році було змінено Концепцію ЄС, що конкретизувала їхню роль як головного інструменту у реагування на раптові кризи.

Третій етап 24 лютого 2022 р. – по теперішній час розпочався з моменту повномасштабного військового вторгнення Росії в Україну, яке викликало гостру необхідність у зміцненні МВСп ЗС України із структурами ЄС.

В інтересах забезпечення безпеки ЄС у березні 2022 р. ухвалив нову Стратегію “Стратегічний компас”, спрямовану на формування нових підходів до здійснення Спільної політики безпеки і оборони, її адаптації до змін безпекового середовища на наступні 5-10 років ЄС (A Strategic Compass for a stronger EU security and defence in the next decade. Council of the European Union. 21 March 2022).

Ключовим пріоритетом МВСп ЗС України в умовах повномасштабного військового вторгнення Росії в Україну є посилення практичного співробітництва із структурами ЄС у рамках СПБО з питань отримання міжнародної допомоги за напрямками реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, ініціативи ЄС “Східне партнерство”.

Загалом, ЄС надає широкомасштабну підтримку Україні у відбитті збройної агресії Росії, яка знаходить вираження у політичній підтримці України на різних міжнародних майданчиках, реалізації санкцій проти Росії, наданні ЄС крім військової і військово-технічної допомоги, також гуманітарної, матеріально-технічної та фінансової допомоги. Суттєва військово-технічна допомога надходить від країн-членів ЄС на платформі

“Рамштайн”. ЄС входить в перше число фінансових донорів. Станом на жовтень 2022 р. Україна отримала від ЄС 22 млрд. євро, без військової підтримки, яка надається на двосторонній основі державами-членами ЄС.

СУЧАСНА РОЗСЛІДУВАЛЬНА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

Жиденко А.В.

здобувач вищої освіти 3 курсу, спеціальність «Журналістика»

Національного авіаційного університету, м. Київ

066 725 22 06

nastyazh.nau@gmail.com

У наш час розслідувальна журналістика активно розвивається. Володіти знаннями у цьому напрямку є необхідним для кожного працівника засобу масової інформації. З початком російсько-української війни збільшилася кількість осіб, що стали зрадниками (колаборантами). Вони навмисно заподіяли шкоди своїй країні, усвідомлено почали співпрацювати з державою-агресором, у такий спосіб забезпечуючи інтереси ворога. Усе це стало поштовхом до виходу розслідувальної журналістики на новий якісний рівень, завдяки професійним поглибленим та систематичним репортажам, дослідженням.

Повномасштабна війна в Україні змінила професійну діяльність журналістів. Розслідувальні команди «*Наші гроші*», «*Bihus.info*», «*Слідство.info*» та «*Схеми*» повністю перепрофілювалися.

По-перше, проект журналістських розслідувань «*Наші гроші*» зараз зосереджений на проведенні аналізу дії міжнародних санкцій проти Росії. Медійники використовують додаток VPN для дослідження як морального стану росіян, так і економічних факторів країни-агресора. Своїми публікаціями на сайті «*Наші гроші*» журналісти демонструють дієвість санкцій, що спричинив великий дефіцит товарів у Росії. Працівники ЗМІ звертають увагу на численні випадки мародерства та зради своїх, але не деморалізують місцеве населення інформацією про події в Україні.

По-друге, незалежна команда юристів та журналістів-антикорупційників «*Bihus.info*» сьогодні працює у багатьох напрямках: фіксують воєнні злочини росіян у різних регіонах України, дії проросійських пропагандистів; створюють серії відеоматеріалів про військову техніку країни-агресора, демонструючи ключові ознаки, за якими її можна розпізнати; надають докази присутності росіян в Україні, ідентифікуючи їх за сторінками у соціальних мережах. Журналісти та юристи постійно борються з дезінформацією зі сторони росіян, які масово розповсюджують фейкові новини.

Слід зазначити, що незалежна українська агенція журналістських розслідувань «*Слідство.info*» також ідентифікує російських військових. На основі своїх досліджень, знайдених фактів медійники створюють історії про них. У цій справі допомагають списки, які публікує розвідка. Але загалом діяльність медійників спрямована на «кадрівців», тому журналісти займаються аналізом їх дій в Україні. Завдяки ефективному та оперативному режиму роботи, у основі якого лежить оприлюднення доказів воєнних злочинів, репортажі з окупованих міст, працівники агенції збільшили свою аудиторію у кілька разів.

Для журналістів щотижневої телевізійної програми розслідувань «*Схеми*», спільного проекту Радіо Свобода та телеканалу «UA:Перший» зараз є важливим саме суть, інформаційне наповнення контенту, а не форматність та циклічність. Вони висвітлюють війну, використовуючи різні інструменти та бази даних. Співпрацюючи з комерційними супутниковими сервісами та аналізуючи різні джерела (OSINT) журналісти демонструють переміщення та позиції російських сил. Ключовими напрямками їх діяльності є пошук фактів про обхід росіянами санкцій; створення серій розслідувань «Стовпи режиму Путіна», задля виявлення прихованих активів чиновників та олігархів; викриття колаборантів в українській владі [1].

Слід зазначити, що у процесі журналістської діяльності вагому роль відіграють викривачі. На правах анонімності вони повідомляють працівникам ЗМІ про зафіксовані випадки корупції, порушень прав людини або нецільове використання ресурсів. Завдяки цьому медійники фіксують факти злочинів та починають діяти, надаючи розголосу про події, які відбуваються у наші дні. Саме тому викривачі потребують захисту, бо можуть зазнавати переслідувань через оприлюднення прихованої інформації. Їм потрібні максимальні гарантії безпеки, що їх анонімність буде збережена [2, с. 2].

Отже, завдяки своїм матеріалам журналісти-розслідувачі значно впливають на перебіг подій як в Україні, так і в усьому світі. Вони ефективно протидіють російській агресії через свої журналістські методи, канали комунікації та джерела інформації.

Список літератури:

1. «Не знаю, що може бути зараз актуальнішим за покарання росіян». Як працюють журналісти-розслідувачі під час війни. [Електронний ресурс]: за даними Детектор медіа за 2022 р. – Режим доступу: <https://cutt.ly/U3KdGtW>
2. Олександр Я. Розслідувальна журналістика та їхня роль для демократії / Олександр Я. – Серія аналітичних оглядів про Україну. – №1, 2020 р. – С. 1-6.

ТИПОЛОГІЯ ПОВОЄННИХ КОЛАБОРАЦІОНІСТІВ В КОНТЕКСТІ ЦІННОСНИХ ЗМІН ОСОБИСТОСТІ І НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

Жуляєв Валерій

ORCID 0002 4864 9481

Жуляєв Владислав

юрист, практикуючий адвокат

ORCID 001 6855 856X

Тема колабораціонізму розглядається нами *через* визначення теоретико-методологічних засад осмислення антропологічного коду культури і цивілізації, зокрема, категоріального апарату ментальності і менталітету в соціокультурних та цивілізаційних основ антропології та через філософську антропологію та основні теорії антропогенезу. Більш розширене розуміння природи зрадництва і колабораціонізму дають нам вивчення природи і сутності людини, законів розвитку людини у спільноті, об'єктивних законів існування людини як біологічної та соціальної істоти. Авторів, які приділяють увагу розкриттю цього феномену вже немало. Серед них і вже дуже відомі в науці автори, такі як вчені Борисенко В.К., Кремень В.Г., Рафальський О.О., Шайгородський Ю.Ж., і ті дослідники-науковці та політологи, які звернулись до цієї теми не так давно (Шевчук В., Веселов Є. та інші.)

Дана тема активно дискутується серед правознавців. Думки юристів різняться, але більшість з них вважають: продовжувати жити в окупації не дорівнює «стати колаборантом». Що ж таке державна зрада? Стаття 111 Кримінального Кодексу України кваліфікує її так: це діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України.

В тій самій статті ККУ йдеться і про *колабораційну діяльність*. Це публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України.

До такої ж діяльності відноситься пропаганда в закладах освіти, незалежно від типів та форм власності, з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також вчиняє дії, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора в закладах освіти.

Формування колабораціоністського «кола» йшло, як правило, трьома шляхами: *перший* – незадоволені та ображені життям або кар'єрою в період мирного українського часу; *другий* – зрадники, агенти, завербовані спецслужбами, і які довгий час працювали на Росію; *третій* – пристосованці, яким головне зберегти свій бізнес, посаду або уникнути кримінальних справ, які порушені проти них в нашій державі.

В реальному житті мотивація представників усіх груп перетинається, як і передумови їх кримінальних дій. Об'єднує їх також *відсутність цінностей* і моралі. Наразі, за деякими підрахунками, у базі зрадників Херсонщини – більше 1000 місцевих жителів. Це фермери, керівники підприємств, працівники культури, освіти, політики, чиновники, серед

них – чоловіки і жінки, які займають рядові чи керівні посади. Колабораціонізм або зрада не має гендерної приналежності. За перші 8 місяців війни Росії проти України, наприклад, на Херсонщині колаборантами стали сотні жінок та чоловіків [1].

На аналітично-науковому рівні розуміння колабораціонізму це не просто зрада, це зміна ідентичності на ворожу, тобто на таку, яка їй чітко була протиставлена, допоки зрадник тримався наявної ідентичності. Окрім того, зрада це зміна наявної ідентичності в спільноті, яка продовжує дотримуватись наявної ідентичності. Так виникає колабораціонізм і його носій – зрадник, який зраджує не просто якусь абстрактну ідентичність, а зраджує носіїв цієї ідентичності, тобто він зраджує спільноту. Таким чином, зрада це пряме протиставлення себе спільноті людей, з якими після зміни ідентичності зрадник себе ідентифікує.

Колабораціонізм, зрадництво пов'язані з суспільними чи навіть груповими відносинами. Зради не буває на рівні переслідування інтересів. Тому, наприклад, в бізнесі на рівні відносин між різними бізнес-суб'єктами здебільшого не буває зради – там лише конкуренція. Так саме зради не буває на рівні громад та невеликих спільнот. Хоча такі речі як присяга чи договірні небізнесові відносини між народами можуть породжувати ситуації виникнення зради.

Список літератури:

1. Веселов, Є. Типовий образ південного колаборанта: чого не вистачило зрадникам в Україні. Асоціація «Незалежні регіональні видавці України». 21 жовтня 2022 р. [https://файл/D:/\\$\\$_User/Desktop/Типовий%20образ%20південного%20колаборанта_%20чого%20не%20вистачило%20зрадникам%20в%20%20Україні%20-20Кавун.City.h...](https://файл/D:/$$_User/Desktop/Типовий%20образ%20південного%20колаборанта_%20чого%20не%20вистачило%20зрадникам%20в%20%20Україні%20-20Кавун.City.h...)
2. Цінності та ціннісні зміни в сучасному суспільстві: тренди і перспективи [Н.Костенко, А.Ручка, Л.Скокова та ін.]; за ред.Н.Костенко. К: Інститут соціології НАН України, 2020, 358 с.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Каменєва Поліна Вікторівна

заступник директора з навчальної роботи, викладач спецдисциплін зварювального виробництва ДНЗ «Краматорське вище професійне торгово-кулінарне училище»

Формування національної ідентичності (свідомості), – це тривалий, суперечливий, спорадичний процес, детермінований як чинниками соціоісторичного буття, так і зміною самоідентифікації еліти, роль якої у націєтворчому процесі не варто применшувати. Адже, говорячи про ідеологію націєтворчого процесу, слід говорити перш за все про тяглість корпоративної самосвідомості еліти, яка трансформується у відповідності з процесом конструювання суспільних понять та ідентифікаційних критеріїв.

Національна ідентичність визнана науковою спільнотою і громадськістю домінуючою в системі колективних ідентичностей. Національна ідентифікація поєднує два взаємопов'язаних процеси (зрізи):

1) усвідомлення певною історичною спільнотою себе як окремішнього цілого зі своєю територією, населенням, історією, культурою, державністю, побутом, звичаями, традиціями, ментальністю та іншими атрибутами національного буття;

2) ототожнення (співвіднесення) окремими людьми чи їх групами себе з тією чи іншою національною спільнотою. Тобто для того щоб людина могла віднести себе до якоїсь нації, – необхідно, щоб ця спільнота об'єктивно сформувалася як національне утворення і саморефлексувалась, усвідомила себе в такому статусі.

Перший процес відбувається через співвіднесення, ототожнення нацією своїх власних визначальних характеристик із тими ознаками, критеріями нації, які склалися на загальнолюдському рівні, розкривають зміст поняття “нація”. Другий із названих процесів передбачає наявність таких моментів:

- а) дійсне існування певного національного утворення;
- б) знання індивідом чи групою людей про існування такого утворення і його специфікуючі характеристики;
- в) сама ідентифікація, співвіднесення, порівняння, ототожнення себе з нацією як її елементом.

Очевидно, в процесі національної ідентифікації задіяні й інші суттєві чинники: державність (рівень її розвитку, форма державного правління, політична культура), мова, традиції, звичаї, символіка, архетипи поведінки, особливості господарювання й побуту, тип ментальності, загальноприйняті моральні норми і приписи, панівна ідеологія, ідеал суспільного розвитку, домінуючі інтереси, геополітичні прагнення та ін. Національна ідентичність як суспільний феномен активно впливає на життєдіяльність національної спільноти. Можна виділити кілька основних внутрішніх і зовнішніх функцій, які вона виконує в суспільстві.

Національна ідентичність формується під впливом об'єктивних умов життя (місце народження, проживання, мовленнєві традиції тощо) та свідомо коригується різними соціальними агентами. На сьогоднішній день діяльність цих агентів не узгоджена за такими параметрами як мета, форми, засоби впливу. Тому створюється підстава для формування множинних, інколи неузгоджених за змістом і спрямованістю, варіантів національних ідентичностей. Це пов'язано з низкою причин – історичних, регіональних, сучасних суспільно-політичних, особливостей агентів впливу та характеристик окремих соціальних груп.

По-перше, історичні: процес формування національної ідентичності утруднювався, гальмувався обставинами історичної долі українців, змушених існувати на стику християнського і мусульманського світів, а згодом, західноєвропейської та російської

етноцивілізаційних платформ. Крім того, в житті українського народу (ще з часів українсько-польського протистояння) тривалий час відбувалось ототожнення релігії з етнічністю – саме релігійна ідентичність становила основу ціннісної системи української громади. Ще один важливий аспект формування української ідентичності – тривала цілеспрямована підміна категорії національної ідентичності на узагальнену радянську ідентичність.

По-друге, суттєвими є відмінності національної ідентичності у представників різних регіонів на території України, що пов'язано, безумовно, з історичними причинами. Як зазначає А. Колодій комуністична («радянська») ідентичність стала заміником національної ідентичності в тих регіонах, де цю ідентичність було втрачено, де виник певний вакуум.

По-третє, на формування національної ідентичності впливають сучасні суспільно-політичні процеси. Глобальні політичні, економічні трансформації, політичний плюралізм, етнокультурне розмаїття обумовлюють, зокрема, і те, що українське суспільство перебуває у стані невизначеності щодо моделі націєбудівництва.

По-четверте, стан і характеристики окремих соціальних інститутів та агентів впливу також є важливими в процесі формування національної ідентичності. Мова йде саме про формування, тому що це є метою як окремих соціальних інститутів (наприклад, інститутів освіти, політики) так і агентів впливу (засобів масової інформації, громадських рухів тощо).

І, нарешті, по-п'яте, особливості соціальної групи, до якої належать ті чи інші індивіди, обумовлюють процес формування національної ідентичності. Відбувається ототожнення, усвідомлення себе з різними соціальними спільнотами – сім'я, клас, національна група, етнос, народ і т.д.

Формування національної ідентичності (свідомості), - це тривалий, суперечливий, спорадичний процес, детермінований як чинниками соціоісторичного буття, так і зміною самоідентифікації еліти, роль якої у націєтворчому процесі не варто применшувати. Адже, говорячи про континуїтивність націєтворчого процесу, слід говорити перш за все про тяглість корпоративної самосвідомості еліти, яка трансформується у відповідності з процесом конструювання суспільних понять та ідентифікаційних критеріїв.

Національна ідентичність виступає найбільш значущою і стійкою системою уявлень, оскільки у суспільній свідомості нація переважно сприймається у якості соціокультурної спільноти, члени якої об'єднані як укоріненістю в минуле, спільністю історичної долі, континуїтивністю етнонаціональних традицій, так і загальною культурною перспективою. Незважаючи на закиди про невідворотність універсалістських тенденцій у сучасному постмодерному соціокультурному просторі, національна ідентичність продовжує виступати одним із могутніх чинників самоідентифікації особистості.

Складність і неоднорідність українського поліетнічного соціуму, що складається із титульного етносу (українців) та близько 130 етнічних груп, значно ускладнюють процес формування спільної національної ідентичності. В сучасних умовах даний процес має спиратися на політичну концепцію нації, основними компонентами якої є наявність історичної території, політико-юридичної рівності громадян, спільної культури та ідеології. В руслі цієї концепції нація є абсолютно новою спільністю людей, яких об'єднує не стільки минуле - спільність походження і мови - (вони, зазвичай, є не причиною, а наслідком об'єднання в єдину державу), скільки майбутнє — проект власного існування та воля до його реалізації. В цьому контексті слід максимально звільнити духовну сферу (історію, мову, культуру) від політичних оцінок, що переходять у політичну спекуляцію і таврування.

Підґрунтям формування національної ідентичності має виступати високий рівень політичної культури і національної свідомості, що досягається завдяки цілеспрямованій послідовній державній політиці у культурній, економічній, соціальній сферах.

Список літератури:

1. Бичко А.К. Феномен української інтелігенції. Спроба екзистенціального дослідження / А.К. Бичко, І.В. Бичко. – Дрогобич, 1997. - 115 с.

2. Бочковський О. Вступ до націології / Ольгерт Бочковський // Генеза. – 1996. - №1(4). – С. 81-107.
3. Етносоціологія: терміни та поняття / [Євтух Є.Б., Трощинський В.П., та ін.]. – К.: Видавництво УАННП «Фенікс», 2003. – 280с.
4. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму / Г.Касьянов; [Передм. В.Лісовий].– К.: Либідь, 1999. – 352с.
5. Національна ідея і соціальні трансформації в Україні / [Попович М.В., Єрмоленко А. М., Фадєєв В.Б. та ін.]. — К.: Український Центр духовної культури, 2005. –328с.
6. Носова Г.Ю. Національна ідея як фактор становлення ідентичності нації. «Міфічність» національної ідеї / Г.Ю. Носова // Національна ідея і соціальні трансформації в Україні / [Попович М.В., Єрмоленко А. М., Фадєєв В.Б. та ін.]. — К. : УЦДК, 2005. – С.79-119.

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО НА НОВУ ГЕОСТРАТЕГІЧНУ РЕАЛЬНІСТЬ

Кияк Максим Тарасович

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України

Дезінформацію проти Заходу Російська Федерація розпочала щонайменше з початку 2000-х років. Після вторгнення Росії в Грузію в 2008 році відбулися суттєві зміни у підході до пропаганди. Цей новий підхід було повною мірою застосовано під час незаконної анексії Кримського півострова у 2014 році. Щоправда, російська дезінформація вийшла на суттєво інший рівень після 24 лютого 2022 року, коли розпочалася повномасштабна агресія проти України. З того часу відбувається не лише повномасштабне вторгнення, але й повномасштабна дезінформація супроти суверенної держави.

Можна виокремити кілька основних тактик російської дезінформації, що інтенсифікувалися після повномасштабного вторгнення.

1) Використання прокремлівських неурядових організацій, РПЦ та російської дипломатії, які слугують повноцінними ланкою російської дезінформації.

2) Постійна зміна цілей війни. Спочатку це була так звана «денацифікація» та «демілітаризація».

3) Унеможливлення волі до опору та стійкості з боку супротивника.

4) Підміна місцями причини та наслідку. Цим методом Росія вміло перетворює справжню жертву на агресора, а агресора – на жертву.

5) Віддзеркалення наративів опонента.

6) Напад на національну ідентичність і культуру.

7) Маніпуляція термінами – одна з тих нових тактик, які активно використовуються Росією після 24 лютого. Метою цього методу є заплутати та замовчувати незручні факти. Яскравим прикладом цього є термін «спеціальна воєнна операція». Росія винайшла власну термінологію, яку використовують її уряд, ЗМІ, релігійні організації та дипломати. Ця термінологія також активно нав'язується та використовується китайськими, білоруськими, іранськими й іншими офіційними особами та ЗМІ.

Російська Федерація стала жертвою власної пропаганди і вже програє війну в інформаційній сфері. Ба більше, Україна зміцнила власну національну ідентичність та стала більш стійкою. Росія ж виявилася неготовою не лише до повномасштабного вторгнення, а й до повномасштабної дезінформаційної діяльності. Вже зараз, після року повномасштабного вторгнення, можна стверджувати про тектонічні зміни у російській дезінформації, яка тепер більше спрямована на мобілізацію громадян Росії, а вже не на розкол Заходу.

Російську дезінформацію потрібно ретельно досліджувати, особливо після тієї, яка була використана після 24 лютого 2022 року. Російські методи будуть використовуватися та вже використовуються не тільки з боку Китаю, Білорусі й Ірану, але й з боку деяких держав такої країни так званого «Глобального Півдня». Вплив російської дезінформації на світовий порядок після 24 лютого 2022 року вимагає нового підходу та більш детального вивчення з боку наукового й експертного середовища, а також нового, більш репрезентативного терміну.

АЛГОРИТМ ВСТАНОВЛЕННЯ ВАРТОСТІ ОБ'ЄКТІВ НЕРУХОМОГО МАЙНА, ЯКЕ ЗАЗНАЛО ЗНАЧНИХ ПОШКОДЖЕНЬ ТА РУЙНУВАНЬ

Командиров О.В.

кандидат технічних наук (PhD)

Заслужений будівельник України

Київський науково-дослідний інститут судових експертиз

Міністерства юстиції України

orcid.org/0000-0002-3655-780x, Researcher ID: NMO-5586-2023

Кабінет Міністрів України своєю Постановою від 20 березня 2022 року № 326 затвердив Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації.

За час проведення антитерористичної операції, операції об'єднаних сил та збройної агресії Російської Федерації на території України (в тому числі тимчасово окупованій) різного ступеня пошкоджень від військових дій масштабні руйнування отримали житлові будинки, школи, дитячі садки, медичні установи, об'єкти інфраструктури.

Відновлення життєдіяльності на відповідних територіях, звільнених від Збройних сил російської федерації, передбачає визначення обсягів руйнувань, здійснення обстеження пошкоджених будівель та їх відновлення.

Останнім часом актуально те, що перед експертами постає питання у встановленні вартості відновлення об'єктів різного функціонування. Зазначене питання набрало обертів у зв'язку зі формуванням бюджету на відновлення міст та інфраструктури України.

Виконання будівельно-технічних експертиз з вирішення питань щодо вартості відновлення об'єкту нерухомого майна, яке зазнало пошкоджень та руйнувань в наслідок надзвичайних ситуацій, військових (бойових) дій та терористичних актів, входить до компетенції фахівців, які мають кваліфікацію судового експерта зі спеціальності 10.6. «Дослідження об'єктів нерухомості будівельних матеріалів, конструкцій та відповідних документів».

Наведений алгоритм вартості об'єктів нерухомого майна, яке зазнало значних пошкоджень та руйнувань запропонований з метою методичного забезпечення процедури визначення вартості відновлення об'єктів нерухомого майна, яке зазнало пошкоджень та руйнувань внаслідок надзвичайних ситуацій, військових (бойових) дій та терористичних актів, оскільки традиційні існуючі методології визначення вартості подібного відновлення є більш трудомісткими та потребуючими великого обсягу вхідної інформації, а також враховує фактор економічної доцільності відновлення такого майна.

Вартість відновлення пошкодженого об'єкту визначається за формулою:

$$B = H \times \left(\frac{D}{100} \times K_{\text{дп}} + \left(\frac{D + P}{100} \right) \times K_{\text{р}} \right) \quad (1)$$

де B – вартість відновлення пошкодженого об'єкту, грн;

H – вартість нового будівництва об'єкта, грн;

D – відсоток не придатних до відновлення конструктивних елементів, що підлягають демонтажу, %, визначається з врахуванням питомої ваги елементів будівлі у її відновній вартості за формулою:

$$D = \sum_{i=1}^n D_{li} \times \frac{L_i}{100} \quad (2)$$

де D_{li} – відсоток не придатного до відновлення окремого конструктивного елементу будівлі, що підлягає демонтажу, %;

L_i - питома вага елементів будівлі у відновній вартості будівлі (згідно збірників УПВВ), %;

n - число окремих елементів в будівлі;

P - відсоток пошкоджених конструктивних елементів, що підлягають ремонту, %, визначається з врахуванням питомої ваги елементів будівлі у її відновній вартості за формулою:

$$P = \sum_{i=1}^n P_{li} \times \left(1 - \frac{K_{\Pi}}{100}\right) \times \frac{L_i}{100} \quad (3)$$

де P_{li} - відсоток пошкодженого окремого конструктивного елементу будівлі, що підлягає ремонту, %;

K_{Π} - коефіцієнт придатності визначеного відсотка пошкодженого окремого конструктивного елементу будівлі, що підлягає ремонту, %. ($K_{\Pi} \geq 20\%$);

L_i - питома вага елементів будівлі у відновній вартості будівлі (згідно збірників УПВВ), %;

n - число окремих елементів в будівлі;

K_P - усереднений коефіцієнт співвідношення вартості нового будівництва та ремонту, визначається за формулою:

$$K_P = (1 - M) \times K_H \times K_U + M \quad (4)$$

де M - коефіцієнт співвідношення вартості матеріальних ресурсів до загальної вартості будівництва, відповідно до наведеного обґрунтування $M=0,55$;

K_H - коефіцієнт зміни витрат труда робітників, зайнятих на ремонтно-будівельних роботах, часу експлуатації машин і механізмів при виконанні ремонтно-будівельних робіт, по відношенню до відповідних витрат при новому будівництві, $K_H=1,15$;

K_U - коефіцієнт зміни витрат труда робітників, зайнятих на ремонтно-будівельних роботах, робітників, зайнятих на керуванні та обслуговуванні машин та механізмів, часу експлуатації будівельних машин та механізмів для урахування впливу умов виконання робіт приймається згідно Додатку Б «Вказівки щодо застосування ресурсних елементних кошторисних норм на ремонтно-будівельні роботи».

$K_{Др}$ - усереднений коефіцієнт співвідношення вартості нового будівництва та демонтажу (конструкцій, які не підлягають ремонту), визначається за формулою:

$$K_{Др} = (1 - M) \times K_H \times K_U \times K_{дем*р} \quad (5)$$

де $K_{дем*р}$ - коефіцієнт зміни витрат труда робітників, зайнятих на ремонтно-будівельних роботах, робітників, зайнятих на керуванні та обслуговуванні машин та механізмів, часу експлуатації будівельних машин і механізмів, механізованого виробничого приладдя - при виконанні демонтажних робіт по відношенню до відповідних витрат при виконанні ремонтно-будівельних робіт, приймається згідно п. 2.6 «Вказівок щодо застосування ресурсних елементних кошторисних норм на ремонтно-будівельні роботи».

При умові, якщо

$$\left(\frac{D}{100} \times K_{Др} + \left(\frac{D+P}{100}\right) \times K_P\right) \geq \left(\frac{D_3 \times K_{Дн}}{100}\right) + 1 \times 0,8 \quad (6)$$

ремонт пошкодженого об'єкту економічно не доцільний, оскільки вартість відновлення пошкодженого об'єкту (B) перевищує або дорівнює вартості нового будівництва об'єкта (H) з врахуванням вартості демонтажу всіх наявних будівельних конструкцій; тобто більш доцільним є будівництво нового об'єкту з попереднім демонтажем всіх наявних будівельних конструкцій (зруйнованих, пошкоджених та не пошкоджених), при цьому вартість відновлення пошкодженого об'єкту визначається за формулою:

$$B = H \times \left(\frac{D_3}{100} \times K_{Дн}\right) + H \quad (7)$$

де D_3 – відсоток всіх наявних конструктивних елементів (зруйнованих, пошкоджених та не пошкоджених), що підлягають демонтажу, %, визначається з врахуванням питомої ваги елементів будівлі у її відновній вартості за формулою:

$$D_3 = \sum_n^{i=n} D_{3i} \times \frac{L_i}{100} \quad (8)$$

де D_{3i} – відсоток наявного конструктивного елементу будівлі (зруйнованого, пошкодженого та не пошкодженого), що підлягає демонтажу, %;

L_i – питома вага елементів будівлі у відновній вартості будівлі (згідно збірників УПВВ), %;

n – число окремих елементів в будівлі;

$K_{Дн}$ – усереднений коефіцієнт співвідношення вартості нового будівництва та демонтажу (конструкцій, як тих, що не підлягають ремонту, так і тих, що підлягають ремонту), визначається за формулою:

$$K_{Дн} = (1 - M) \times K_H \times K_y \times K_{дем*н} \quad (9)$$

де $K_{дем*н}$ – коефіцієнт зміни витрат труда робітників, зайнятих на ремонтно-будівельних роботах, робітників, зайнятих на керуванні та обслуговуванні машин та механізмів, часу експлуатації будівельних машин і механізмів, механізованого виробничого приладдя – при виконанні демонтажних робіт по відношенню до відповідних витрат при виконанні ремонтно-будівельних робіт.

Слід зазначити, що коефіцієнти $K_{дем*н}$ є взаємно виключними, тобто одночасно кілька коефіцієнтів до одних і тих самих робіт не застосовується; при виконанні різних видів робіт, які вимагають застосування різних коефіцієнтів $K_{дем*н}$ їх значення визначається пропорційно відсотковій величині відповідних видів робіт: як і для всіх конструкцій, що підлягають демонтажу при здійсненні нового будівництва.

Умова формули (6) застосовується при визначенні вартості відновлення об'єкта в цілому (будівлі) та не є дійсною при розрахунку вартості відновлення частини будівлі (приміщень, арифметична частка яких в будівлі менше 1).

Вочевидь, що застосування наведеного алгоритму буде найефективнішим, і він дасть більш точний результат при визначенні вартості відновлення об'єктів нерухомого майна, яке зазнало значних пошкоджень та руйнувань.

Додатково, зазначений алгоритм дозволяє автоматизувати розрахунок вартості відновлення пошкоджених об'єктів при обробці великого масиву даних при масових руйнуваннях.

ПІДВИЩЕННЯ ТОЧНОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ КООРДИНАТ ОБ'ЄКТІВ ВИКОРИСТАННЯМ МЕРЕЖІ БАЗОВИХ СТАНЦІЙ REAL TIME KINEMATIC

Кравець Тарас Мирославович

кандидат географічних наук, доцент
викладач кафедри комплексів та приладів артилерійської розвідки
факультету ракетних військ і артилерії

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Полець Олег Петрович

старший викладач кафедри комплексів та приладів артилерійської розвідки
факультету ракетних військ і артилерії

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

При виконанні завдань за призначенням різним родам військ необхідна інформація точної геолокації. На сьогодні в Силах оборони України використовують різні програмні і апаратні засоби, які призначені для автоматичного відображення місцеположення користувача (цілі) на електронній карті або ж забезпечення його координатами. До таких програмно-апаратних засобів можна віднести ПЗ «Кропива», ГІС програма ситуаційної обізнаності «Дельта», ПЗ «Віраж-планшет», ПЗ «ТОПО», апаратний засіб СН3003М «Базальт» та інші. Робота усіх наведених програмно-апаратних засобів базується на використанні системи GPS.

Звичайна точність сучасних GPS-приймачів [1] в горизонтальній площині становить 5-10 метрів, та 10-20 метрів за висотою, але за збігом деяких умов, обчислене приймачем положення може короткочасно відрізнятись на значно більші величини. Виробники GPS-приймачів визначають величину похибки положення так: не гірше 5 метрів в 50% часу спостереження, та не гірше 8 метрів в 90% часу, похибка визначення швидкості не більше 0,06 м/с.

Постійно діюча супутникова базова станція може служити для забезпечення точними координатами при проведенні геодезичних вимірювань, топографічних зйомок, виносів в точку в натуру за відомими координатами тощо. В даний час зі створенням мереж базових станцій є доступним RTK (real time kinematic) режим (Network RTK).

Мережа базових станцій RTK складається з декількох постійно діючих GPS / GNSS приймачів (рекомендується мати мінімум п'ять базових станцій), які об'єднують накопичені супутникові дані та формують RTK поправки для рухомих приймачів. Відстань між станціями не повинна перевищувати 70 км. Такі мережі і називаються мережами RTK. Основний принцип роботи мережі базової станції RTK такий – всі базові станції в мережі постійно передають супутникові вимірювання на центральний пульти управління (сервер), на якому працює спеціальне програмне забезпечення, наприклад Leica GNSS Spider [2]. Основна мета функціонування мережі – зменшити до мінімальних значень вплив помилок, що залежать від відстані між базовими станціями і рухомою станцією, на координати, які обчислюються рухомою станцією, які працюють усередині мережі.

Досліджено різні програмні комплекси та технології оброблення даних статичного й кінематичного позиціонування за результатами супутникових спостережень, отриманих у межах GNSS-кампанії регіонального рівня. Зауважено, що існує незначна залежність точності позиціонування статичної станції, яка перебуває в зоні покриття мережі, від міжбазової відстані до 100 км. Експериментально показано, що при одночастотному кінематичному позиціонуванні в зоні мережі з міжбазовими відстанями до 150 км, а від найближчої базової станції – 50–90 км, похибки координатного визначення становили ~1-3 см у плані і ~3-5 см по висоті. За межами зони покриття цієї мережі похибки позиціонування становили ~4-6 см і ~8-10 см відповідно.

References:

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/GPS-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B9%D0%BC%D0%B0%D1%87>
2. <https://ngc.com.ua/p/76-leica-spider.html>

АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКИ ТА ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ НАФТОГАЗОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Кривенко Г.М.

кандидат технічних наук, доцент
доцент кафедри техногенно-екологічної безпеки та охорони праці
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Нафтогазова промисловість є головним фактором глобальної економіки, але, як відомо, вона пов'язана з низкою ризиків щодо безпеки та здоров'я працівників на роботі (БЗР). Ці ризики включають вплив небезпечних речовин; роботу на висоті; небезпеки пожежі та вибуху; втрату слуху, спричинену шумом; розлади опорно-рухового апарату; проблеми стресу та психічного здоров'я тощо. На рисунку 1 показано розподіл кількості потерпілих від нещасних випадків за видами подій в 2021 році у Групі Нафтогаз, що є першим в Україні видобувником вуглеводнів, національним контрагентом з їх імпорту та транзиту, подібне співвідношення за видами подій спостерігається і на інших підприємствах нафтогазового профілю [1,2,3]. Для вирішення цих та інших проблем БЗР, організації нафтогазової промисловості повинні впроваджувати ефективні програми, які виявляють та пом'якшують небезпеку, забезпечують навчання та ресурси для працівників, а також відстежувати та вимірювати ефективність БЗР з часом.

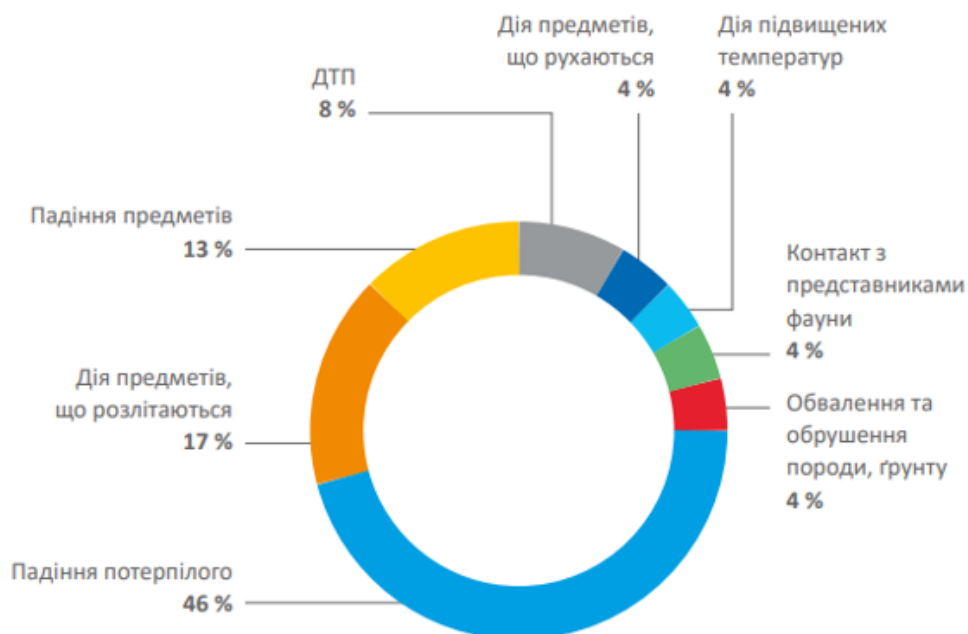

Рис. 1. Розподіл кількості потерпілих від нещасних випадків за видами подій

Одним з ефективних способів відстеження та вимірювання ефективності БЗР є використання ключових показників ефективності (КПЕ). КПЕ – це показники, які допомагають вимірювати та відстежувати ефективність організації в певній області. У контексті БЗР КПЕ можуть надати інформацію про частоту, тяжкість та вплив травм та хвороб на робочому місці. Ця інформація може допомогти організаціям визначити сфери для вдосконалення та пріоритети щодо розподілу ресурсів.

Основні показники ефективності щодо БЗР в нафтогазовій промисловості поділяються на реактивні та проактивні. До реактивних належать наступні (визначення понять встановлені Міжнародною організацією праці [4].

Загальний показник травм (англ. Total recordable injury rate – TRIR). TRIR – це показник частоти травм на робочому місці та професійних захворювань, що призводять до втрати робочого часу, неможливості виконання трудових обов'язків або необхідності подальшого лікування. Він обчислюється діленням кількості урахованих травм та хвороб на кількість відпрацьованих годин і виражається як кількість випадків за мільйон годин та широко використовується в нафтогазовій промисловості для відстеження тенденцій та визначення заходів щодо попередження таких випадків у майбутньому.

Показник втрат робочого часу (англ. Lost workday injury rate – LWIR): LWIR – це показник ступеня тяжкості травм та професійних захворювань, що призводять до втраченого робочого часу. Він обчислюється діленням кількості втрачених робочих днів на кількість відпрацьованих годин і виражається як кількість випадків за мільйон годин. LWIR надає інформацію про вплив травм та хвороб на продуктивність працівників та організацію в цілому.

Показник тяжкості (англ. Severity rate – SR): SR – це показник тяжкості травм та професійних захворювань, що призводять до втраченого робочого часу. Він обчислюється діленням кількості втрачених робочих днів на кількість травм та професійних захворювань і виражається як кількість втрачених робочих днів на травму чи захворювання.

Рівень травм медичного лікування (англ. Medical treatment injury rate – MTIR): MTIR – це показник частоти травм та професійних захворювань, які потребують медикаментозного лікування, крім першої допомоги. Він обчислюється діленням кількості травм та професійних захворювань, які потребують медичного лікування на кількість відпрацьованих годин і виражається як кількість випадків за мільйон годин.

На відміну від реактивних проактивні показники не вимірюють події, що сталися в минулому, а, навпаки, запобігають небажаним результатам. До проактивних показників належить ефективне управління охороною здоров'я та безпекою праці, що ґрунтується на основні положення та вимоги серії стандартів ISO 45000 та базується на ризик орієнтованому підході. Відсоток підприємств у нафтогазовій промисловості, які запровадили та підтримують таку систему, свідчить про рівень уваги, що приділяється БЗР в галузі. Система управління охороною здоров'я та безпекою праці - це структурований підхід до управління ризиками БЗР, що включає політику, процедури та практики для виявлення та контролю небезпек та ризиків, а також навчання та ресурси для підтримки безпеки працівників.

Наприклад, на підприємствах групи Нафтогаз приділяється значна увага питанням збереження життя, здоров'я і працездатності кожного працівника: запроваджено «Vision Zero» – Візію БЗР, згідно з якою травматизм, смертність, аварії та інші негативні випадки від операційної діяльності є неприпустимими – ця Візія передбачає використання як реактивних, так і проактивних КПЕ; побудовано систему управління безпекою праці та здоров'я, яка відповідає вимогам міжнародного стандарту ISO 45001:2018 «Системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці», що підтверджено відповідним сертифікатом; побудовано систему управління безпекою дорожнього руху відповідно до ISO 39001 «Система менеджменту безпеки дорожнього руху»; розроблена «Політика у сфері безпеки праці та здоров'я, промислової та пожежної безпеки, безпеки дорожнього руху Групи Нафтогаз». Але, незважаючи на значні досягнення у сфері збереження життя, здоров'я і працездатності працівників, розподіл кількості травмувань за причинами їх виникнення в 2020-2021 роках на підприємствах групи Нафтогаз (рисунок 2) вказує на організаційні причини, як на основний вид причин, що демонструє необхідність подальшої роботи у напрямку проактивних показників КПЕ та комплексне їх застосування з реактивними показниками КПЕ для сфери БЗР.

Рис. 2. Кількість травмувань за причинами їх виникнення в 2020-2021 роках

Отже, використання реактивних та проактивних КПЕ – це спосіб відстеження та вимірювання ефективності БЗР, однак важливо зазначити, що важливо поєднувати використання цих двох типів КПЕ, щоб організації нафтогазової галузі створили більш безпечне та здорове робоче середовище.

Список літератури:

1. Річний звіт 2021. Група Нафтогаз. URL: <file:///C:/Users/PC/Downloads/%D0%94%D0%BE%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D1%83.pdf>
2. Occupational Safety and Health Administration. Oil and Gas Extraction. URL: <https://www.osha.gov/oil-and-gas-extraction/hazards>
3. Кривенко Г. М., Лялюк-Вітер Г. Д., Шиманський В. Я. Проблематика запобігання виробничому травматизму працівників нафтогазової галузі. Prospecting and Development of Oil and Gas Fields (2(79), 2021. 64–72
4. Quick guide on sources and uses of statistics on occupational safety and health URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_759401.pdf

ОСОБЛИВОСТІ ДІЙ ПІДРОЗДІЛІВ СИЛ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

Кришній П.І.

ад'юнкт

Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ

Досвід дій військових частин спецпризначення в антитерористичній операції та операції Об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей показав суттєве зростання їх ролі та значення. Нині формування Сил спеціальних операцій (ССО) Збройних Сил (ЗС) України виконують бойові завдання на всіх фронтах російсько-української війни.

Аналіз матеріалів сайту Командування Сил спеціальних операцій надав можливість визначити особливості застосування підрозділів ССО, які відрізняються від дій звичайних військових формувань, зокрема:

- проводяться тоді, коли використання звичайних збройних сил не бажане або не можливе;
 - як правило, носять прихований і таємний характер;
 - проводяться спеціально відібраним і підготовленим особовим складом;
 - виконання завдань вимагає застосування відповідних засобів зв'язку і спеціальних засобів доставки в район проведення операції (дій);
 - застосуванням зброї різних типів;
 - застосування БПЛА для ведення повітряної розвідки;
 - проведення спеціальних дій з використанням дронів-камікадзе “Switchblade-300” по об'єктах противника (знищення ОВТ на відстані);
 - можливість виконання завдань без входження у безпосереднє зіткнення з противником;
 - потреба, поряд з веденням спеціальних дій, покращення контактів з місцевим населенням і проведення заходів по його захисту;
 - дотриманням норм міжнародного гуманітарного права.
- А також підрозділи ССО успішно виконували наступні завдання:
- участь у звільненні населених пунктів і ділянок місцевості (селище Мощун Київської обл., міст Северодонецьк і Лисичанськ Луганської обл.);
 - ведення боротьби з повітряними десантами противника спільно з підрозділами інших родів військ під час оборони аеропортів Гостомель, Миколаїв;
 - зайняття й утримання важливих об'єктів і рубежів з метою забезпечення безперешкодного і своєчасного розгортання своїх військ (сил) у визначених районах (рубежах);
 - зрив намагань прориву ударних груп противника в районі зосередження для подальшого маневрування;
 - проведення спільних наступальних й оборонних дій у взаємодії з підрозділами Сил оборони на окремих напрямках;
 - дії у складі мобільних груп протиповітряної оборони щодо знищення повітряних об'єктів ворога з використанням ПЗРК “Стінгер” (Київська область).

А також виконання різних завдань в інтересах дій формувань як тактичного, так і оперативного рівнів.

Отже, аналіз дій військових частин (підрозділів) ССО ЗС України показав, що спостерігається стійка тенденція збільшення впливу ССО в збройній боротьбі, яка впливає на зростання їх ролі, зміни місця, завдань і характеру їх бойового застосування.

РОЛЬ ІРАНУ У РОСІЙСЬКО–УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

Латанська Анастасія

Повномасштабне вторгнення росії в Україну стало причиною змін у міжнародній зовнішній політиці та встановленні дипломатичних зв'язків між країнами світу. Наслідком воєнних дій проти демократичної європейської держави стала серйозна загроза світовому порядку. Варто зазначити, що усі цивілізовані країни світу після початку воєнних дій почали підтримувати Україну у той час, як малорозвинені країни-вигнанці стали прибічниками росії. Одною із таких держав стала Ісламська Республіка Іран, яка визнана у світі країною-терористом на політичній арені через свою агресивну та злочинну політику. Ця країна є вигнанницею, з якою жодна високорозвинена країна не хоче мати зв'язків. Як наслідок, доцільно проаналізувати роль Ірану у війні проти України та її наслідки для світу.

На сьогодні тема війни в Україні та її наслідки для світу залишається малодослідженою. Актуальність дослідження зумовлена тим, що Іран є країною, яка становить велику загрозу світовому порядку, здійснюючи злочинні дії у відношенні до інших країн. Доцільно проаналізувати контекст участі країни-терориста у війні росії проти України та виявити наслідки цього для інших держав світу.

Війна в Україні має серйозні наслідки для світу, адже війна на території демократичної суверенної держави забороняється міжнародним правом. Після повномасштабного вторгнення більшість держав світу почали допомагати Україні, вводячи санкції та надсилаючи військову та гуманітарну допомогу для того, аби пришвидшити перемогу та ізолювати країну-агресора на міжнародній політичній арені. Тим не менш, кожного дня територія України піддається ворожим обстрілам. Ситуація загострилась у липні, коли росія почала використовувати дрони-камікадзе, для знищення критичної та цивільної інфраструктури. Після розслідування та дослідження уламків дронів виявилось, що вони виробляються та активно застосовуються Іраном. Крім цього, українська розвідка виявила, що у війні проти України беруть участь курди, які управляють БПЛА та навчають цього російських військових. [4] Це свідчить про безпосередню участь Ірану у війні проти України на стороні країни-агресора і влада терористичної держави підтримує усі воєнні дії, які призвели до знищення інфраструктури, вбивств багатьох цивільних українців.

Розвідка України у листопаді виявила, що росія та Іран знову заключили угоду про постачання та виробництво Shahed-136, що свідчить про те, що терористична країна надалі планує підтримувати агресивні дії щодо населення України. Більше того, росія намагається домовитись про постачання балістичних ракет. Припускається, що виконання цих прохань призведе до погіршення ситуації в Ірані та тотальної ізоляції країни.

Іран є найбільшим союзником росії у війні проти України і він є серйозною загрозою для світу. Як відомо, влада країни протягом тривалого часу прагне розвинути ядерний потенціал, що становить велику небезпеку для світового порядку, саме тому Іран обрав у свої союзники державу, яка здійснює терористичні акти, воєнні дії на території суверенної держави. Є ймовірність, що у майбутньому терористична країна сподівається отримати політичну та військову підтримку з боку росії. Тим не менш, військова підтримка з боку Ірану не дає бажаних результатів, адже країна-агресор не змогла досягти поставлених військових цілей. [1, с.3-5]

На нашу думку, участь країни-спонсора тероризму у війні проти України буде мати вагомі наслідки. Як відомо, у кінці січня з'явилися дані про те, що відбулися вибухи на військових базах у Тегерані. Засоби масової інформації, такі як: BBC Farsi, Irna, Voice Farda припускають, що ініціатором цього був Ізраїль. Доцільно поступово знищити військовий потенціал держави, яка у будь-який момент може здійснити терористичний акт проти мирного населення.

Такими діями терористична країна підтверджує, що вона є прихильником агресії, жорстокості та вбивств мирного населення. Україна, у свою чергу, зробила відповідні заяви щодо цієї ситуації та попередила Іран про можливі наслідки. Крім цього, це серйозно вплинуло на дипломатичні відносини між країнами. [3]

Стосовно широкомасштабної збройної агресії росії проти України влада Ірану заявляє, що вони виступають за будь-які рішення, які допоможуть врегулювати, як вони називають війну в Україні, «збройний конфлікт» мирним шляхом і Іран готовий докласти до цього всіх зусиль. Звісно, рівень довіри до Ірану у світі надзвичайно низький, адже висловлення про мир виголошено якраз у ті дні, коли росія активно використовувала дрони-камікадзе Shahed- 136 іранського виробництва по всій території України. Увесь світ розуміє і бачить причетність Ірану до війни в Україні, тому будь-яке заперечення цього з боку влади є способом «вийти сухим із води». [2]

Висновки. Отже, війна в Україні має наслідки, адже інші держави простежують напружену ситуацію у світовому порядку, який щодня може бути порушеним. Інші держави невинно допомагають Україні, таким чином демонструючи, що вони стоять на захисті демократії та людської свободи. А також, одним із найбільших наслідків війни є загроза тероризму, і залучення більшої кількості країн проти України. Це простежується у активній участі Ірану у війні проти України на стороні росії. Країна-терорист усілякими способами намагається допомогти агресору, у такий спосіб, стаючи повністю ізольованою державою.

Список літератури:

1. Васенко В. Київ–Тегеран: на орбіті взаємозацікавленого діалогу. Урядовий кур'єр. 2001. 1 лют. с. 10.
2. Іран заперечує постачання Росії дронів-камікадзе / Новини міжнародні. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/press-review-57198523> (дата звернення: 13.02. 2023).
3. Країни-спонсори тороризму: що це означає / Chas news. URL: <https://chas.news/current/yak-kraini-sponsori-terorizmu-otrimali-svii-status-ta-chi-priednaetsya-donih-rosiya> (дата звернення: 15.02. 2023).
4. Росія може використовувати курдських найманців у війні в Україні / Gordonua URL: <https://gordonua.com/amp/ukr/news/war/rosija-mozhe-vikoristovuvati-kurdsikh-najmantsiv-u-vijni-v-ukrajini-gur-mo-1650052.html> (дата звернення: 19.02.2023)

ЗБІР ТА АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЇ З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Лашин Я.О.

науковий співробітник
навчально-наукового центру стратегічних комунікацій
у сфері забезпечення національної безпеки та оборони
Національного університету оборони України імені Івана Черняховського

Сівоха І.М.

науковий співробітник
навчально-наукового центру стратегічних комунікацій
у сфері забезпечення національної безпеки та оборони
Національного університету оборони України імені Івана Черняховського

Кульчицький О.С.

начальник науково-дослідної лабораторії
навчально-наукового центру стратегічних комунікацій
у сфері забезпечення національної безпеки та оборони
Національного університету оборони України імені Івана Черняховського

Вступ. OSINT (Open source intelligence) – це процес збору та аналізу інформації з відкритих джерел, таких як соціальні мережі, веб-сайти, блоги, новини та інші ресурси в Інтернеті. У світі сьогодні OSINT є надзвичайно важливим інструментом для різних організацій, включаючи військові формування.

Збройні Сили України – це одна з організацій, яка може використовувати OSINT-технології для вдосконалення своїх операцій. OSINT може бути використаний для збору інформації про ворогів, військові об'єкти та їхню інфраструктуру, а також для вивчення нових технологій та військових розробок.

Перевагою OSINT є те, що вона дає можливість отримати доступ до великої кількості інформації, яка може бути корисною для Збройних Сил України. Це може включати фото- та відеоматеріали з місць бойових дій, відгуки місцевих мешканців про розташування військових об'єктів, новини про військові розробки, які використовуються в інших країнах тощо. Інформація, яку отримано за допомогою OSINT, може допомогти Збройним Силам України планувати операції, виявляти слабкі місця в обороні та розробляти стратегії протистояння ворогу.

Однак, важливо зазначити, що використання OSINT повинно бути обмежене певними правилами та процедурами, щоб забезпечити безпеку та захист військової інформації. Наприклад, важливо забезпечити захист персональних даних та інформації про військові об'єкти, яка може бути використана проти Збройних Сил України. Також важливо мати відповідну кваліфікацію та навички для аналізу отриманої інформації, щоб забезпечити правильне розуміння контексту та використовувати інформацію відповідно до потреб Збройних Сил України.

Окрім того, використання OSINT повинно бути поєднане з іншими методами збору інформації, такими як збір інформації з закритих джерел або з розвідувальних місій. Комбінування різних методів дозволить Збройним Силам України отримати більш повну та точну картину ситуації на полі бою. Крім того, важливо розробляти власні OSINT-інструменти та технології, щоб забезпечити ефективний збір інформації та аналіз [1].

Основний матеріал

Використання OSINT-технологій у Збройних Силах України

Узагальнюючи, використання OSINT-технологій може бути надзвичайно корисним для Збройних Сил України в плануванні військових операцій та стратегічному плануванні.

Проте важливо забезпечити правильний захист та обмеження доступу до військової інформації, мати відповідні навички для аналізу та використання отриманої інформації. Важливо також забезпечити поєднання OSINT-технологій з іншими методами збору інформації та розробляти власні інструменти та технології для більш ефективного використання OSINT. Збройні Сили України мають великий досвід використання OSINT-технологій у своїх операціях. Наприклад, під час повномасштабного російського вторгнення на територію України, Збройні Сили використовують геолокаційні дані для визначення місцезнаходження ворожих військ та техніки. Також використовуються дані з соціальних мереж та відео з дронів для збору інформації про дії противника [2].

Одним з прикладів успішного використання OSINT-технологій Збройними Силами України є проєкт “Molfar”. Цей проєкт передбачає збір та аналіз інформації з відкритих джерел про військові загрози та активності на території України а також передбачає використання соціальних мереж для збору інформації про дії противника. Зібрана інформація допомагає у розробці стратегії та плануванні операцій Збройних Сил та допомагає у попередженні атак противника. Отже, використання OSINT-технологій може бути дуже корисним для Збройних Сил України у плануванні військових операцій. Ці технології дозволяють отримувати широкий спектр інформації з відкритих джерел, що може бути важливим для планування операцій та прийняття рішень. Однак, для успішного використання OSINT-технологій необхідно мати висококваліфікованих фахівців та відповідну інфраструктуру [3].

Один з важливих аспектів успішного використання OSINT-технологій – це кваліфікація фахівців. Збройні Сили України повинні забезпечити навчання військовослужбовців та спеціалістів в галузі OSINT, щоб вони мали змогу використовувати ці технології ефективно. Також важливо забезпечити підтримку та розвиток OSINT-інфраструктури для збору та обробки інформації. Окрім того, використання OSINT-технологій має поєднуватися з іншими методами збору інформації. Наприклад, збір інформації з закритих джерел може доповнювати збір інформації з відкритих джерел. Важливо також розробляти власні інструменти та технології для більш ефективного використання OSINT.

Переваги використання OSINT-технологій

У сучасному світі, де інформаційні технології зростають з кожним днем, використання OSINT стає надзвичайно важливим і потрібним для забезпечення безпеки та національних інтересів країни. Використання OSINT-технологій у Збройних Силах України є необхідним і важливим елементом забезпечення національної безпеки та захисту національних інтересів країни. Крім того, важливо зазначити, що OSINT-технології можуть бути корисними не тільки для військових потреб, але й для багатьох інших сфер життя. Наприклад, для поліції та спецслужб у боротьбі з тероризмом, злочинністю та кіберзлочинністю, для науково-дослідних установ у проведенні аналізу даних та дослідження наукових проблем, для бізнесу в аналізі конкурентної ситуації та впровадженні маркетингових стратегій, для журналістів у пошуку та перевірці інформації.

Важливо також враховувати етичні та правові аспекти використання OSINT-технологій, зокрема захист особистої інформації та використання даних згідно з міжнародними та національними законами та нормами. Крім того, OSINT-технології можуть бути корисними для здійснення розвідувальних дій та для отримання інформації про можливі загрози. Наприклад, використання соціальних мереж може допомогти військовим отримати інформацію про настрої та дії місцевого населення, що може бути корисно для планування операцій. А також, OSINT-технології можуть бути корисні для аналізу результатів військових операцій та для визначення ефективності військових дій. Наприклад, використання даних зі статистики про кількість ворожих сил, їх зброю та боєприпаси, може допомогти військовим зрозуміти, які технології та підходи до військових дій є найбільш ефективними та прийняти відповідні рішення для поліпшення військових стратегій [4].

Військові структури України повинні також взяти до уваги можливі наслідки використання OSINT-технологій для потреб оборони та національної безпеки. Наприклад, збільшення кількості доступної інформації може також сприяти зростанню кількості дезінформації, яка може використовуватися для спотворення дійсності та порушення довіри до військових структур та інших державних установ.

Висновки

Забезпечення національної безпеки є важливим завданням для будь-якої країни, тому використання різних технологій та інструментів, у тому числі OSINT, повинне бути належно розглянуте та обґрунтоване. При цьому необхідно дотримуватися етичних принципів та високих стандартів кібербезпеки, а також забезпечувати захист прав та свобод людей.

Використання OSINT-технології вимагає від військових високого рівня компетентності в зборі, аналізі та інтерпретації інформації з різних джерел. Також важливо забезпечити безпеку та конфіденційність зібраної інформації та забезпечити захист від можливих кібератак на системи, що використовуються для збору та обробки даних.

OSINT-технології є важливим інструментом для військових потреб та для забезпечення національної безпеки. Використання OSINT може допомогти отримати точну та своєчасну інформацію для прийняття рішень, здійснення розвідувальних дій та прогнозування можливих загроз. Крім того, OSINT-технології можуть бути корисними для аналізу результатів військових операцій та для визначення ефективності військових дій.

Нарешті, використання OSINT-технологій повинно бути в рамках законодавства та етики, щоб забезпечити захист прав та свобод громадян та забезпечити справедливість та рівність перед законом. В цьому контексті важливо забезпечити грамотне регулювання використання OSINT відповідними органами влади та урядовими структурами [5].

У кінці кінців, використання OSINT відповідними підрозділами Збройних Сил України може бути ефективним інструментом у забезпеченні безпеки країни та її громадян, якщо будуть враховані всі аспекти, пов'язані з конфіденційністю та етичними принципами. У підсумку, використання OSINT-технологій є важливим елементом забезпечення національної безпеки та оборони України.

Список літератури:

1. OSINT-аналітики заявили про просування окупантів у лісах під Кремінною [Електрон. ресурс]: // Реальна Газета – Режим доступу: <https://realgazeta.com.ua/osint-analitiki-zayavili-pro-prosuvannya-okupantiv-pid-kreminnou-04-02/>.
2. OSINT в Україні: хто і як допомагає фронту під час війни? [Електронний ресурс] // Українська правда. – 23.02.2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/01/23/7386112/>.
3. Molfar знаходить військові цілі по соцмережах: зруйнований залізничний міст у селі Дронівка, Донецька область – 13.02.2023. [Електронний ресурс]: // – Режим доступу до ресурсу: <https://www.molfar.global/blog/dronivka-donetsk-region>.
4. Фейк та ІПСО про ракетні обстріли Києва – 22.07.2022. [Електронний ресурс]: // – Режим доступу до ресурсу: <https://www.molfar.global/blog/fake-ipso-molfar>.
5. Ч 1. “Методичка” російської пропаганди: як розпочати війну [Електронний ресурс]: // – Режим доступу до ресурсу: <https://www.molfar.global/blog/metodichka-yak-rozpochati-viynu>.

УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

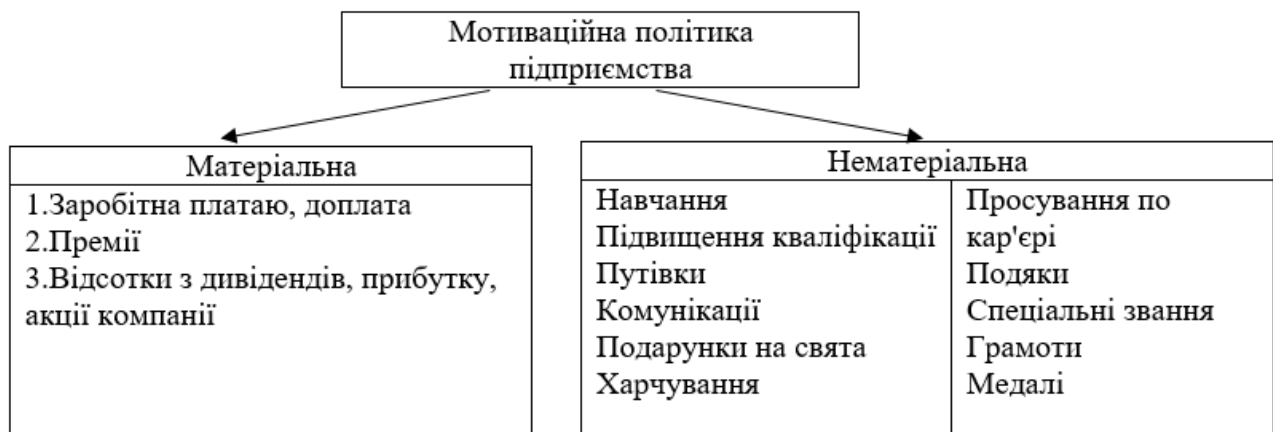
Малий Максим Ілліч

здобувач вищої освіти економічного факультету
Нікопольський Економічний Університет, Україна

В Україні занедбаність проблеми мотивації праці призвела до серйозних наслідків: наростання економічної кризи, падіння рівня життя, руйнування ціннісного ставлення до праці, погіршення якості трудового потенціалу, масове розжалування персоналу та зростання напруженості на ринку праці.

Для прийняття кваліфікованих управлінських рішень щодо створення ефективного мотиваційного механізму необхідно створення та застосування мотиваційного моніторингу, тобто системи постійного спостереження та контролю за мотиваційним станом працівників. Розглянемо загальні показники мотиваційної стратегії підприємства [1] (табл. 1).

Таблиця 1. Матеріальні та нематеріальні показники мотиваційної стратегії підприємства

Криза — переломний момент функціонування соціально-економічної системи, який, у свою чергу, провокує зміни. Представниками цього підходу вважатимемо І. Ансоффа, Л. Бартон, К. Ру-Дюфора, П. Лагадека, Ю. Розенталя та Б. Підженбурга, К.Ф. Херманна, В. Захарова, Р. Хіта, О.Д. Чернявського, тощо [2]. Головні чинники фінансової кризи підприємства поділяються на зовнішні (не залежать від діяльності підприємства) та внутрішні (прямо залежать від підприємства). Розглянемо головні чинники фінансової кризи підприємства (табл. 2).

Таблиця 2. Головні чинники фінансової кризи підприємства

Головні ендегенні (внутрішні) чинники фінансової кризи	Головні екзогенні (зовнішні) чинники фінансової кризи
1. відсутність стратегії розвитку підприємства; 2. розбалансованість організаційної структури; 3. низький рівень управління; 4. неналежний рівень маркетингу та втрата ринків збуту продукції; 5. прості виробничих потужностей; 6. низька продуктивність праці робітників.	1. падіння кон'юнктури в економіці в цілому; 2. стрімке підвищення рівня інфляції; 3. нестабільність податкового законодавства; 4. нестабільність фінансового та валютного ринків; 5. підвищення конкуренції на ринку або криза окремої галузі; 6. зростання монополії на ринку; 7. політична нестабільність.

Мотиваторами для працівників підприємства в умовах кризи має бути впевненість у тому, що колектив підприємства може витримати кризу, підприємство може подбати про своїх працівників, адміністратори підприємства розуміють, що як вони можуть робити, та як вони можуть розробити план виведення ініціативи з кризи та втілення її в життя.

Персонал є одним з найважливіших аспектів компанії, тому його розвитку необхідно приділяти велику увагу. Створення єдиної корпоративної культури, яка стимулює всебічний розвиток співробітників, є одним із головних завдань, що стоять перед компанією. Ефективність праці розуміється як соціально-економічна категорія, що визначає ступінь досягнення певної мети (або вирішення завдань), відповідно до раціональності використовуваних при цьому трудових ресурсів.

Продуктивність праці – це здатність конкретної праці створювати певну кількість продукції за одиницю робочого часу. Продуктивність праці (ПП) при використанні натурального методу її вимірювання розраховується шляхом ділення обсягів продукції в натуральному вираженні ($ОП_{(Т)}$) за певний період на середньооблікову чисельність штатного персоналу підприємства ($Ч_{шпп}$) [3] (1).

$$ПП = \frac{ОП_{(Т)}}{Ч_{шпп}} \quad (1)$$

Зростання продуктивності праці включає:

- чинники, що створюють умови для зростання продуктивності праці (рівень розвитку науки, організації художньо-технологічних процесів, підвищена освіта робітників);
- чинники зростання продуктивності праці (матеріальне та моральне стимулювання);
- фактори, що безпосередньо визначають рівень продуктивності праці (впровадження прогресивних форм виробництва, механізація і автоматизація виробничих процесів, удосконалення і модернізація виробничого обладнання, розумне зростання ефективності праці).

Мотивація та стимулювання людей мають значний вплив на розвиток у працівників таких характеристик їх праці, як якість праці, працездатність, старанність, наполегливість, свідомість тощо. Встановлюються такі загальні стимули, які спонукають людину працювати краще: гроші; повага; самоствердження; почуття приналежності до організації; приємна робоча обстановка; похвала; гнучкий графік роботи; усвідомлення себе членом команди; можливість внесення ідей та пропозицій; можливість навчатися; кар'єра; товариські відносини; визнання заслуг; винагорода; можливість працювати вдома; незалежність; премії; творча атмосфера; подяка за понаднормову роботу; почуття впевненості у роботі; співпраця з іншими людьми; усталений робочий процес; довіра керівництва.

Найважливішою частиною діяльності підприємства є ефективність роботи трудового колективу. Тому з розвитком менеджменту важлива увага приділяється управлінському персоналу. Впровадженню поняття мотивації праці індивідів передують декілька кроків, а саме [4]:

Етап 1. Формування стратегії концепції. Сформульований план чітко описує основні кроки, які необхідно зробити для досягнення поставлених цілей і бажаних результатів. Концепція роботи повинна бути розбита на конкретні стратегічні проекти, в рамках яких виділяється кожен структурний підрозділ. Найважливішою частиною цього етапу є визначення вибору стратегічних ініціатив і координація між відділами. Це призводить до значної економії коштів і часу.

Етап 2. Визначення критеріїв показників ефективності. На другому кроці отримують задані позиції, що стосуються якості процесу, тобто параметри трудового та соціального характеру, які значною мірою є для реалізації певної стратегічної ідеї.

Етап 3. Визначення ключових характеристик діяльності відділів та окремих співробітників. На цьому етапі здійснюється вибір стратегії реалізації плану. Інструментом визначення ефективного успіху бізнесу є ключові показники ефективності. Тобто необхідно зосередитися лише на найбільш значущих з них, виключити всі другорядні.

У сучасних умовах під управлінням лояльністю співробітників слід розуміти цілеспрямований вплив на фактори, що її формують, з метою підтримки її подальшого розвитку та зміцнення. Ключем до формування лояльності співробітників до компанії є лояльність співробітників. Вважається що лояльність має обов'язкові атрибути:

1. чесність, пов'язана з об'єктом лояльності;
2. публічна демонстрація лояльності до чогось або когось;
3. готовий попередити про небезпеку;
4. готовий на жертви;
5. пишається своєю компанією, для себе пишається кількістю працівників;
6. бажання якнайкраще виконати завдання.

До показників лояльності з боку співробітників можна віднести:

1. інтерес до організаційної діяльності;
2. любов до своєї справи;
3. бажання вдосконалювати професію;
4. творчий підхід до роботи;
5. ініціативність;
6. готовність відстоювати свою позицію, якщо він впевнений, що вона правильна.

У свою чергу, лояльність співробітників пов'язана з їхньою мотивацією і безпосередньо впливає на ефективність їх діяльності. Мотивація не є рівномірним процесом, який від початку до кінця пронизує поведінку індивіда, членів спільноти. Вона формується на основі тих різномірних процесів, які здійснюють функцію саморегуляції на окремих фазах поведінки. Від мотивації залежить, як і в якому напрямку будуть використовуватися різноманітні функціональні здібності.

Список літератури:

1. <https://osvita.ua> - Стратегічне планування. Роль мотивації в менеджменті.
2. <https://mmi.fem.sumdu.edu.ua> - Маркетинг і менеджмент інновацій.
3. <https://studfile.net> - Трудові ресурси і продуктивність праці
4. <https://economy.nayka.com.ua> - Підходи до мотивації персоналу у підприємстві

ОРГАНІЗАЦІЯ ХАРЧУВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ**Марцин Т.О.**

канд. тех. наук, доцент

Бродецька І.В.

студентка

Державний торговельно-економічний університет

Сьогодні українці виборюють свою свободу і право на життя в вільній і незалежній країні. У кожного із нас свій фронт та найбільший вклад у перемогу України роблять військові. Праця військових є важкою та виснажливою, тому їм потрібне збалансоване харчування відповідно до потреб в основних харчових речовинах та енергії.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 року затверджено каталог продуктів харчування під час організації харчування особового складу Збройних Сил України. Загальновійськової норми харчування на одну людину становлять: хліб із суміші борошна житнього обдирного і пшеничного першого сорту (300 г), хліб із борошна пшеничного першого сорту (350 г), булочка із борошна пшеничного першого сорту (70 г), борошно пшеничне другого сорту (15 г), крупи різні (120 г), макаронні вироби (40 г), м'ясо (250 г), риба (150 г), сало-шпик (20 г), мед натуральний або джем (20 г), жири тваринні топлені/маргарин (15 г), олія (25 г), сир сичужний твердий (20 г), масло (30 г), яйця курячі (2 шт. на тиждень), цукор (70 г), сіль/сіль йодована (25 г), чай (1,2 г), лавровий лист (0,2 г), перець (0,3 г), гірчичний порошок (0,3 г), оцет (1 г), томат-паста (6 г), картопля і овочі усього (900 г), сухофрукти (20 г) або соки фруктові (плодово-ягідні) (100 г), полівітамінний препарат типу «Гексавіт», драже (видається з 15 березня по 15 червня) (1 г). Приблизна загальна енергетична цінність раціону за цією нормою складає 4500 ккал. Проте в польових умовах та під час участі у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони держава не може забезпечувати військових харчування за загальновійськовою нормою. За таких умов військовослужбовцям надається повсякденний набір продуктів.

Набір складається з трьох прийомів їжі: «Сніданок», «Обід» і «Вечеря». Наразі в ЗСУ використовують два види сухих пайків: норма № 10 (повсякденний) і норма № 15 (добовий польовий набір продуктів). За останні роки було здійснено оновлення наборів харчування: розширення до 24-ох раціонів, збільшений вміст м'яса в раціоні та використання реторт-пакетів. Сухий набір продуктів за 15-тою нормою має калорійність 3500 ккал, а за 10-тою – 4000-4300 ккал. До кожного раціону (сніданку, обіду, вечері) додатково видається бутильована питна вода з розрахунку 0,5 л на раціон незалежно від пори року, а в період з 1 червня по 1 вересня - по 1 л.

Для тих, хто безпосередньо бере участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони та довго діють автономно, до норми додатково включається: 30 г сухофруктів, 35 г шоколаду чорного (какао не менше 56%), один безполумєневий нагрівач їжі - до раціону сніданку; один безполумєневий нагрівач їжі - до раціону обіду; 200г готової до вживання м'ясної страви (м'ясо тушковане яловичини вищого сорту, м'ясо тушковане свинини безсортове) в реторт-упаковці, один безполумєневий нагрівач їжі, 2 г кави розчинної, 10 г цукру - до раціону вечері (за 15-ою нормою) та кава розчинна - 2 г, шоколад чорний (какао не менш як 56%) - 40 г, фрукти сушені (родзинки) - 40 г, карамель ментолова - 15 г, сіль - 6 г, перець - 0,9 г. При цьому з норми виключаються консерви м'ясні (паштети печінкові) - 100 г, мед натуральний - 20 г, чай чорний натуральний - 2 г (за 10-ою нормою).

За 10-нормою до набору продуктів додаються один розігрівач портативний, 60 грамів сухого пального, одна таблетку знезаражувача води та шість сірників вітроводостійких або одна коробка сірників звичайних. За 15-нормою розігрівач не передбачається.

За цими нормами за рахунок держави забезпечується особовий склад у разі неможливості готувати гарячі страви із продуктів за основною нормою харчування. З огляду на вимоги за 10-ою нормою можна харчуватися не більш трьох діб. В сучасних умовах військових забезпечують харчуванням волонтери: приватні особи або заклади ресторанного господарства. За 15-ою нормою можна харчуватися $\cong 20$ діб. Такі набори харчування розраховані для короткочасних перебування за межами дислокації, розвідок тощо.

Варте уваги упакування набору сухих продуктів. Після оновлення у 2016-у році бляшані банки були замінені на реторт-пакети. За результатами опитування військовослужбовців, використання реторт-пакетів є більш зручним та сучасним, адже упаковка є легкою, займає мало місця та дає змогу легко розігріти вміст. Реторт-пакети є екологічними. Пакет є багатошаровим, тому не виділяє ніяких шкідливих речовин в страви. До того ж, оновлена версія має чіткий розподіл страв на три прийоми їжі, тобто в окремих пакетах знаходяться «Сніданок», «Обід» та «Вечеря».

Нова 15-та норма є більш націоналізованою, ніж 10-та, адже у меню додали борщ, супи та інші страви української кухні.

На разі, для ЗСУ надходять набори харчування із країн заходу, які мають свої відмінності. У меню італійського набору сухих продуктів домінує паста. Також вони додають зубні щітки, пакети для сміття та інструкцію. Ці харчові набори також розділені за прийомами їжі по окремим коробках, а всі коробки запаковано в один реторт-пакет. Він розрахований як раціон на добу. Особливістю харчових наборів Італії є консервовані фрукти - «Фруктовий салат».

Харчовий набір армії США включає в себе одну основну страву та гарнір до неї, наприклад м'ясо в соусі та рис. Цей набір містить доволі багато солодких інгредієнтів. Також до нього включено два порошкових напої та холодний і гарячий десерти. Упакований набір дуже компактно: кожна страва чи продукт в окремій вакуумній упаковці, усе зібране в один пакет і поміщено в окремий реторт-пакет. Особливістю Британських харчових наборів є різні порошкові газовані, енергетичні та ізотонічні напої, які потрібно розводити водою. Канадський набір сухих продуктів розрахований на два прийоми їжі, а також до його складу входять порошкові ізотонічні напої та поліетиленова склянка. Також до страв додаються різні соуси (табаско або кетчуп) в залежності від меню. В канадський набір включено також консервовані фрукти. Сам набір запакований в паперовий пакет із фольгованим шаром із внутрішньої сторони. Китайський набір сухих продуктів досить своєрідний і відповідає китайській кухні. Основними стравами там є локшина, рис, лапша, а до них додаються гострі приправи та соуси. Для основних страв є безвогневий розігрівач, який є надзвичайно легким у використанні. За інструкцією потрібно додати воду в пакет з основною стравою та двома пластинами реагенту. Реакція протікатиме із виділенням теплоти та таким чином розігріє страву. Харчовий набір військових Австралії є одним із найкалорійніших, які було проаналізовано в ході дослідження. Його енергетична цінність дорівнює $\cong 6000$ ккал. Набір містить три основні страви, порошкові напої та досить багато солодошів. В набір входить чедр – це єдина консерва, яка може бути в австралійському сухпайку. Консервований чедр, додається до основної страви або використовується як намазка. Харчовий набір запакований у вакуумну упаковку, що робить його об'ємний і не досить зручним при пакуванні.

Підводячи підсумок, можна зазначити, що харчування військових є важливим питанням сьогодення, особливо в умовах військового часу. Харчові набори військових України покривають енергетичні витрати та мають розширений асортимент раціонів за новими нормами. Сублімовані страви та використання реторт-пакетів передбачають зручне пакування та швидке розігрівання продукції. При формуванні харчових наборів важливо брати до уваги усі потреби військових та всі особливості їх роботи, адже від правильної організації харчування особового складу залежить не тільки виконання плану бойової підготовки, а й Перемога України.

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗВО ПІД ЧАС ВІЙНИ

Маятіна Н.В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інформаційно-технічних та природничих дисциплін
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
orcid.org/0000-0002-1417-8390
mynataly2007@ukr.net

Розглянемо використання дистанційної освіти як один із інноваційних методів викладання в закладах вищої освіти під час війни. За допомогою технологій дистанційних комунікацій можна проводити заняття дистанційно, що дозволяє студентам продовжувати навчання, навіть якщо вони не можуть відвідувати заняття особисто. Це особливо корисно для студентів, які перебувають на територіях, що постраждали від війни. Крім того, дистанційна освіта може бути використана для охоплення студентів, які не можуть відвідувати традиційні заняття через обмеження мобільності [2].

Дистанційна освіта – це метод надання освіти студентам, які фізично не присутні в аудиторії. Вона може бути використана для викладання фізико-математичних дисциплін студентам закладів вищої освіти кількома способами [1].

- *Відеоконференції*. Студенти можуть брати участь у віртуальних заняттях за допомогою платформ для відеоконференцій, таких як Zoom або Google Meet. Це дозволяє їм взаємодіяти зі своїми викладачами та одногрупниками в режимі реального часу та отримувати негайний зворотній зв'язок щодо своєї роботи.

- *Онлайн матеріали курсу*. Студенти можуть отримати доступ до матеріалів курсу, лекцій, літератури та завдань, через систему управління навчанням (LMS) або веб-сайт. Це дозволяє їм навчатися у власному темпі та за власним графіком. Використання цієї технології дозволяє здійснювати як синхронні, так і асинхронні взаємодії між викладачем та студентом.

- *Онлайн-оцінювання та тестування*. Викладачі можуть використовувати онлайн-оцінювання та вікторини для перевірки розуміння студентами матеріалу та надання оперативного зворотного зв'язку. Це також може допомогти визначити сфери, де студенти потребують додаткової підтримки. Університети можуть використовувати такі платформи, як Blackboard або Canvas, для проведення онлайн-опитувань та оцінювання студентів. Це дозволяє викладачам відстежувати прогрес студентів і надавати відгуки про їхню роботу.

- *Спільне навчання*. Дистанційна освіта також може сприяти співпраці між студентами через онлайн-форуми та групові проекти. Це може допомогти студентам розвинути критичне мислення, вміння вирішувати проблеми та навички роботи в команді. Інститути можуть використовувати такі платформи, як Piazza або Canvas Discussions, щоб сприяти онлайн-дискусіям між студентами. Це дозволяє студентам співпрацювати над завданнями і проектами та обмінюватися ідеями один з одним.

Загалом, дистанційна освіта може бути ефективним методом викладання фізико-математичних дисциплін для студентів ЗВО. Адже, вона дозволяє студентам навчатися у власному темпі, взаємодіяти з викладачами та одногрупниками, а також отримувати доступ до цікавих та інтерактивних матеріалів курсу.

Список літератури:

1. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: посібн. для педагогічних працівників і студентів педагогічних вищих навчальних закладів. Вінниця, 2002. 116 с.

2. Синюкова Г., Чепок О. Особливості застосування інноваційних методів навчання під час фахової підготовки майбутніх вчителів математики. Електронне наукове фахове видання “Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету”. 2019, с. 314-323. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s29>

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ КУЛЬТУРНОГО ФРОНТУ У ЧАСІ ВІЙНИ

Молчанова Тетяна Олегівна

професорка, докторка мистецтвознавства

Львівська національна музична академія ім. М.Лисенка

orcid.org/0000-0002-2152-7341, e-mail: prof@molchanova.pro

У повномасштабній війні в Україні кожен українець боронить свій фронт: і не лише військовий, волонтерський, економічний, гуманітарний чи інформаційний, а й фронт культурний. Культура в найрізноманітніших її формах натеper набула нового значення. Адже українську культуру послідовно знищували впродовж багатьох століть: заборони друку українською мовою, репресії митців, розстріляне відродження, нав'язування російської музики і літератури. Кількість вжитих заходів, спрямованих на те, щоб перекреслити мистецькі надбання України, є неймовірно великою. Українці встояли тоді, гідно тримаються й зараз. Кожен на своєму фронті обертає свою справу на стилет.

Саме через культуру, через музичні твори, концерти і театральні вистави, поезію і прозу, мурали і виставки до людей доноситься інформація, в якій окреслюється громадянська позиція наших митців, озвучується слово, яке боронить нашу батьківщину, привертається увага до загальнолюдських цінностей та робить нас сильнішими у боротьбі із ворогом.

Викладачами і студентами музичних вишів України, учнями дитячих музичних шкіл та училищ/коледжів, співаками та артистами різних концертних і театральних організацій провадяться благодійні концерти на підтримку ЗСУ та постраждалих від війни українців по всьому світу, арт-лекції мозаїки нашого культурного минулого на прикладі робіт художників ХХ-ХХІ ст. Митці промовляють до глобальної аудиторії в міжнародних культурних інституціях, привертаючи увагу до України. Мистецтво допомагає, аби світ не забував про війну в Україні. Тому нині увага до української культури значно зросла, світ побачив наш дух, цінності, нашу стійкість. За кордоном культура в жовто-синіх кольорах не увійшла, а увірвалася в тренди. Згадаємо лише «Мелодію» Мирослава Скорика, яка стала музичним кодом нації.

У цьому контексті основним завданням гуманізації вищої освіти стає активне залучення до культури свого народу – адже освіта розуміється як складний і багатоаспектний процес особистісного засвоєння духовних цінностей, накопичених народом у процесі історії, включаючи у цей процес знання мови як джерела культурологічно цінної інформації. Зміна підходу до формування культурологічних цінностей у вихованні студентів музичних закладів всіх рівнів освіти в Україні є вкрай важливою, оскільки являє собою упорядковану сукупність національних ідей, ціннісних орієнтирів, універсальних засобів пізнання своєї культури, її витоків, історичних умов її становлення та розвитку та стає чинником національної ідентифікації – т.зв. «українства».

У цьому контексті надзвичайно важливо, що ми змінюємо акценти – звертаємо більшу уваги на творчість українських композиторів, активно виконуємо їх твори. Сьогодні ми з особливим розумінням важливості та актуальності відкриваємо сторінки багатьох українських мистецьких композицій, до цього часу маловідомих і маловиконуваних. Змінюються назви вулиць і деяких закладів, наповнюються новими виданнями українських авторів фонди бібліотек, новими картинами, скульптурами і фотографіями – галереї і виставки.

Наша свідомість перероджується – ми відчуваємо себе справжніми патріотами. Ми напрацьовуємо так звану «дорожню карту реформ» у культурній галузі, сприяємо визначенню пріоритетів та зон відповідальності, залучаємо до співпраці якомога ширше кола фахівців України та країн ЄС, окреслюємо напрямки творчих процесів. Ми вилучаємо

твори російських композиторів з нашого репертуару, щоб українська музика ставала самобутньою та незалежною від російської, змінюємо напрямки навчання наших студентів з курсом на інтеграцію української музики у світову музичну культуру, торкаємося найважливіших питань української музики у своїх виступах на міжнародних конференціях і у наукових статтях, ми допомагаємо нашим студентам провадити благодійні концерти, мініконцерти на різних майданчиках, концерти на вулицях, навчаємо їх писати рецензії на такі концерти, допомагаємо віднайти малознані та рідковиконувані твори українських митців, спрямувати їх пошук і напрям інтерпретації. Постійно наповнюється концертами і записами творів українських композиторів проєкт Львівської національної музичної академії ім. М.Лисенка «Музи звитяги». Патріотичною акцією є і задум духовних сповідей «Колискова для солдата» Львівського національного академічного театру опери та балету ім. С.Крушельницької великий гала-концерт «Нам пора для України жити» у театрі М.Заньковецької. Все це чіпляє за живе, примушує осмислювати, переживати, вболівати.

Майбутнє нашої держави, її культурні цінності – символи, звичаї, традиції, рідна мова, мамина пісня, бабусина казка, сучасна чи класична музика, джаз чи фольклор – це коріння українського народу. І ми зараз воюємо за це. Мистецтво завжди було зброєю, тим паче під час війни. Тому пензлем, словом, музичним інструментом озброїлись українські митці, щоб не лише зберегти, а й поширити українську культуру. Нині представники творчої професії України тримають український мистецький фронт. Коли увага спрямована на нас, хочеться показати глибшу сторону нашої культури. Розповідати про Україну, знайомити з культурним кодом та спадщиною нації, зберігати та поширювати те, що ворог намагається знищити. Відстояти наші традиції та затвердити нову самоідентифікацію незалежної, вільної, сміливої та сучасної України, адже любов до рідної землі починається з отчого дому, краю, де ти народився. І найкращий спосіб віддати шану тим, хто боронить нас на землі та на небі – це долучитися до збереження та пізнання української культури. Тому що культура – це квінтесенція кожної нації.

«Війна дає поштовх досі невідомим нам наративам у мистецтві. В мистецтві ми завжди знаходимо відображення та переосмислення реальності часу, коли воно народилось. Наше мистецтво, що народилось протягом війни, буде говорити за нас довше, ніж ми живемо. Тому наше завдання сьогодні фіксувати все, збирати в одному місці і передавати далі світу», – написав міністр культури Олександр Ткаченко на своїй сторінці у Facebook. Він зазначив, що з ініціативи Міністерства культури та інформаційної політики було створено платформу «Мистецтво під час війни» – Ukraine War Art Collection. Основна мета платформи – архівувати та записувати ті мистецькі прояви, які з'явилися в останні кілька місяців, з метою їх подальшого дослідження.

Українська культура має звучати у світі якомога голосніше.

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

Наумко М.М.

старший викладач

кафедри управління повсякденною діяльністю військ та тилового забезпечення,
Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

м. Львів

майор

Національний спротив у всі часи відігравав важливу роль у багатьох країнах. Проаналізувавши, можна зробити висновок, що там де він був сформований до моменту конфлікту чи певних територіальних зазіхань, там він тривав недовго і закінчувався не на користь загарбників.

Наша країна не є винятком і хоча національний рух діяв з моменту незалежності України та законодавчо закріплений на жаль не був. Це був один із чинників, який не сприяв розвитку Української державності, а навпаки створив передумови в результаті яких росією було захоплено три області нашої держави.

Разом з тим, позитивним є те, що така робота почалось до 24 лютого 2022 року, результатом якої стало прийняття закону України «Про основи національного спротиву», що дало можливість організовано залучати для відсічі агресора волю, енергію, відвагу усього українського суспільства, хоча закон України «Про основи національного спротиву» не є досконалим та багато питань потрібно доопрацьовувати, вносити зміни. В даний час він став досить актуальним та сприяв максимально швидко підвищувати обороноздатність держави. Документ розроблено і схвалено в умовах наростання загрози, переходу російсько – української війни в гостру фазу і повномасштабної військової агресії росії проти України.

Навіть в умовах повномасштабного вторгнення наша держава думає не тільки про тактичні кроки, але і про розвиток та створення найкращих умов, за яких агресор понесе неприйнятні втрати і не досягне поставленої мети. Наразі російській військовій машині протистоїть не тільки армія та інші структури сектору безпеки і оборони України, але вся українська нація - підготовлена, озброєна та об'єднана.

Раніше, завдання щодо оборони території покладалися на певні військові частини оперативних командувань, в їхніх зонах відповідальності, зараз це питання вирішується особовим складом територіальної оборони. Така ж ситуація і з державним кордоном, де посилення і охорона державного кордону здійснювалась завдяки підрозділами Державної прикордонної служби України. Крім цих питань, завданням територіальної оборони визначена участь у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків ведення воєнних (бойових) дій; участь у підготовці громадян України до національного спротиву; участь у здійсненні заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон/районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій; участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах; участь в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника). Підрозділи територіальної оборони створювалися для виконання меншої кількості завдань, тому був проведений перегляд штатів військових частин та підрозділів територіальної оборони, збільшення кількості особового складу, здійснювалось доопрацювання табелів до штатів, а також визначили нові місця розміщення військових частин (підрозділів).

Окремий рід Сил Збройних Сил України - Сили територіальної оборони Збройних Сил України, дозволяє якісно виконувати поставлені завдання перед територіальною обороною та звільняє Збройні Сили України від виконання невластивих завдань.

Система національного спротиву – це той інструмент, який допоміг організовано залучити для відсічі агресору волю, енергію, відвагу усього українського суспільства. У Законі України «Про основи національного спротиву» визначено, що складовими національного спротиву є територіальна оборона, рух опору та підготовка громадян України до національного спротиву, іншими словами можна сказати, що національний спротив - це комплекс заходів, які сприяють обороні держави шляхом більшого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, задля відсічі збройної агресії.

До початку повномасштабного вторгнення було організовано відбір та навчання громадян до дій у складі добровольчих підрозділів територіальних громад. Відповідно до цього закону завдання, що до територіальної оборони покладаються військову, цивільну та військово – цивільну складову. До військової складової відносяться Сили територіальної оборони Збройних Сил України, а саме це: командування, органи військового управління, бригади, батальйони Сил територіальної оборони. Що стосується військової складової, то це найменш проблемна ланка, тому що учасниками є військові і питань по їхньому всебічному забезпеченні не виникає.

На нашу думку, проблемною ланкою у цій системі є військово – цивільна складова, до якої відносяться штаби зон територіальної оборони та добровольчі формування територіальних громад. Саме діяльність добровольчих формувань територіальних громад не до кінця передбачена. Конкретно, що стосується діяльності добровольчих формувань визначено у Законі України «Про основи національного спротиву» та у Постанові Кабінету Міністрів №1449 «Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад», відповідно до яких забезпечення добровольчих формувань територіальних громад індивідуальною штатною зброєю та боєприпасами до неї здійснюється в загальній системі забезпечення Збройних Сил України, також п.2 ст.24 Закону передбачено, що члени добровольчих формувань територіальних громад під час їх участі у заходах підготовки добровольчих формувань територіальних громад, а також виконання ними завдань територіальної оборони поширюються гарантії соціального і правового захисту, передбачені законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», згідно із статтею 9 цього Закону, держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення, але не відпрацьований механізм виплати грошового забезпечення та з якого бюджету це грошове забезпечення отримувати, з бюджету органів самоврядування чи з державного бюджету.

Отже, члени добровольчих формувань територіальних громад під час виконання завдань територіальної оборони також повинні мати грошове забезпечення та в статті 5 Положення визначено, що забезпечення матеріально технічними засобами та фінансування діяльності добровольчих формувань здійснюється за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством. В свою чергу, матеріально – технічне забезпечення включає в себе технічне забезпечення та тилове забезпечення, тому необхідно внести зміни до Закону України «Про основи національного спротиву», де конкретно визначити обов'язки, щодо матеріально – технічного забезпечення. В разі зберігання зброї в спеціально обладнаних приміщеннях територіальної громади, необхідно мати добровільне формування територіальної громади, яке буде діяти на постійній основі з метою організації збереження зброї, в такому разі необхідно виплачувати грошове забезпечення.

Також потребує врегулювання на законодавчому рівні питання збереження за членом добровольчого формування територіальної громади його місця роботи (посади) і середнього заробітку та зарахування часу перебування у добровольчому формуванні територіальної громади до загального стажу роботи. Потребує врахування також виконання обов'язків

членами добровольчих формувань територіальних громад в зоні бойових дій. Оскільки, з 12 червня 2022 року набрала чинності норма, згідно з якою на лінію зіткнення з ворогом можна посилати не тільки територіальну оборону Збройних Сил України, а й добровольчі формування територіальних громад. Хто повинен здійснювати матеріально – технічне забезпечення таких підрозділів в зоні бойових дій, адже завдання та навантаження рівноцінне з військовослужбовцями Збройних Сил України, а більшості населених пунктах органів самоврядування може не бути.

У більшості добровольчих формуваннях територіальних громад, яких налічується понад 800, недостатнє забезпечення формою, аптечками, бронежилетами та іншими засобами захисту. Абсолютна більшість членів добровольчих формувань територіальних громад це патріотично налаштовані люди, які не мають досвіду бойових дій, не знають та не вміють користуватись зброєю, це люди різних професій з якими згідно нормативно правових актів не передбачена підготовка. Коли такі люди потрапляють у зону бойових дій, під обстріли або авіаційні удари, то в них може початись паніка, неадекватна реакція в результаті поранення або смерті. На даний момент така підготовка також не передбачена та не проводиться. В таких умовах відправляти людей на передову вкрай не правильно та не раціонально. Таким чином, значних втрат особового складу зазнала 130 бригада територіальної оборони у перші місяці повномасштабного вторгнення під населеним пунктом Серебрянка, Донецької області. Звичайно, як наслідок таких дій може спричинити акції матерів та дружин, дезертирства, масові військові правопорушення, зниження морального духу та публічні звинувачення на адресу українського військового командування. Також слід передбачити оборону територіальних громад, які нездатні самостійно себе забезпечити та в яких відсутні надходження.

Такі не доопрацювання та прогалини в законодавстві призводять до масового роззброєння та розформування добровольчих формувань територіальних громад, які могли б значно посилити Збройні Сили України та в разі підвищити їх бойову готовність.

Підсумовуючи вище викладене, потрібно на законодавчому рівні внести зміни до низки Законів України та інших нормативно правових актів, а саме:

- Законі України «Про основи національного спротиву»;
- Порядок організації та здійснення загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву затверджений Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року №1443;
- Постанова Кабінету Міністрів №1449 «Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад»;
- Порядок організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони, затверджений Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року №1447.

Деякі норми визначені розмиті, що дає можливість органам самоврядування та державним органам спекулювати цим. Сфера цієї діяльності потребує реформи. Для того, щоб не було зловживань, у добровольчі формування територіальних громад необхідно набирати тих осіб, які не підпадають під мобілізацію, але хочуть захищати свою громаду за територіальним принципом. Також необхідно розробити механізм отримання грошового забезпечення добровольців та підтримати їх всіма можливими способами.

АНАЛІЗ РОЗПОДІЛУ СНІГОВОГО ПОКРИВУ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Недострелова Л.В.

кандидат географічних наук, доцент
Одеський державний екологічний університет

Спостереження за сніговим покривом складаються з щоденних спостережень за зміною снігового покриву [1]. Фізичні параметри стану атмосфери та гідросфери Землі складають гідрометеорологічну інформацію. Знання комплексу відповідних статистичних алгоритмів та вміння правильно їх використовувати при аналізі цієї інформації допоможе рішення актуальних питань утворення, змінення та прогнозування гідрометеорологічних процесів. Обробка і аналіз систем випадкових величин проводиться за допомогою спеціально розробленого апарату досліджень, що складає методи математичної статистики [2].

Сніговий покрив є шаром снігу на поверхні землі, який утворюється в результаті випадання опадів [1]. Сніговий покрив, що залягає на земній поверхні, містить безліч включень. Крім пилу, сніговий покрив може містити досить токсичні елементи, що забруднюють навколишнє середовище. Як показують дослідження, концентрація свинцю в снігу, що випав, останнім часом збільшується. Таке збільшення концентрації викликане глобальним забрудненням атмосфери в результаті використання тетраетилсвинцю як добавки до бензину [3]. У міських районах локальні концентрації свинцю в сніговому покриві можуть сягати дуже великих значень поблизу основних автострад. Снігоочищення сприяє збільшенню концентрації свинцю в річках, якщо сніг скидається в річку або тала вода стікає або просочується в напрямку водотоків. Сvineць погано розчиняється у воді при його реакції з солями, які використовують при очищенні вулиць. Крім забруднюючих речовин, що випадають на поверхню снігового покриву, сніг містить велику кількість домішок, що потрапляють в нього в процесі випадання твердих опадів. У число домішок входять аерозольні частинки природного походження, а також промислові аерозольні викиди. Такі аерозолі можуть захоплюватися падаючими сніжинками, в результаті чого в сніговому покриві на великих територіях суттєво зростають концентрації свинцю і цинку - металів, особливо токсичних для флори і фауни водойм. Гази також адсорбуються на поверхні снігових кристалів. На особливу увагу заслуговують двоокис сірки і окис азоту - при їх окисленні в атмосфері утворюються сірчана і азотна кислоти. Висока концентрація сірки в сніговому покриві пояснюється промисловим забрудненням. Висока концентрація промислових відходів на відстані сотень кілометрів від джерел забруднення може бути обумовлена перенесенням забруднюючих речовин по повітрю при певних метеорологічних умовах і їх відкладенням в процесі випадання снігу. При появі снігового покриву в нього також потрапляють радіоактивні елементи, такі як стронцій і тритій. Присутні в снігу радіоактивні елементи зазвичай не є небезпечними, до того ж вони становлять великий інтерес для вивчення процесів, що відбуваються в сніговому покриві. В снігу накопичуються різноманітні частинки, які потрапляють в нього з атмосфери: пилок, спори і спорові види бактерій. Велика частина з цих організмів залишається інертною, проте деякі водорості, грибки і мікроби пристосовуються до існування в снігу [3].

Отже, дослідження характеру залягання та параметрів розподілу снігового покриву є важливим аспектом в оцінці забруднення літосфери, гідросфери, атмосфери і в цілому біосфери.

В дослідженнях використовувалися дані щоденних спостережень за сніговим покривом на метеорологічних станціях Миколаївської області за період з 1996 по 2018 роки. Миколаївська область знаходиться на півдні України, у басейні нижньої течії Південного

Бугу. На заході вона межує з Одеською областю, на півночі – з Кіровоградською, на сході – з Дніпропетровською та Херсонською областями. На півдні територія області омивається водами Чорного моря. Площа Миколаївщини становить 24,6 тис. км². Більшу частину території займає Причорноморська низовина, на півночі заходять відроги Придніпровської і Подільської височин. Височина частина дуже розчленована річковими долинами, ярами і балками. На Причорноморській низовині трапляються неглибокі замкнуті зниження (поди). Клімат Миколаївщини помірно континентальний. Літо жарке з вітрами і частими суховіями. Зима м'яка, малосніжна. Середня температура січня 4-5 °С морозу, липня +21,6...+22,8 °С. Річна кількість опадів коливається від 330 мм на півдні області до 450 мм на півночі. Найбільша кількість опадів випадає влітку. Трапляються часті посухи й пилові бурі. Висота снігового покриву 9-11 см. Природні та кліматичні умови області сприятливі для інтенсивного високоефективного розвитку сільського господарства. Річки належать до басейну Чорного моря, узбережжя якого порізане лиманами. Найбільшими з яких являються: Дніпровсько-Бузький (63 км), Тилігульський (60 км), Бузький (42 км), Березанський (26 км). Найбільша річка – це Південний Буг з притоками Інгулом, Кодимою, Чичиклією, Синюхою. На сході протікає Інгулець. В межах області споруджено багато ставків та водосховищ. Річки і ставки використовуються в основному для зрошування сільськогосподарських рослин та рибництва. Область лежить у степовій зоні. Переважають чорноземні ґрунти різних видів, каштанові й темно-каштанові. Територія області майже повністю розорана. Природна степова рослинність зберіглася на схилах балок, в долинах річок, в Чорноморському біосферному заповіднику, природному заповіднику Єланецький Степ [4, 5].

Отримані результати свідчать, що максимальне значення висоти снігового покриву на території області становить 39 см і спостерігається на станції Первомайськ, що розташована на півночі області. Мінімальні значення з максимальних висот спостерігають на півдні досліджуваного регіону і дорівнюють 31 й 33 см на станціях Миколаїв і Очаків відповідно. Практично по всій території області середня висота снігового покриву становить 7 см. Виключенням є станції Баштанка і Миколаїв, де середні значення дорівнюють 8,6 см й 5,3 см відповідно, що і є максимумом та мінімумом серед середньої висоти снігового покриву. Середній квадратичний відхил висоти снігового покриву на станціях коливається в межах 5-6 см, окрім станцій Баштанка і Миколаїв, де значення відхилу становлять 6,7 см й 4,0 см відповідно, що і є максимумом та мінімумом серед значень середніх квадратичних відхилів.

Список літератури:

1. Настанова гідрометеорологічним станціям і постам. Випуск 3. Частина I. Метеорологічні спостереження на станціях / Державна гідрометеорологічна служба. Київ, 2011. 280 с.
2. Школьнік, Є. П., Лоева І. Д., Гончарова Л. Д. Обробка та аналіз гідрометеорологічної інформації. Підручник. Одеса: ТЕС, 1999. 600 с.
3. Грей, Д. М., Мэйл, Д. Х. Снег. Справочник: пер. с англ. Ленинград: Гидрометеоиздат, 1986. 751 с.
4. <https://subject.com.ua/geographic/exam/38.html#:~:text=%D0%9E%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%BB%D0%B5%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%8C%20%D1%83%20%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B9%20%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D1%96,%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%83%2C%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83%20%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%83%20%D0%84%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BF>
5. <http://www.novageografia.com/vogels-359-1.html>

ПРОТЕСТАНТСЬКИЙ ПАЦИФІЗМ У РЕАЛІЯХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ЗМІНА ЄВАНГЕЛЬСЬКОЇ ПАРАДИГМИ

Павленко Павло

доктор філософських наук, доцент
провідний науковий співробітник
Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАНУ
ORCID 0000-0003-3688-6440

Проголошуваний Євангелією пацифізм сьогодні обстоюють більшість протестантських конфесій. В Україні його прихильниками є баптисти, п'ятидесятники, адвентисти, Свідки Єгови, практично всі неопротестанти. Сповідуючи новозавітні ідеї про «непротидію злу» (Мт. 5:38-39; Лк. 6:29), про «любов до ворогів» (Мт. 5:43-44; Лк. 6:27, 35), зрештою, дотримуючись заповіді «не вбивай» (Мт. 5:21-22), на цій підставі вони якщо й не забороняють, то, принаймні, не рекомендують, своїм вірним служити у силових структурах, зокрема армії, оскільки, за прикладом перших християн, вважають їх інститутами світської держави, цебто належними до «цього світу» як сфери діяльності вселенського зла (1 Ів. 5:19). Свою місію під час війни протестанти вважають суто гуманітарною, а це передовсім реалізація соціальних проєктів, спрямованих на підтримку постраждалих.

Між тим, в Україні від початку російської агресії у 2014 р. проти нашої держави починають з'являтися і такі віруючі, які закликають переглянути і «заново сформулювати своє ставлення до війни і миру, держави, суспільства та громадянської відповідальності» [1], при цьому вважаючи за необхідне відмовитись і від притаманного для більшості протестантів пацифізму. «Ми не можемо протиставити духовне покликання – громадянській відповідальності християн. Навпаки, християнське покликання втілюється в формах громадянської співучасті. Протиставлення Церкви і суспільства, релігії і політики не має біблійного обґрунтування. Всякий, хто сповідує вищу владу Ісуса Христа, не може сьогодні сказати: «нас це не стосується». ... Церква не може залишатися пасивним спостерігачем або всього лише «виражати стурбованість» і добрі побажання «миру». Служителі Церкви повинні бути скрізь, де страждають і гинуть люди, в тому числі на передовій. Ми не можемо засуджувати тих християн, які зі зброєю в руках захищають нашу Батьківщину, але навпаки знаходимо таку позицію цілком обґрунтованою Святим Письмом: «...вірою царства побивали, правду чинили, одержували обітниці, паці левам загороджували, силу огненну гасили, утікали від вістря меча, зміцнялись від слабості, хоробрі були на війні, обертали в розтіч полки чужоземців» (Послання до Євреїв 11:33-34). Якщо християнин має покликання захищати земну Вітчизну зі зброєю в руках, він повинен слідувати йому» [1].

На конференції «Церква в умовах війни» (Київ, 20-21 листопада 2014 р.), один із баптистських лідерів в Україні С. Санніков зауважив, що баптисту необов'язково брати до рук зброю і знищувати ворога у бою. «Але копаючи окопи, будуючи бліндажі, постачаючи армію продуктами та одягом і навіть просто перевівши 5 гривень з телефону ти робиш «все для фронту, все для перемоги». Сам не натискаєш на гачок, але схвалюєш дії того, хто робить це (хто робить замість тебе). Бореться за тебе і твою сім'ю. Сам не стріляєш, але всіляко допомагаєш і молишся за тих, хто робить це. Таким чином, цілком логічно назвати пацифізмом не просто відмову від застосування зброї, а й повну відмову й відсторонення від життя країни, коли ця країна перебуває у стані війни. Виявляється, пацифізм і соціальна активність – це поняття несумісні» [2].

Успадкований протестантами в Україні від радянського часу аполітизм сьогодні поступово зміщується в бік їхньої включеності у громадсько-політичне життя. Щоправда, «як далеко можна заходити в цій діяльності – питання залишалося відкритим», однак

усвідомлення того, що традиційна відповідь «молитимуся» вже не задовольняє, тобто «тільки молитися», є фактом беззаперечним [2].

Незважаючи на притаманний більшості протестантів в Україні пацифізм, їхня позиція стає дедалі чіткішою і виваженішою в оцінках російсько-української війни. Приміром, у «Зверненні представників українських євангельських богословських закладів освіти до світової євангельської спільноти щодо війни Російської Федерації проти України» з-поміж іншого зауважується: «Як представники українського народу та української євангельської спільноти, ми закликаємо вас стати поруч із жертвами російської агресії, наслідуючи приклад Христа, ототожнюючись з ними і відмовляючись мовчки стояти осторонь, наче нічого не відбувається. Розділіть з нами скорботу тих, хто втратив своїх рідних в Ірпені, Бучі, Гостомелі, Маріуполі, Харкові, Ізюмі, Чернігові, Сумах, Краматорську та інших містах України. Не відвертайтеся від жертв насильства, а разом з ними вимагайте, щоб у земних судах відбулося правосуддя вже зараз, до вироку, винесеного Праведним Суддею. Моліться за мільйони внутрішньо переміщених осіб і біженців, за роз'єднані сім'ї, за сім'ї загиблих воїнів, за людей, які втратили свої домівки і тепер не можуть уявити, що буде далі. Станьте поруч із нами! ... Просимо разом із нами молитися до Царя Миру за відновлення територіальної цілісності України, встановлення справедливого і міцного миру та гарантії захисту нашої країни від нових актів агресії з боку Росії» [3].

Київський баптист М. Черенков, віце-президент міжнародної християнської організації «Місія Євразія» (центр якої у м. Ірпінь був знищений навесні 2022 р. рашистськими загарбниками) підкреслює: «війна – шанс для церкви стати Церквою. Тому що церква, яка обирає мир і безпеку, ніколи не стане Церквою. ... Якщо церква наважиться стати Церквою, вона не зможе залишитися непомітною та тихою. Така Церква буде не спостерігачем, але учасником і предстоятелем (тобто буде попереду, перед народом, захищаючи його собою). ... Сьогодні Церква не може бути осторонь або над конфліктом, вона має бути з постраждалим народом, якого грабують і знищують серед білого дня, на очах усього світу. Над конфліктом можуть бути інопланетяни, але не християни, на очах яких топчуть український прапор і катують українських громадян. ... Ми звикли бачити у військових людях – убивць, але сьогодні, коли вони стоять між нами та чужими військами, ми бачимо в них захисників. І якщо віруючі відчувають покликання і здатність бути захисниками, Церква повинна благословити їх на ратну працю і молитися за них» [4].

Століттями авторитет Біблії був протестантами настільки заідеалізований, що більшість їхніх конфесій, по суті, втратили основне – пізнавально-інформаційний контакт із нею. Зміст текстів Святого Письма виявився недосяжним, а відтак незрозумілим, а, отже, і неактуальним. «Біблійна ідолатрія» настільки відірвала віруючих від життєвої реальності, що замість того, аби зважати, що нинішнє людство живе «в іншому світі з іншою культурою», що варто «подолати цей модерністський вплив у сучасній християнській теології та церквах, переосмислити та переформулювати свою місію, суть і віру Церкви в контексті постмодерністських ідей та тенденцій» [5, с. 104], що не слід сьогодні дивитись на соціально-політичні процеси очима християн першого століття християнства, більшість з них традиційно продовжують формувати довкола себе купол заформалізованої ортодоксії, щоб лишень зберегти свій віроповчальний status quo, особливо в частині доктрини про зречення «цього світу» (1 Ів. 2:15).

Утім у наш час з'являється дедалі більше протестантів, які переймаються проблемами осучаснення християнства, модернізації його віровчення, приведення його до такого формату, аби воно поставало зрозумілим, а тому прийнятним у сучасному суспільстві, розмірковують над тим, як, яким чином можна (і чи це взагалі можливо) влити у «старі міхи» традиційного християнства «нове вино» пріоритетів сучасного – постсекулярного, постхристиянського – світу. Чи не головним активатором подібних процесів у світі сьогодні виступає війна, яку розв'язала проти України путінська Росія.

Агресія РФ проти України чітко показала світоглядну прірву між теоретичними засадами низки релігійних інституцій, декларованими віровченнями і практичною діяльністю їхніх вірян. Чимало протестантських та неопротестантських конфесій в Україні виявилась

безпорадними у поясненні воєнної реальності змістом священних текстів. Саме воєнна реальність максимально оголила ті позиції в євангельському віровченні, які складають неабиякі проблеми для плідного, повноцінного, активно-громадянського існування християн у світі.

Так, віруючі, які у мирний час були активними пацифістами нині усвідомлюють, що їхній пацифізм безсилий у справедливо оборонній битві з ворогом. Сучасна війна – це не оборона Єрусалиму, яку, за наказом Христа, можна зігнорувати, поставитись до неї нейтрально, байдуже (Лк. 21:20-21; пор.: Мт. 24:15-20; Мк. 13:14-18); сучасна війна спрямована проти реального світу, в якому християни тепер живуть, а не пасивно, як віряни у першому столітті християнства, чекають на його (світу) скорий кінець (1 Кор. 10:11; Як. 5:7-8; 1 Пет. 1:5, 18-20; 1 Ів. 2:17-18); сучасна війна розпочинається проти конкретної країни, громадянами якої вони є, проти їхніх родин, проти усього, що є для них рідним. Приходить розуміння, що євангельський пацифізм не пристосований до життя у світі, бо ж ґрунтується на ідеї про зречення земного, на повному запереченні «світу і того, що в світі». Більше того, християнський пацифізм не здатний виступити мотиватором Перемоги – він не може бути ідеологією навіть воїна світла у боротьбі з силами вселенського зла, оскільки при цьому все ж належить застосовувати меч.

Тож з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 р. чимало протестантів прилучились до лав захисників нашої країни, багато хто став волонтером, капеланом, санітаром, рятівником, соціальним працівником. Навіть ті віруючі, які “відомі своєю пацифістською позицією, виїжджаючи на міжнародні релігійні форуми, повертаються з джипами для ЗСУ” [6].

Вважаємо, що повна відмова протестантами і неопротестантами від пацифізму ще не на черзі – для усвідомлення потрібен час. Однак той факт, що мало, хто сьогодні серед протестантів обстоює у всій повноті євангельське «блаженство бідних», мало, хто за наказом євангельського Христа зрікається «себе самого», своїх рідних, мало, хто ігнорує закони «царства кесаря» (світської держави), уникаючи відтак практикувати «незручні» місця християнського Святого Письма, то заповіді «не противитись злому», «любити ворогів» ще чекають на переосмислення, а разом із ними й доктрина про пацифізм.

Список літератури:

1. Церква в умовах війни. Позиція протестантів // РІСУ - Релігійно-інформаційна служба України. 22.09.2014. URL: https://risu.ua/cerkva-v-umovah-viyni-poziciya-protestantiv_n107213
2. Манжук Віктор. Протестантизм в Україні 2014 року. Події, тенденції, виклики, перспективи // РІСУ - Релігійно-інформаційна служба України. 06.01.2015. URL: https://risu.ua/protestantizm-v-ukrajini-2014-roku-podiji-tendenciji-vikliki-perspektivi_n72365
3. Голоси кризь воцання повітряної тривоги // Східноєвропейський інститут теології. URL: <https://eeit-edu.info/appeal-2022-breaking-through-the-sound-of-air-raid-sirens/>
4. Черенков Михаил. Евангельские протестанты в условиях войны: кем быть, что делать? // Релігія в Україні. 1 09 2014. URL: <https://www.religion.in.ua/main/bogoslovya/26726-evangelskie-protestanty-v-usloviyah-vojny-kem-byt-cto-delat.html>
5. Бычков Александр. Рецензия на книгу «Появляющаяся церковь» (Р. Соловий) // Реформатский взгляд. №2:1 (2016).
6. Невеликі протестантські організації надають потужну допомогу армії і постраждалим від війни // Церква адвентистів сьомого дня. 2022. URL: <https://adventist.ua/news/ukraine/Nevelyki-protestantski-orhanizatsii-nadaiut-potuzhnu-dopomogu-armii-i-postrazhdalym-vid-viiny/>

ВПЛИВ УЧАСТІ ІРІ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ НА ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ІРАНУ

Паукова Ольга

Національна академія Служби безпеки України

Війна росії проти України, яка розпочалась на сході України та анексія Криму в 2014 році, є серйозною проблемою для України та міжнародного співтовариства. На початку 2022 року росія розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. Бойові дії продовжуються і призводять до людських жертв, руйнування майна та економічної дезорганізації регіону. Крім того, війна в Україні має важливу геополітичну складову, оскільки вона є причиною напруження відносин між росією та Заходом. Це може мати наслідки для стабільності та безпеки в регіоні та світі. Варто зазначити, що війна має великий вплив на життя людей, які проживають на території проведення бойових дій та окупованих територіях. Вони стикаються зі складнощами в отриманні медичної допомоги, освіти, вирішенні соціальних проблем та інших життєвих потреб. Поставка Ісламською республікою Іран безпілотних літальних апаратів росії надає цій війні та участі Ірану в ній іншого значення. Отже, війна в Україні та роль Ірану в ній залишається актуальною проблемою, яка потребує міжнародної уваги та дії для забезпечення миру та стабільності в регіоні.

Україна та Іран мали дипломатичні відносини, які розпочалися в 1992 році. Одним з напрямів співпраці між Україною та Іраном була енергетика. До повномасштабного вторгнення Україна імпортувала з Ірану нафту, а також співпрацювала з іранськими компаніями в галузі нафтогазової промисловості. Крім того, підтримувалася співпраця між університетами та іншими науковими установами обох країн. Важливо зазначити, що Україна та Іран мають спільну історію та культурні зв'язки. Україна є однією з країн, яка прийняла багато іранських студентів для отримання вищої освіти. В Україні є іранська громада, яка займається підтримкою та просуванням іранської культури та мистецтва. Окрім цього, Україна була важливим партнером для Ірану як головний експортер зерна та інших продуктів харчування. Після початку повномасштабного вторгнення росії на територію України дипломатичні відносини між цими двома країнами призупинилися.

Відносини між росією та Іраном, з іншого боку, можна описати як довготривалі та складні. У політичній сфері ці дві країни співпрацюють в різних міжнародних організаціях, зокрема в Організації Об'єднаних Націй, Шанхайській Організації співробітництва та Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК). Обидві країни мають схожі погляди на деякі глобальні питання, зокрема на міжнародну безпеку та відносини з США. У сфері економіки росія та Іран співпрацюють у галузі енергетики та виробництва зброї. росія є одним з найбільших постачальників зброї для Ірану, що змінилося в категорично протилежний бік після початку повномасштабного вторгнення на територію України, а також є важливим партнером Ірану у сфері ядерної енергетики. Обидві країни також співпрацюють у галузі транспорту, туризму та інформаційних технологій. У військовій сфері росія та Іран здійснюють спільні військові навчання та взаємні візити військових делегацій. Саме велика кількість спільних інтересів і сприяла, на нашу думку, лояльному ставленню та підтримці Іраном російської позиції в російсько-українській війні, а найголовніше постачанню Ісламською республікою БПЛА та інших озброєнь росії.

Наразі Ісламська республіка Іран офіційно не визнала свою причетність до російсько-української війни та постачання нею безпілотників росії. Міністр закордонних справ Ірану Хоссейн Амір Абдуллахіяні у телефонній розмові з очільником українського МЗС Дмитром Кулебою заявив, що Іран виступає проти війни в Україні і не підтримує кроки, що призведуть до продовження та ескалації бойових дій. Проте невдовзі українська,

американська, а потім ще й ізраїльська, розвідка, надали докази застосування російським збройними силами іранських БПЛА в Україні. За даними, які надійшли із зони бойових дій, стало відомо, що росіяни користуються двома типами іранських безпілотників – камікадзе Shahed-136 і розвідувальні БПЛА Mohajer-6. Однак західні джерела називають ще низку поставлених Іраном версій «Шахедів», а саме: Shahed-191, Shahed-129, а також Mohajer-4 [1]. Окрім БПЛА, повідомлялося, що Іран передає росії ще й балістичні ракети Fateh-110 і Zolfaghar, дальність яких становить 300 і 700 км відповідно [2]. Після початку російсько-української війни і з'ясування, що Іран постачає росії БПЛА та інше озброєння для ведення війни проти України, в жовтні 2022 року МЗС України ухвалило рішення позбавити іранського посла акредитації та знизити кількість персоналу в посольстві Ірану в Києві. На цьому дипломатичні відносини між Іраном та Україною призупинилися.

У той же час, на офіційному рівні Іран повинен дотримуватись принципів міжнародного права та уникати будь-яких дій, які можуть призвести до загострення ситуації в Україні, оскільки й Україна, й Іран є членами Організації Об'єднаних Націй. Проте через свою лояльну позицію до російського керівництва, Ісламська республіка отримала додаткову порцію санкцій від Ради Євросоюзу.

Отже, підсумовуючи сказане вище, можна зробити висновок, що Ісламська республіка Іран бере безпосередню участь в російсько-українській війні на боці росії, постачає їм БПЛА та інше озброєння, докази чого були надані українською, американською та ізраїльською розвідками. В результаті цього дипломатичні відносини між Україною та Іраном призупинено, а подальша доля відносин між цими двома країнами досі невідома.

Список літератури:

1. Іранські дрони Mohajer-6, Shahed-191, Shahed-129 та інші: що може стояти на озброєнні росіян? URL: <https://itc.ua/ua/articles/1135512/amp/> (дата звернення: 27.02.2023).
2. МЗС України ініціювало розрив дипломатичних відносин з Іраном. URL: https://zaxid.net/mzs_ukrayini_initsiyuvalo_rozriv_diplomatichnih_vidnosin_z_iranom_n1551371 (дата звернення: 27.02.2023).

ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Петровська С.А.

кандидат економічних наук

доцент кафедри соціально-економічних дисциплін

Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

<https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-1992-4161>

Будюкова Є.О.

студентка 4 курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

24 лютого 2022 року увесь сьогоднішній світ змінився – росія, як дійсна держава-терористка, без оповіщення війни, жорстоко вторглася до України. Мільйони українців змушені були лишити свої рідні міста та домівки, десятки тисяч – втратили свої будинки, ще тисячі українців – стали жертвами злочинів російських військових. Безліч людей втратили перспективу працювати та стали заручниками необізнаних роботодавців, які ігнорують закони про працю в Україні. Через значну частину некомпетентних і нерозуміючих усіх нюансів права працівників з'являється безліч дискусійних питань.

Запровадження в Україні воєнного стану відбулося на підставі Закону України «Про правовий режим воєнного стану», що обумовило інакший етап у розвитку трудового права, який почався після 24 лютого 2022 року. Введений воєнний стан значно вплинув на всі сфери українського життя, включно з трудовою діяльністю. З'ясувалося, що якраз галузь застосування праці, в якій сплітаються життєво необхідні інтереси мільйонів громадян України, вимагає моментальних дій від законодавця задля забезпечення її адекватної діяльності. Протиріччя поміж інтересами робітників та роботодавців, які є обов'язкові й за мирних часів, в умовах воєнного стану ще більше загострилися, вимагають утручання зі сторони країни за допомогою відповідного правового регулювання у вигляді прийняття нових законів, фіксування змін та доповнень до діючих законодавчих актів. В Україні за порівняно незначний інтервал часу досить підвищилася законодавча діяльність у регулюванні трудових відносин.

Початковим законом, прийнятим у ці тяжкі часи, був Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2136-IX. Він характеризує специфіку трудових зв'язків працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду активності та галузевої належності, а також і осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану [1]. Потім були прийняті Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану» від 21 квітня 2022 року № 2220-IX [2] та Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників» від 12 травня 2022 року № 2253-IX [3].

Таким чином, з'явилося декілька новел задля збільшення ефективності трудового законодавства. Серед нововведень можна зазначити заборону невмотивованого відказу у прийнятті на роботу, тобто відмови без будь-яких причин або з мотивів, які не стосуються спеціальності чи фахових якостей працівника, або з інших підстав, не встановлених законом. За бажанням особи, якій відказали в прийнятті на роботу, роботодавець повинен письмово доповісти про підставу такої відмови. Так само передбачені особливості підписання трудового договору, сторони особисто за згодою будуть визначати його форму, умови про необхідність випробування можуть бути встановленими для будь-якої категорії працівників. Потрібно зазначити, що з метою своєчасного залучення до виконання роботи нових працівників, зокрема, внаслідок реальної відсутності працівників, які евакуювалися в іншу

місцевість, знаходяться у відпустці, простої, тимчасово втратили працездатність або місцезнаходження яких тимчасово невідоме, роботодавець може упорядковувати з новими працівниками строкові трудові договори у період дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово неprisутнього працівника.

У період воєнного стану звичайна тривалість робочого часу (40 год/тиждень) може бути збільшена до 60 год/тиждень для працівників, які зайняті на об'єктах критичної інфраструктури. До того ж, для працівників, яким згідно із законодавством установлюється скорочений робочий час, тривалість робочого часу у період воєнного стану не може перевищувати 50 год/тиждень. Зауважимо, що збільшення нормальної тривалості робочого часу є правом, а не обов'язком роботодавця, тому таке збільшення повинно бути вмотивованим у наказі вимогою ефективної діяльності підприємства, установи, організації в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення.

Зауважимо, що збільшення нормальної тривалості робочого часу – це право, а не обов'язок роботодавця. Відповідно подібне збільшення повинно бути обґрунтованим у наказі певними вимогами ефективної діяльності підприємства, установи, організації в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення.

Так само потрібно наголосити, що у період воєнного стану звужується тривалість щорічної основної відпустки у 24 календарні дні. Це означає, якщо працівники мають право на відпустку більшої тривалості, то поки діє воєнний стан, вони можуть піти у відпустку не більше 24 календарних днів, проте згодом, після закінчення воєнного стану, вони можуть скористатися іншою частиною відпустки.

Також на період дії воєнного стану дозволяється звуження конституційних прав і свобод українців, а саме ст. 43 Конституції України про те, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Та ст. 44 Конституції України про те, що ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів [4].

Дані зміни, зафіксовані законодавчим органом державної влади України, були потрібними для покращення трудових відносин.

Зважаючи на вищесказане, можна зробити висновок, що на початку воєнного стану регулювання трудових відносин потребувало додаткового врахування специфіки правового режиму воєнного стану в умовах, що призвело до появи питань з приводу убезпечення правди, з одного боку, та питань, пов'язаних з гнучкістю та можливістю пристосовуватися, з іншого боку. Потрібно прагнути забезпечення рівноваги між цими двома факторами у вигляді соціального діалогу, спрямованого на досягнення широкого консенсусу.

Список літератури:

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21 квітня 2022 року № 2220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників: Закон України від 12 травня 2022 року № 2253-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-IX#Text>.
4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН СВІТУ ТА УКРАЇНИ

Пижьянов С.К.

аспірант

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6068-6022>

тел. (+38) 063-453-04-75, e-mail: PyzhianovsK@krok.edu.ua

Російський напад на Україну тим або ж іншим чином вплинув на весь світ. Ознаки та ступінь цього впливу на кожну конкретну світу країну залежать від певних чинників, починаючи від історичного контексту, котрим у багатьох випадках зумовлюється відсутність або наявність партнерських стосунків між державами, до змін у громадській думці внаслідок того, що війна викрила істинне обличчя країни-агресора та познайомила світ з Україною як вона є.

Окрім цього війна в Україні створила гуманітарну кризу величезних масштабів та підірвала світову економіку.

Згідно з результатами досліджень, криза 2022 року має знизити темп зростання світового ВВП до рівня 3,1%, натомість очікувалося зростання на рівні 3,7%.

Найгіршими будуть наслідки для світової торгівлі – якщо наприкінці 2021 року СОТ очікувала її зростання у 2022 році на рівні 4,7%, то реальний показник склав – 2,7% [1].

Звісно, більшість страждань, втрат й руйнувань відчуває на Україна, але витрати, пов'язані зі зменшенням торгівлі та виробництва, скоріше за все, відчувають люди у всьому світі через зростання рівня цін на енергоносії та продукти харчування та зменшення доступу до товарів, що експортуються росією та Україною. Бідні країни стикаються із високими ризиками війни, тому що вони, як правило, витрачають більшу частину свого доходу на їжу порівняно з багатшими країнами. А це може відобразитися на політичній стабільності.

Дослідники у СОТ зазначають, що хоч частки України та росії у загальній світовій торгівлі та виробництві є відносно невеликими, ці країни є важливими постачальниками основних товарів, у тому числі продуктів харчування та енергоносіїв. За даними СОТ, у 2019 році обидві країни забезпечували приблизно 25% світової пшениці, 45% соняшника та 15% ячменю [3].

Війна в Україні - це третій асиметричний шок, як зазначають економісти, який пережив Європейський Союз за останні два десятиліття, після фінансово-економічної кризи 2008-го року і подальшої кризи Єврозони та світової пандемії COVID-19. Асиметричний шок - це раптова зміна економічних умов, котра зачіпає окремі країни ЄС більшим чином, ніж інші країни світу. Дійсно війна в Україні має набагато більший вплив на сусідні країни через потік біженців та значну залежність даних країн від імпорту російського газу.

Щоб запобігти ослабленню ЄС під впливом асиметричних потрясінь, необхідно нарощувати потенціал відносно прояву солідарності з країнами, котрі постраждали найбільше. Це те, що країни ЄС зробили після кризи 2008-2009 років, навіть якщо дані кроки впроваджувались досить повільно. Це те, європейські країни зробили, зіткнувшись із глибокими економічними наслідками від пандемії COVID-19, як шляхом об'єднання із закупівель вакцин, так і в межах плану ЄС для наступного покоління. Це те, що дані країни мають зробити й зараз [2].

На сьогодні у світі досить гостро постало питання зниження залежності від російських енергоносіїв. Так, країни ЄС розробляють план з трьох шляхів скорочення енергетичної залежності. Цей план має багато важливих внутрішніх наслідків для ЄС та для інших країн світу, але і для їхньої зовнішньої політики. Три шляхи скорочення залежності Західних країн

від Росії - це диверсифікація поставок, енергоефективність і прискорення використання відновлюваних джерел енергії. Що стосується диверсифікації, нам необхідно збільшити закупівлі зрідженого природного газу (СПГ) у таких постачальників, як США, Катар, Норвегія, африканських виробників, тощо.

Ця війна також змусить багато західних країн збільшити витрати на оборону. Країнам потрібно витрачати більше, але перш за все витрачати ефективніше, тобто спільно. Деякі країни, такі як Німеччина, вже ухвалили нові важливі заходи у даній галузі з додатковими витратами на оборону у розмірі 100 мільярдів євро в 2022 році зі зростанням оборонного бюджету до показника більш ніж на 2% ВВП з 2024 року. Так, з часом зробить більшість економічно розвинутих країн, в яких витрати на оборону все ще залишаються низькими. Це досить болючі рішення в умовах високого державного боргу і нестачі державних ресурсів, але військова агресія росії попросту не залишає вибору іншим країнам.

Також, війна викликала масовий наплив біженців з України до Європейського Союзу. Від початку повномасштабного вторгнення більше 8 мільйонів громадян України перетнули кордони своїх західних сусідів, і очікується, що ця кількість може зростати доти доки росія продовжує свою агресію. Сусіди України у Європі продемонстрували чудову мобілізацію і солідарність, вітаючи біженців. Інші країни світу та міжнародні організації допомагають найбільш безпосередньо зацікавленим країнам ЄС впоратися з даним напливом, а у найближчому майбутньому потрібно буде зробити ще більше. Проблема біженців також порушує ширше питання відновлення міжнародної політики в галузі міграції та надання притулку для зміцнення солідарності. Це процес, який розпочався ще в 2020 році, і досі не був завершений [2].

Війна в Україні також робить нагальним завдання щодо запобігання поширення цього конфлікту в інших частинах світу і вирішення інших світових криз, розвиток котрих він спровокував. Світове співтовариство вже давно працює над питанням, щоб допомогти знайти політичне рішення політичної, а також гуманітарної кризи у Венесуелі. Світовим лідерам також необхідно знизити напруженість в районі Перської затоки, котра тісно взаємопов'язана з відновленням СВПД, іранської ядерної угоди, над якою світова спільнота старанно працювала протягом багатьох місяців. Ще необхідно уважно стежити за ситуацією на Західних Балканах та на Кавказі.

Дана війна також має важливі наслідки для країн з ринковою економікою, яка формується, і країн, які розвиваються, котрі є імпортерами енергоносіїв. Вони постраждають навіть більше, ніж країни ЄС, від зростання цін на видобуте паливо. І справа полягає не лише в енергетиці. Вплив військового конфлікту на ринок пшениці, зерна, а також сояшника, кукурудзи, добрив, основними експортерами яких були росія і Україна, також є досить значним. Ціни на основні сільськогосподарські продукти і без того були високими, а зараз повсякчас зростають. Вони, цілком ймовірно, зростатимуть й далі, це може привести до серйозних страждань населення та політичної нестабільності в багатьох регіонах світу.

У 2020-2021 роках було видно, що країни, які розвиваються, постраждали від економічних наслідків пандемії COVID-19 сильніше, ніж розвинені. Масштаби голоду і бідності у світі знову значно зросли. Війна в Україні може ще більше погіршити ситуацію в цьому відношенні з ризиком серйозних заворушень, пов'язаних з підвищенням цін на продовольство і енергоносії, які світова спільнота вже бачила в минулому за подібних обставин. Попри власні труднощі, економічно розвинуті країни змушені збільшити свою підтримку бідніших країн, найбільш постраждалих від непрямих наслідків цієї війни, в тому числі країнам Африки і Близького Сходу [3].

Економічні наслідки війни в Україні відчуються у всьому світі. Російська агресія спричинила тиск на світові ціни на сировинні товари, посилила збої в ланцюжках поставок та сприяла зростанню інфляції у більшості країн світу. Світова економіка лише 2022 року втратила більше ніж трильйон доларів через вторгнення росії в Україну. В 2023 році глобальне зростання сповільниться ще більше, і небагатьом країнам вдасться уникнути економічних наслідків війни.

Вторгненням в Україну росія змусила світову спільноту до негайного переосмислення багатьох компонентів внутрішньої організації сучасних держав і суспільного світогляду. Країни світу мають відповісти на даний виклик, щоб гарантувати собі безпеку і захистити демократичні цінності.

Список літератури:

1. Базар О. Наслідки російсько-української війни відчують люди по всьому світу через зростання цін на їжу та енергоносії. Дорослий погляд на світ. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/12/513143_naslidki_rosiyskoukrainskoi.html
2. Війна в Україні та наслідки для ЄС. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine>
3. Світова економіка цього року втратить трильйон доларів через вторгнення рф. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/08/05/novyna/ekonomika/svitova-ekonomika-czoho-roku-vtratyt-tryljon-dolariv-cherez-vtorhnennya-rf-the-economist>

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТОЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Пліско І.В.

доктор с.-г. наук, старший науковий співробітник,
ORCID: ¹0000-0001-8111-7662,
+380979335560; irinachujan@gmail.com
завідувачка лабораторії геоєкофізики ґрунтів
імені академіка НААН В.В. Медведєва,
Національний науковий центр
«Інститут ґрунтознавства та агрохімії
імені О.Н. Соколовського»
м. Харків, Україна

В умовах тривожних викликів сьогодення, пов'язаних з воєнною агресією росії проти України, вкрай важливим є вирішення проблеми забезпечення продовольчої безпеки у світі. За прогнозами ООН що через 40 років на планеті житиме 10 млрд людей. Україна, як розвинена аграрна країна, відіграє суттєву роль у вирішенні цієї проблеми. Варто відмітити, що традиційні методи ведення сільського господарства поступово втрачають актуальність у розвинених країнах, при цьому симбіоз інформаційних технологій з АПК стає невід'ємною частиною сучасного агробізнесу. Для українського аграрного сектору це поки є доволі не близькою перспективою, але в країні існує досвід практичного застосування інноваційних технологій, зокрема, технології точного землеробства, впровадження якої дозволяє вирощувати більше продуктів харчування з меншою шкодою для навколишнього середовища.

Точне землеробство створює новий економічний сектор, який має потенціал для повної зміни агробізнесу, різко підвищуючи продуктивність системи сільського господарства при скороченні екологічних, матеріальних та соціальних витрат на поточну практику виробництва агропродукції. Ця інноваційна технологія являє собою управління продуктивністю посівів з урахуванням локальних особливостей кожного поля, що дає можливість отримання максимального прибутку за умов економії господарських і природних ресурсів.

За прогнозами економістів Світового банку, загальносвітовий обсяг ринку точного землеробства збільшуватиметься в середньому на 12,2 % і найближчим часом досягне 4,5 млрд доларів. При цьому, тенденції зростання застосування новітніх технологій спостерігаються і в Україні [1]. До початку воєнної агресії на території України елементи технології точного землеробства, в основному, використовувались у великих агрохолдингах. Але, за оцінками експертів, очікується, що в найближчим часом вони будуть затребувані середніми та дрібними фермерськими господарствами. До початку агресії принаймні половина вітчизняних господарств площею понад 2000 га використовували елементи точного землеробства, зокрема, застосовували системи автоматичного водіння, визначали точні контури полів та тестували можливості диференційованого внесення добрив та замовляли проведення моніторингу полів за допомогою дронів [2].

В умовах ведення військових дій практичний інтерес до технології точного землеробства значно зростатиме, що має ряд об'єктивних причин. По-перше, їх правильне використання дозволяє заощаджувати добрива, меліоранти, посівний матеріал, паливе та ін. По-друге, застосування цієї технології сприяє підвищенню рівня родючості ґрунтів в умовах негативного деградаційного впливу військових дій на ґрунтовий покрив країни в цілому. По-третє, вкрай важливо ефективно використовувати неушкоджені сільськогосподарські угіддя, адже країна зараз має окуповані та деокуповані території, які неможливо використовувати

для вирощування сільськогосподарської продукції. Через бойові дії, заміновані поля і поля, знищені вибухами, площа посівів зменшилася у 2022 році на 20-30 % порівняно з довоєнним часом.

Практичне застосування технології точного землеробства, зокрема, представниками агрохолдинга Місака Хідіряна A.G.R. Group, дозволяє заощаджувати від 3 до 7 %, зокрема, це економія посівних матеріалів, добрив, засобів захисту рослин та збільшення виробітку техніки [3]. Впровадженню цієї інноваційної технології сприяє і ситуація на ринку мінеральних добрив, собівартість яких також невпинно зростає, адже завдяки диференційованому внесенню добрив можна оптимізувати використання ресурсів до 40 %.

На нашу думку, в умовах воєнного стану в Україні, практичних інтерес до впровадження елементів технології точного землеробства буде тільки збільшуватися не тільки у великих агропідприємств, але й невеликих господарств, які мають земельні угіддя від 50 га. Важливим фактором виступає і те, що на кожен конкретну площу вноситься саме стільки добрив та засобів хімізації, скільки необхідно для створення оптимальних умов для зростання та розвитку сільськогосподарських культур.

Технологія точного землеробства передбачають використання точних даних дистанційного зондування, таких як знімки або відео з дронів або супутників, що дозволяє ефективно спостерігати за станом ґрунтів та врожаїв. Реалії військового часу передбачають відмову від використання будь-яких летальних апаратів, але, водночас, надихають вчених та аграріїв шукати ефективні способи впровадження цієї технології у сучасне агровиробництво.

В ННЦ «ІГА імені О.Н. Соколовського» розроблено методику вивчення просторових особливостей орних ґрунтів для практичного впровадження елементів точного землеробства. У методиці викладено обґрунтування, загальні положення та поетапний порядок проведення робіт, наведено алгоритм і приклад оцінювання просторових особливостей (неоднорідності) показників ґрунту та параметрів урожаю в межах окремої земельної ділянки, а також приклад делімітації (поділу) поля за агрохімічними показниками з метою здійснення просторово-диференційованих агрозаходів.

Підготовчий етап передбачає ретельне вивчення ділянки, особливостей її використання, уточнення типів ґрунтів або агровиробничих груп ґрунтів земельної ділянки (поля) та особливостей її рельєфу. Для цього використовують фондові матеріали ґрунтових обстежень (топографічні карти, плани землеустрою, ґрунтові карти) земельних ділянок та інші супутні матеріали (агрокліматичні, фізико-географічні довідники тощо), в тому числі існуючі різночасові космічні знімки території.

Надалі створюють планово-картографічну основу: план поля з сіткою елементарних ділянок, на яких планується відібрати зразки ґрунту для подальшого аналізу неоднорідності властивостей ґрунту. Регулярну сітку ділянок закладають із розрахунку приблизно 1 елементарна ділянка на 0,5–1,0 га. Площа елементарної ділянки залежить від виду сільськогосподарських угідь, контурності території, строкатості ґрунтового покриття, мікрорельєфу та розміру земельної ділянки.

Польовий етап досліджень передбачає проведення географічної прив'язки ділянок та точок пробовідбирання за допомогою приладів GPS-системи навігації, відбір зразків ґрунту за регулярною сіткою елементарних ділянок для подальшого аналізу в лабораторних умовах, визначення проективного покриття рослинністю та проведення обліку врожаю (рослини відбираються у фазі повної стиглості з кожної елементарної ділянки 1 м². Відбір ґрунтових проб за регулярною сіткою з одночасним фіксуванням координат точок або ліній випробування дозволяє: оцінити закономірності просторового варіювання властивостей ґрунтів, скласти карту просторової мінливості вмісту елементів живлення у ґрунтах; оцінити рівномірність внесення добрив; встановити значимість виявленої неоднорідності властивостей родючості ґрунту для вирощування сільськогосподарських культур.

Камерально-аналітичний етап передбачає визначення агрохімічних, агрофізичних показників в умовах аналітичних лабораторій, камеральну обробку матеріалів польових досліджень з використанням стаціонарних приладів та обладнання, математичну

(статистичну та геостатистичну) обробку аналітичних даних. Останнє дозволяє побудувати відповідні картографічні матеріали, які відображають неоднорідність параметрів родючості ґрунтів (за вмістом гумусу, поживних елементів, рН тощо) в межах поля.

У методиці оцінено неоднорідність агрохімічних показників на прикладі вмісту сполук азоту в межах земельної ділянки (площею 31,7 га), яка розташована на території ДП ДГ «Граківське» ННЦ ІГА імені О.Н. Соколовського» (с. Новий Коротич Харківського району Харківської області). Аналіз статистичних показників дозволив зробити висновок про те, що вміст нітратного та мінерального азоту характеризувався найбільшою неоднорідністю за величиною коефіцієнтів варіації (K_v), що становили відповідно 0,71 та 0,40, що є потенційним свідченням існування неоднорідності (при $K_v > 0,25$).

Використання методів геостатистики дозволило інтерполювати результати аналізів ґрунту щодо вмісту мінерального азоту від ділянок до всього поля, виявити закономірності просторового розподілу вмісту азоту в ґрунтах та побудувати електронну картограму, в якій відображено інформаційні шари даних однакового рівня у просторі поля. На картограмі було виокремлено мережу однорідних ділянок трьох рівнів, розподілених просторово в межах дослідженого поля на три класи і, відповідно, контури з трьома рівнями забезпеченості мінеральним азотом. Ці рівні у спрощеному вигляді можуть бути охарактеризовані як зони з низьким, середнім і високим вмістом мінерального азоту.

Виявлення різних рівнів забезпечення мінеральним азотом дозволило провести поділ поля на робочі ділянки та обґрунтувати дози внесення азотних добрив з метою вирівнювання рівнів родючості за цим елементом для отримання стабільних урожаїв сільськогосподарських культур: І - частина поля, яка не вимагає додаткового внесення азотних добрив; ІІ – частина поля, де добрива вносяться з розрахунку на винос із запланованим урожаєм; ІІІ – частина поля, яка потребує внесення додаткової кількості азотних добрив з розрахунку підвищення родючості ґрунтів.

Практичне використання елементів точного землеробства, зокрема, просторово-диференційоване внесення азотних добрив дозволило підвищити ефективність використання ресурсів до 35 % шляхом економного використання добрив та регулюванням їх доз лише на тих ділянках, які цього потребували.

Таким чином, основна мета системи точного землеробства визначає його переваги: цей підхід описує вимоги до сільськогосподарських культур та ґрунту для оптимальної продуктивності з одного боку, та збереження ресурсів, забезпечення екологічної стійкості та захисту з іншого.

Тобто, у сучасних умовах на зміну універсальним технологіям повинні прийти більш точні, просторо-диференційовані агротехнології, які будуть враховувати неоднорідність властивостей ґрунту та допоможуть вирішити найважливіші проблеми сучасного землеробства: надмірне використання ресурсів, великі витрати та руйнівний вплив на довкілля, що є вкрай важливим в умовах військового часу, який, на жаль, ще продовжується в Україні й сьогодні.

Список літератури:

1. Techen A. K., Helming K., Brüggemann N., Veldkamp E., Reinhold-Hurek B., Lorenz M. et al. Soil research challenges in response to emerging agricultural soil management practices. *Advances in Agronomy*. 2020. Vol. 161. PP.179-240. <https://doi.org/10.1016/bs.agron.2020.01.002>.
2. Герман О. Точне землеробство за умов війни: сенс та економічна доцільність. *Агробізнес-Україна*. 2022, № 3. С.48-49. Режим доступу: <https://agrobusiness.com.ua/tochne-zemlerobstvo>.
3. Впровадження точного землеробства. Досвід агрохолдингів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://traktorist.ua/articles/vprovadzhennya-tochnogo-zemlerobstva-dosvid-agroholdingiv>.

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ МІЖ РОСІЄЮ ТА УКРАЇНОЮ НА ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ

Проніна О.В.

кандидат наук з державного управління
доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування ХНТУ

Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави (ст. 14 Конституції України [2]). Першою, найважливішою і найціннішою з точки зору забезпечення продовольчої безпеки України є категорія земель сільськогосподарського призначення. Землі, придатні для потреб сільського господарства, повинні надаватися насамперед для сільськогосподарського використання (ч. 1 ст. 23 Земельного кодексу України [1]).

Військовий конфлікт між Росією та Україною, який розпочався в 2014 році, мав серйозний вплив на земельні відносини в Україні. Цей конфлікт вплинув на земельні відносини в АР Крим, Луганській та частині Донецької області та привів до наступних наслідків:

- Втраті контролю над деякими землями. Наприклад, російська анексія Криму призвела до того, що контроль над землями на півострові перейшов до Росії. Це відбулося без компенсації для багатьох українських громадян, які володіли землею на Криму. Подібна ситуація також має місце на сході України, де частину земель контролюють проросійські силовики або тимчасово окуповані території.

- Переселення населення та перерозподіл земельних паїв. Війна також привела до переселення населення, особливо з зони бойових дій. Це призвело до того, що деякі земельні паї з власниками, які були змушені покинути свої землі, стали доступними для нових власників. Це може призвести до перерозподілу земельних паїв та зміни земельних відносин у регіонах, де відбувається переселення.

- Зміна регуляторної бази. Війна також призвела до змін в законодавстві та регуляторній базі у земельній сфері.

Але як виявилось, це був тільки початок, складнощі та проблеми земельних відносин потерпіли ще більшого потрясіння після військового вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 року. Відповідно до Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [3] для забезпечення правового регулювання земельних відносин у воєнний період і забезпечення продовольчої безпеки було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» [5] і Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» [4].

Військовий стан є особливим режимом, який встановлюється на території країни у разі загрози національній безпеці. Під час військового стану діє особлива система управління, яка забезпечує безпеку та захист держави. Земельні відносини в Україні під час військового стану можуть зазнати змін у залежності від того, які заходи будуть прийняті владою в рамках цього режиму. Наприклад, у разі необхідності можуть бути введені обмеження щодо володіння землею, перерозподілу земельних ділянок та інших об'єктів нерухомості на користь держави чи армії.

Проблема, з якою зіштовхнуться землекористувачі та землевласники після завершення війни на території України, буде замінованість та забруднення земельних ділянок, особливо сільськогосподарського призначення. Сьогодні понад 30 млн га земель потребують розмінування, а після деокупації територій, завершення бойових дій матимуть потребу у застосуванні відновлювальних заходів. Адже на переважній частині окупованих

територій проведення відновлювальних заходів сьогодні є неможливим. Посівна компанія весни 2022 та вже і весни 2023 великої кількості земель під загрозою із за бойових дій. Велика кількість фермерів втратили посівний матеріал та паливні матеріали через війну.

Сподіваємось, що після закінчення війни Україна за допомогою європейських партнерів та фінансової підтримки зможе повернути собі лідерство на продовольчому світовому майдані.

Висновки. Український законодавчий акт "Про військовий стан" передбачає, що введення військового стану не призводить до автоматичної зміни правового режиму земельних ділянок. Це означає, що земельні відносини в Україні залишаються в силі під час військового стану. Однак, в залежності від обставин, які призвели до введення військового стану, можуть бути введені окремі обмеження на використання земельних ділянок. Наприклад, якщо військовий стан введено через загрозу терористичних актів або збройної агресії з боку іншої країни, можуть бути введені обмеження на проведення будівельних робіт або земельних робіт на території, що межує зі зонами конфлікту. Також, під час військового стану можуть бути введені обмеження на володіння та користування земельними ділянками для певних категорій осіб, наприклад, для іноземців чи осіб з певними статусами. Відповідно до Конституції України, встановлення військового стану не призводить до зміни прав та свобод громадян, в тому числі прав на власність, якщо інше не передбачено законом про військовий стан. Таким чином, земельні відносини в Україні під час військового стану регулюються існуючим законодавством про землю.

Список літератури:

1. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/conv#Text>
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України від 24 березня 2022 року № 2145-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text>.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 12 травня 2022 р. 186 № 2247-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-IX#Text>

РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД БЕЗПЕКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Равлінко З.П.

к.ю.н, керівник юридичного відділу ПП «Троянда–Захід»

Питання забезпечення економічної безпеки підприємства на рівні достатньому для провадження ефективної господарської діяльності й формування необхідного ресурсного забезпечення для його розвитку уже традиційно розглядається в безпекознавстві із застосуванням системного підходу. Зазначене уможливорює побудову ієрархічної структури системи економічної безпеки та її інтеграцію в діяльність підприємства із концентрацією уваги на проблематиці основних функціональних складових. Виникнення й вплив дестабілізуючих факторів розглядається як взаємодія підприємства й зовнішнього середовища та внутрішні процеси спровоковані необхідністю реалізації економічних інтересів. Фактично йдеться про констатацію фактів без намагання зрозуміти природу таких змін, тобто вивчення механізмів трансформації підприємства як відкритої динамічної нелінійної соціально-економічної системи. Такий глибинний пошук можливий через зосередження уваги на розгляді дій суб'єктів безпеки стосовно підтримання динамічної рівноваги через гомеостаз. Така позиція дозволяє поглибити теоретичні засади безпекової діяльності шляхом виходу за рамки традиційної протидії загрозам, а відтак створити передумови для поступальної еволюції підприємства в поточних складних умовах господарювання.

В економіці, зокрема на мікрорівні, питання функціонування механізму гомеостазу розглядається опосередковано, тому початково процитуємо кілька визначень з інших галузей науки. Так, С. Попов стосовно біологічних систем розглядає гомеостаз як «...відносну сталість внутрішнього середовища організмів та систем у процесі їх функціонування та при наявності зовнішніх чи внутрішніх збуджень» [3, с. 93], а також доводячи, що ця здатність живого організму формується за рахунок внутрішньої автономності та спроможності стабілізувати ситуацію за рахунок існуючих резервів. Хоча позиція С. Попова стосується біологічних систем, але важливими є акценти на необхідність зосередження уваги на внутрішньому середовищі задля спроможності гасити зовнішні коливання, що близьке до проблематики безпекової діяльності. Філософське тлумачення гомеостазу можна проілюструвати трактуванням, у відповідності з яким під цим поняттям розуміють «...механізм саморегуляції систем, який базується на принципі зворотного зв'язку і допомагає підтримувати функціонування системи» [4, с. 167]. З позиції філософії дієвість такого механізму має обмеженість рівнем відхилень основних параметрів системи від їх рівноважного стану, зокрема С. Стаффорд вважав, що такий умовний поріг складає орієнтовно середнє значення в межах від мінімального до максимального. В соціології досліджуване поняття трактується як «...явище, що характеризує дію механізму постійного відтворення усталеного стану структури та функцій соціальної системи або її підсистем в умовах змін, що можуть зумовити в них дисфункції та структурні зрушення» [1, с. 110]. Розуміння гомеостазу стосовно соціуму дещо різниться у порівнянні із біологічними системами. Зовнішні фактори, зокрема у вигляді посилення тиску природного середовища, провокують порушення рівноваги в суспільстві, реакція на що може бути у вигляді внутрішніх змін задля пристосування та/або протидія із впливом на джерело таких факторів. Така позиція також цікава, адже безпекова діяльність підприємства не повинна обмежуватися лише внутрішніми процесами, а може передбачати активність і щодо суб'єктів зовнішнього середовища.

Факт відмінності у розумінні гомеостазу в різних системах також знаходить підтвердження і стосовно економіки, зокрема щодо функціонування окремих підприємств. Г. Ліхоносова вважає гомеостаз «...одним із основних показників стабільного функціонування

та навіть можливостей подальшого розвитку підприємства...який у фактичному виразі є показником обсягу товарно-грошових потоків, які підприємство здатне пропустити через власні виробничі потужності за одиницю часу» [2, с. 94]. Погоджуючись із пріоритетністю підтримання дієвості гомеостазу в умовах кожного підприємства, вважаємо, що розгляд його виключно через товарно-грошові потоки є доволі вузьким. З позиції безпекової діяльності такими індикаторами повинні бути усі ключові параметри функціонування підприємства, зокрема в розрізі основних функціональних складових економічної безпеки підприємства, а також зовнішнього середовища для відстеження, прогнозування та своєчасного реагування на зміни, що порушують межі динамічної рівноваги та вказують на ймовірність руйнування цілісності системи. Як ще одну позицію Г. Ліхоносової, яка заслуговує на увагу, можна вважати обґрунтування створення в умовах підприємства певного механізму, наявність якого повинна забезпечити дієвість гомеостазу. Науковець такий механізм окреслює як гомеостат, який являє собою «...відповідний комплекс систем управління підприємством з урахуванням можливостей та потреб працівників» [2, с. 94]. В черговий раз можна погодитися із необхідністю створення такого механізму, але дискусійними є його складові й процес функціонування, оскільки розглядаються два компоненти, тобто керівництво та працівники підприємства, взаємодія між якими зводиться до керівного впливу. На нашу точку зору, таке розуміння гомеостазу є доволі звуженим, зокрема з позиції безпекової діяльності. Вважаємо, що складовими такого механізму повинні стати усі об'єкти та суб'єкти безпеки, тобто внутрішні та зовнішні, виходячи і з ієрархічного зв'язку в межах економічної безпеки. Обов'язковим елементом такого механізму повинен бути також зворотній зв'язок, який можна вважати інструментом саморегулювання системи, що сприяє отриманню інформації про результати керуючого впливу із подальшим його корегуванням. Доцільно також згадати про практичну реалізацію такої характеристики гомеостазу як прагнення досягнення й підтримки рівноваги в ієрархічній площині, що спостерігається відносно біологічних систем. Тобто, гомеостаз стосовно системи вищого порядку забезпечує підтримку аналогічних процесів в межах кожної системи нижчого порядку. У нашому розумінні зазначене стосується безпекової діяльності стосовно економічної безпеки держави, що стабілізує ситуацію в національній економіці, а відтак й знижує турбулентність змін щодо безпекової діяльності кожного підприємства.

Наша позиція полягає в тому, що створення необхідних умов для дієвості гомеостазу покликано сприяти підтриманню безпеки із незначними витратами (меншими за величиною, у порівнянні із ситуацією високої нестабільності у функціонуванні), при цьому формуючи необхідні передумови для реалізації економічних інтересів.

Узагальнюючи можна стверджувати, що розгляд гомеостазу як саморегульованого механізму існування й розвитку системи змінює безпекову діяльність шляхом більш повного використання внутрішнього потенціалу та водночас дозволяє підтримувати динамічну рівновагу шляхом застосування превентивних заходів, що є на порядок раціональнішим у порівнянні із варіантом протидії загрозам та ліквідації наслідків їх негативного впливу.

Список літератури:

1. Демиденко В. О. Гомеостаз у теорії та практиці муніципального права як комплексної галузі України. Філософські та методологічні проблеми права. 2019. №3. С. 109–155.
2. Ліхоносова Г. С. Доцільність регулювання гомеостазу соціально-економічного відторгнення на підприємствах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 20. С. 92–96.
3. Попов С. М. Гомеостаз в механізмі зворотних зв'язків біологічних, технічних і соціальних систем. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2011. №958. С. 92–101.
4. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 751 с.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ВІДНОВЛЮВАНУ ЕНЕРГЕТИКУ УКРАЇНИ ЯК ПРИКЛАД ТИСКУ ФАКТОРА НЕСПОДІВАНОЇ ПОДІЇ

Семенюк А.О.

аспірант, молодший науковий співробітник
відділу секторальних прогнозів та кон'юнктури ринків
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2308-4713>

Російсько-українська війна стала чинником, який можна віднести до так званих «чорних лебедів» - явищ, які важко, або неможливо передбачити, які здійснюють потужний вплив на розвиток подій і вимагають стійкості до негативних і відкритості до позитивних результатів такого впливу. Насім Талеб визначає його як подію, яка відповідає трьом ознакам: «По-перше – вона виняткова, абсолютно несподівана, і ніщо в минулому її не обіцяло. По-друге, вона справляє колосальний вплив. По-третє, людська природа змушує нас вигадувати їй пояснення заднім числом, відтак подія починати виглядати зрозумілою і передбачуваною» [2, с. 9-10.]

Зазвичай фактор військової загрози є важливим при врахуванні ризиків побудови, розташування певних об'єктів, особливо тих, які належать до критичної інфраструктури, оборонної сфери тощо. Те ж саме і в прийнятті рішень щодо інвестицій. У 2019 році Україна увійшла у ТОП-10 країн світу за темпами розвитку відновлюваної енергетики, а у 2020 році — у ТОП-5 європейських країн за темпами розвитку сонячної енергетики. У тому ж 2019 році, у рейтингу Climatescope від Bloomberg New Energy Finance (Bloomberg NEF), Україна посіла почесне 8 місце (піднявшись з 63-го) серед 104 країн світу за інвестиційною привабливістю країни саме у питанні розвитку низьковуглецевих джерел енергії і будівництва «зеленої» економіки. У 2021 році, Україна була на 48 місці за загального інвестиційного потенціалу держави серед 136 країн світу в рейтингу BloombergNEF [1]. Однак, в останні десятиліття, коли основними трендами світової економіки стали глобалізація, інтернаціоналізація, інтеграція, транснаціоналізація та інформатизація, серед форс-мажорних обставин військова загроза опинилася не на чільних позиціях.

Об'єкти відновлюваної енергетики є виразним прикладом нехтування військовим геополітичним чинником у плануванні розташування елементів критичної інфраструктури. Так, більшість станцій вітрової та сонячної енергетики в Україні були побудовані в областях, які межують, або знаходяться у загрозовій близькості до кордонів з росією. Як зазначається, «вітроенергетичний сектор України додав найбільшу кількість нових потужностей до «зеленого» енергетичного міксу країни в 2021 році. Частка вітроенергетичних потужностей, що були введені в експлуатацію, склала 30,6% або 358,8 МВт, що у 2,5 рази більше обсягу нових вітроенергетичних потужностей, введених у 2020 році (144,2 МВт). Таким чином, загальна встановлена потужність вітроенергетичного сектору на кінець 2021 року становила 1672,9 МВт. До початку широкомасштабної війни, в Україні «зелену» електроенергію генерували 34 вітроелектростанції (ВЕС) або 699 вітрових турбін, середня одинична потужність яких становить 3,5 МВт» [1]. Із них в Одеській області – 3, Миколаївській – 7, Херсонській – 8, Запорізькій – 5, Донецькій – 3, Луганській – 2.

Зрозуміло, що визначальним був природний чинник – південні території, велика кількість сонячних днів (годин), сприятлива роза вітрів (близькість до моря) тощо. Мало хто зважав на загрозу військового вторгнення, вона здавалася малоймовірною (або – неймовірною) з огляду на міждержавні угоди, традиційні економічні зв'язки та ін. Навіть після окупації Криму і частини Донецької і Луганської областей, вкладалися кошти в розбудову великих об'єктів ВДЕ на території Херсонської, Запорізької, Миколаївської

областей, де вони і були пошкоджені або окуповані після повномасштабного вторгнення. В планах розвитку цих енергетичних об'єктів військово-стратегічний чинник не був врахований, або це була свідомо «помилка». Як результат – за різними оцінками експертів, станом на серпень 2022 року вже так чи інакше постраждало 30–40% ВДЕ електростанцій у цих регіонах, або близько 1120–1500 МВт встановленої потужності генерації.

Заради справедливості зазначимо, що історія знає непоодинокі випадки неврахування чинника військової загрози. Так, відомий британський професор, історик і журналіст Ніл Фергюсон у своїх працях розглядав вплив різноманітних подій на політичну історію та економіку країн. Він, зокрема, звернув увагу на те, що попри всі стандартні ознаки назрівання Першої світової війни, сам конфлікт став цілковитою несподіванкою. Невідворотність подій побачили тільки історики, та й то заднім числом. Фергюсон навів дуже цікавий аргумент: він проаналізував ціни на державні облігації Британської імперії, які, зазвичай, залежать від оцінки інвесторами фінансових потреб уряду й падають, коли наближається великий конфлікт, тому що війна завжди породжує значний дефіцит. Проте в цінах на облігації «військової паніки» не було помітно [3; 4].

Дослідники наголошують, що непередбачувані (або – непрогнозовані) явища мають не лише негативний, але й позитивний ефект. Наприклад, аварія на Чорнобильській АЕС стала чинником, який змусив світ задуматися над безпекою подібних об'єктів, вплинув на концепцію енергоспоживання, сприяв розвитку ідей щодо впровадження відновлюваних джерел енергії тощо. Війна з росією активізувала пошуки і реальне впровадження диверсифікації джерел постачання енергоресурсів не тільки Україною, але й іншими країнами (зокрема, ЄС), активізувала впровадження альтернативних джерел енергії – наприклад, використання твердопаливних котлів нового покоління, збільшення виробництва біогазу та біометану тощо, пришвидшила інтеграцію до ENTSO-E.

На підтвердження цієї тези наведемо слова Міністра енергетики України Германа Галушенка, який на зустрічі з помічницею Генерального секретаря ООН, директоркою Регіонального бюро для Європи та Співдружності Незалежних Держав Програми розвитку ООН (ПРООН) Іваною Живкович заявив, що війна стала стимулом для прискорення «зеленого» переходу... За словами міністра, після війни атомна генерація залишатиметься базовою для енергосистеми. Водночас у планах – і швидкий розвиток відновлюваної енергетики та збільшення виробництва електроенергії. Він також зауважив, що відбудова енергетичного сектору відбуватиметься з урахуванням військових загроз та максимальної диверсифікації постачання електроенергії. В цьому аспекті міністр звернув увагу на можливості розвитку локальної генерації, зокрема, встановлення газотурбінних станцій для підтримки базової генерації (Сайт Кабінету Міністрів, 11.01.23).

З огляду на популярність різноманітних прогностичних моделей, зокрема й економічне моделювання, цікавою, але не беззаперечною є теза про те, що «*Чорний лебідь*» – явище, яке ставить під сумнів прогнози і прогнозування, особливо у довгостроковій перспективі, а «в корпоративних і державних планів є ще одна очевидна вада: у них не закладено *допуску на помилку*. Навіть якщо несподівана катастрофічна помилка не станеться, це все одно неправильно» [2, с. 161].

Російсько-українська війна, яка, на думку багатьох експертів, була неможливою і алогічною, є прикладом того, що в сучасному світі при прийнятті важливих рішень, зокрема – економічного характеру, як ніколи важливо враховувати різноманітні чинники: військово-політичні, природні, соціальні, фінансові та інші. Особливо такі, що вважаються малоімовірними.

Список літератури:

1. Конеченков Андрій. Сектор відновлюваної енергетики України до, під час та після війни. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/sektor-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-do-pid-chas-ta-pislya-viyny>

2. Талеб, Насім Ніколас. Чорний Лебідь. Про (не)ймовірне у реальному житті /переклад з англ. Микола Климчук.- 4-те вид. – Київ: Наш Формат , 2021. – 392 с.
3. Фергюсон Ніл. Приреченість: політика і катастрофи – К.: Наш формат, 2022. – 496 с.
4. Ferguson, Niall. 2005, 1914: Why the World Went to War. London: Penguin.

**ДОСВІД ВІЙНИ ЯК АПОГЕЙ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОЇ КРИЗИ
МАСКУЛІННОСТІ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНІВ «СЛІДИ НА ДОРОЗІ» В. МАРКУСА
ТА «ДОЦЯ» Т. ГОРІХА ЗЕРНЯ)**

Сидоренко О.Ю.

аспірантка кафедри української літератури
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
<https://orcid.org/0000-0001-8702-3659>
olga.syndorenko@ukr.net

Межова ситуація війни в українській літературі цілком передбачувано кількісно представлена передусім через чоловічий погляд. Однак корпус української воєнної прози формують і тексти, що були написані та продовжують писатися жінками.

Навіть без залучення соціологічних досліджень воєн у різних країнах можна зробити висновок, що досвіди чоловіків і жінок в умовах збройних протистоянь значно різняться: поки чоловіки у своїй більшості беруть в руки зброю і фізично відстоюють територіальну цілісність власної держави, жінки вимушені вживатися в роль волонтерок, біженок чи куди гірше – ставати жертвами насилля. Саме тому слушною вважається думка дослідниці Синтії Кокберн, що саме війна є найбільш межевою, тригерною онтологічною ситуацією, яка «підсилює вже наявні глибокі статеві поділи, наголошуючи на чоловіках як тих, хто чинять насильство, а жінках – як жертвах» [3, с. 37]. Якщо жіночим персонажам і надано місце в мілітарній художній прозі авторства чоловіка (хоч наявні також непоодинокі випадки цілковитого вилучення жінок із локусу війни, як у романі «Сліди на дорозі» Валерія Маркуса (Ананьєва), то найчастіше змальовані вони саме в якості жертви зі щедрим нашаруванням усіх стереотипних упереджень щодо «слабкої» статі. Саме тому чи не найпоказовішим текстом, що репрезентує загальнонаціональну кризу маскулінності, слід вважати дебютний роман волонтерки, перекладачки та письменниці Тамари Горіха Зерня «Доця». Своїм романом письменниця не лише долучилася до поодиноких жіночих голосів, які прагнуть висвітлити тему російсько-української війни в максимально строкатому її вияві, а й стала чи не єдиним автором, який виніс на загальне обговорення тему поляризації гендерних ролей в умовах війни та насильного вилучення (замовчування/табування) жінок із мілітарного дискурсу: «Війна – це закритий чоловічий клуб, тільки жінкам чомусь рикошетом прилітає» » [2, с. 210].

Роман «Доця» Тамари Горіха Зерня, що був удостоєний відзнаки «Книга року ВВС-2019», здобув Шевченківську премію-2021, спеціальну відзнаку журі премії «ЛітАкцент року» та інші численні національні нагороди, дозволяє простежити шлях внутрішньої трансформації героїні під впливом зовнішніх обставин, генетичних, ментальних та психофізичних особливостей. Духовно-ціннісна трансформація закономірно призводить до бунту жінки проти нав'язаних патріархальним суспільством і водночас зумовлених фізіологією стереотипних гендерних моделей жіночої поведінки в умовах війни шляхом долучення до активної волонтерської діяльності. У художньому тексті основними засобами і прийомами для показу цієї трансформації, бунту слугують відсутність згадки справжнього імені героїні і подальше набуття позивного та номінації «Доця», першоособова форма оповіді, контрастне зіставлення буднів волонтерів та «ситих» кварталів Донецька, залучення письменницею власного волонтерського досвіду в якості документального фактажу. Це, у свою чергу, дозволяє збалансувати диспропорційні гендерні ролі і, зрештою, інтегруватися до маскулінного мілітаризованого світу війни, аби реалізувати прагнення бути дотичним до процесу націєтворення та відновлення державної суверенності.

У період збройних протистоянь і воєн спостерігається значне пожвавлення радикальних націоналістичних настроїв та зміцнення патріархальних ідей про гендерні ролі.

Цієї думки дотримується і дослідниця Джоан Нейджел у праці «Маскулінність та націоналізм: гендер та сексуальність у творенні націй», справедливо зауважуючи, що націоналістична держава – то виключно маскулінна інституція, позаяк справжніми борцями націоналістичної боротьби є чоловіки, саме вони фізично стають на захист свободи, честі, батьківщини і власної родини » [4]. Жінці ж у цій боротьбі лишається одна-єдина активна роль – біологічне відтворення роду. Зважаючи на те, що українське суспільство ледь не весь період незалежності переживало кризу маскулінності, одним із найпоказовіших індикаторів якої стало явище реваншизму в політиці, культурі, літературі, війна, як вкрай межова онтологічна ситуація, посилила гендерну нерівність, дискримінацію прав не лише жінок, а й чоловіків. До прикладу, стаття 6 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» декларує, що обов'язкова строкова військова служба для чоловіків не вважається дискримінацією за ознакою статі, хоча де-факто обмежує свободу індивіда за статевою приналежністю. З іншого боку, військова повинність чоловіків виявилась дієвим способом ледь не цілковитого подолання кризи маскулінності. Своєрідним трампліном для реабілітації українськими чоловіками власної маскулінності свого часу був досвід участі в Революції Гідності, однак апогеєм став саме досвід війни (АТО, ООС, а надалі і повномасштабне вторгнення РФ). Показовим у цьому контексті є саме дебютний роман ветерана АТО, добровольця Валерія Маркуса (Ананьєва), в якому автор ставить собі за мету не стільки змодельовати і відтворити війну не як локально-емпіричний вимір, скільки осмислити онтологічний і фізичний простір війни в контексті проблеми людського вибору, як війна стає своєрідною точкою біфуркації конкретної людини, чоловіка, який не сприймає війну як невідворотний фатум, а радше як лакмусовий папір для ретельної ревізії власної ментально-ціннісної матриці, остаточного подолання синдрому чоловічого ескапізму як одного з виразних індикаторів загальнонаціональної кризи маскулінності.

Головний герой «Слідів на дорозі» зростає у неповній родині (мати йде від наркозалежного батька з досвідом війни в Афганістані, переїздить до столиці задля заробітку, а сина залишає на виховання бабі та діду, в яких часто трапляються рецидиви алкоголізму). Єдиним прикладом справжнього чоловіка у родині був дядько, допоки він не емігрував до Росії. Діда ж оповідач не сприймає як авторитета, оскільки він ображав слабших, бив бабу, онука, чинив психологічне насилля та не дбав про загальний добробут родини, звідси і неприйняття постаті старого чоловіка навіть на вербальному рівні. Моделі поведінки чоловіків у родині сформували в героя свідомий протест проти маскулінної слабкості, що проявляється як втеча від реальних проблем на дно рюмки чи голку шприца. Натомість всі зовнішні інститути соціалізації значною мірою посприяли укоріненню **ескапічної моделі поведінки** у героя як чи не єдиного способу протистояння неприйнятній, абсурдній чи жорстокій дійсності: дитячий садок оповідач згадує виключно «як місце, де обмежували свободу та право вибору» (Маркус, с. 24), школу як яскравий приклад недолугості пострадянської системи освіти, ПТУ – синонім хабарництва, а вітчизняну пострадянську армію як апогей процесу знецінення і стирання людської індивідуальності, самості. Впродовж всього періоду соціалізації герой неодноразово вдається до ескапізму як чи не єдиної можливої в цих умовах реакції на постійний стрес і власну вразливість, незахищеність. Реабілітувати у власних очах незаплямовану, ледь не лицарську, благородну маскулінність хлопець прагне шляхом служби в армії, формуючи власний кодекс майбутнього солдата, якому намагається з усіх сил слідувати. Однак армія виявилась місцем тотального чоловічого звиродження, деградації, морального розкладання. Це породило депресивні настрої, інертність, жорстокість, цинізм серед солдатів. Жити в таких умовах, зберігши в собі людину, майже неможливо, тому ескапічний порятунок герой знаходить спершу у веденні щоденника, фантазуванні, але зрештою чи не єдиний шанс на онтологічне переродження герой вбачає у ще більшому випробуванні – участі у воєнних діях.

Відтак внутрішня трансформація героя, спусковим механізмом якої стала саме онтологічна ситуація війни, полягає не лише в переосмисленні ставлення до людської кінечності, до потенційної смерті як чи не найжаскішої внутрішньої кризи будь-

якої людини, а передусім в усвідомленні власної причетності, чесності з собою, прийняття себе з усіма вадами та слабкостями, які відтепер не паралізують, а радше мотивують до їх остаточного викорінення в собі.

Принагідно слід зауважити, що роман Валерія Маркуса є чи не єдиним художнім текстом, в якому озвучена думка щодо неможливості повного повернення людей з подібним травматичним досвідом до нормального життя навіть попри збереження в собі людяності та емпатії. Воєнний досвід завжди є «метавійною», оскільки фізична (зовнішня) боротьба з ворогом майже завжди супроводжується глибинними ментальними (внутрішніми) зсувами. І якщо зовнішня за несприятливих обставин може призвести до смерті фізичною, то внутрішня – майже завжди вимагає акту вбивства у собі того, ким тим був раніше, бо повернення до цієї оболонки-симулякра вже неможливе: *«Моя війна тривала занадто довго. Чим більше минало часу, тим переконанішим я ставав, що вона закінчиться разом зі мною. І йдеться не про кулі, що свистять над головою, не про грудки землі, що падають за комір після розірваного поруч снаряда... Йдеться про божевілля, що коїться в голові кожного з нас меншою чи більшою мірою, і про вибір, про існування якого багато хто навіть не підозрює, доки не зіштовхнеться з ним. Про вибір що вбиває фізично чи морально. Та який вибір ви б не зробили, життя після нього вже не буде»* [1, с. 11]. Саме тому цілком закономірною сприймається розв'язка роману – смерть головного героя, а створений автором ефект сприйняття власної кончини ніби з-боку, вихід наратора за межі власного «мертвого тіла», слугує підтвердженням авторської концепції неминучості смерті внутрішньої як чи не єдиного шансу на повернення до фізичного цивільного життя.

Таким чином, дебютні романи Тамари Горіха Зерня та Валерія Маркуса не просто фіксують загальнонаціональну кризу маскулінності, а передусім роблять спроби руйнування гендерних стереотипів у трагічний воєнний час, коли чоловіки й жінки перед загрозою втрати нації, Вітчизни, власного життя вимушені приміряти на себе різні гендерні ролі, жертвуючи всіма внутрішніми та зовнішніми ресурсами, актуалізуючи трагедію людини на війні в усіх можливих проявах.

Список літератури:

1. Ананьєв, В. Сліди на дорозі. Кам'янець-Подільський: друкарня «Рута», 2019. 376 с.
2. Горіха Зерня, Т. Доця. Київ: Білка, 2019. 285 с.
3. Кокберн, С., 2002. Пространство между нами: Обсуждение гендерных и национальных идентичностей в конфликтах. Москва: Идея-пресс. 209 с.
4. Нейджел, Дж., 2003. Маскулінність та націоналізм; гендер та сексуальність у творенні націй. Незалежний культурологічний часопис «І», № 27. Доступно за: https://chtyvo.org.ua/authors/Chasopys_Ji/N27_Feminnist_ta_maskulinnist/ (Дата звернення – 30.06.2022).

ЗАГРОЗИ ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ТЕХНОЕКОСИСТЕМ ЕНЕРГЕТИЧНИХ СТАНЦІЙ ТА ДОВКІЛЛЯ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ

Силаєва А.

к.б.н., ст.наук.співроб.

Новосьолова Т.

мол. наук. співроб.

Протасов О.

д.б.н., проф., пров. наук. співроб.

Інститут гідробіології НАН України, Київ

labtech-hb@ukr.net

Техноекосистеми є не тільки життєво важливими для людини, а і дуже вразливими. Будь-які структурні зміни, технічні чи біологічні, особливо руйнівні, що виникають внаслідок воєнних дій, можуть призвести до катастрофічних екологічних наслідків.

У техноекосистемах енергетичних станцій технічні водні об'єкти є місцем мешкання багатьох популяцій гідробіонтів. Технічні системи пов'язані з природними системами, тому негативні зовнішні фактори впливають не тільки на техноекосистеми, але й на довкілля [1].

На функціонування техноекосистем впливає широкий комплекс факторів – технічні, гідродинамічні, гідрохімічні, біотичні. Цей вплив слід розглядати як індивідуально для кожного фактора, так і комплексно. Насамперед, важливими для стабільності всієї техноекосистеми є технічні фактори. Важливою є фізична цілісність технічних об'єктів. Вкрай небезпечним є пошкодження, тим більше руйнування складної системи гідроспоруд – греблі, каналів водозабезпечення, агрегатів систем охолодження, насосних станцій, споруд охолодження, продування тощо. Порухення функціонування або руйнація технічного обладнання призведе до змін у режимі експлуатації водойми-охолоджувача або будь-якого водного об'єкта, що використовується у системі охолодження, техводопостачання енергетичної станції. Це, в свою чергу може спричинити катастрофічні екологічні наслідки.

Довготривале зупинення енергоблоків призведе до порушення гідрологічного режиму, відсутності техногенної циркуляції водних мас. З іншого боку, відсутність скиду підігрітих вод призведе до загального зниження температури у водоймі-охолоджувачі а також вплине на стратифікацію вод та газовий режим водойми. За умов попереднього термічного режиму з високою техногенною температурою, таке зниження призведе до загибелі не тільки термофільних видів, а й адаптованих до високих температур евритермів. Можна вважати, що в першу чергу постраждають види-вселенці. Одномоментне відмирання великої кількості гідробіонтів може призвести до надходження у водойму великої кількості органічної речовини та як наслідок – дефіциту кисню, явищам задухи, які, в свою чергу погіршать умови мешкання інших гідробіонтів. Таким чином процес набуде характеру ланцюгової реакції з вкрай негативними наслідками.

При вимушеній зупинці енергоблоків і відсутності течії у підвідному каналі може відбутися відмирання великої маси гідробіонтів, таких як вищі водні рослини, молюски дрейсенід та ін. Особливо небезпечне таке відмирання організмів інвайдерів при поєднання двох факторів: зниженні температури, особливо в холодну пору року, та при відсутності течії. По відновленні роботи станції, цю накопичену біомасу техногенна течія винесе в систему водопостачання – на сітки фільтрів та інші елементи системи техводопостачання, що спричинить значні біоперешкоди в роботі станції. Таким чином при введенні в експлуатацію станції після тривалої зупинки необхідний контроль біологічного матеріалу, накопиченого у підвідному каналі. Також у період вимушеного простою енергетичної станції в таких системах, як градирні та водойми бризкальних пристроїв також можуть накопичуватися у великій кількості відмерлі та живі гідробіонти.

Руйнування гідротехнічних споруд (гребель) може призвести до різкого та швидкого зниження рівня води у водоймі-охолоджувачі, що в свою чергу може спричинити множинні негативні наслідки такі як утворення значних мілководних ділянок, а у разі мешкання на цих ділянках скупчень молюсків (уніонід, дрейсенід) – до швидкого їх відмирання, особливо у теплий період року, що може стати причиною значного органічного забруднення, катастрофічного підвищення трофності, явищ задухи. Також джерелом органічного забруднення може стати інтенсивний розвиток та відмирання водоростей у дрібних неглибоких водоймах прибережної зони, що виникають при зниженні рівня води.

Так, короткострокове і відносно швидке зниження рівня води у водоймі-охолоджувачі Чернобильської АЕС призвело до масового відмирання безхребетних, в основному молюсків-дрейсенід. У цій водоймі запас дрейсенід у контурній підсистемі оцінювався близько 20 тис. т [2]. Нестабільний рівень води, постійна трансформація берегів визначила низький розвиток вищих водних рослин (ВВР), що не тільки вплинуло на відмирання епіфітонних угруповань безхребетних, але і спричинило зниження самоочисної спроможності водойми за рахунок зниження біофільтраційної ролі ВВР.

Одним із екологічних наслідків зниження рівня води у водоймі-охолоджувачі може стати зникнення видів – мешканців літоральної зони, зниження загальної біорізноманітності екосистеми. Під час тимчасового зниження рівня води у водоймі-охолоджувачі Хмельницької АЕС постраждали популяції крупних двостулкових молюсків Unionidae, їх відновлення розпочалося лише за декілька років.

При зниженні рівня води стебла і коренева система ВВР при розкладанні служитимуть джерелом не лише органічних речовин, а і фенолів. На осушених мілководдях вірогідним є розвиток інвазивних, небажаних гідробіонтів, так, у водоймі-охолоджувачі Хмельницької АЕС було відмічено швидке заростання великої осушеної мілководної ділянки одним з інвазивних видів рогузу.

З техноекосистемою електростанцій, може бути напряду чи опосередковано пов'язана велика кількість фонових водойм, водойм-вододжерел, тощо. Порушення зв'язків між водними об'єктами може призвести до загальної недостатності водозабезпечення. Так, водойма-охолоджувач Запорізької АЕС поповнюється за рахунок надходження води з підвідного каналу Запорізької ТЕС, поповнення водойми-охолоджувача Південно-Української АЕС відбувається з Південного Бугу, водойми-охолоджувача ХАЕС – з р. Горинь. Порушення зв'язків призводить до неможливості регулювання рівня води та загального об'єму у технічних водоймах.

Руйнування структури техноекосистеми призведе до порушення процесів отримання екосистемних послуг. Загалом водойми-охолоджувачі не тільки виконують функцію охолодження циркуляційних вод, а у багатьох випадках виступають і як реципієнти великих об'ємів скидних вод з очисних споруд міст та промділянок. Порушення системи обміну води, всієї системи біотичного самоочищення може призвести до катастрофічних наслідків, спровокувати епідеміологічні ситуації, забруднення поверхневих та ґрунтових вод. Багато техноекосистем у складі мають ділянки біомеліорації, що займаються вирощуванням риби. Таке комплексне використання техноекосистем може бути катастрофічно порушено. Велику екологічну загрозу несе руйнування таких технічних водних об'єктів, як золівідвали, шламонакопичувачі, що обов'язково призведе до надходження у водойми доквілля високомінералізованих, забруднених важкими металами вод.

Таким чином, катастрофічна трансформація техноекосистем, викликана повністю непередбаченими воєнними діями безсумнівно веде до багатьох негативних екологічних наслідків.

Список літератури:

1. Техно-экосистема АЭС. Гидробиология, абиотические факторы, экологические оценки / Под ред. А.А.Протасова. Киев, 2011. 234 с.

2. Силаева А.А., Протасов А.А. характеристика группировок беспозвоночных бентоса и перифитона водоема-охладителя чернобыльской аэс перед выводом его из эксплуатации // Гидробиол. журн. – 2017. – Т. 53, № 6. – С. 70–86.

СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНОГО МІЖНАРОДНОГО ТРИБУНАЛУ AD HOC ЩОДО ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Смирнов М.І.

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»
smirnov_maksim@ukr.net

Неприхована агресивна політика російської федерації (далі – країна-агресор) проти України, розпочатий та підтримуваний в Україні з 2014 р. країною-агресором збройний конфлікт, анексія Кримського півострова, окупація частин Донецької і Луганської областей та повномасштабне військове вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. створили нові безпрецедентні виклики для національної правоохоронної та судової системи, міжнародної системи правосуддя, які потребують комплексного дослідження спроможності національної правоохоронної та судової системи, а також системи міжнародної кримінальної юстиції з розслідування, притягнення до відповідальності та покарання країни-агресора за найтяжчі міжнародні злочини скоєні в Україні. Масштаби і серйозність злочинів, скоєних країною-агресором є безпрецедентними в історії України, тому вся національна правоохоронна та судова система постала перед складним завданням збирання доказів та розслідування найтяжчих міжнародних злочинів проти українського народу.

Початок повномасштабного військового вторгнення країни-агресора в Україну спровокував нові дискусії на тему ратифікації Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду (англ. Rome Statute of the International Criminal Court, далі – Римський статут)[1], особливостей співробітництва України з Міжнародним кримінальним судом (англ. International Criminal Court, далі – МКС), його можливостей щодо притягнення до відповідальності країни-агресора за злочин агресії, злочин геноциду, злочини проти людяності та воєнні злочини. Активно дискутується питання створення та діяльності спеціального міжнародного трибуналу ad hoc (далі – СМТ) щодо злочину агресії проти України, як реального механізму притягнення до відповідальності країни-агресора.

Слід нагадати, що основна функціональна спрямованість діяльності МКС – це підсилення національної спроможності України щодо розслідування та розгляду найтяжчих міжнародних злочинів. В основі діяльності МКС лежить принцип комплементарності (доповнюваності), як особливий порядок взаємовідносин національної та міжнародної юрисдикцій. Принцип комплементарності, як основа здійснення юрисдикції МКС передбачений ст. 1 Римського статуту де йдеться про те, що МКС «доповнює національні системи кримінального правосуддя» та пронизує всю систему статей Римського статуту, знаходячи своє відображення у преамбулі та ст.ст. 17, 18, 19. МКС не замінює національні судові органи, не має повноважень національних судів та не виключає їх юрисдикції. МКС – це така надбудова. Основою, фундаментом правосуддя виступають національні суди. Зрозуміло, що коли йдеться про масштабні міжнародні злочини, вчинені в Україні, національна судова система самостійно не вирішить питання відповідальності країни-агресора. Тут потрібна допомога міжнародного кримінального правосуддя, яка доповнює національну систему кримінального судочинства.

Слід констатувати, що станом на сьогодні МКС є найбільш досконалою інституційною моделлю з нині діючих органів міжнародного кримінального правосуддя. Визнання юрисдикції МКС (не лише спеціальної юрисдикції через п. 3 ст. 12 Римського статуту) для України є реальною можливістю на міжнародному рівні притягнути до відповідальності топ посадовців країни-агресора за злочини, скоєні в Україні. В той же час, МКС не має юрисдикції щодо

розслідування основного злочину – злочину агресії проти України, який породив всі інші злочини цієї жахливої війни.

Справа в тому, що більшість говорить про воєнні злочини, які разом зі злочинами геноциду, злочинами проти людяності та злочинами агресії входять до переліку міжнародних. Для притягнення до відповідальності за всі з них, окрім злочину агресії, діє МКС, у якого є юрисдикція щодо розслідування злочину геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів. Але він не має юрисдикції щодо розслідування основного злочину, а саме злочину агресії проти України.

Слід нагадати, що злочин агресії, а саме застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави, або будь-яким іншим чином, несумісним зі Статутом ООН був передбачений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН ще в 1974 році. Більш того, ця резолюція встановлює розширений перелік дій, які є агресією, під який підпадають дії країни-агресора не лише після повномасштабного вторгнення, але й із 2014 року.

Злочин агресії ввели у юрисдикцію МКС у 2010 році одночасно з так званими Кампальськими поправками. Однак, юрисдикція МКС щодо злочину агресії стосується тих держав, які скоїли гіпотетично такий злочин через рік після ратифікації Римського статуту, але не раніше 17 липня 1998 року. Зрозуміло, що країна-агресор не ратифікує Римський статут, але й у протилежному випадку МКС матиме право приступити до справи через рік після ратифікації. Римський статут передбачає, що МКС не здійснює свою юрисдикцію щодо злочину агресії, скоєного громадянами або на (території) держави, яка не є стороною Римського статуту (15-5)[1].

Злочин агресії має особливий режим юрисдикції, як окремий від інших злочинів передбачених Римським статутом, таких як геноцид, злочини проти людяності та воєнні злочини. За всіма найтяжчими злочинами, що скоєні в Україні країною-агресором стоїть один найбільший – так званий материнський злочин агресії, який порушує фундамент міжнародного права та має наслідком всі інші порушення. Це найперший злочин, який тягне за собою всі інші. Без агресії не було б воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду.

Отже, злочин агресії не може бути розслідуваний за допомогою МКС в силу існуючих обмежень. Якщо країна не є державою-учасницею МКС, вона виключається з його юрисдикції з розслідування та притягнення до відповідальності за злочин агресії, незалежно від того, чи є вона жертвою агресії, чи агресором. Винятком з цього є звернення з боку Ради Безпеки ООН. З урахуванням того, що країна-агресор має право вето на рішення Ради Безпеки ООН, таке звернення майже неможливо. В такому випадку МКС не матиме юрисдикції у розслідуванні злочину агресії проти України.

Станом на сьогодні, жодна з існуючих міжнародних судових інституцій (МКС, Міжнародний суд ООН, Європейський суд з прав людини) не мають юрисдикції щодо розслідування та притягнення до відповідальності за злочин агресії проти України. Тому пропонується створення СМТ щодо злочину агресії країни-агресора проти України, діяльність якого буде пов'язана із розслідуванням незаконного вторгнення з боку країни-агресора на територію України, як суверенної держави та спрямована на притягнення до відповідальності найвищого політично-військового керівництва країни-агресора. Без права кримінального переслідування цих осіб немає великого сенсу у створенні СМТ.

Особисто путін, уряд та інше політично-військове керівництво країни-агресора свідомо і цілеспрямовано планували, готували, ініціювали і здійснили акт агресії проти України, порушили основоположні принципи територіальної цілісності та політичної незалежності шляхом розвитку державної та військової політики щодо агресії. СМТ повинен мати юрисдикцію щодо фізичних осіб, які здійснюють ефективний контроль або безпосередньо керують політичними чи військовими діями країни-агресора. Мова йде саме про путіна та вище політично-військове керівництво країни-агресора. Саме вони планували, готували та розпочали найбільшу війну у Європі з часів Другої світової, віддавали злочинні накази про початок війни та її продовження. Офіційний статус глави держави чи іншої посадової особи країни-агресора, не

звільнятиме таку особу від індивідуальної кримінальної відповідальності та не пом'якшувати покарання.

Довести злочин агресії проти України простіше, ніж, наприклад, злочин геноциду. Агресія проти України очевидна. У відкритих джерелах є всі докази того, що агресію було здійснено країною-агресором за вказівкою путіна. Дискутуються питання щодо процедури та механізму створення СМТ. Створення СМТ щодо злочину агресії проти України можливо: 1) за підтримки ООН, коли створення та діяльність такого СМТ відбувається від всієї міжнародної спільноти, тобто СМТ буде наділений міжнародною юрисдикцією. За допомогою резолюції Генеральної Асамблеї ООН, де не існує блокуючого голосу, Уряд України має підписати міжнародну угоду з ООН; 2) шляхом підписання договору між державами, які підтримують Україну і хочуть до нього приєднатися, тобто створення СМТ за так званою Нюрнберзькою моделлю, коли підписується багатосторонній міжнародний договір між Україною та низкою інших держав. Головне питання полягає в тому, яка кількість держав має доєднатися для того, щоб СМТ вважався саме міжнародним. Важливо, щоб значна кількість країн приєдналася до цієї міжнародної угоди, на базі якої буде створений СМТ. Саме тут, а не в частині надання повноважень СМТ, підтримка Генеральної Асамблеї ООН буде найважливішою, з урахуванням широкого представництва в цьому органі.

Створення та діяльність СМТ має ґрунтуватися на засадах, стандартах та процедурах, передбачених Римським статутом для МКС. СМТ повинен мати юрисдикцію для проведення розслідування та покарання вищого політично-військового керівництва країни-агресора, має розслідувати та засудити злочин агресії проти України не тільки після 24 лютого 2022 року, а й з лютого 2014 року, відповідно до визначення злочину агресії, як це передбачено ст. 8 bis Римського статуту.

СМТ буде мати юрисдикцію лише щодо злочину агресії проти України, а за допомогою МКС можливо буде провести розслідування та притягнути до кримінальної відповідальності винних за геноцид, злочини проти людяності та воєнні злочини тих, хто віддавав злочинні накази. СМТ буде підтримувати та доповнюватиме роботу МКС, уникаючи будь-якого дублювання його функцій та юрисдикції. Важливо розуміти, що одночасно та паралельно із розслідуванням за допомогою МКС найтяжчих міжнародних злочинів, скоєних в Україні (злочин геноциду, злочини проти людяності та воєнні злочини) необхідно створення СМТ для розслідування злочину агресії, тому що іншого міжнародно-правового механізму наразі не існує.

Практика притягнення до відповідальності за злочин агресії майже відсутня. Історія міжнародного кримінального правосуддя знає лише єдиний випадок, коли злочин агресії розглядався на міжнародному рівні та за нього було притягнуто до відповідальності керівництво держави. Це Нюрнберзький трибунал, що відбувся в 1946 році. Але перші кроки в створенні СМТ щодо злочину агресії країни-агресора проти України вже зроблені. Створення СМТ підтримали парламентські асамблеї Ради Європи, ОБСЄ та НАТО, парламенти України, Литви, Естонії, Чехії, Нідерландів. Більш того, 19 січня 2023 року Європейський парламент більшістю голосів ухвалив резолюцію на підтримку створення «спеціального додаткового трибуналу» для засудження злочину агресії проти України, що був скоєний політично-військовим керівництвом країни-агресора та її союзників.

Створення та діяльність СМТ щодо злочину агресії проти України, слід розглядати як реальний механізм для розслідування, притягнення до відповідальності та покарання вищого політично-військового керівництва країни-агресора за найтяжчий міжнародний злочин. Лише СМТ дасть змогу відновити справедливість і покарати всіх винних у жахливих злочинах, спричинених найбільшою війною у Європі з часів Другої світової.

Список літератури:

1. Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Твердохліб Наталія Гнатівна

старший викладач кафедри
загальномедичних дисциплін та соціальної фармації
Інституту медичних та фармацевтичних наук

ПрАТ ВНЗ МАУП

nataliatvanatom@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7301-197X>

Галадза Марія Володимирівна

студентка

ПрАТ ВНЗ МАУП

galadzamariya2001@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3748-9914>

Твед Вероніка Сергіївна

студентка

ПрАТ ВНЗ МАУП

nicolemorsikk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5366-931X>

Актуальність даної теми полягає в тому, що починаючи з 2014 року Україна знаходилась у воєнізованому конфлікті з сусідньою державою, який не був вирішеним та призвів до психічних травм та психічних розладів як цивільного населення так і військовослужбовців. 24 лютого 2022 року не зважаючи на всі спроби як української влади, так і міжнародних сторін воєнізований конфлікт став причиною повномасштабної війни внаслідок вторгнення РФ на територію України. Стримання російської агресії на всій території України супроводжувалося високою інтенсивністю та напруженням. Під час таких умов психіка військовослужбовців працює на межі допустимої норми та на межі допустимих психічних навантажень. Мультифакторні події, що виникли під час впровадження військового стану на території України вивели з рівноваги фізіологічні та психічні функції військовослужбовців, що мали негативний вплив на нервову систему організму та спричинили виникнення стресу, а згодом призвели до максимального зниження рівня стресостійкості. Зниження ефективності виконання військових завдань, збільшення не тільки бойових, а й небойових втрат, погіршення якості життя до умов виживання будь-якою ціною стало причиною психологічної травматизації військовиків. Тривалість та інтенсивність військових дій агресора на території України докорінно порушили відчуття безпеки і призвели до стресу, психологічні наслідки якого можуть бути небезпечними для здоров'я нації в цілому. Тому психологічна наука та практика зобов'язана знаходити відповіді на питання методів підвищення рівня стресостійкості та розробок програми психокорекції негативних психічних станів внаслідок військової травми та моделей психологічного супроводу військовослужбовців в умовах воєнного стану.

Досліджуючи питання стресостійкості різні вчені трактують по-різному саме поняття стресостійкості та його компонентний склад. Навіть оксфордський словник надає п'ять трактувань поняття стрес. Тлумачний словник пояснює стрес як широке коло станів людини що виникають як реакція на різноманітні екстремальні впливи.[1, с. 535-544] Цей феномен пояснюється відсутністю загальної теорії стресу, саме це проковує відсутність загальноприйнятого поняття що ж таке стрес. Саме ж різноманіття трактувань стресу полягає в великій наявності теорій, концепцій та моделей, що характеризуються різним відображенням теми у зв'язку з різними поглядами вчених. [2, с. 191-197] В даний час

з'являються нові погляди на стрес та стресостійкість у зв'язку з потребою забезпечення психологічною допомогою та створення нових методик підвищення супротиву до стресу у військових.

Дослідження психологічних особливостей військовослужбовців, зокрема саперів, встановили, що на ефективність виконання бойових завдань значною мірою впливає вміння опанувати власний страх та подолати тривожність. Ці страхи та тривожність є спровокованими внаслідок високих показників впливу дії стресогенних чинників, серед яких найбільш травмуючими є ситуації “захоплення в заручники”, “смерть товариша”, особливості взаємовідносин з колегами та питання інтимно-особистісної теми. [3, с. 7-10]

Важливим є звернення детальнішої уваги до психологічного впливу довіри у колективі, особливо у ланці “командир-підлеглий”. Основа цієї довіри більшою мірою залежить від статусності командира, оскільки у суспільстві існує певна асоціація, що довірений людині статус свідчить про її компетентність. Не менш важливе складовою що впливає на стан довіри до керуючої людини полягає у її поведінці та позитивному відношенні до підлеглих. Дії командира повинні бути інформативними, прозорими, а інформація яку він надає повинна бути доступною. Чому це так важливо? Дослідження вказують що якщо солдат довіряє своїм товаришам то він відчуває більший рівень безпеки що має прямий вплив на зниження тривоги та підвищення рівня стресостійкості. [4, с. 166-170]

Також важливий вплив на зниження травматизації від стресогенних ситуацій здійснює фахова підготовка, особливо з практичним відпрацюванням навичок з використанням моделювання стресових ситуацій. В підготовці військових магістрів виділили два основні етапи що стосуються моделювання розвитку професійної витривалості. Перший включає в себе оперативно-тактичну підготовку, другий – фізична підготовка. Особливості моделювання та його користь пояснюється в тому що цей метод навчання дає можливість вивчити процес виконання навичок до перебування в бойових діях, при цьому у військовослужбовця є можливість опрацювання помилкових дій та проведення роботи над їх виправленням, ліквідуючи та послаблюючи їх прояв у разі повторення під час знаходження у зоні бойових дій. [5, с. 62-68] Тренування такого типу є досить ефективними у зв'язку з тим що зменшується можливість виникнення непередбачуваних ситуацій, і навіть при їх виникненні – військовий вже буде мати відпрацьовану поведінку яка допоможе швидше зорієнтуватися та попередити негативні наслідки. Досліджуючи питання стресостійкості ми збільшуємо можливість попередження негативних наслідків стресу для військових, зокрема попередження виникнення посттравматичного стресового розладу.

Список літератури:

1. Шевченко Р. М. Стресостійкість у контексті міждисциплінарного дослідження. Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / гол. ред. С. Д. Максименко. Київ; Ніжин: ПП Лисенко, 2016. Т. IX. Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. Вип. 8. С. 535-544.
2. Тептюк Ю.О. Феноменологічний аналіз наукових підходів до теоретичних моделей стресу та психологічні характеристики стресостійкості особистості / Ю.О. Тептюк, О.Д. Сафін // Правничий вісник Університету економіки та права «КРОК». - 2014. - №20. - С. 191-197.
3. Недвига О. В. Вплив стресових чинників на ефективність професійної діяльності військовослужбовців-саперів. Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики: зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16–17 грудня 2016 р.). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2016. С. 7–10.
4. Недвига О. В., Хачатурян Ю.О. Особливості прояву довіри у ланці взаємин «командир–підлеглий» в особливих умовах діяльності. Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки особистості до виконання завдань в особливих умовах: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 7 червня 2018 р.). Київ: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2018. С. 166 –170.

5. Вербин Н. Б. Організаційно-педагогічні умови розвитку професійної витривалості майбутніх магістрів військового управління в процесі оперативнотактичної підготовки. Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту педагогіки НАПН України : у 2-х ч. Кам'янець-Подільський : [б. в.], 2017. Вип. 23 (2-2017), ч. 1. С. 62–68 (Index Copernicus).

ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ**Твердохліб Наталія Гнатівна**старший викладач кафедри
загальномедичних дисциплін та соціальної фармації

Інституту медичних та фармацевтичних наук

ПрАТ ВНЗ МАУП

nataliatvanatom@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7301-197X>**Галадза Марія Володимирівна**

студентка

ПрАТ ВНЗ МАУП

galadzamariya2001@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3748-9914>**Твед Вероніка Сергіївна**

студентка

ПрАТ ВНЗ МАУП

nicolemorsikk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5366-931X>

На сьогоднішній день ПТСР (посттравматичний стресовий розлад) достатньо серйозна проблема, особливо у військовій психіатрії. Перші наукові дослідження психопатологічних наслідків після участі в бойових діях класифікували такі стани як «військовий невроз», «бойова психічна травма», «розлад зони бойових дій», «бойовий шок» тощо.

Військово-травматичний стрес є різновидом ПТСР. Буває у учасників бойових дій. Цьому тиску сприяють такі умови: швидкі зміни умов життя на мирні (вимагають швидкої адаптації). В такій ситуації люди відчують себе небезпечно. Військові повинні адаптуватися до цієї ситуації. Деадаптація, що є в цей період, розрізняється за тривалістю і носить таку саму назву, як і діагноз. [1, стр.1-2]

Що стосується поширеності цього розладу, то є різниця між показниками, що стосуються військовослужбовців та ветеранів, але важливим є той факт, що діагноз серед представників обох груп пов'язані з перебуванням у зоні активних бойових дій. Також неможливо не зазначити те, що на розвиток клініки розладу впливають різноманітні компоненти немедичної сфери до яких можна віднести соціальні та сімейно-побутові.

ПТСР не втрачає своєї актуальності та є питанням дискусій між спеціалістами у психіатрії та військової психології.

Симптоми можуть з'явитися раптово, поступово або нагадувати про себе. Можуть виникати ніби "на рівному місці", а можуть "запускатися" чимось, що нагадує про страшну подію або те, що пов'язано з нею. Типові симптоми включають нав'язливі епізоди пам'яті, сновидіння (часто з елементом страху), байдужість до навколишнього середовища та також уникання діяльності та потенційних ситуацій що можуть нагадати про травматичні події. У деяких випадках можуть виникати раптові спалахи страху, панічні атаки та відчуття неконтрольованої агресії (спричинені подразниками, які призводять до несподіваних нагадувань про травматичну подію або першої реакції на неї). Нерідко виникає стан, що характеризується збудженням вегетативної нервової системи, посиленням реакцій страху та безсоння у міру підвищення рівня активності. [1, стр 1-2]

Спеціалісти розрізняють декілька видів стресового розладу.

«Парціальний ПТСР» («субклінічний ПТСР»). Цей термін застосовують з метою класифікувати стан пацієнтів із значущими посттравматичними реакціями на екстремально-

травматичні ситуації, які не відповідають діагностичним критеріям стресового розладу. Термін був введений у Сполучених Штатах Америки для класифікації психічних порушень ветеранів В'єтнаму, які не відповідали критеріям DSM, але мали деякі характерні симптоми ПТСР. Цей термін був розроблений для класифікації психопатологічних наслідків бойової травми. Незабаром він почав широко застосовуватися до пацієнтів із "цивільним" ПТСР.

Термін «комплексний посттравматичний стресовий розлад» (СПТСР). Включений до МКХ-11 (розділ 6B41), використовується для класифікації пацієнтів, чий стан характеризується не лише проявами посттравматичного стресового розладу, але й іншими симптомами емоційних, когнітивних і поведінкових розладів, які не можна пояснити наявністю захворювання. Коморбідна патологія ХПТСР призводить до грубих порушень самоорганізації у вигляді афективної дизрегуляції, негативної самосвідомості, самоприйняття та сприйняття зловмисників, що призводить до дезрегульованих стосунків з оточуючими та в результаті - проблем побудови міжособистісних відносин. [2]

З'ясовано, що нейробіологічні особливості прояву ПТСР можна об'єднати в три групи: нейроендокринні, нейрохімічні та нейроанатомічні.

Основні нейроендокринні симптоми розладу пов'язані з порушенням секреції кортизолу та тиреоїдних гормонів (трийодтиронін, Т 3; тироксин, Т 4). Цей процес включає зміни в роботі гіпоталамо-гіпофізарно-надниркової та гіпоталамо-гіпофізарно-щитовидної складових. Нейрохімічні ознаки ПТСР включають дисрегуляцію катехоламіну, серотоніну, амінокислот, пептидів і опіоїдних нейромедіаторів, які є частиною нейронних шляхів мозку, відповідальних за регуляцію/інтеграцію стресових реакцій. Нейроанатомічні зміни пов'язані зі зменшенням об'єму гіпокампу та збільшенням об'єму мигдалини. Була зафіксована гіперактивність мигдалеподібного тіла та зниження активності префронтальної кори та гіпокампу. Психологічні зміни включають гіперактивність симпатичної нервової системи, підвищену чутливість і реактивність, нав'язливі та нав'язливі спогади, постійні негативні думки та емоції, симптоми уникнення, витіснення. [3, стр. 3]

У психотерапії розрізняють основні підходи: когнітивно-поведінкова терапія (TF-SBT), модель внутрішньої сімейної системи (IFS), біологічний зворотний зв'язок, десенсибілізація та повторна обробка за допомогою очей (EMDR), уява, експозиційна терапія, репетиційна терапія образами (IRT), переписування образів, гештальт-терапія та символічний театр. ПТСР починається у нерегульовані часові проміжки в залежності від сили характеру травматичної події. Симптоми з'являються і зберігаються відразу після травматичної події. Загострення клінічних проявів та тенденція до появи нових симптомів набирає обертів через місяці або роки. До цього захворювання схильні люди різного віку, навіть діти. ПТСР може супроводжуватися такими розладами: депресія, алкоголізм, наркоманія, а також головні болі, проблеми з імунною системою, запаморочення тощо. Лікування зазвичай займає 6-12 тижнів, а в деяких випадках є необхідним застосування більш тривалої терапії. Може включати розмовну терапію та ліки. [4, стр. 85]

Отже, можна зробити висновок. Проблема посттравматичного стресового розладу на сьогоднішній день досліджується досить активно та вимагає нових підходів. Багато спеціалістів створюють нові методи для терапії ПТСР, задля покращення життя і ментального здоров'я військовослужбовців та цивільного населення України.

Список літератури:

1. Цихоня, В., Едвард Мунк. "Пам'ятка про посттравматичний стресовий розлад." Мистецтво лікування" 7-8 (2014): 113-114.
2. Омелянович, Віталій. "Суспільні та сімейні аспекти діагнозу посттравматичний стресовий розлад у військовослужбовців після повернення з зони бойових дій." "Psychosomatic Medicine and General Practice" 4.1 (2019): e0401183-e0401183.
3. Варивода Катерина. "НЕЙРОБІОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД." "Scientia et societas" 2 (2022): 101-107.

4. Смирнова В Р, науковий керівник–Яремко Р Я, м. Львів СУЧАСНІ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНІ МЕТОДИ В РОБОТІ З ПСИХОЛОГІЧНОЮ ТРАВМОЮ ТА ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СТРЕСОВИМ РОЗЛАДОМ. "Особистість в екстремальних умовах: матеріали ІХ Всеукраїнсь-кої науково-практичної конференції (17 травня 2019 р., м. Львів). Львів, 2019. 140 с. (2019): 84.

5. Міжнародна класифікація хвороб (10 перегляд). Клінічний опис та вказівки по діагностиці. 2005

ПСИХОПАТОЛОГІЧНІ ПРОЯВИ В УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЇХ КОРЕКЦІЇ

Ткаленко О.М.

кандидат медичних наук, заступник начальника кафедри військової загальної практики-сімейної медицини Української військово-медичної академії, м. Київ

Одним із головних викликів, спричинених широкомасштабною агресією російської федерації є збереження здоров'я та повноцінна адаптація учасників бойових дій до мирного життя. Особливо гостро ця питання може стати, після закінчення воєнних дій та масової демобілізації ветеранів війни.

Набутий вітчизняний досвід АТО на сході України, вказує на негативні наслідки невіршені цього завдання, як для ветеранів та членів їх сімей, так і для суспільства у цілому. Більше тисячі учасників АТО покінчили життя самогубством. Більше того, мала місце тенденція до зростання суїцидальності. Прояви насильства в сім'ях ветеранів війни на Сході зросли у 8 разів [2].

Під час бойових дій, людина підпадає під вплив потужних психотравмуючих факторів, зумовлених загрозою для життя, страхом перед майбутнім, переживанням за долю рідних. Людське реагування не є специфічним, але відчувається більш стресогенним в результаті того, що джерелом травматизації стає інша людина. Саме це призводить до базових порушень світогляду та відображається у виникненні різноманітних психічних і поведінкових розладів, які зумовлені пережитими стресовими подіями. Психічна дезадаптація посідає перше місце серед розладів психічної сфери у військовослужбовців, які брали участь у бойових діях [1, 2]. Слід зазначити, що ця проблема стосується не лише вузьких спеціалістів психіатричних стаціонарів, а й лікарів, що надають первинну допомогу – лікарів загальної практики.

Виявленню психопатологічних проявів сприяє довірна атмосфера спілкування лікаря і пацієнта, взаєморозуміння і почуття співпереживання, а також ефективний зворотний зв'язок (уміння слухати, обговорювати, чітко задавати питання) [3].

Методичні матеріали Всесвітньої психіатричної асоціації «Навчання лікарів навичкам в сфері психічного здоров'я» визначають основні аспекти стилю спілкування лікарів, які пов'язані з оцінкою емоційного стану пацієнта: встановіть сприятливий контакт очей, уточніть скарги пацієнта, робіть коментарі зі співчуттям, помічайте вербальні та невербальні сигнали пацієнта, не чіпайте записи в історії хвороби під час розмови, управляйте надлишковою балакучістю пацієнта. Клінічні настанови «Депресія: допомога при депресії на етапі первинної та вторинної допомоги», розроблені для скринінгу депресії, рекомендують використовувати два питання: «Протягом останнього місяця у Вас часто був знижений настрій, туга або почуття безнадійності?» та «Протягом останнього місяця Ви часто помічали відсутність інтересу або задоволення від речей, які зазвичай приносили Вам задоволення?». Для скринінгу тривоги можна використати питання: «Чи відчуваєте Ви більшу частину часу впродовж останнього місяця неспокій, напруження, тривогу?» та «Чи часто у Вас буває відчуття внутрішнього напруження, дратівливості і порушення сну?» [3].

Наступним кроком є заповнення пацієнтом спеціального опитувальника для визначення наявності депресивного та тривожного станів. В тому випадку, коли хворий страждає на депресію, визначається глибина порушення та обов'язково слід з'ясувати, чи має пацієнт суїцидальні наміри, якщо так, то наскільки часто його турбують ці думки. Рекомендованими опитувальниками до використання лікарями, що надають первинну допомогу є :

1. Самоопитувальник стану здоров'я PHQ (PQH-2; PQH-9),
2. Опитувальник оцінки якості життя SF-36,

3. Госпітальна шкала тривоги і депресії HADS,

4. Тест на наявність генералізованого тривожного розладу (GAD-7).

Таким чином, виявивши тих, хто потребує допомоги з приводу тривожно-депресивних розладів необхідно призначити лікування. Воно має бути комплексним та направленим не тільки і не стільки на проблему, скільки на її причину.

Відповідно до Клінічних настанов NICE «Депресія у дорослих: лікування і менеджмент», лікування легких та помірно виражених депресивних і тривожних проявів може проводитися лікарями первинної ланки [4]. Лікування пацієнтів з супутніми тривожними і депресивними проявами має бути побудоване з урахуванням складних взаємовідносин соматогенної та психогенної складових.

Згідно з вищевказаними Клінічними настановами у пацієнтів з легкою депресією лікування можливо без призначення антидепресантів у разі проведення програми самопомоги, яка складається з надання відповідних письмових матеріалів, і програми регуляції сну та проведення комп'ютерної когнітивно-поведінкової терапії з подальшою оцінкою стану пацієнта. Важливо залучати пацієнта до активного обговорення плану лікування без його активної участі та бажання лікуватись важко досягти потрібної мети. Запровадження пацієнт-орієнтованої моделі медичної допомоги розглядається ВООЗ як пріоритетний напрямок розвитку [5]. У пацієнтів з супутніми тривожними та депресивними проявами призначення тільки препаратів соматичного типу дії, навіть найефективніших, не може забезпечити сприятливого клінічного результату без адекватного впливу на центральні кірково-підкіркові механізми, що лежать в основі формування психопатологічного синдрому [3, 4].

Таким чином, першочерговим завданням є підвищення поінформованості лікарів первинної ланки, щодо методів визначення психічних порушень, специфіки спілкування з такими пацієнтами та використання препаратів для лікування. Особливу увагу слід приділяти увагу учасникам бойових дій та членам їхніх сімей.

Список літератури:

1. Соціальна адаптація учасників АТО та членів їх сімей / Адаптація <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/24175>
2. Зборовський О. М Психічні порушення в учасників АТО та методи їх корекції / Медичне забезпечення антитерористичної операції: науково-організаційні та медико-соціальні аспекти: зб. наук. пр. Київ, 2016. С.184-192
3. Наказ Міністерства охорони здоров'я від 25.12.2014 р. №1003, „Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги (УКПМД) „Депресія (легкий, помірний, тяжкий депресивні епізоди без соматичного синдрому або з соматичним синдромом, рекурентний депресивний розлад, дистимія”
http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20050613_271.html.
4. National Institute for Health and Care Excellence. Depression in adults: treatment and management. NICE guideline [NG222] <https://www.nice.org.uk/guidance/ng222>
5. Strengthening people-centred health systems in the WHO European Region: framework for action on integrated health services delivery. 2016
https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/315787/66wd15e_FFA_IHSD_160535.pdf

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ РОСІЙСЬКОГО НАРАТИВУ ЯК СКЛАДОВОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Федорієнко В.А.

кандидат технічних наук, начальник науково-дослідного відділу проблем інформаційної безпеки навчально-наукового центру стратегічних комунікацій у сфері забезпечення національної безпеки та оборони Національного університету оборони України імені Івана Черняховського

Прокопенко О.С.

доктор філософії, начальник науково-дослідної лабораторії виявлення та прогнозування інформаційних загроз наукового відділу загального та ресурсного планування Національного університету оборони України імені Івана Черняховського

Кошлань О.А.

доктор філософії, начальник наукового відділу загального та ресурсного планування Національного університету оборони України імені Івана Черняховського

Після початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України війна в інформаційному середовищі прийняла нових форм. Вочевидь, РФ уникає класичних прийомів ведення інформаційних операцій. Поширення набувають підходи до використання наративів, які стають найбільш вагомими при здійсненні ворогом інформаційної атаки чи операції. Цілком очевидно є факт, що поширення російських наративів під час інформаційної операції (ІО) здійснюється на різні аудиторії. Зокрема, на українців, на росіян – їх власний народ, на світову та європейську аудиторію зокрема.

Поняття “інформаційний простір (або сфера)” сформувалося як результат еволюції сфер у геополітичному вимірі, що має властивості й дає змогу розглядати їх як самостійні простори зі своїми ресурсами, структурою, межами та особливостями діяльності, взаємодії суб’єктів. Інформаційний простір є динамічним, швидко адаптується до викликів розвитку сучасного суспільства, стаючи на варті інтересів держави або, навпаки, впливаючи на неї.

Інформаційний простір змінюється зміст таких процесів, як взаємодія в процесі спільної діяльності, конкуренція (через зміну змісту й характеру конкурентної боротьби між суб’єктами, що діють у ньому) [1].

Згідно дослідження [2], у Росії є різні призми логіки інформаційної операції. Ці призми полягають у намірі, меті, летальності чи посяганні на суверенітет. Ця логіка може призвести до нових методів атаки на цільові аудиторії нетрадиційними способами [2].

Донедавна, вважалося, що конструкції залучення звичайних військових сил зведено до мінімуму, і вони замінені ефективним використанням Інтернету.

Поширення тем новин росіянами для реалізації ІО супроводжується рефлексивним контролем. Такий контроль використовується для опису практики попередньої зміни рішення супротивника на користь росії шляхом зміни ключових факторів у сприйнятті супротивником світу [3]. Такий підхід вказує на проактивне формулювання наративів. Як такий, він є ключовим асиметричним засобом отримання критичних переваг, нейтралізуючи сильні сторони супротивника, спонукаючи його обирати дії, найбільш вигідні для російських цілей [4].

Визначення терміну наративу, яке найбільш доцільно поєднується з ІО було наведено дослідником Г. Дімітрію. Він визначив “наратив”, як роль джерела для політичних гравців, які конструюють спільне розуміння явищ, яке дає змогу формувати сприйняття, вірування та поведінку певної цільової аудиторії [5].

Сьогодні, росіяни, використовують розуміння, що інформаційна лінія зусиль, яка є фундаментальною не тільки для того, щоб дати їм стратегічний наратив, але і щоб спробувати виправдати те, що вони зробили раніше. Свої наративи росіяни також

використовували для обману, затримки та зриву певних задумів противника, тобто використовували їх, як димову завісу [6].

Відомо, що лише застосування комплексних систем, що базуються на використанні численних джерел і баз даних, поряд із можливостями систем контент-моніторингу, можуть гарантувати ефективну інформаційну підтримку при протидії інформаційним операціям [7].

Тому, для дослідження були узяті, програмні інструменти моніторингу інформаційного простору реалізовані на веб платформах, джерела і бази даних моніторингу інформаційного простору та відповідних аналітичних звітів. Вони були отримані в Національному університеті оборони України та інших організацій Міністерства оборони України. Детальна статистика публікацій за темами була зібрана за допомогою системи контент-моніторингу Semantrum. Це дало можливість проведення ретроспективного аналізу російських наративів поширених в інформаційному просторі.

Для пошуку закономірностей статистичної обробки даних повідомлень інформаційного простору за напрямками тем повідомлень російських наративів вивантажених із систем контент-моніторингу пропонується використати метод найменших квадратів (МНК). Завдяки широкій сфері застосування, МНК посідає виняткове місце серед методів математичної статистики. Задачею МНК є оцінка закономірностей, які спостерігаються на тлі випадкових коливань, та її використання для подальших розрахунків, шляхом підбору відповідних математичних апроксимаційних функцій.

Для пошуку математичної динамічної залежності чисельності тем наративів запропоновані регресії на основі функцій Фур'є, Гаусса, поліноміальної та експоненціальної функцій. Далі, шляхом порівняння точнісних характеристик та відповідності природі даних з точки зору екстраполяції було обрано найкращу – на основі функції Фур'є. Цей пошук регресійної функції здійснювався із використанням програмного забезпечення MATLAB.

Пошук моделі динаміки розвитку російського наративу був здійснений шляхом перебору регресійних функцій та співставлення із узагальненою (еталонною) моделлю інформаційної операції. За обмеження у якості базових наративів для дослідження було обрано наратив “Європа замерзне взимку”. Дане дослідження проводилося у період з 15.06.2022 по 16.09.2022. Загальне число новин (з російських ЗМІ), які відповідають обраному наративу становить: 8120 (за даними з системи Semantrum).

Представлений графік рис.1 урахує тижневі коливання (у вихідні дні, наприклад, у мережі Інтернет публікується значно менше документів, ніж у будні).

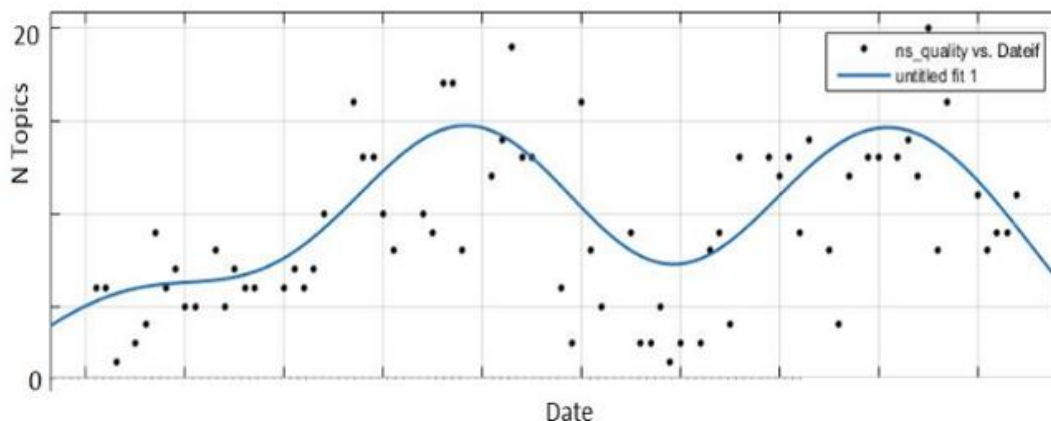

Рис. 1. Апроксимаційна модель Фур'є (з 4 доданками) усього періоду дослідження наративу “Європа замерзне взимку” (вісь X, Дата – досліджуваний період в днях, вісь Y, N Topics– кількість тем за день)

На рис.1 показана загальна модель динаміки розвитку російського наративу на основі регресійної моделі Фур'є (з 4 доданками):

$$f(x) = a_0 + a_1 \cos(x \cdot w) + b_1 \sin(x \cdot w) + a_2 \cos(2x \cdot w) + b_2 \sin(2x \cdot w) + a_3 \cos(3x \cdot w) + b_3 \sin(3x \cdot w) + a_4 \cos(4x \cdot w) + b_4 \sin(4x \cdot w)$$

Знайдені коефіцієнти: $a_0 = 8.579$; $a_1 = -3.965$; $b_1 = 1.655$; $a_2 = -2.113$; $b_2 = 2.09$; $a_3 = 2.487$; $b_3 = -0.7741$; $a_4 = 0.043$; $b_4 = 0.4283$; $w = 0.0494$.

Співставляючи із узагальненою математичною моделлю знайдену модель (на основі функції Фур'є з 4 доданками) можна бачити візуалізацію активності наративу в межах ІО противника. Наприклад, за період узятий для дослідження російський наратив “Європа замерзне взимку” (рис.2) має майже однакове число рівних підйомів (піків), що говорить про перебування ІО у фазі “фонових публікацій” за напрямком реалізації противником цілей за визначеним наративом.

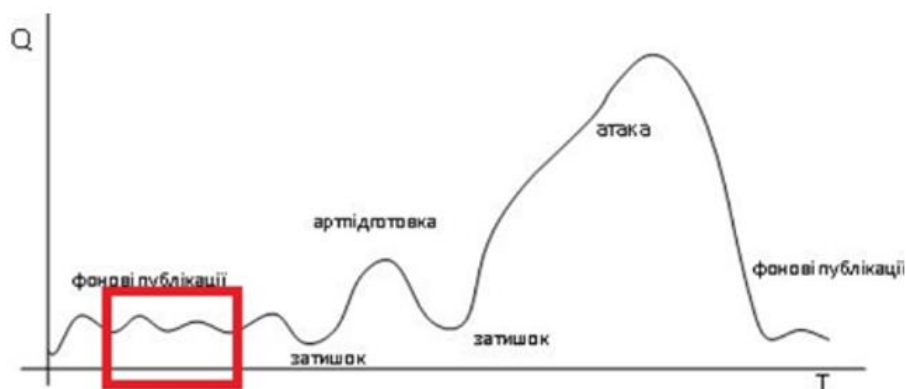

Рис. 2. Місце на узагальненій моделі Ланде російського наративу “Європа замерзне взимку”

Порівняння візуальної кореляції (рис.2) знайденої регресійної із моделлю Ланде Д. В. показує, що коливання за характером ймовірно відповідає наступним ділянкам: “фонові публікації”.

Отже, системи контент-моніторингу містять необхідні засоби обробки даних, які можуть надати користувачеві інформацію про інтенсивність публікацій за заданою тематикою в необхідний період часу, тобто виступити у ролі статистичного джерела для дослідження трьох поширених базових російських наративів. У ролі джерела даних була використана система Semantrum.

Отримана статистика була оброблена та знайдена регресійна модель російського наративу. Пошук здійснювався шляхом перебору функцій за показниками точності та відповідності природи явища. В результаті було запропоновано використати знайдену регресійну модель Фур'є із чотирма доданками.

Під час дослідження у якості узагальненої була прийнята відома модель типової поведінки рядів інтенсивності тематичних публікацій запропонована професором Ланде Д.В. По ній можливо орієнтуватися у послідовності фаз ІО та розуміти на яких фазах ІО знаходиться російський наратив.

Список літератури:

1. Dubnyak K. Information space: structure and functional parameters. State and regions. Series: social communications. 2015. № 4 (24). С. 21–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2015_4_7 (date of access: 20.02.2022).
2. Thomas T. Dialectical versus empirical thinking: ten key elements of the Russian understanding of information operations. Journal of Slavic Military Studies. 1998. Vol. 11, no. 1. P. 40–62.
3. Kasapoglu C. Russia's renewed military thinking: non-linear warfare and reflexive control. Research paper 121. 2015. 25 November.

4. Snegovaya M. Putin's information warfare in ukraine: soviet origins of russia's hybrid warfare. Washington, DC 20036 : Institute for the Study of War, 2015. 9 p.
5. Schmid A. Al qaeda's "single narrative" and attempts to develop counter-narratives. ICCT – the hague research paper. 2014. URL: <https://counterideology2.files.wordpress.com/2014/02/ap-schmid-al-qaedas-single-narrative-january-2014.pdf> (date of access: 20.02.2022).
6. Russia: Implications for UK defence and security. London : House of Commons Defence Committee, UK Parliament, 2016. 17 p.
7. Horbulin V., Dodonov O., Lande D. Informatsiyni operatsiyi ta bezpeka suspil'stva: zahrozy, protydiya, modelyuvannya : monograph. Kyiv : Edition "Intertechnology", 2009. 164 p. URL: <http://dwl.kiev.ua/art/gdl/gdl.pdf> (date of access: 20.02.2023).

СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Хандога К.В.

викладач української мови Державного навчального закладу
«Краматорське вище професійне торгово-кулінарне училище»
електронна адреса katehandoga@ukr.net

Через війну, яку російська федерація розв'язала 24 лютого 2022 року і до сьогодні веде проти України, виникла нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей. Основні завдання, принципи, шляхи реалізації та заходи зазначені у Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року [1, с.1].

В умовах прямої загрози денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави виникає нагальна необхідність винесення термінів «національний» та «патріотичний» на перший план, до того ж вагомим є абсолютне позбавлення від неорадянських традицій.

За матеріалами вільної енциклопедії «Вікіпедія», національна ідентичність — це персональна ідентичність або відчуття належності до певної держави чи нації. Це сенс «нації як цілісного цілого, представленої самобутніми традиціями, культурою та мовою». Національна ідентичність людини впливає безпосередньо з присутності елементів із «спільних точок» у повсякденному житті людей: національних символів, кольорів, історії нації, зв'язків, культури, музики, кухні, радіо, телебачення тощо. Під різними соціальними впливами люди включають національну ідентичність у свою особисту ідентичність, приймаючи переконання, цінності, припущення та очікування, які відповідають національній ідентичності [2].

На уроках української мови викладач може не лише виховувати повагу та любов до державної мови, послуговування якою має стати пріоритетним, а водночас й створити основу для глибинного сприйняття причетності кожного здобувача освіти до минулого, сьогодення і майбутнього свого народу. Після набуття необхідних знань, умінь та навичок кожен випускник закладу в подальшому самореалізується у суспільстві як особистість з високою національною свідомістю.

У підручниках з української мови автори багатопланово подають краєзнавчі матеріали, завдяки яким формується уявлення про батьківщину як духовну цінність, національне надбання українського народу; широко використовують відомості з історії та мистецтва.

Враховуючи, що здобувачі освіти підліткового віку зрідка переглядають новини, значний відсоток дітей надає перевагу соціальним мережам, а не телевізійним програмам, в умовах воєнного стану дистанційне навчання – один із основних способів одержання нових знань.

Під час онлайн-уроків української мови важливим є вибір текстового матеріалу для опрацювання, щоб паралельно із набуттям орфографічних, синтаксичних, стилістичних та інших навичок здобувачі освіти долучилися до осмислення нових воєнних реалій, щоб вони дізналися про героїчний спротив українського народу протягом останніх місяців: про незламність прикордонників на острові Зміїний у Чорному морі, які стали авторами гасла про російський корабель, про абсолютну відданість та жертвність команди пілотів 40-ї бригади тактичної авіації, яку прозвали «Привидами Києва», про наших мужніх воїнів-Азовців «зі сталі», які були згодні віддати своє життя, але не скоритися ворогові, про

парамедикиню Катерину «Пташку» Поліщук, яка стала символом української жінки на війні, про героїчну загибель Віталія Скакуна, який підірвав міст разом із собою, щоб не дати ворогові рушити далі, про безмежну любов до своєї країни Романа Ратушного, який, незважаючи на молодий вік, був активним українським діячем та активістом, але, на жаль, загинув Героєм у 24-річному віці, захищаючи рідну землю, та про інші приклади звитяги українців.

Матеріали для опрацювання мають бути достовірними та офіційними. В своїй роботі викладач може використовувати статті Українського інституту національної пам'яті, в розділі «Російсько-українська війна: історичний контекст» розміщено багато матеріалів, які можна опрацьовувати як для роботи з текстами публіцистичного стилю, так і під час синтаксичного аналізу.

Наприклад, можна використати під час уроку уривок зі статті «Чому слід визнати РФ державою-спонсором тероризму?»: «Терор щодо цивільних українців Росія почала застосовувати ще у 2014 році, переслідуючи на окупованих територіях цивільне населення, яке не чинило збройного спротиву, але й не було лояльним до окупаційної адміністрації. Йдеться, наприклад, про активістів Євромайдану в Криму, як то кінорежисер Олег Сенцов, громадський діяч Олександр Кольченко, фермер Володимир Балух, яких спершу катували, а потім незаконно засудили на великі терміни ув'язнення за сфабрикованими справами. Або ж про депутата Горлівської міськради Володимира Рибакі чи неповнолітнього футболіста Степана Чубенка, яких спершу катували, а потім убили на Донбасі» [3] під час вивчення правильного порядку слів у реченні, або під час вивчення вживання розділових знаків у складних реченнях.

Під час вивчення лексикології можна використати матеріали Інституту мовознавства імені О.О.Потебні Національної академії наук України, які на своїй офіційній Facebook-сторінці розміщують філологічні цікавинки як загальної тематики, так і зорієнтовані на сучасні політичні процеси (синонімічні ряди на позначення бойових дій між противниками (бій, битва, війна, операція, сутичка, січа, борня, герць, бойовище, баталія, розмир), дієслова – неологізми російсько-української війни (відбайрактарити, відчорнобаїти, відджавелініти, відкобзонити, віддвохсотити), розтлумачення неологізмів останнього року, які набули популярності останнім часом (евфемізм «асвабадітелі» – російські окупаційні війська, поневолювачі; бандеромобіль – бойовий автомобіль ЗСУ, що має підвищену прохідність, оснащений висококаліберним стрілецьким озброєнням і мінометами; затридні – нереально для здійснення ворогом, макронити – удавати активну діяльність без конкретних результатів) тощо) [4].

Доцільним у системі вправ стане мовне тло розповідей українських волонтерів, які надихають та вражають своєю відданістю та жертовністю. Окрім надбання пунктуаційних та синтаксичних навичок здобувачі освіти стануть поціновувачами героїчних вчинків простих людей. У вільному доступі в інтернет-мережі наявні необхідні добірки матеріалів, головне – орієнтуватись на їх об'єктивність (зважати на офіційність, охоплення веб-сайтів). Наприклад, можна використати уривок із статті «Словом і ділом: історії 10 письменників-волонтерів» під час повторення теми «Дієслово»: «Література, як і будь-яке мистецтво, не може лишатися осторонь. Вона миттєво реагує на будь-які зміни в житті країни та суспільства. Це завжди відповідь, реакція, здатність відчутти переломний момент і схопити, зобразити, закарбувати, показати його світові у віршах, есеях, колонках, оповіданнях, щоденникових дописах» [5].

Важливими для формування національної ідентичності також є розповіді про героїзм захисників та захисниць України, щоб здобувачі освіти могли поіменно знати тих, хто захищав нас від ворогів ціною власного життя.

Освітній простір уроків української мови має бути насичений національними пріоритетами: ідеями патріотизму, високої духовності, громадянської позиції, цінності праці та служіння на благо України. Випускники мають бути не лише носіями рідної мови, а й особистостями з високою національною самосвідомістю, готовністю до виконання

громадянського, конституційного та професійного обов'язку. І цьому неодмінно сприятиме ціннісне ставлення до героїзму українського народу, його самопожертви та волелюбності.

Список літератури:

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527: станом на 20 жовт. 2022 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення 20.10.2022). – Назва з екрана.
2. Учасники проєктів Вікімедіа. Національна ідентичність – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Національна_ідентичність (дата звернення: 27.02.2023).
3. Російсько-українська війна: історичний контекст. Український інститут національної пам'яті - офіційний веб-сайт. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst> (дата звернення: 27.02.2023).
4. Інститут мовознавства імені О.О.Потебні НАН України. Facebook - log in or sign up. URL: <https://www.facebook.com/inmo.org.ua> (дата звернення: 27.02.2023).
5. Словом і ділом: історії 10 письменників-волонтерів. Pen Ukraine. URL: <https://pen.org.ua/slovom-i-dilom-istorii-10-pismennikov-volonteriv>.

АЛГОРИТМ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ МАТЕРІАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВЛАСНИКАМ ПОШКОДЖЕНОГО МАЙНА У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Холодова Ольга Юріївна

кандидат технічних наук, доцент,

e-mail: kholodova1984@ukr.net, тел.: +38-095-174-60-66

ORCID ID: 0000-0001-8678-3955

З початком збройної агресії Російської Федерації на території України рухоме майно різних видів та форм власності зазнало і продовжує зазнавати втрат, пошкоджень або знищень. У зв'язку з цим судова товарознавча експертиза є одним із затребуваних напрямків у судово-експертній діяльності.

Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326 (далі по тексту - Порядок визначення шкоди та збитків №326) [1]. Порядком визначення шкоди та збитків №326 встановлено, що визначення шкоди та збитків здійснюється окремо за напрямками. Згідно з пунктом 14 Порядку визначення шкоди та збитків №326, одним із таких напрямків є прямі збитки підприємств усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна.

Визначення шкоди та збитків підприємств здійснюється відповідно до Методики визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності, затвердженої наказом Міністерства економіки України та Фонду державного майна України 18 жовтня 2022 року № 3904/1223, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України від 02 грудня 2022 р. за № 1522/38858 (далі по тексту - Методика) [2].

П. 1 Методики зазначено: «У разі якщо певні питання, пов'язані з оцінкою збитків, не врегульовано цією Методикою, застосовуються інші нормативно-правові акти з питань оцінки майна, що визначені такими згідно із Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», та оціночні процедури, що передбачені міжнародними та національними стандартами оцінки, міжнародною оціночною практикою. Необхідність та доцільність застосування інших нормативно-правових актів з питань оцінки майна обґрунтовуються у звіті про оцінку збитків (висновку експерта).»

П. 6 Методики передбачено, що під час проведення оцінки збитків (визначення розміру збитків у вартісному виразі) релевантними видами вартості можуть бути: ринкова вартість, вартість заміщення, вартість відтворення, валова вартість девелопменту.

Алгоритм визначення розміру матеріальної шкоди, завданої власникам пошкодженого майна у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, передбачає застосування таких основних методичних вимог:

- розмір реальних збитків внаслідок пошкодження, втрати або знищення майна визначається як різниця між значеннями вартості такого об'єкта до та після заподіяння йому шкоди;

- під час визначення розміру реальних збитків, завданих майну, припускається, що знецінення майна має прямолінійний характер і обчислюється як відношення дійсного віку об'єкта до строку його фізичного життя за умови належного рівня утримання та експлуатації;

- у всіх випадках під час визначення розміру реальних збитків не враховується економічна (зовнішня) застарілість майна;

- вартість пошкодженого, втраченого або знищеного майна після понесення збитків обчислюють з урахуванням ступеня придатності елементів такого майна для подальшого використання.

Для цілей Методики за умовну грошову одиницю приймають долар США. Значення курсу для перерахунку облікових показників вартості засноване на офіційному курсі гривні до долара США станом на 31 грудня 2021 року та становить 27,28 гривні за умовну грошову одиницю. Після визначення розміру реальних збитків в еквіваленті умовної грошової одиниці її значення переводять у гривневий еквівалент за курсом Національного банку України на дату оцінки.

Судова експертиза (експертне дослідження), що пов'язана з оцінкою збитків, та діяльність судових експертів, що пов'язана з оцінкою майна, здійснюється на умовах і в порядку, передбачених Законом України «Про судову експертизу», з урахуванням особливостей методичного регулювання оцінки збитків, спричинених втратою, руйнуванням та пошкодженням майна державної, комунальної та приватної форм власності в ході збройної агресії, визначених цією Методикою. При цьому в дослідницькій частині висновку експерта відображаються всі процедури, пов'язані з оцінкою збитків, що визначені цією Методикою.

П. 7 Порядку визначення шкоди та збитків №326 передбачено, що судовими експертами під час визначення шкоди та збитків можуть застосовуватися методики проведення судових експертиз, які внесені до Реєстру методик проведення судових експертиз, методичні рекомендації тощо.

При виконанні судових товарознавчих експертиз з визначення розміру матеріальної шкоди, завданої власнику знищеного або пошкодженого майна внаслідок збройної агресії Російської Федерації, окрім Методики, використовуються Національний стандарт №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», затверджений Постановою КМ України від 10.09.2003 року № 1440 [3], методика визначення вартості майна / А.І. Лозовий, О.С. Донцова, В.М. Губарева. – Х.: ХНДІСЕ, 2004 – 112 с. (реєстраційний код у Реєстрі методик проведення судових експертиз 12.1.15) [4], методичні рекомендації «Судово-товарознавча експертиза по визначенню розміру матеріальної шкоди, завданої власнику пошкодженого майна / А.І. Лозовий, В.М. Губарева, О.С. Донцова, А.А. Посохов. – Х.: ХНДІСЕ, 2006 – 44 с. (0106U000860) [5], методика «Загальний підхід до експертної оцінки машин, обладнання при проведенні судово-товарознавчих експертиз» (реєстраційний код у Реєстрі методик проведення судових експертиз 12.1.13) [6].

Алгоритм визначення розміру матеріальної шкоди, завданої власникам пошкодженого майна через агресію Російської Федерації наступний: підготовчий етап; здійснення оціночних процедур або експертних досліджень; складання висновку експерта.

За методичними рекомендаціями «Судово-товарознавча експертиза по визначенню розміру матеріальної шкоди, завданої власнику пошкодженого майна» (0106U000860) розмір матеріальної шкоди по майну, яке значно пошкоджене, не підлягає відновленню або відновлення є недоцільним, збиток дорівнює вартості виробу з урахуванням зниження якості від природного зносу, що виник до пошкодження внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

Як відомо, первинна вартість майна визначається відповідно ринковим цінам, що сформувалися в торговій мережі на території України на товари аналогічного асортименту (призначення, оформлення, виконання, якості), з урахуванням інформації, одержаної в ході проведення порівняльного аналізу, цінових пропозицій різних джерел.

Слід зазначити, що інформаційними джерелами, що застосовуються під час оцінки збитків, є ринкові дані, які застосовуються під час проведення оцінки збитків: інформація про угоди купівлі-продажу подібного до об'єкта оцінки майна, ринкові ціни на подібне майно тощо; інформація з інших актів (звітів, висновків експертів), складених за результатами оцінки збитків; інші інформаційні джерела, які можуть бути застосовані під час оцінки збитків.

Інформація про первинні ціни використовується з рекомендованих при проведенні товарознавчих досліджень джерел – цінових комерційних пропозицій викладених у друкованих джерелах діючих на території України шляхом моніторингу спеціалізованих веб-сайтів, розміщених у мережі Інтернет, цін ринку регіону – підприємств, що реалізують продукцію аналогічного асортименту (магазини і ринки) на даний період часу.

Процес розгляду питання ціни виробів при проведенні товарознавчих досліджень базується як на розгляді наданих вихідних даних про об'єкти, так і на доступній ринковій інформації з різних джерел та документів. Адекватність оцінки і встановлення ринкової вартості досліджуваних об'єктів визначається з урахуванням необхідної маркетингової цінової інформації по кожному об'єкту на ринку купівлі-продажу.

Необхідно акцентувати увагу на основні елементи порівняння, зокрема: товарознавчі характеристики подібного майна за місцем його розташування, фізичними та функціональними ознаками, умовами продажу тощо. Коригування вартості подібного майна здійснюється шляхом додавання або вирахування грошової суми із застосуванням коефіцієнта (відсотка) до ціни продажу (пропонування) зазначеного майна або шляхом їх комбінування.

Розрахунковий процентний показник зниження якості від природного зносу за період експлуатації визначається за даними з актів технічного стану на кожну одиницю майна (до пошкодження майна) (з урахуванням даних про інтенсивність використання, функціональну спрямованість та ін.) на підставі методики «Загальний підхід до експертної оцінки машин та обладнання при проведенні судово-товарознавчих експертиз».

Слід зазначити, що експертна практика Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України свідчить, що виникає багато проблемних питань, які потребують обговорення та негайного вирішення, у разі відсутності у заявника документів на майно, де містяться вихідні дані щодо його товарних характеристик.

Список літератури:

1. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. №326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 18.01.2023).

2. Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності, затверджена наказом Міністерства економіки України та Фонду державного майна України 18 жовтня 2022 року № 3904/1223, зареєстрована в Міністерстві юстиції України від 02 грудня 2022 р. за № 1522/38858. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text> (дата звернення 18.01.2023).

3. Національний стандарт №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. № 1440 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення 18.01.2023).

4. Методика оцінки майна: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 № 1891. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-п#Text> (дата звернення 18.01.2023).

5. Методика визначення вартості майна/ А.І. Лозовий, О.С. Донцова, В.М. Губарева. – Х.: ХНДІСЕ, 2004 – 112 с. (реєстраційний код у Реєстрі методик проведення судових експертиз 12.1.15).

6 Судово-товарознавча експертиза по визначенню розміру матеріальної шкоди, завданої власнику пошкодженого майна / Методичні рекомендації/ А.І. Лозовий, В.М. Губарева, О.С. Донцова, А.А. Посохов, . – Х.: ХНДІСЕ, 2006 – 44 с. (0106U000860).

ВИГОРАННЯ У ЛІКАРІВ-АНЕСТЕЗІОЛОГІВ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

Чабанович Н.Б.

к.пед.н.

асистент кафедри анестезіології та інтенсивної терапії

Жигалкевич Д.В.

студент

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Поява глобальної пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 та повномасштабне російське вторгнення в Україну 2022 року суттєво вплинули на життя та професійну діяльність лікарів-анестезіологів, це поглибило проблему професійного виснаження та депресивних настроїв у спеціальності.

Використання потенційно небезпечних лікарських засобів, постійний безпосередній контакт з життєзагрожуючими станами пацієнтів, недосконалості роботи та вихід з ладу анестезіологічного обладнання – всі ці фактори є передумовою розвитку емоційно-психічних розладів. Професійне вигорання може мати негативний вплив на безпеку та життя пацієнтів, а також може призводити до збільшення кількості випадків ятрогенії, погіршення професіоналізму та взаємовідносин з колегами, пацієнтами і родичами пацієнтів. Зазначена проблема є актуальною та відкритою до наукової дискусії.

У МКХ-11 емоційне вигорання визначається як синдром, що виникає від хронічного стресу на роботі, з яким людина не може впоратися і характеризується трьома основними проявами: відчуттям втрати енергії та виснаження, психологічною відстороненістю від роботи, почуттям негативізму чи цинізму до своєї роботи, а також зменшеною професійною ефективністю [1].

Тривалий робочий час є найпоширенішим фактором стресу, крім того, лікування нестабільних пацієнтів, часті нічні чергування, низький рівень оплати праці, непередбачуваний графік роботи, несприятливі клінічні події та пов'язані з ними судово-медичні наслідки, великий обсяг медичної документації, відсутність належного матеріально-технічного забезпечення пришвидшують розвиток професійного вигорання у анестезіологів-реаніматологів.

Міжнародними дослідженнями встановлено додаткові стресові фактори, що сприяють вигоранню, зокрема: напружені міжособистісні стосунки на робочому місці з хірургами, пацієнтами, колегами та лікарями-консультантами, домінуюча ієрархія та відсутність психологічної підтримки [2-4].

Симптоми професійного вигорання умовно поділяють на загальнопсихологічні та фізичні. До загальнопсихологічних відносяться: відчуття емоційного виснаження, деперсоналізації, цинізму, порушення когнітивних функцій та зниження власних досягнень. Фізичні симптоми часто неспецифічні і можуть проявлятися апатією, загальною слабкістю, безсонням, зловживанням алкоголем та психоактивними речовинами. З метою оцінки тяжкості перебігу та розробки заходів лікування синдрому вигорання, для верифікації діагнозу у лікарів прийнято використовувати показник Maslach Burnout Inventory (MBI-Human Services Survey). MBI оцінює три компоненти класичної тріади вигорання: емоційне виснаження, відсутність почуття особистого досягнення та деперсоналізація [5].

Незважаючи на велику кількість опублікованих досліджень, що оцінюють ефективність заходів, спрямованих на ліквідацію вигорання, дієвих стратегій профілактики та лікування на теперішній час не розроблено. Загальними рекомендаціями, що орієнтовані на поліпшення психічного здоров'я лікарів-анестезіологів, можна вважати наступні: зменшення тривалості робочого тижня, забезпечення оптимальних умов для відпочинку,

впровадження системи матеріального заохочення, створення спеціалізованих кабінетів психологічної підтримки, діджиталізація системи медичної документації тощо.

Список літератури:

1. Всесвітня організація охорони здоров'я. Вигорання як «професійний феномен»: Міжнародна класифікація хвороб. URL: ICD-11 Reference Guide // icd.who.int (дата звернення; 20 лютого 2023 р.).
2. Chia ACL, Irwin MG, Lee PWH, et al. Comparison of stress in anaesthetic trainees between Hong Kong and Victoria, Australia. *Anaesth Intensive Care*. 2008. №36. Pp. 855–862.
3. Castanelli DJ, Wickramaarachchi SA, Wallis S. Burnout and the learning environment of anaesthetic trainees. *Anaesth Intensive Care*. 2017. № 45. Pp.744–751.
4. Lim WY, Ong J, Ong S, et al. The Abbreviated Maslach Burnout Inventory can overestimate burnout: a study of anesthesiology residents. *J Clin Med*. 2019. № 9. P.61.
5. Maslach C, Jackson SE, Leiter MP. *Maslach Burnout Inventory Manual*. 3rd ed. Palto Alto, CA, USA: Consulting Psychologists Press; 1996.

ТЮТОРИНГ ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІДТРИМКИ УЧНІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Швець Т.Е.

кандидат педагогічних наук
заступник директора з науково-методичної роботи
Приватної школи «Афіни» м. Києва
orcid.org/0000-0002-9713-7817
taniteshvets@gmail.com

В умовах воєнного стану відбуваються інтенсивні пошуки нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних технологій. Щомісяця відбувається актуальний огляд ситуації Міністерством освіти і науки України. Лютневий звіт фіксує, що 2638 закладів освіти пошкоджено, 437 зруйновано. І кожен заклад освіти – це майбутнє сотень дітей і всієї країни.

Отже, в умовах війни важливого значення набувають питання створення безпечного освітнього середовища та організації освітнього процесу для всіх учнів і особливо для тих дітей, які отримали психологічну травму. Усі вищезазначені проблеми можна вирішити за рахунок індивідуалізації в освіті, однією з технологій якої є тьюторинг. Актуальність тьюторингу обумовлена сучасними тенденціями розвитку в освіті: демократизацією, що визначає напрям змін у школі як гуманної, демократичної, особисто орієнтованої; інтеграцією, яка реалізовується на кількох рівнях – від зближення принципів освіти різних країн до мета предметного підходу на рівні школи; цифровізацією, що передбачає розвиток дистанційного навчання; гуманізацією, яка спрямована на становлення здатної до саморозвитку особистості, розкритті та розвитку потенціалу кожної дитини. Все це призводить до зміни ролей педагогів, що відбивається на змінах у взаємовідносинах між тими, хто навчається та тими, хто здійснює педагогічну, психологічну та інші види підтримки навчального процесу. Таким чином, посилюється роль тьюторів, наставників, консультантів. Суттєвим джерелом інноваційних змін у вітчизняній освіті є ґрунтовний аналіз зарубіжного досвіду реалізації тьюторської підтримки у системі освіти, осмислення та впровадження нових форм організації навчання, а також опанування педагогами ролі тьютора як наставника та консультанта. Значна увага приділяється зростанню значення тьюторських технологій у закладах загальної середньої освіти, починаючи від просування професійної майстерності педагогів у наданні тьюторського супроводу учням й до впровадження вже апробованих методик тьюторингу в закладах загальної середньої освіти України в умовах війни.

Враховуючи, що велика кількість дітей в Україні навчається дистанційно, тьюторська підтримка їх стає все більш важливою для успішного навчання. Тьютори можуть надавати підтримку учням у різних аспектах навчання: вмінні самостійно вчитися, збереженні мотивації до навчання, сприяти утриманню психо-емоційної стабільності утому числі. Перевагами тьюторської підтримки є:

1. Індивідуальний підхід, що ґрунтується на з'ясуванні тьютором потреб учнів, емоцій, інтересів для надання необхідної підтримки учню з урахуванням його особливостей. Індивідуалізація в освіті передбачає створення індивідуальних планів навчання для учнів на основі його унікальних потреб, сильних сторін та стилю навчання. Ці плани можуть містити індивідуальні завдання, оцінювання та навчальні матеріали, що розроблені відповідно до конкретних потреб учня. Індивідуалізоване навчання може допомогти учням відчувати себе більш залученим та вмотивованим до навчання, а також сприяти формуванню впевненості у собі.

2. Онлайн тьюторинг, що дозволяє залишатися учням на зв'язку з тьютором, незалежно від їхнього місцезнаходження чи часового поясу. Як зауважують науковці, онлайн підтримка учнів має два різновиди: академічна (academic) та неакадемічна (non-academic), де академічна підтримка пов'язана з навчанням: допомога у розвитку загальних навичок самостійного навчання, відслідковування прогресу у навчанні, мотивування до навчання, розширення освітніх кордонів, тобто вихід за межі навчальної програми; неакадемічна підтримка – це допомога учню у емоційних та організаційних аспектах навчання: практична допомога у пошуках програм та курсів, консультування щодо подальшої освіти, надання зворотного зв'язку щодо розвитку здібностей та м'яких навичок.

3. Розвиток м'яких навичок. Тьюторська підтримка може сприяти розвитку в учнів різних навичок, від розвитку логічного мислення до роботи з навчальними ресурсами, від вміння організовувати своє навчання до здатності впоратися з викликами у житті. Така співпраця дозволяє учням збільшити свій потенціал.

4. Колаборативне навчання, що передбачає працю учнів у групових проєктах. Це сприяє розвитку почуття спільності в учнів, забезпечує їх потребу в комунікації та співпраці. Колаборативне навчання можна організовувати як у дистанційному, так і у змішаному форматах.

5. Гейміфікація або ж використання мобільних додатків. Тьютор може рекомендувати учням використовувати мобільні додатки, які допоможуть їм більш ефективно навчатися та організовувати свій час. Також гейміфікація передбачає включення елементів гри, таких як значки, бали та інше, що дає учням відчуття успіху, стимулює їх тощо.

Отже, тьюторська підтримка, а саме: індивідуалізація, онлайн тьюторинг, колаборація, гейміфікація надає учням інструменти та ресурс для успішності не лише у навчанні, а й в житті у тому числі. Взагалі, тьюторська підтримка – це важливий інструмент, який допомагає учням досягати успіху та своїх цілей; дозволяє учням розвивати свої навички та зберігати мотивацію до навчання. Така підтримка може бути ключем для успіху дитини.

Список літератури:

1. Гарбузюк І. В. Conceptual and categorical analysis of adolescent education based on the development of life skills. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України НАІР, м. Івано-Франківськ, Україна. 2019. С. 49–54.
2. Bray, B., & McClaskey, K. How to Personalize Learning: A Practical Guide for Getting Started and Going Deeper. Thousand Oaks: Corwin. 2017. 208 p.
3. Handbook for MBChB Personal Tutors. URL: <https://www.sefce.net/media/uploads/1464948196.pdf>
4. Sekret, I., Durmus, S., Gurer, M.D., Curaoglu, O. From Face-to-Face Teaching to Online Tutoring: Challenges, Solutions and Perspectives. In: Smyrnova-Trybulska, E., Kommers, P., Morze, N., Malach, J. (eds) Universities in the Networked Society. Critical Studies of Education, 2019. vol 10.

РОБОТА З ІНФОРМАЦІЄЮ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Шумовецька С.П.

доктор педагогічних наук, доцент
доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін
Національна академія Державної прикордонної служби України
ім. Б. Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

Сьогоднішню добу називають інформаційною, бо її характеристикою є велика кількість інформації, з якою людина може ознайомитись чи використати. У наш час людина за допомогою нових комунікативних технологій може отримати будь-яку інформацію, що спричиняє й нові проблеми: труднощі стосуються вже не недостатності інформації, а її надлишковості, потрібності/непотрібності. За таких умов людині важко належним чином зорієнтуватися, відрізнити потрібні відомості від непотрібних, достовірні від недостовірних, перевірені від неперевірених, маніпулятивні чи пропагандистські інформаційні вкиди, надійне чи вороже медіаджерело.

Особливі труднощі виникають, коли йдеться про військове протистояння, зокрема російсько-українську війну 2014–2023 років. Активні пропагандистські дії завжди супроводжують будь-який збройний конфлікт, але щодо російсько-української війни ситуація ускладнюється можливостями сучасних інформаційно-комунікативних технологій, зокрема Інтернету та соцмереж. Це висуває особливі вимоги до вміння молодих захисників українського кордону працювати з інформацією, тобто до їх медіаграмотності.

Офіцер-прикордонник повинен мати високий рівень медіаграмотності, інформаційної культури та критичного мислення. Щоб належним чином виконувати завдання з охорони та захисту державного кордону він має швидко орієнтуватись у великих інформаційних потоках, ефективно протидіяти ворожим інформаційним впливам, належно реагувати на нові виклики прикордонній і національній безпеці в інформаційній сфері. Про це йдеться у рішенні Ради національної безпеки і оборони України «Про нову редакцію Воєнної доктрини України». У документі зазначено, що загрозами інформаційній безпеці є недостатній рівень медіакультури суспільства і громадян [1].

Для навчання курсантів розрізняти ворожу пропаганду важливе значення мають такі технології інтерактивного навчання, як технології дискусійного навчання, технології аналізу ситуацій, технології навчання у співробітництві, технології фасилітаційного навчання та ін. Зокрема за допомогою технології навчання у співробітництві можна системно вивчати діяльність таких сервісів, як StopFake, VoxCheck, «Детектор медіа», InformNapalm, «Інформаційний опір», які спростують фейки російської пропаганди, а також онлайн-курси з медіаграмотності, зокрема безкоштовні курси новинної грамотності, що ознайомлюють із перевагами та недоліками сучасних медіа. Така робота дозволить курсантам належним чином опрацьовувати інформацію про події в Україні, допоможе з'ясувати механізми російської пропаганди та загалом підвищувати рівень медіаграмотності.

Отже, в умовах інформаційного суспільства важливого значення набуває вміння кожного громадянина належним чином орієнтуватися в інформаційних потоках. Майбутні захисники кордону повинні вміти відрізняти факти від суджень, правдиву інформацію від брехливої чи маніпулятивної, тобто мати високий рівень медіаграмотності – вміння аналізувати та оцінювати медіа, критично аналізувати медіатексти, розрізняти маніпуляції та неправдиві (фейкові) повідомлення.

Список літератури:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» : Указ Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015. URL : zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 02.02.2023).

ВИДИ ТА ПРИКЛАДИ НАДАНИХ РОСІЇ ІРАНСЬКИХ БПЛА В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

Щерба Д.О.

В умовах сучасної російсько-української війни БПЛА (безпілотні літальні апарати, або дрони) стали одним із засобів нового озброєння. Дрони досить ефективні у використанні, тому що вони виконують завдання з висоти із збереженням безпеки військових, здійснюють розвідку на значній відстані від зони конфлікту, а також дистанційно здійснюють авіаудари з мінімальним ризиком для військових операторів.

Існують десятки різних типів БПЛА. В основному вони поділяються на дві категорії: ті, які використовуються для розвідки і спостереження; ті, що мають на озброєнні ракети й бомби (ударні) або дрони-камікадзе. Використання дронів швидко зростає в останні роки, тому що, на відміну від пілотованих літаків, вони можуть перебувати в повітрі впродовж багатьох годин [1]. Наразі російська окупаційна армія все більше покладається на безпілотники іранського виробництва у війні проти України. Росія отримала від Ірану БПЛА серії Мохаджер-6, Шахед-129 та Шахед-191.

За даними Центру дослідження військових безпілотників американського Бард-коледжу, на 2019 рік в Ірані було 179 дронів першого, другого та третього класів. Перший клас – тактичні безпілотники, квадрокоптери та літаки, другий та третій - середні та важкі БПЛА, які, залежно від висоти польоту, відносять до класу середньовисотних та висотних безпілотних літальних апаратів з довгою тривалістю польоту. Мохаджер-6, доставлений до Росії, належить за цією класифікацією до дронів другого класу [2]. Мохаджер-6 - безпілотний літальний апарат розвідки, спостереження, захоплення цілей і рекогностування [3]. Він є багатоцільовим БПЛА, який призначений для розвідки та здатний переносити ракети для знищення цілей з повітря. Мохаджер-6 може вести радіоелектронну боротьбу. Для розвідки використовує камеру з мультиспектральним сенсором і лазерним далекоміром. Зі злітною масою у 600 кг цей БПЛА здатен переносити до 4 боєприпасів. Використовує ракети Qaem з дальністю ураження до 20 км, а також ракети Almas з дальністю ураження до 8 км. Має великий розмір, а тому легко виявляється засобами ППО та може знищуватися навіть переносним зенітно-ракетним комплексом. Він не готовий до складних метеорологічних умов, а тому втрачає якість ведення розвідки у тумані, під час дощу чи снігу [7].

Шахед-129 – іранський одномоторний середньовисотний безпілотний бойовий літальний апарат, розроблений компанією Shahed Aviation Industries для Корпусу вартових ісламської революції (КВІР). Шахед-129 здатний виконувати бойові та розвідувальні завдання та може безперервно працювати 24 години [4]. Сильні сторони БПЛА Шахед-129. Завдяки електронно-оптичній камері може проводити повітряну розвідку на відстані від 60 до 80 км (в ідеальних погодних умовах). Оптикоелектронні комплекси повітряної розвідки забезпечують формування зображення районів та об'єктів в різних діапазонах спектра оптичного випромінювання (видимий, інфрачервоний) з високим ступенем деталізації. Під час одного бойового вильоту Шахед-129 може вразити від 4-х до 8-ми цілей (в залежності від модифікації), атакуючи їх як одночасно, так і послідовно. Має можливість автоматичного повернення на аеродром (точку зльоту), у випадку втрати управління, за допомогою інерційної системи. Слабкі сторони БПЛА Шахед-129. Невелика крейсерська швидкість польоту (150 км/год), що унеможливує здійснення протирaketного маневру. Відсутність системи попередження про пуски зенітних керованих ракет не дає можливості оператору вчасно вивести БПЛА з-під удару. На якість виконання бойових завдань суттєво впливають метеорологічні умови, особливо низька хмарність й туман (дальність ведення оптичної розвідки знижується до 15-20 км). Крім того, існує велика ймовірність того, що цей БПЛА непристосований до використання в зимових умовах (мокрый сніг з дощем, сильна

туманність) та не має системи захисту від обмерзання (налипання мокрого снігу), адже ніколи не використовувався в помірно-континентальному кліматичному поясі, а лише в південних широтах. Безпосередньо керування Шахед-129, за повідомленнями іранських державних ЗМІ, можливе лише в радіусі 200 км (дальність стійкого сигналу з пункту управління), 3400 км може пролетіти лише на автопілоті, що унеможливорює його використання, як ударного БПЛА [5].

БПЛА Шахед-191 - іранський безпілотний літальний апарат з турбореактивним двигуном, який випускається компанією Shahed Aviation Industries [6]. Цей дрон виготовляється з 2016 року. Шахед-191 називають досить просунутим дроном на рівні західних зразків. Він оснащений турбореактивним двигуном, який розганяє його до 275 км/год. БПЛА летить близько 4,5 годин на дальності до 500 кілометрів та висоті до 7500 метрів. Може нести дві високоточні бомби Sadid-342, а тому застосовується і для розвідки, і для вогневого ураження. Однак, хмарна погода та туман здатні значно знизити ефективність виконання бойових завдань. Також ця модель залишається помітною для ППО, що вважається слабкою стороною [7].

Отже, в останні роки все більше почали використовуватись БПЛА, особливо для здійснення розвідки на значній відстані. Існує багато видів дронів, які мають різну характеристику та призначені для різноманітних завдань. В основному вони поділяються на 2 категорії й 3 класи. Наразі російська окупаційна армія отримала від Ірану БПЛА серії Мохаджер-6, Шахед-129 та Шахед-191, росія все більше покладається на безпілотники іранського виробництва, хоча кожна з цих моделей налічує як і слабкі, так і сильні сторони.

Список літератури:

1. Вікіпедія: Дрон. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%80%D0%BE%D0%BD> (дата звернення: 22.02.2023)
2. BBC News Україна: Іранські дрони Mohajer-6 та Shahed в Росії. Що це за апарати і як покажуть себе проти ЗСУ. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-62734955> (дата звернення: 22.02.2023)
3. Вікіпедія: Qods Mohajer-6. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Qods_Mohajer-6 (дата звернення: 23.02.2023)
4. Вікіпедія: Shahed 129. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Shahed_129 (дата звернення: 23.02.2023)
5. Ukrmilitary: Бойові можливості іранських БПЛА: Shahed 129. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2022/09/shahed-129.html?m=1> (дата звернення: 23.02.2023)
6. Ukrmilitary: Бойові можливості іранських БПЛА: Shahed 191. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2022/09/shahed-191.html?m=1> (дата звернення: 23.02.2023)
7. ITC: Іранські дрони Mohajer-6, Shahed-191, Shahed-129 та інші: що може стояти на озброєнні росіян? URL: <https://itc.ua/ua/articles/1135512/amp/> (дата звернення: 24.02.2023)

Content

Domina E.A., Makovetska L.I., Glavin O.A. THE VIEW OF RADIOBIOLOGISTS ON THE CONSEQUENCES OF RUSSIA-UKRAINE WAR	4
Hrybinyk Yu.I., Markevych M.V. DEVELOPMENT OF SMART MULTIGAS NETWORKS TO ENSURE THE STABILITY OF THE ENERGY SYSTEM OF UKRAINE	5
Lisovska L.S., Sydorovych Ya.M. ANALYSIS OF THE IMPACT OF ECONOMIC SANCTIONS ON CERTAIN SECTORS OF THE RUSSIAN ECONOMY	8
Nayyef H.R., Hameed H.S. EFFECT OF EMITTER TYPE AND DISCHARGE ON SOME GROWTH INDICATORS, ROOT DISTRIBUTION AND MAIZE PRODUCTION	12
Paull J. WAR IN UKRAINE: FROM TREATY TO TREACHERY	18
Ptukha V. CLOTHES NOMINATIONS AS THE SOURCE OF ENGLISH AND UKRAINIAN COMMON NAMES' ORIGIN	21
Savchenko O.V., Tyravska Y.V., Pliskevych D.A. ANXIETY AND ENDOTHELIAL DYSFUNCTION IN PATIENTS WITH CARDIOLOGICAL DISORDERS DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR	23
Tomilenko L.M. THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR AND ITS INFLUENCE ON EUROPEAN SLAVISTICS	26
Абдулазизов Д.Г. РОССИЙСКО-УКРАИНСКАЯ ВОЙНА: ПОСЛЕДСТВИЯ ДЛЯ МИРА	28
Ананьїн О.В. ОСОБЛИВОСТІ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ОХОРОНИ ЛІНІЇ ЗІТКНЕННЯ НА ДОНБАСІ (2014-2018 РР.)	30
Бакуменко Р. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СИЛ ОБОРОНИ УКРАЇНИ	32
Будник О.В. ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	34
Вишневецька О.В., Маркіна О.В. «ВИРОЩУВАТИ» ЕНЕРГІЮ ТЕПЕР ТАК САМО ВИГІДНО, ЯК І ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ	37
Возняковська К.А. ІНІЦІАТИВА ТРЬОХ МОРІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	41
Гавриловський О.В. РИНОК ТЕХНІКИ ТА ЕЛЕКТРОНІКИ: МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР	44
Гутнік О.О. ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ SMART CITY	47
Данчишен А.О. НЕОЛОГІЗМИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: СЛОВОТВІРНИЙ АСПЕКТ	49
Дідович О.А. УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР НА ФУТБОЛЬНОМУ МАТЧІ ІРАН – РОСІЯ	52
Дужий Р.В. ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА РЕФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	54
Жиденко А.В. СУЧАСНА РОЗСЛІДУВАЛЬНА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ	57
Жуляєв В., Жуляєв В. ТИПОЛОГІЯ ПОВОЄННИХ КОЛАБОРАЦІОНІСТІВ В КОНТЕКСТІ ЦІННОСНИХ ЗМІН ОСОБИСТОСТІ І НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА	59
Каменєва П.В. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	61
Кияк М.Т. ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО НА НОВУ ГЕОСТРАТЕГІЧНУ РЕАЛЬНІСТЬ	64

Командиров О.В. АЛГОРИТМ ВСТАНОВЛЕННЯ ВАРТОСТІ ОБ'ЄКТІВ НЕРУХОМОГО МАЙНА, ЯКЕ ЗАЗНАЛО ЗНАЧНИХ ПОШКОДЖЕНЬ ТА РУЙНУВАНЬ	65
Кравець Т.М., Полець О.П. ПІДВИЩЕННЯ ТОЧНОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ КООРДИНАТ ОБ'ЄКТІВ ВИКОРИСТАННЯМ МЕРЕЖІ БАЗОВИХ СТАНЦІЙ REAL TIME KINEMATIC	68
Кривенко Г.М. АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКИ ТА ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ НАФТОГАЗОВОЇ ПРОМИСЛОВOSTІ	70
Кришній П.І. ОСОБЛИВОСТІ ДІЙ ПІДРОЗДІЛІВ СИЛ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ	73
Латанська А. РОЛЬ ІРАНУ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ	74
Лашин Я.О., Сівоха І.М., Кульчицький О.С. ЗБІР ТА АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЇ З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ	76
Малий М.І. УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	79
Марцин Т.О., Бродецька І.В. ОРГАНІЗАЦІЯ ХАРЧУВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	82
Маятіна Н.В. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗВО ПІД ЧАС ВІЙНИ	84
Молчанова Т.О. ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ КУЛЬТУРНОГО ФРОНТУ У ЧАСІ ВІЙНИ	86
Наумко М.М. РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ	88
Недострелова Л.В. АНАЛІЗ РОЗПОДІЛУ СНІГОВОГО ПОКРИВУ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	91
Павленко П. ПРОТЕСТАНТСЬКИЙ ПАЦИФІЗМ У РЕАЛІЯХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ЗМІНА ЄВАНГЕЛЬСЬКОЇ ПАРАДИГМИ	93
Паукова О. ВПЛИВ УЧАСТІ ІРІ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ НА ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ІРАНУ	96
Петровська С.А., Будюкова Є.О. ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	98
Пижьянов С.К. ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН СВІТУ ТА УКРАЇНИ	100
Пліско І.В. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТОЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	103
Проніна О.В. ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ МІЖ РОСІЄЮ ТА УКРАЇНОЮ НА ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ	106
Равлінко З.П. РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД БЕЗПЕКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	108
Семенюк А.О. ВПЛИВ ВІЙНИ НА ВІДНОВЛЮВАНУ ЕНЕРГЕТИКУ УКРАЇНИ ЯК ПРИКЛАД ТИСКУ ФАКТОРА НЕСПОДІВАНОЇ ПОДІЇ	110
Сидоренко О.Ю. ДОСВІД ВІЙНИ ЯК АПОГЕЙ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОЇ КРИЗИ МАСКУЛІННОСТІ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНІВ «СЛІДИ НА ДОРОЗІ» В. МАРКУСА ТА «ДОЦЯ» Т. ГОРІХА ЗЕРНЯ)	113
Силаєва А., Новосьолова Т., Протасов О. ЗАГРОЗИ ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ТЕХНОЕКОСИСТЕМ ЕНЕРГЕТИЧНИХ СТАНЦІЙ ТА ДОВКІЛЛЯ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ	116
Смирнов М.І. СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНОГО МІЖНАРОДНОГО ТРИБУНАЛУ АД НОС ЩОДО ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	119

Твердохліб Н.Г., Галадза М.В., Твед В.С. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

122

Твердохліб Н.Г., Галадза М.В., Твед В.С. ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

125

Ткаленко О.М. ПСИХОПАТОЛОГІЧНІ ПРОЯВИ В УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЇХ КОРЕКЦІЇ

128

Федорієнко В.А., Прокопенко О.С., Кошлань О.А. МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ РОСІЙСЬКОГО НАРАТИВУ ЯК СКЛАДОВОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ОПЕРАЦІЇ

130

Хандога К.В. СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

134

Холодова О.Ю. АЛГОРИТМ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ МАТЕРІАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВЛАСНИКАМ ПОШКОДЖЕНОГО МАЙНА У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

137

Чабанович Н.Б., Жигалкевич Д.В. ВИГОРАННЯ У ЛІКАРІВ-АНЕСТЕЗІОЛОГІВ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

140

Швець Т.Е. ТЬЮТОРИНГ ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІДТРИМКИ УЧНІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

142

Шумовецька С.П. РОБОТА З ІНФОРМАЦІЄЮ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

144

Щерба Д.О. ВИДИ ТА ПРИКЛАДИ НАДАНИХ РОСІЇ ІРАНСЬКИХ БПЛА В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

146